

**STRATEGIA ROZWOJU GMINY ORZYSZ
NA LATA 2015-2025**

wrzesień 2015

Spis treści

Wstęp	5
I. Raport stanu. Analiza i diagnoza strategiczna	9
1. Przestrzeń i środowisko.....	9
1.1. Położenie administracyjne i geograficzne	9
1.2. Położenie komunikacyjne	12
1.3. Walory przyrodnicze.....	17
1.4. Walory kulturowe	28
2. Społeczeństwo.....	29
2.1. Demografia.....	29
2.2. Szczegółowy podział populacji na grupy wiekowe	33
2.3. Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania	<u>3839</u>
2.4. Mieszkalnictwo	<u>3940</u>
2.5. Struktura zatrudnienia i rynek pracy.....	<u>4445</u>
2.6. Bezrobocie	<u>4647</u>
3. Gospodarka	<u>5657</u>
3.1. Rolnictwo	<u>5657</u>
3.2. Turystyka	<u>5859</u>
3.3. Przedsiębiorczość	<u>8182</u>
4. Infrastruktura techniczna	<u>8788</u>
4.1. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna.....	<u>8788</u>
4.2. Gospodarka wodno-ściekowa.....	<u>9596</u>
4.3. Gospodarka odpadami	<u>106107</u>
4.3.1. Azbest	<u>108109</u>
4.4. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa	<u>109110</u>
5. Infrastruktura społeczna	<u>112113</u>

5.1. Infrastruktura edukacyjna	112113
5.2. Infrastruktura sportowa.....	126127
5.3. Infrastruktura kultury	129131
5.4. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej	137139
5.5. Infrastruktura bezpieczeństwa publicznego.....	146148
6. Jakość rządzenia	151153
6.1. Analiza zdolności inwestycyjnej	153155
6.2. Jakość kapitału społecznego.....	157159
6.3. E-usługi.....	160162
7. Gmina w nowych instrumentach polityki przestrzennej i regionalnej	163165
7.1. Miejski Obszar Funkcjonalny „Pętla Mazurska”	163165
7.2. Obszary Strategicznej Interwencji.....	166168
7.3. Inteligentne Specjalizacje Województwa a rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Orzysz	169171
8. Analiza potrzeb.....	173176
8.1. Badanie ankietowe.....	173176
8.2. Analiza problemów i potrzeb.....	182184
8.3. Analiza SWOT.....	198200
8.4. Analiza potencjału jakości życia.....	207209
9. Rozwój strategiczny w latach 2015-2025.....	209211
9.1. Wizja i misja	210211
9.2. Cele strategiczne i strategiczne kierunki rozwoju	210212
9.3. Cele operacyjne, kierunki działań, wskaźniki realizacji celu.....	213215
9.4. Analiza WiP: ważności (istotności) i prawdopodobieństwa działań strategicznych	232234
9.5 System wdrażania i finansowania Strategii.....	233235

9.6. Ewaluacja założeń Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025	<u>236</u> ~~238~~
10. Źródła finansowania Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025	<u>237</u> ~~239~~
11. Indykatorywna lista projektów priorytetowych	<u>238</u> ~~240~~
Spis tabel:	<u>238</u> ~~240~~
Spis wykresów:	<u>240</u> ~~242~~
Spis rysunków:	<u>241</u> ~~243~~

Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025 jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu gminy, określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, w zakresie kompetencji i zadań realizowanych przez władze gminy.

Mając na uwadze obowiązujące zasady rozwoju regionalnego w Polsce oraz wyzwania i cele, przed jakimi stoi Gmina Orzysz, Strategia uwzględnia potrzeby i oczekiwania całego obszaru.

Głównymi kierunkami rozwoju Gminy Orzysz są: przemysł turystyczny rozwijany w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru oraz wykorzystanie potencjału związanego z tradycjami militarnymi. Gmina Orzysz przez wiele lat była kojarzona ze stacjonującym na tym terenie wojskiem. Obszar nie rozwijał się w tym czasie pod względem turystycznym, podczas gdy sąsiednie miasta, np. Mikołajki i Giżycko budowały swój potencjał. Obecnie na powstałym haśle - „Mówisz wojsko-myślisz Orzysz, mówisz Orzysz- myślisz wojsko” Gmina planuje budować swoją markę. Podobnie jak Borne Sulinowo wojsko stać się ma dźwignią rozwoju obszaru. Intensywnie rozwijane są też plany dotyczące rozwoju turystyki, w tym poprzez inicjatywy partnerskie- Stowarzyszenie Wielkie Jeziora Mazurskie oraz Miejski Obszar Funkcjonalny „Pętla Mazurska”.

Celem Gminy jest wykorzystanie potencjału położenia w przestrzeni kraju, w tym położenia w obrębie obszaru Krainy Wielkich Jezior Mazurskich, uwarunkowań naturalnych- sieci jezior, rzek i kanałów, atrakcyjności krajobrazu, a także środowiska przyrodniczego oraz uwarunkowań zewnętrznych (sąsiedztwo głównych ośrodków Krainy Wielkich Jezior Mazurskich, sąsiedztwo Pojezierza Ełckiego i możliwości połączenia dróg wodnych) do kreowania rozwoju gospodarczego, w oparciu o turystykę, specjalizację terytorialną oraz lokalnych przedsiębiorców.

Wykorzystanie powyższych szans stanowi jedno z najważniejszych wyzwań, stojących przed całą wspólnotą samorządową w perspektywie do 2025 roku. W tym kontekście, u podstaw realizacji celów Strategii leży koncepcja budowy marki obszaru i związane z tym projekty, z uwzględnieniem współpracy z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego, sektorem gospodarczym, organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami. Wyzwanie to sprawia, iż Strategia Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025

zawiera zadania będące w kompetencjach innych szczebli samorządowych i partnerów gospodarczych oraz społecznych.

W systemie zarządzania polityką rozwoju, Strategia pełni kluczową rolę, jako generalny plan postępowania władz samorządowych, partnerów gospodarczych i społecznych, którzy mogą się na nią powoływać w procesie pozyskiwania środków zewnętrznych oraz w oparciu o nią budować własne plany strategiczne.

Takie podejście jest zgodne z nowym paradygmatem polityki regionalnej państwa – wieloszczeblowym zarządzaniem Strategią.

Opracowanie Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025 jest odpowiedzią na dynamikę zmian społeczno-gospodarczych zachodzących w obrębie gminy, jak i w jej otoczeniu. Wynika jednocześnie z przesłanek formalno-prawnych, uzasadniających potrzebę weryfikacji dokumentów strategicznych. Wśród kluczowych czynników, determinujących potrzebę przygotowania Strategii Rozwoju Gminy na lata 2015-2025, należy zatem wymienić:

1. Dostosowywanie polityki rozwoju do zmieniających się uwarunkowań społecznych oraz gospodarczych w gminie i jej otoczeniu;
2. Dostosowanie Strategii Rozwoju Gminy do nowych dokumentów strategicznych szczebla regionalnego i krajowego;
3. Uspójnienie horyzontu czasowego Strategii Rozwoju z horyzontem czasowym nowego okresu programowania Unii Europejskiej;
4. Dostosowanie Strategii Rozwoju Gminy Orzysz prowadzące do efektywnego wykorzystania nowych narzędzi terytorialnej polityki rozwoju, tj. miejskich obszarów funkcjonalnych, obszarów strategicznej interwencji, etc.

Strategia Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025 jest spójna z priorytetami i celami dokumentów szczebla krajowego i regionalnego, tj. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie; Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 r.; Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.; średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020; krajowych strategii sektorowych oraz Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025.

Metodologia prac nad Strategią Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025 oparta jest na partycypacyjno-eksperckim modelu budowy planów strategicznych jednostek samorządu terytorialnego, w pełni oddającym oczekiwania krajowych oraz unijnych instytucji odpowiedzialnych za rozwój terytorialny w Polsce.

Strategia opracowana została w celu zaplanowania procesu zarządzania Gminą w zakresie rozwoju i realizacji zadań o charakterze inwestycyjnym i nieinwestycyjnym, z uwzględnieniem potencjału finansowego i instytucjonalnego.

Założenia Strategii zostały sformułowane na podstawie toku postępowania określonego zgodnie z procesem planowania strategicznego, polegającym na przeprowadzeniu następujących etapów:

a) diagnoza stanu istniejącego, identyfikacja problemów w zdefiniowanych obszarach tematycznych,

Efektem prac było powstanie raportu diagnostycznego dla Gminy Orzysz, opisującego potencjał i podstawowe uwarunkowania rozwojowe obszaru.

b) opracowanie analizy SWOT,

Wnioski z diagnozy społeczno-gospodarczej stały się materiałem wyjściowym do analizy zasobów własnych i otoczenia.

c) identyfikacja strategicznych kierunków rozwojowych,

Wyniki analizy SWOT pozwoliły na zdefiniowanie głównych kierunków rozwoju obszaru.

d) określenie optymalnych sposobów realizacji wskazanych potrzeb przy uwzględnieniu wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań ich realizacji,

Stworzono wykaz przedsięwzięć wpisujących się w zdefiniowane cele i planowanych do realizacji w perspektywie do 2025 r.

Prace, które doprowadziły do sformułowania założeń Strategii, polegały w szczególności na:

✓ przeprowadzeniu wieloaspektowej diagnozy stanu oraz uwarunkowań rozwoju Gminy,

- ✓ dokonaniu analizy prognoz rozwojowych,
- ✓ przeprowadzeniu szerokich konsultacji społecznych, które pozwoliły na rozpoznanie lokalnych potrzeb i planów.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na identyfikację **priorytetów rozwojowych** Gminy. Priorytety rozwojowe wynikają z diagnozy stanu, analizy prognoz lub z aspiracji władz i mieszkańców (czyli świadomej woli zmiany stanu obecnego na inny).

Przyjęto założenie, że do zidentyfikowanych priorytetów rozwojowych, **celów strategicznych i celów operacyjnych** nie stosuje się hierarchii, ponieważ każdy z nich wiąże się z innym –bardzo ważnym aspektem funkcjonowania Gminy. W zapisie ustaleń Strategii nadrzędny charakter mają **priorytety rozwojowe**.

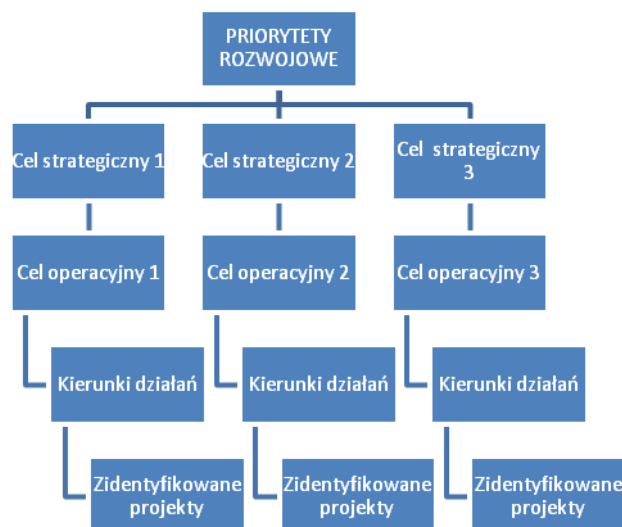
Priorytety to główne kierunki rozwoju Gminy. Są one realizowane za pomocą celów strategicznych. Cele strategiczne są realizowane za pomocą celów operacyjnych i zdefiniowanych działań- projektów planowanych do realizacji, zarówno o charakterze inwestycyjnym, jak i nieinwestycyjnym. Podkreślić należy, że lista projektów planowanych do realizacji nie jest zamknięta. Są to tylko te przedsięwzięcia, które zostały zdefiniowane na etapie prac planistycznych. Możliwe jest uzupełnianie w kolejnych latach portfela projektów. Podkreślić także należy, że lista nie ma charakteru hierarchicznego i projekty nie będą realizowane wg wskazanej na niej kolejności.

Przy tworzeniu Strategii uwzględnione zostały założenia metodologiczne, wśród których szczególne miejsce zajmują:

- ✓ długoterminowy charakter procesu planowania strategicznego, przy zaakcentowaniu, iż realizacja określonej wizji Gminy oraz wyznaczonych celów jest postępowaniem ciągłym, polegającym na ustawicznym zmierzaniu do stanu pożądanego, określonego w strategii.,
- ✓ eksponowanie w strategii kluczowych dziedzin funkcjonowania Gminy będących nośnikami jego rozwoju, wprowadzenie zarówno w fazie opracowywania Strategii, jak i w fazie jej wdrażania, mechanizmów uczestnictwa społecznego – stałej konsultacji współdziałania w ramach pogłębiania wizji społeczeństwa obywatelskiego,
- ✓ lokalizacja, uwarunkowania i potencjał Gminy Orzysz.

Rysunek 1. Schemat analizy logicznej

Źródło: opracowanie własne

I. Raport stanu. Analiza i diagnoza strategiczna

1. Przestrzeń i środowisko

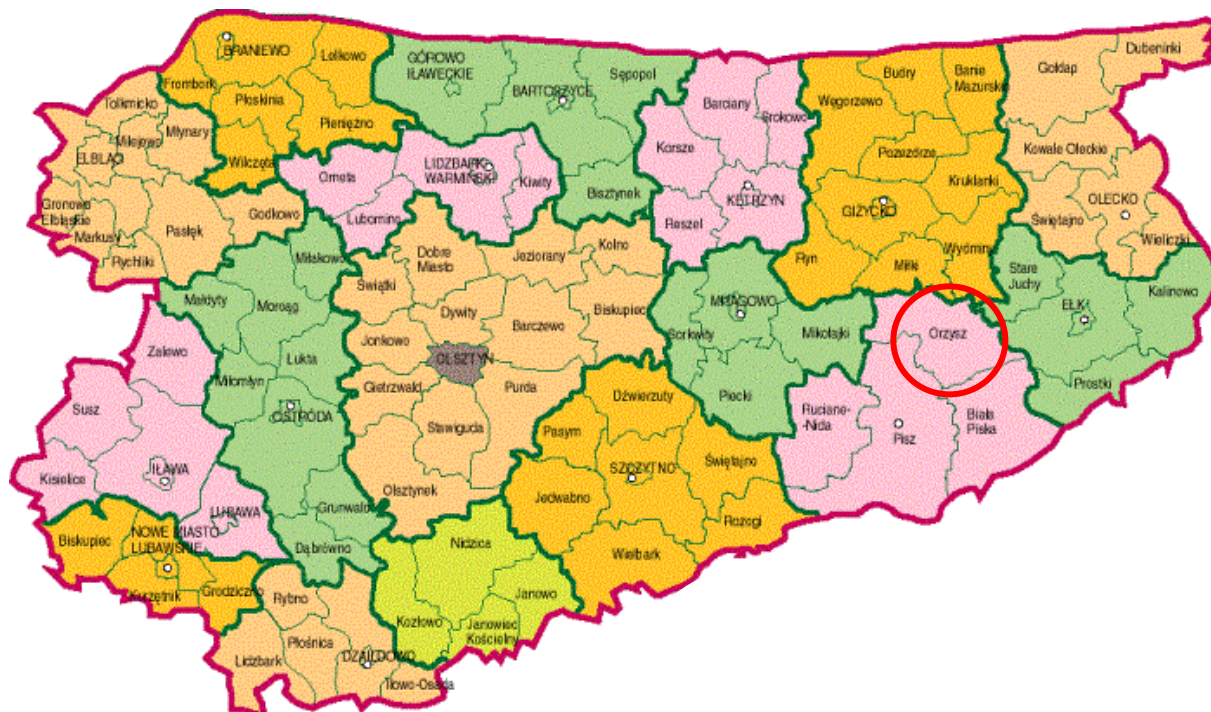
1.1. Położenie administracyjne i geograficzne

Gmina Orzysz położona jest we wschodniej części województwa warmińsko - mazurskiego, na pograniczu Pojezierza Ełckiego i Krainy Wielkich Jezior Mazurskich, w rejonie "Zielonych Płuc Polski". Jest to region typowo rolniczy, cechujący się dużymi walorami turystyczno-przyrodniczymi. Istnieją tu doskonałe warunki do wypoczynku, zwłaszcza letniego. Dzięki niskiemu uprzemysłowieniu przyroda zachowała swoje nieskażone bogactwo. Największą atrakcją gminy jest jezioro Orzysz o powierzchni 10,11 km².

Gmina zajmuje powierzchnię 363,49 km², co stanowi ok. 20% powierzchni powiatu piskiego. Bezpośrednio graniczy ona z gminami: Pisz i Biała Piska (gminy powiatu piskiego), Mikołajki (powiat mrągowski), Miłki i Wydminy (gminy powiatu giżyckiego) oraz gminami Stare Juchy i Ełk (powiat ełcki).

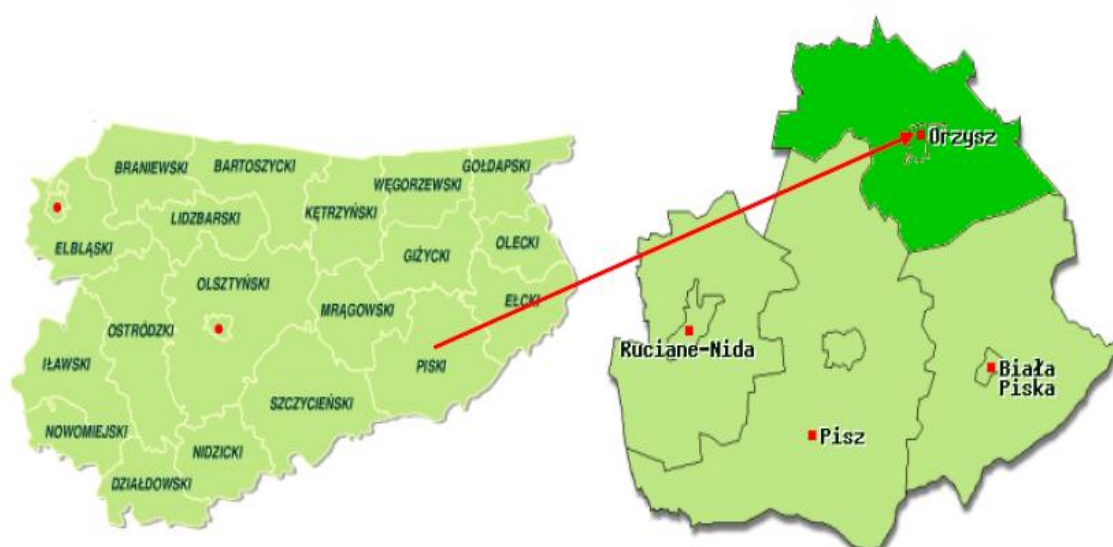

Rysunek 2. Położenie Gminy Orzysz na tle województwa warmińsko-mazurskiego

Źródło: strona internetowa Wrota Warmii i Mazur

Rysunek 3. Położenie gminy na tle powiatu piskiego

Źródło: strona internetowa Związku Powiatów Polskich

Rysunek 4. Mapa Gminy Orzysz

Źródło: strona internetowa powiatu piskiego

Pod względem geograficznym Gmina położona jest na Pojezierzu Mazurskim, na pograniczu mezoregionów Krainy Wielkich Jezior Mazurskich i Pojezierza Elckiego, w mikroregionie - Pojezierze Orzysz. Zachodnią granicę gminy stanowią brzegi największego w Polsce Jeziora Śniardwy (113 km²), zwanego „Mazurskim Morzem”, natomiast od wschodu Jeziora: Wylewy, Druglin i Lipińskie.

Na terenie Gminy Orzysz zlokalizowanych jest 40 miejscowości wchodzących w skład 27 sołectw (wg GUS, stan na 2014 r.). **Siedzibą gminy miejsko-wiejskiej jest miasto Orzysz.**

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 26 osób/km², dla porównania wskaźnik ten dla obszaru powiatu piskiego ma wartość 33 osoby/km², a dla województwa 60 osób na km². Z kolei gęstość zaludnienia miasta Orzysz wynosi 710 osób/km².

1.2. Położenie komunikacyjne

Gmina Orzysz oddalona jest od administracyjnego centrum kraju –Warszawy ok. 250 km, natomiast od stolicy regionu –Olsztyna ok. 120 km. Stosunkowo blisko – ok 30 km – jest z Orzysza do Giżycka, Pisza, Ełku, będących miastami subregionalnymi.

Gmina leży na przecięciu dróg krajowych:

- ✓ **16** - Grudziądz – Olsztyn – Mrągowo – Orzysz – Ełk – Ogrodniki – granica państwowa z Litwą,
- ✓ **63** - Węgorzewo – Giżycko – Orzysz – Kolno – Łomża – Siedlce – Sławatycze – granica państwowa z Białorusią.

Miasto nie posiada obwodnicy, ruch tranzytowy odbywa się głównymi ulicami miasta. Planuje się budowę obwodnicy w ciągu drogi krajowej nr 16 (S16), w celu usprawnienia płynności ruchu kołowego, jak i poprawy bezpieczeństwa na drogach.

Orzysz położony jest przy linii kolejowej Olsztyn – Ełk. Znajduje się tu stacja kolejowa Orzysz. Od września 2009 r. ruch pasażerski na tej linii jest zawieszony. Zmodernizowana została zarówno linia jak i infrastruktura kolejowa (rampy), która służy obecnie głównie potrzebom wojska (ćwiczenia na pobliskim poligonie).

Komunikację autobusową (lokalną) zapewniają przedsiębiorstwa PKS Pisz oraz prywatni przedsiębiorcy. Kursy autobusowe dalekobieżne realizują inne oddziały PKS.

Gmina Orzysz posiada bezpośrednie połączenia autobusowe z następującymi większymi miastami regionu i kraju: Augustów, Ełk, Giżycko, Lublin, Łomża, Mikołajki, Olsztyn, Pisz, Suwałki, Warszawa, Węgorzewo, Zambrów, Siedlce, Mrągowo, Biskupiec.

Na obszarze zlokalizowane są szlaki turystyczne dające przyjezdnym możliwość aktywnego spędzenia czasu. Należą do nich:

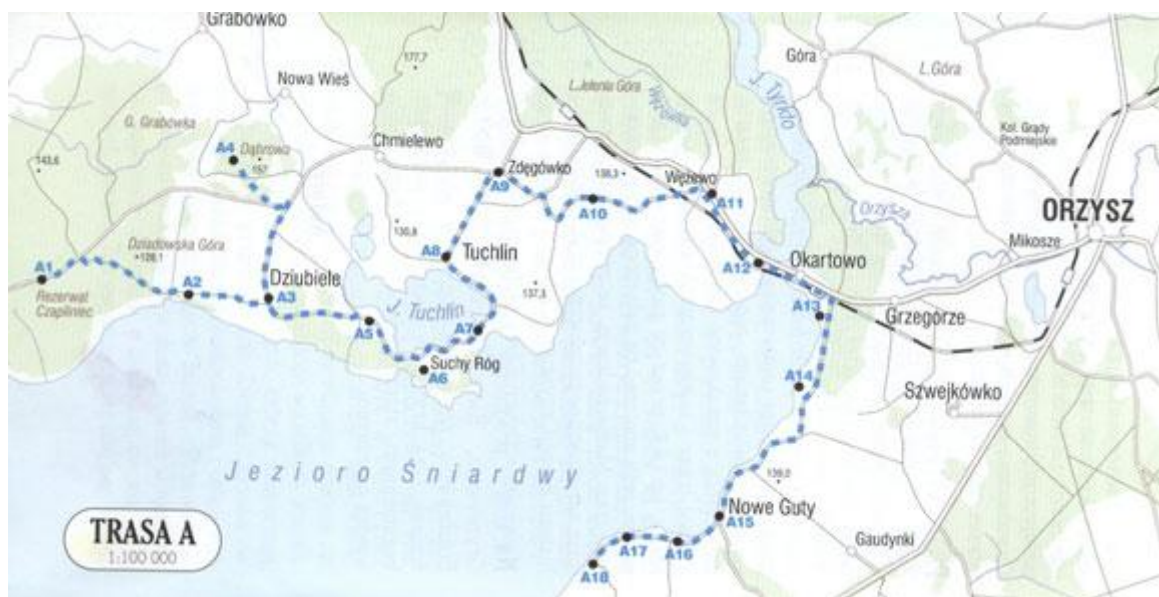

TRASA „A” - „WOKÓŁ JEZIORA ŚNIARDWY” – szlak niebieski

Przebieg: Pisz - Niedźwiedzi Róg- Wejsuny- Popielno - Mikołajki –Dziubiele – Suchy Róg - Tuchlin – Zdęgówko – Wężewo - Okartowo – Zdory – Szczechy Wielkie – Pisz (100,4 km, w tym na terenie gminy Orzysz 26,0 km).

Rysunek 5. Szlak wokół Jeziora Śniardwy

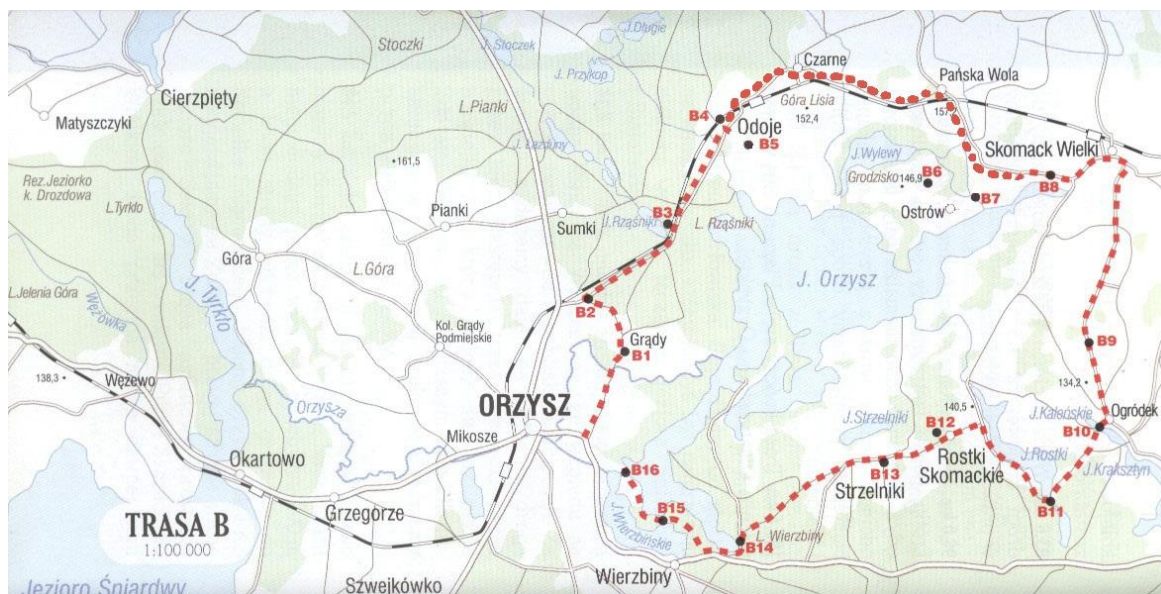
Źródło: strona internetowa Lokalnej Organizacji Turystycznej „Mazury Południowe”

TRASA „B” - „WOKÓŁ JEZIORA ORZYSZ” – szlak czerwony

Przebieg: Orzysz-Grądy-Odoje-Czarne-Pańska Wola, Pańska Wola(osada)-Skomack Wielki-Ogródek-Rostki Skomackie- Wierzby- Orzysz.

Rysunek 6. Szlak „Wokół Jeziora Orzysz”

Źródło: : strona internetowa Lokalnej Organizacji Turystycznej „Mazury Południowe”

TRASA „C” – „PO SZWAJCARII ORZYSKIEJ” – szlak zielony

Przebieg: Orzysz – Grądy – Odoje – Danowo – Stoczki – Ublik – Cierzpięty – Zastrużne – Drozdowo – Węzewo – Okartowo (30,5 km)

Rysunek 7. Szlak „Po Szwajcarii Orzyskiej”

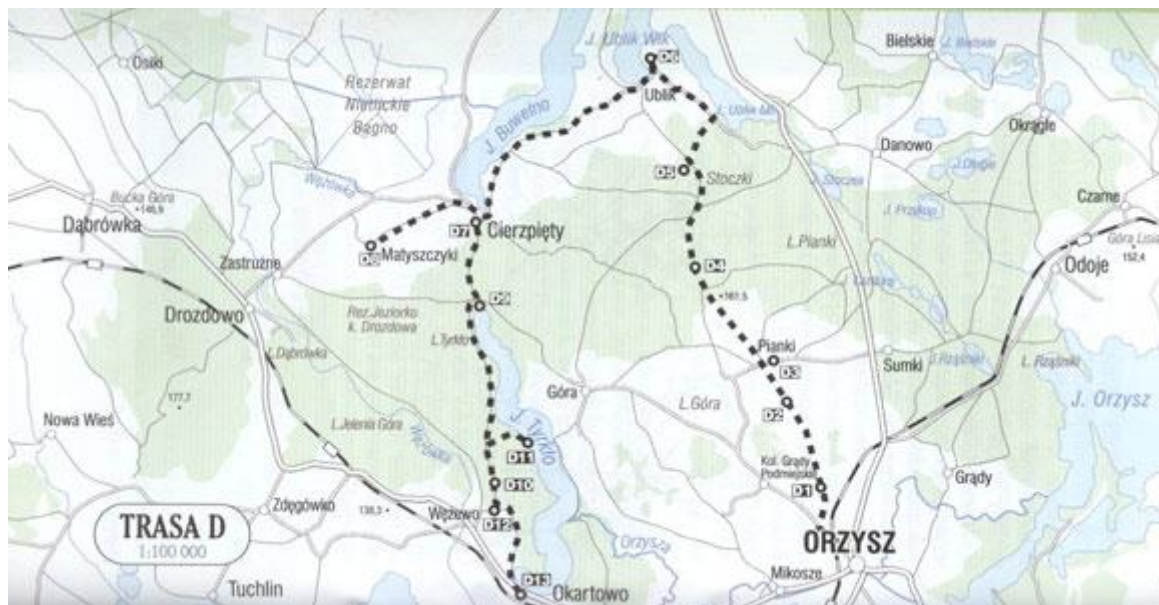
Źródło: strona internetowa Lokalnej Organizacji Turystycznej „Mazury Południowe”

TRASA „D” - „SZLAK JEZIOR RYNNOWYCH” – szlak czarny

Przebieg: Orzysz – Kolonia Grądy Podmiejskie – Pianki – Ublik – Cierzpięty – Mataszczyki – Tyrkło – Wężewo - Okartowo (22,0 km).

Rysunek 8. Szlak Jezior Rynnowych

Źródło: strona internetowa Lokalnej Organizacji Turystycznej „Mazury Południowe”

TRASA „E” - „SZLAK RODZINNY” – szlak żółty

Przebieg: Orzysz – Grądy – Odoje – Sumki – Pianki – Mikosze (19,4 km)

Rysunek 9. Szlak rodzinny

Źródło: strona internetowa Lokalnej Organizacji Turystycznej „Mazury Południowe”

2. Szlak kajakowy

„Szlak Kajakowy im. M. Kajki” o długości 34 km. Trasa szlaku łączy jezioro Śniardwy, Tyrkło, rzekę Orzyszę, kanał Orzyski, jezioro Orzysz, kanał Rostki, jezioro Rostki, kanał Ogródek oraz jezioro Ogródek, Lipińskie i Zdedy.

Powstaje również szlak kajakowy na rzece Orzyszy.

3. Szlak pieszy -niebieski

Trasa szlaku: Czarne - Skomack Wielki - Ogródek (Muzeum Kajki) - Klusy - Ruska Wieś - Talusy - Szarejki – Ełk.

1.3. Walory przyrodnicze¹

Na terenie Gminy Orzysz znajduje się 21 jezior, które stanowią ponad 10% jej obszaru. Niezwykłą atrakcją stanowi rozległe jezioro Orzysz o rozwiniętej linii brzegowej (pow. 1011 ha, maksymalna głębokość 36 m). Na jeziorze znajduje się kilka wysp o łącznej powierzchni 73,8 ha. Wokół akwenu funkcjonują ośrodki wczasowe, domki letniskowe i inne obiekty hotelarskie, tworzące bazę turystyczną. Na uwagę zasługują również inne jeziora: Ublik, Tyrkło, Rostki czy Buwelno, najgłębsze w gminie (44 m), z którego prowadzą szlaki wodne na jeziora Niegocin i Ublik Wielki.

Jezioro Śniardwy

Jezioro jest jeziorem wytopiskowym, o powierzchni 11 383 ha (w tym 8 wysp o łącznej pow. 38 ha), długość 22,1 km, szerokość do 13,4 km. Średnia głębokość jeziora wynosi 5,9 m, zaś maksymalna głębokość ok. 25 m.

Jezioro posiada dobrze rozwiniętą linię brzegową o dł. 83 km oraz liczne zatoki, z których dwie zwane są jeziorami Warnołty i Seksty. Przez Śniardwy prowadzi trasa Żeglugi Mazurskiej. Nad brzegami jeziora leżą wsie: Popielno, Głodowo, Niedźwiedzi Róg, Okartowo, Nowe Guty, Zdęgowo i Łuknajno. Przez Śniardwy prowadzi szlak żeglugi mazurskiej.

Jest to jezioro morenowe (moreny dennej), wytopiskowe, z ośmioma wyspami. Największe z nich to: Szeroki Ostrów, Czarci Ostrów, Wyspa Pajęcza i Kaczor. Z licznych zatok dwie południowe nazywane są jeziorami: Warnołty i Seksty.

Śniardwy są połączone z następującymi jeziorami: Tuchlin, Łuknajno, Mikołajskim, Roś, Białoławki i Tyrkło. Połączone systemem kanałów mazurskich, akwen ten tworzy Wielkie Jeziora Mazurskie.

Jezioro znajduje się na terenie dwóch powiatów: mrągowskiego i piskiego. Jego obszar należy do gminy Mikołajki (zachodnia część) i gminy Pisz (wschodnia część).

---

¹ Opracowano na podstawie Programu ochrony środowiska Gminy Orzysz na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018

Północno-wschodni brzeg jeziora należy do gminy Orzysz, a południowo-zachodni do gminy Ruciane-Nida.

Cały obszar Śniardw znajduje się w Mazurskim Parku Krajobrazowym. Ponadto uzupełniającą formę ochrony stanowi obszar specjalnej ochrony ptaków "Puszcza Piska", który także obejmuje cały obszar jeziora. Jezioro uznaje się za niebezpieczne do kajakowania. W wodach Śniardw żeruje węgorz, sandacz, okoń, leszcz, płoć.

Jezioro Buwelno

Jezioro położone w odległości 10 km na północny – zachód od Orzysza. Jego powierzchnia wynosi 360 ha. Maksymalna głębokość 44 m, szerokość do 700 m, długość 8,8 km.

Położone jest wśród łąk i pól o stromych brzegach i urozmaiconej linii brzegowej. Na północy wąski strumyk łączy je z jeziorem Wojnowo, które z kolei połączone jest z jeziorem Niegocin. Południowa część zbiornika łączy się kanałem z jez. Ublik Wielki. Na południowym brzegu leży wieś Cierzpięty, na zachodnim - wieś Marcinowa Wola.

W odległości jednego kilometra na zachód od jeziora znajduje się Bagno Nietlice. Z Buwelna prowadzą szlaki wodne na zbiorniki Niegocin i Ublik Wielki. W jeziorze występują takie gatunki ryb: leszcz, okoń, szczupak, sandacz, węgorz, sieja, płoć, kleń.

Zatoka Wierzbńska

Jezioro położone pomiędzy miejscowością Orzysz, a wsią Wierzbiny, oddzielone od zbiornika Orzysz półwyspem Ameryka. W północnej części łączy się kanałem z jeziorem Orzysz. Powierzchnia zbiornika wodnego wynosi 73 ha, głębokość 5 m, przy południowym brzegu leży wieś Wierzbiny. Stąd prowadzi szlak kajakowy na jeziora Orzysz i Śniardwy. Nad jeziorem znajdują się plaża i pole namiotowe.

Jezioro Ublik Mały

Jezioro położone w odległości 8 km na północ od Orzysza. Północny jego kraniec łączy rów przepływowy z jeziorem Ublik Wielki. Powierzchnia zbiornika wodnego wynosi 88 ha, głębokość 26,5 m.

Brzegi jeziora są strome, od południa zalesione, z pozostałych stron otaczają je pola i łąki. Najbliższa wieś Ublik znajduje się w odległości 1 km na zachód.

Jezioro Lipińskie

Inna nazwa Klusy, pochodząca od wsi leżącej na jego brzegu. Powierzchnia jeziora wynosi 246 ha, długość 5,5 km, szerokość do 600 m. Maksymalna głębokość wynosi 23 m. Linia brzegowa jest rozwinięta dzięki wygięciom rynny i wąskiej, łukowatej odnodze długości 1,7 km wybiegającej ze środkowej części północnego brzegu. Szczególnie piękne w swym wschodnim odcinku, z uwagi na zalesienie brzegów w większości wysokich. Od zachodu łączy się z wąskim jeziorem Kraksztyn.

Jezioro Sajno

Powierzchnia 34 ha. Jezioro zarastające i w większości zamulone. Szeroka strefa oczeretu sprawia, że jezioro jest świetnym siedliskiem ptactwa wodnego w tym łabędzi.

Jezioro Kraksztyn

Inna nazwa Ogródek, bowiem znajduje się w sąsiedztwie tej wsi. Powierzchnia 58 ha. Jezioro jest płytkie - ok. 3 m głębokości.

Jezioro Tyrkło

Położone jest na zachód od miejscowości Orzysz. Stanowi ono przedłużenie północno - wschodniej zatoki jeziora Śniardwy. Powierzchnia zbiornika wynosi 236 ha, długość 5,5 km, szerokość do 500 m, maksymalna głębokość do 29 m. Linia brzegowa jest rozwinięta - brzegi przeważnie zalesione, w części północnej bardzo wysokie, miejscami strome. Brzegi wschodnie płaskie, miejscami podmokłe. Przy południowym krańcu położona jest wieś Okartowo. Na wschodzie rzeka Orzysza łączy Tyrkło Kanałem Orzyskim z jeziorem Orzysz.

Jezioro Ublik Wielki

Jezioro położone w odległości 9 km na północny - zachód od Orzysza. Połączone rowami przepływowymi z jeziorami Ublik Mały i Buwełno. We wschodniej części zbiornika

trzy duże zatoki. Powierzchnia jeziora wynosi 193,5ha; maksymalna głębokość 32 m, długość 4 km, szerokość 150 - 900 m.

Linia brzegowa jest dobrze rozwinięta - brzegi bezleśne, przeważnie dość wysokie, miejscami niskie, podmokłe. Z jeziora można urządzać spływy kajakowe na Buwełno i dalej na Niegocin. Nad jeziorem leży wieś Ublik.

Jezioro Tuchlin

Jezioro o powierzchni 220ha, długości 2,9 km. Maksymalna głębokość zbiornika wynosi 5 m. Brzegi są silnie zarośnięte, niskie i bezleśne. Na jeziorze występują liczne trzcinowe wysepki. Jezioro jest dawną północną zatoką jeziora Śniardwy, połączone z nim wąską cieśniną. Nad zbiornikiem położone są od północnego - wschodu wieś Tuchlin, na południe Suchy Róg.

Jezioro Orzysz

Jezioro rozczłonkowane z wieloma półwyspami, zatokami i wyspami (w sumie jest ich 9 o łącznej powierzchni 74 ha). Największa z wysp to Wyspa Róż (Ostrów Różany), licząca około 50 ha powierzchni, która łączy się z południowym brzegiem wąskim traktem. Druga, co do wielkości wyspa Wąskie – 12 ha powierzchni – leży w północnej części jeziora. Kolejną dużą wyspą jest wyspa Lasek – 7 ha powierzchni – także położona jest w północnej części, lecz przy zachodnim brzegu.

Z jeziora wypływa rzeka Orzysza, która łączy się z Kanałem Orzyskim. Od południa i zachodu otaczają zbiornik duże kompleksy leśne. Brzegi w południowej części jeziora wysokie, pozostałe płaskie i podmokłe. Powierzchnia zbiornika wynosi 1085 ha, głębokość 36 m. Nad brzegiem zlokalizowane są pola namiotowe. Z jeziora wiedzie szlak kajakowy - Kanałem Orzyskim i rzeką Orzysza do jeziora Tyrkło i Śniardwy - o długości 12 km. W wodach zbiornika żeruje sum, leszcz, szczupak, okoń, płóc, węgorz, lin.

Jezioro Rostki

Zbiornik wodny o głębokości 20 m., leży na szlaku kajakowym: jeziora Śniardwy i jeziora Ełk. Z Orzysza dopłynąć tu można malowniczym strumieniem Czartówka. Jezioro

ma kształt wydłużonego rogała. Corocznie kwitnie tu grzybień biały- roślina znajdująca się pod ścisłą ochroną.

Na terenie Gminy funkcjonują trzy zagospodarowane plaże:

- ✓ **Plaża Miejska** położona bezpośrednio nad brzegiem jeziora Orzysz. Plaża położona 2 km od centrum miasta, otoczona kompleksem leśnym. W pobliżu znajduje się stadion sportowy, kawiarnia, wypożyczalnia sprzętu wodnego oraz: pole namiotowe, parking oświetlony, niestrzeżony, miejsce zabaw dla dzieci, WC, natrysk, oświetlone pole namiotowe, boisko do piłki siatkowej, pomost, kąpielisko strzeżone, miejsce na ognisko, grill.
- ✓ **Plaża „U Faryja”** położona nad jeziorem Śniardwy w miejscowości Nowe Guty, w pobliżu drogi krajowej Pisz – Orzysz. Znajduje się tutaj pole namiotowe, wypożyczalnia sprzętu wodnego (deski surfingowe, kajaki, rowery wodne) oraz boisko do piłki siatkowej.
- ✓ **Plaża „Irys”**- była „plaża wojskowa” prowadzona przez Stowarzyszenie Właścicieli Domków Rekreacyjnych Ośrodka Wypoczynku Doraźnego Irys w Orzyszu.
- ✓ oraz plaże na wsiach.

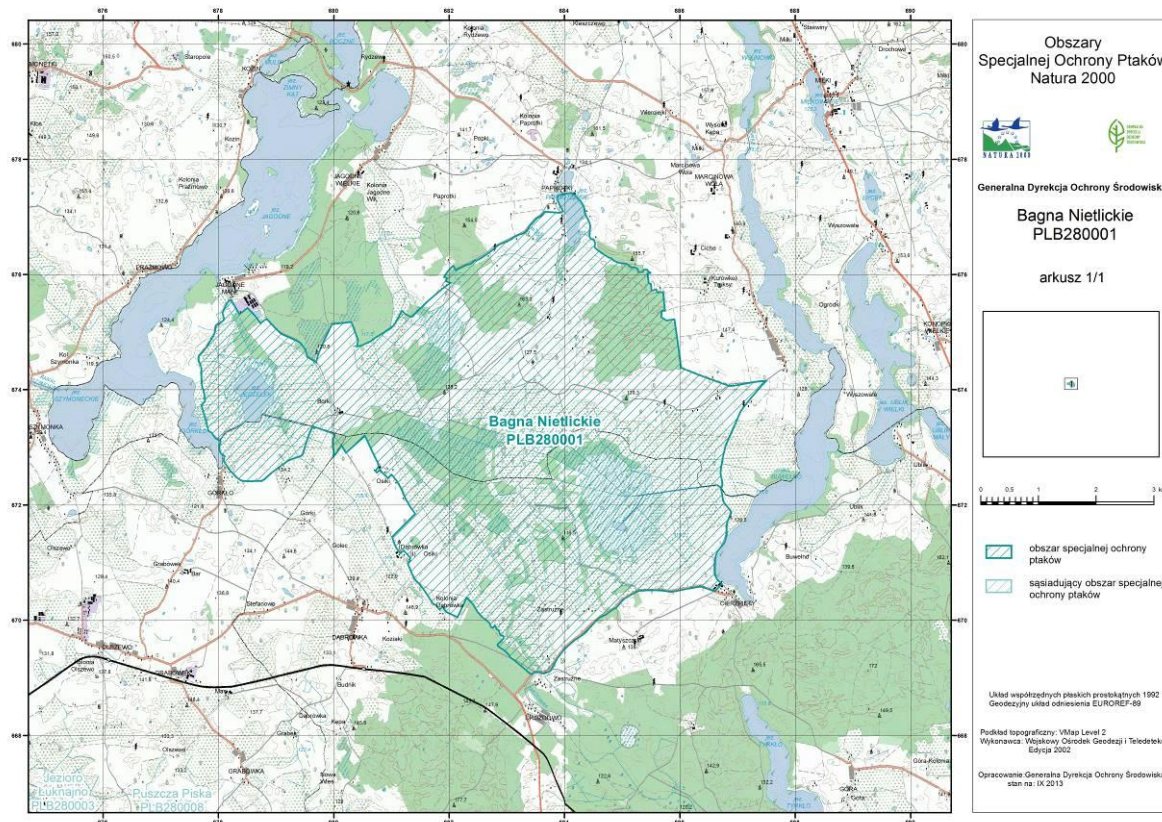
Obszary chronione

Na terenie gminy Orzysz występują ważne formy ochrony przyrody jakimi są obszary Natura 2000:

- **PLB280001- Bagna Nietlickie**, obszar specjalnej ochrony ptaków. Ostoja obejmuje duże torfowisko niskie, powstałe w wyniku osuszenia jeziora Wąż. Porastają ją trzcinowiska, turzycowiska i zarośla wierzbowe. Teren jest otoczony olsami, brzezinami bagiennymi, szuwarami i łąkami kośnymi. Przez jego teren przepływa rzeka Wężówka. Na terenie ostoi stwierdzono 17 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 2 gatunki rzadkich ptaków migrujących nie wymienionych w tej dyrektywie. Ponadto 7 gatunków ptaków występujących w ostoi, znajduje się w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Powierzchnia terenu wynosi 4080,8 ha.

Rysunek 10. Obszar Natura 2000 – Bagna Nietlickie

Źródło: strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

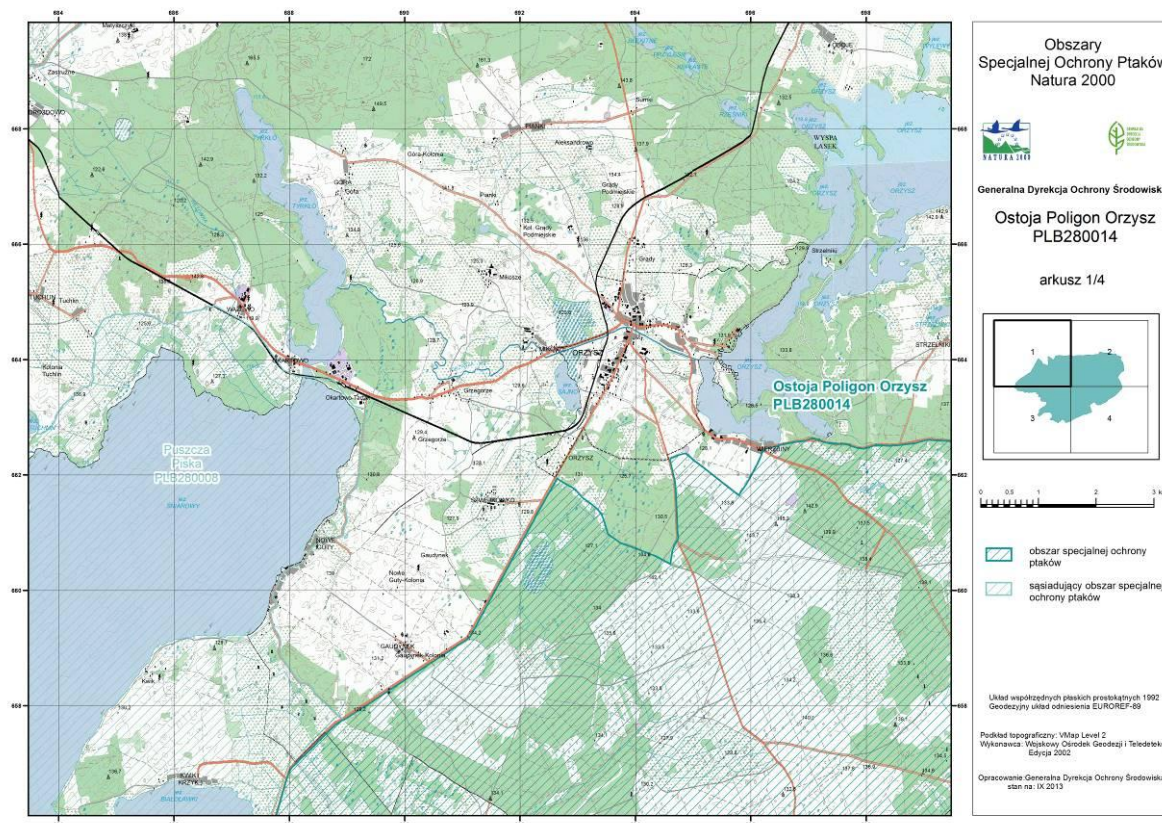
- **PLB280014 - Ostoja Polygon Orzysz**, obszar specjalnej ochrony ptaków. W Ostoi Polygon Orzysz stwierdzono występowanie co najmniej 11 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność występujących tu 3 gatunków (cietrzewia, derkacza i żurawia) mieści się w kryteriach ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 7 z wymienionych gatunków zostało zamieszczonych na liście ptaków zagrożonych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Polygon Orzysz jest jedną z 10 najważniejszych w Polsce ostoi cietrzewia. Powierzchnia terenu wynosi 21208 ha.

- **PLB280008 – Puszcza Piska**, obszar specjalnej ochrony ptaków. Obszar leży między granicą Wielkich Jezior Mazurskich a Niziną Mazurską. Zawiera wiele jezior w tym jezioro

Śniardwy, na terenie gminy Orzysz występuje głównie w zachodniej części. Teren ten porastają głównie lasy iglaste z dominującą sosną. W nasadzeniach liściastych dominują lipa i wiąz. Występuje co najmniej 37 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 12 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Bardzo ważna ostoja cietrzewia.

Rysunek 11. Obszar Natura 2000 – Ostoja Polygon Orzysz

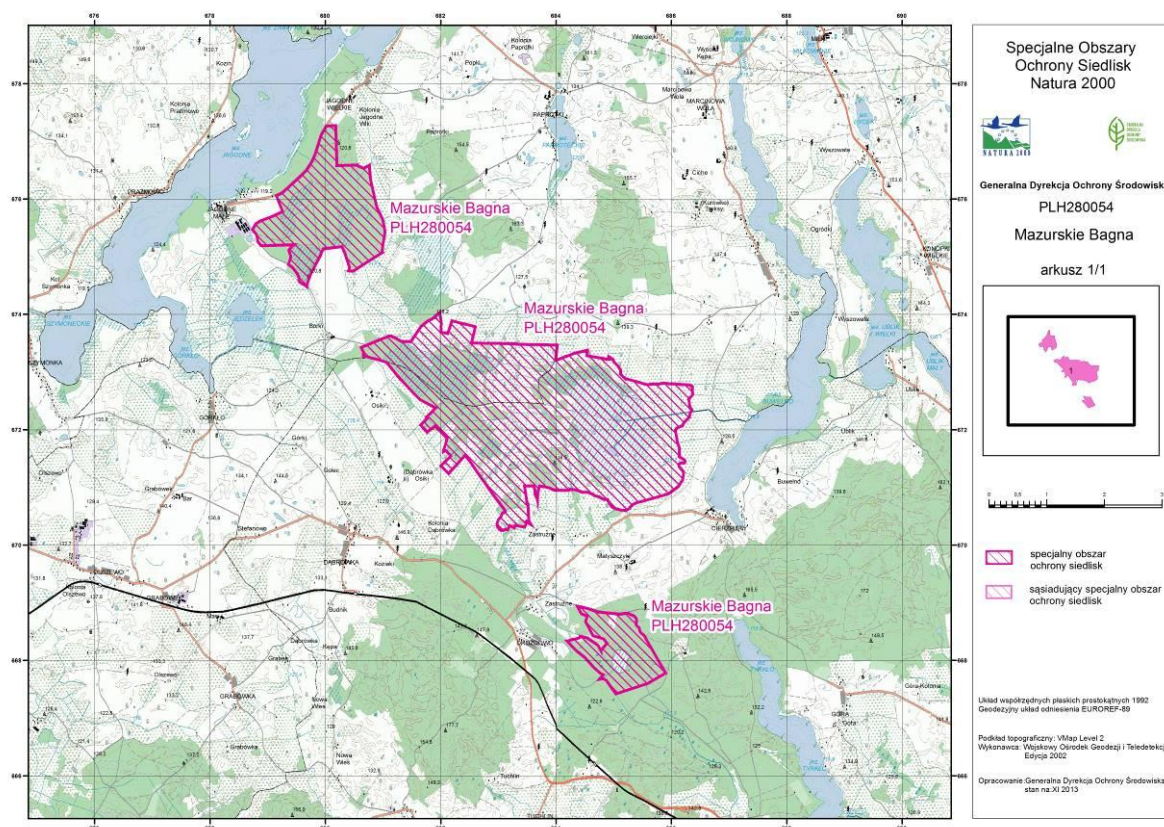
Źródło: strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

- **PLH 280054 – Mazurskie Bagna**- około trzy czwarte obszaru pokrywają: siedliska łąkowe i zaroślowe, torfowiska i bagna, lasy iglaste. Na pozostałą jedną czwartą składają się głównie lasy mieszane, a także lasy liściaste oraz siedliska rolnicze. Obszar znajduje się na wschód od drogi Orzysz-Giżycko i położony jest w mezoregionie Krainy Wielkich Jezior Mazurskich, w makroregionie Pojezierza Mazurskiego. Teren podzielony jest na trzy enklawy. W północno - zachodniej części obszaru Mazurskie Bagna występują przede wszystkim żywe torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą. Na terenach nie zadrzewionych występują typowe gatunki charakterystyczne dla torfowisk wysokich, jak: modrzewnica zwyczajna, żurawina błotna, rosiczka okrągłolistna, wełnianka

pochwowata. Natomiast na terenach z niskimi drzewostanami sosnowo- brzozowymi występuje głównie bagno zwyczajne i welnianka pochwowata.

Rysunek 12. Obszar Natura 2000 – Mazurskie Bagna

Źródło: strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Centralną część ostoi Natura 2000 stanowi rezerwat **Bagna Nietlickie** o powierzchni 1132,91 ha z największym i najlepiej zachowanym torfowiskiem niskim w regionie. Na szczególną uwagę zasługuje stanowisko brzozy niskiej reliktu polodowcowego, a także goździka pysznego, pełnika europejskiego.

Na południe od rezerwatu Bagna Nietlickie znajduje się **rezerwat Jeziorko Koło Drozdowa** o powierzchni 9,9ha obejmujący ochroną ekosystemy torfowiskowe, głównie bezleśne trzęsawiska (z turzycą nitkowatą i torfowcem Magellana) o dużym stopniu naturalności. Najciekawszą część obszaru stanowi torfowisko niskie. Jest to jeden z największych takich ekosystemów w Polsce, który dotąd nie uległ zniszczeniu. Łącznie, stwierdzono występowanie 9 siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, które

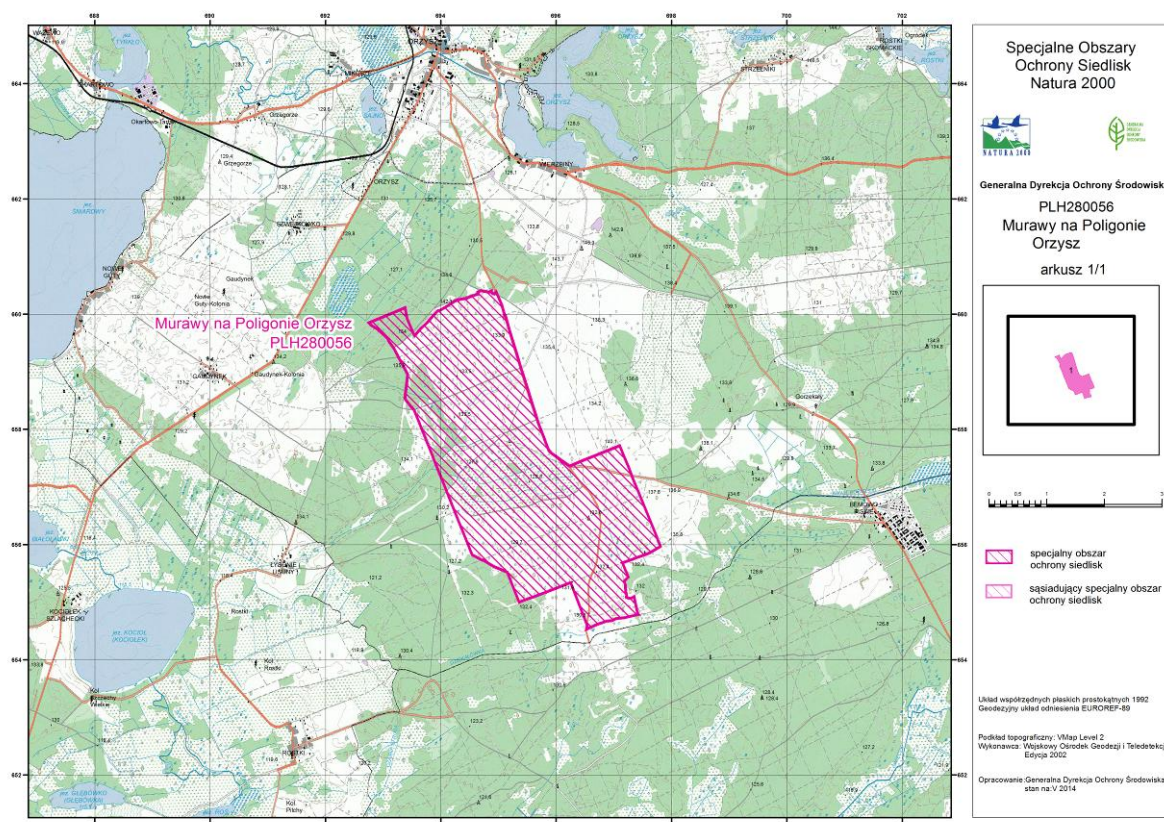

zajmują ok. 15 % powierzchni obszaru. Odnotowano dwa gatunki roślin wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG: sierpowiec błyszczący, lipiennik Loesela. Obszar jest ponadto jednym z największych zlotowisk żurawia w Polsce. Na przelotach jesiennych można obserwować do 10000 osobników tego gatunku. Ostoja jest istotnym miejscem lęgowym gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG takich jak bielik, bocian czarny, żuraw, cietrzew, kropiatka.

- PLH28_16 – Murawy na Poligonie Orzysz. Ostoja położona jest w makroregionie Pojezierze Mazurskie, mezoregionie Równina Mazurska. Położenie administracyjne - województwo warmińsko-mazurskie, powiat piski, gmina Orzysz. Ostoja jest częścią czynnego poligonu wojskowego. Teren ostoi to lekko falista równina sandrowa z pagórkami morenowymi. Rozległe, otwarte przestrzenie porośnięte są dobrze wykształconymi ciepłolubnymi murawami napiaskowymi oraz wrzosowiskami zajmującymi trzy czwarte obszaru. Niewielkie powierzchnie zajmują wydmy śródlądowe z murawami szczotlichowymi. W granicach ostoi znajduje się niewielkie jezioro eutroficzne. W centralnej części znajdują się podmokłe obniżenia porośnięte roślinnością torfowiskową oraz fragmenty lasu olsowego. Północna część obejmuje fragment boru sosnowego. Obszar ma duże znaczenie w skali Warmii i Mazur dla zachowania siedlisk ciepłolubnych muraw napiaskowych i suchych wrzosowisk - siedliska te mają duży udział powierzchniowy, są dobrze zachowane, natomiast wydmy śródlądowe z murawami szczotlichowymi zajmują niewielkie powierzchnie na terenie ostoi. Ich rola w krajobrazie jest jednak znacząca. Ze względu na fakt, że typowo wykształcone zbiorowiska tego typu należą do zanikających w Polsce, a na Pojezierzu Mazurskim są rzadkie, poddawane silnej antropopresji oraz przemianom w toku naturalnej sukcesji, ich ochrona i stwarzanie możliwości do rozwoju jest sprawą ważną; Populacja sasanki otwartej jest silną populacją - zajmuje znaczący areał, cechuje się dużą liczebnością, występuje w dobrze zachowanych płatach roślinności. Teren ostoi jest częścią obszaru zatwierdzonego jako ostoja ptasia, gdzie ochronie podlegają siedliska 11 gatunków wymienianych w Zał. I Dyrektywy Ptasiej. Ponadto na terenie ostoi Murawy na poligonie Orzysz stwierdzono obecność gatunków rzadkich, zagrożonych, podlegających ochronie.

Rysunek 13. Obszar Natura 2000 – Murawy na Poligonie Orzysz

Źródło: strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Ponadto na terenie gminy znajdują się:

Rezerваты Przyrody:

- **Rezerwat „Nietlickie Bagno”** -teren bagienny, miejsce postojowe przelotu czapli i gęsi, wchodzący w obszar Natura 2000, pow. 1132,91 ha.
- **Rezerwat Przyrody „Jezioro koło Drozdowa”**- obszar torfowiska, ze zbiorowiskami roślinnymi, z udziałem rzadkich gatunków roślin, pow.9,93 ha.
- **Rezerwat Przyrody „Jezioro Zdedy”** – obejmuje ochroną obszar wód, lasu, bagien i obszarów nieleśnych o pow. 182 ha. Celem ochrony jest zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych rezerwatu z dominującą roślinnością szuwarową, utworzony w 2003 r.

Obszary chronionego krajobrazu:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Krainy Wielkich Jezior Mazurskich,

- Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Orzyskich,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy i Jezior Piskich,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Mazurskiego Parku Krajobrazowego -
Wschód.

Pomniki przyrody żywej:

Teren wiejski: pojedyncze drzewa – 11 sztuk, grupy drzew – szt. 5, aleje – szt. 3,

Teren miasta: pojedyncze drzewa 3 szt., grupy drzew – szt.1.

Łącznie na obszarze Gminy występują 23 pomniki przyrody ożywionej.

Poza tym na obszarze zlokalizowane są 2 pomniki przyrody nieożywionej: głaz narzutowy w Nowych Gutach i głaz narzutowy w m. Gaudynki oraz:

- **użytki ekologiczne:** „Czapliniec Solidus” obszar o pow. 0,25 ha. Szczególnym celem ochrony jest zachowanie stanowiska występowania i gniazdowania czapli siwej *Ardea cinerea*.
- **Parki krajobrazowe:** Mazurski Park Krajobrazowy o pow. 53655 ha.
- **Lasy ochronne** pełniące funkcję lasów wodochronnych, glebochronnych i cennych przyrodniczo.

Teren gminy charakteryzuje się znaczną lesistością. Lasy zajmują ok 148 km², co stanowi około 40% całkowitej powierzchni. Jest to wartość większa niż średnia dla województwa warmińsko-mazurskiego: ponad 30%, chociaż dla powiatu piskiego wynosi ona ok. 51%. Lasy obejmują m.in. tereny położone bezpośrednio przy jeziorach, zajmują też znaczną część północnych terenów gminy. Dominują bory sosnowe oraz bogate siedliska łąkowe. Ze względu na swój znaczny obszar, stanowią ostoję wielu rzadkich gatunków flory i fauny (m.in. roślinność torfowa i bagienna oraz ptactwo wodne).

Lasy będące w zasobach Lasów Państwowych na terenie gminy są zarządzane przez kilka Nadleśnictw, z których największymi obszarami zarządzają nadleśnictwa w Giżycku i Drygalech należące do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku.

Część z nich pełni rolę lasów ochronnych (wodochronnych i glebochronnych). W szczególności są one położone na stromych zboczach nad jeziorem Orzysz, pełniąc rolę ochrony gleb przed erozją.

Reasumując, **teren Gminy Orzysz cechuje wysokie bogactwo różnorodności biologicznej i krajobrazowej**. Świadczy o tym fakt objęcia znacznych terenów ochroną na mocy Ustawy o ochronie przyrody, w tym obszarów Natura 2000. Ponadto należy podkreślić **znaczne zróżnicowanie form ochronnych**. Obszary prawnie chronione stanowią ok. **60%** powierzchni terenu gminy.

Bogactwo terenów prawnie chronionych stanowi jednocześnie szansę dla obszaru, stanowiąc o jego atrakcyjności, jak i zagrożenie w postaci płynących z tego faktu ograniczeń dla rozwoju infrastruktury czy eksploatacji terenu związanej ze wzmożeniem ruchu turystycznego.

1.4. Walory kulturowe

Na terenie Gminy Orzysz znajdują się interesujące zabytki m.in. kościół katolicki pw. Matki Bożej Szkaplerznej powstały w XVI wieku, kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa z przełomu XIX wieku oraz kilka domów stojących głównie przy ulicy Ełckiej, Giżyckiej i Wojska Polskiego, pochodzących z przełomu XVIII i XIX wieku oraz cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej.

W odległości 15 km od Orzysza w miejscowości Ogródek znajduje się Muzeum Michała Kajki, mazurskiego poety i wielkiego obrońcy polskości na Warmii i Mazurach.

Na terenie Gminy Orzysz znajdują się 252 obiekty dziedzictwa kulturowego, z czego 79 zlokalizowanych jest na terenie miasta Orzysz. Do najważniejszych zabytków zaliczyć można:

- ✓ Kościół Matki Bożej Szkaplerznej (dawny kościół ewangelicki) w Orzyszu. Został zbudowany w XVI wieku, odrestaurowany w 1872 r. Wewnątrz zachował się późnorennesansowy ołtarz oraz dzwon z 1603 r.;
- ✓ Kościół pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa z przełomu XIX i XX w. w Orzyszu;
- ✓ Barokowy kościół pod wezwaniem Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny w Okartowie (zbudowany na starych fundamentach w 1799 r., odnowiony w latach 1914-1923, wnętrze kościoła pokrywa bogata polichromia. We wnętrzu znajduje się barokowy ołtarz, zabytkowa chrzcielnica oraz duże drewniane świeczniki);
- ✓ Kościół pod wezwaniem Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Klusach z 1887 r.;
- ✓ Zespół dworski w Ubliku (pozostałości) z poł. XIX w., park dworski w Ubliku i Wężewie;
- ✓ Kolejowa Wieża Ciśnień .

Na terenie gminy znajdują się następujące historyczne miejsca pochówku:

- ✓ Cmentarz wojskowy oraz wojenny z okresu I wojny światowej
- ✓ Cmentarz ewangelicki przy ul. 1-go Maja.

Można tu również znaleźć bunkry z czasów I wojny światowej (linia umocnień Okartowo-Cierzpięty).

2. Społeczeństwo

2.1. Demografia

Gmina Orzysz liczy 9360 mieszkańców, co stanowi ok. 16% ludności powiatu piskiego. Liczba kobiet w gminie w 2014 r. wynosiła 4619, natomiast mężczyzn 4741. Zdecydowana większość mieszkańców zamieszkuje jedyne miasto w gminie, tj. Orzysz (5784 osób).

Na przestrzeni lat 2010-2014, widoczny jest **systematyczny spadek liczby mieszkańców gminy**, co wpisuje się w ogólnopolski trend związany ze spadkiem liczby ludności, jak również migracjami wewnętrznymi i zewnętrznymi, zwłaszcza wśród młodych ludzi, którzy wyjeżdżają do większych miast w poszukiwaniu pracy lub w celach edukacyjnych.

Wykres 1. Liczba ludności Gminy Orzysz w latach 2010-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba mieszkańców w ciągu ostatnich 5 lat spadła o 258 osób, co stanowi 2,68% spadek w stosunku do liczby z 2010 roku. Pogłębia się tendencja spadkowa, co ma również potwierdzenie w krajowych trendach.

Wskaźnik gęstości zaludnienia w Gminie Orzysz na przestrzeni 5 ostatnich lat kształtuje się na zbliżonym poziomie 26 osób na km² i jest niższy od wartości tego wskaźnika dla powiatu piskiego, wynoszącego 33 osoby.

Tabela 1. Gęstość zaludnienia

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Gęstość zaludnienia oraz wskaźniki						
ludność na 1 km ²	osoba	27	26	26	26	26
zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców	osoba	25,6	-10,6	-4,3	-10,7	-1,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak już wspomniano powyżej, zmniejszenie liczby ludności Gminy wiąże się bezpośrednio z migracjami. W roku 2013 zameldowano na obszarze gminy 121 nowych mieszkańców, w tym 1 osobę z zagranicy. W tym samym roku wymeldowano 185 osób.

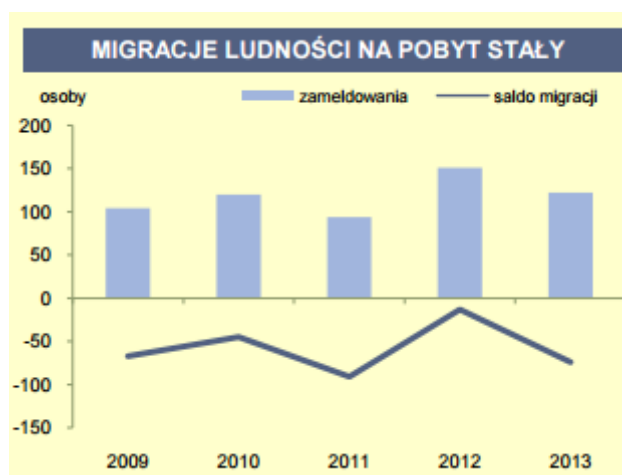

Saldo migracji wewnętrznych wyniosło -64. Dla porównania wartość tego wskaźnika dla powiatu piskiego wyniosła w analogicznym okresie -252. Oznacza to, że migracje ludności na terenie Gminy Orzysz są zjawiskiem zdecydowanie mniej nasilonym w stosunku do tożsamyh danych z terenu powiatu.

Saldo migracji od 2009 r. przyjmuje wartości ujemne, co świadczy o powolnym i pogłębiającym się trendzie **wyludniania się obszaru gminy.**

Niekorzystny bilans migracyjny tego obszaru jest generowany przez utrudnione możliwości zarobkowania pozarolniczego, jak również stosunkowo dalekie sąsiedztwo dużych miast w regionie, co powoduje, iż mieszkańcy emigrują w poszukiwaniu pracy. Z ogólnej liczby wymeldowań, wynoszącej 185 w roku 2013, ponad połowa (130) dotyczyła wymeldowania do miast.

Wykres 2. Migracje ludności na pobyt stały w Gminie Orzysz

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014

Przyczyną migracji są przede wszystkim motywy ekonomiczne, związane z poszukiwaniem pracy oraz satysfakcjonującego wynagrodzenia, a także warunków do rozwoju społecznego. Proces przemieszczania się ludności przyczynia się, ze względu na selektywność migracji (migrują przede wszystkim ludzie młodzi, lepiej wykształceni, bardziej przedsiębiorczy), do zmniejszania potencjalnych zasobów pracy i obniżania ich jakości.

Na spadek liczby ludności w Gminie wpływa również ruch naturalny, tj. urodzenia i zgonów. W 2014 r. zanotowano 9,6 urodzeń żywych na 1000 ludności i 9,42 zgonów na 1000 ludności. Przyrost naturalny wyniósł 2, natomiast na 1000 ludności 0,2.

Przyrost naturalny jest ważnym wskaźnikiem demograficznym, w dużej mierze decydującym o potencjale obszaru. W roku 2014 przyrost naturalny (różnica pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów), po raz pierwszy od 2010 r., kształtował się na poziomie dodatnim. W 2014 r. przyrost naturalny na 1000 mieszkańców wynosił 0,2. To bardzo dobry prognostyk dla obszaru gminy i korzystna wartość w porównaniu z danymi regionalnymi i ogólnokrajowymi. Potencjał ludzki jest jednym z najważniejszych wyznaczników oceny zrównoważonego rozwoju obszaru.

Tabela 2. Ruch naturalny wg płci w Gminie Orzysz

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Urodzenia żywe						
ogółem	Osoby	110	96	96	89	90
mężczyźni	Osoby	63	44	56	46	44
kobiety	Osoby	47	52	40	43	46
Zgony ogółem						
ogółem	Osoby	104	106	112	103	88
mężczyźni	Osoby	63	50	60	54	47
kobiety	Osoby	41	56	52	49	41
Przyrost naturalny						
ogółem	-	6	-10	-16	-14	2
mężczyźni	-	0	-6	-4	-8	-3
kobiety	-	6	-4	-12	-6	5
Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności						
urodzenia żywe na 1000 ludności	Osoby	11,4	10,0	10,1	9,4	9,6
zgony na 1000 ludności	Osoby	10,79	11,08	11,76	10,93	9,42
przyrost naturalny na 1000 ludności	Osoby	0,6	-1,0	-1,7	-1,5	0,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.2. Szczegółowy podział populacji na grupy wiekowe

Ważnym elementem oceny potencjału Gminy Orzysz jest analiza ludności pod kątem ekonomicznych grup wiekowych.

W strukturze wiekowej, podobnie jak w pozostałej części kraju, przeważa liczba ludności w wieku produkcyjnym – 64,5 % (2014 r.). Populacja gminy należy do społeczności starzejących się, wpisując się tym samym w ogólnopopulacyjny trend w Polsce. Znaczącym procesem jest stałe zmniejszanie się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy zwiększającej się liczbie osób w wieku poprodukcyjnym, która w 2014 roku stanowiła 16,9 % populacji gminy, przy średniej dla powiatu wynoszącej w tym okresie 16,5 %.

W powiększającej się grupie osób w wieku poprodukcyjnym głównym problemem jest pogarszający się stan zdrowia. Wśród najczęstszych schorzeń są problemy dotyczące sprawności fizycznej, cukrzyca, nowotwory, choroby układu sercowo-naczyniowego. Osoby te potrzebują więcej wsparcia ze strony społeczeństwa, aby osiągnąć takie same lub

zbliżone warunki życia jak inni. Taka sytuacja jest sygnałem dla gminy, aby rozszerzać usługi socjalne i poprawić dostępność do infrastruktury zdrowotnej oraz opiekuńczo-leczniczej. Systematyczny wzrost liczby osób w wielu poprodukcyjnym oraz związany z tym stan zdrowia i status materialny będzie wyzwaniem do działania dla Gminy Orzysz oraz samorządów sąsiadujących.

Tabela 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w gminach powiatu piskiego

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym					w wieku produkcyjnym					w wieku poprodukcyjnym				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Powiat piski	21,2	20,6	20,1	19,6	19,3	64,2	64,4	64,5	64,5	64,2	14,6	15,0	15,4	15,9	16,5
Biała Piska	23,2	22,6	21,8	21,1	20,7	63,6	63,8	64,1	64,4	64,3	13,3	13,6	14,1	14,5	15,0
Orzysz	20,8	20,5	20,0	19,0	18,6	63,8	63,8	64,1	64,8	64,5	15,4	15,7	15,9	16,3	16,9
Pisz	21,3	20,7	20,4	20,1	19,8	64,2	64,5	64,4	64,1	63,8	14,4	14,8	15,2	15,7	16,3
Ruciane-Nida	18,4	17,6	16,8	16,7	16,2	65,5	65,4	65,8	65,5	65,2	16,2	17,0	17,4	17,8	18,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Powyższe dane wskazują tendencję malejącą w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym na terenie gmin powiatu piskiego. W ciągu ostatnich pięciu lat zanotowano spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Orzysz o 2,2 %. To niekorzystna sytuacja nie tylko dla Gminy Orzysz, ale wszystkich gmin powiatu piskiego i większości obszarów w Polsce. Niż demograficzny jest zauważalny, a przyczyny takiej sytuacji są wieloaspektowe, na które gmina nie posiada bezpośredniego wpływu.

Poniżej przedstawiono szczegółowe dane na temat poszczególnych grup wiekowych.

W ciągu ostatnich 5 lat liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spadła o 255 osób. To znaczny spadek liczby ludności w tej grupie wiekowej, który przyczynia się między innymi do ograniczenia liczby uczniów w placówkach edukacyjnych, a w perspektywie długoterminowej wpływa na poziom potencjału zasobów pracy.

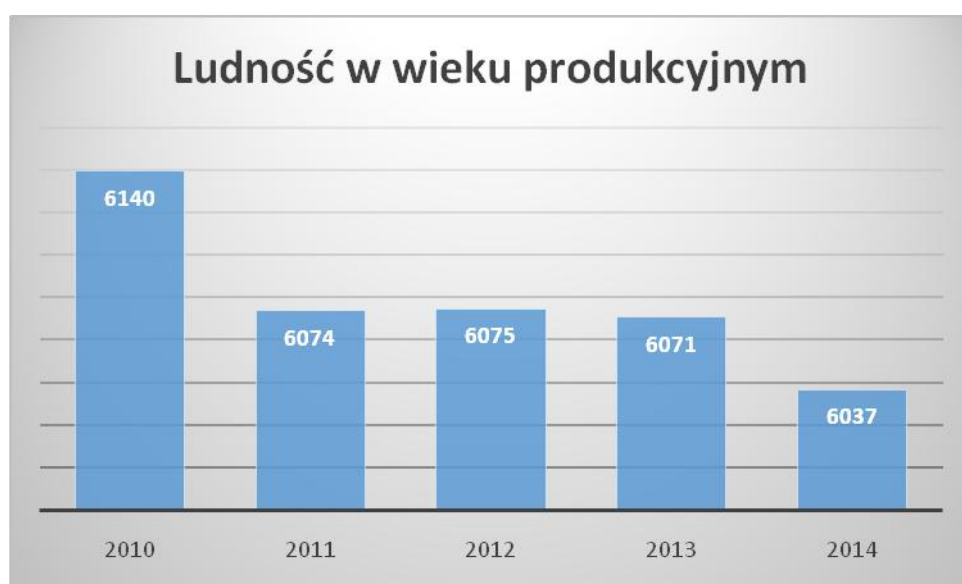
Wykres 3. Struktura ludności w wieku przedprodukcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk GUS

Również grupa osób w wieku produkcyjnym, czyli czynnych zawodowo i mających bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy i PKB obszaru, systematycznie, choć w niewielkim jeszcze tempie ulega zmniejszeniu.

Wykres 4. Struktura ludności w wieku produkcyjnym

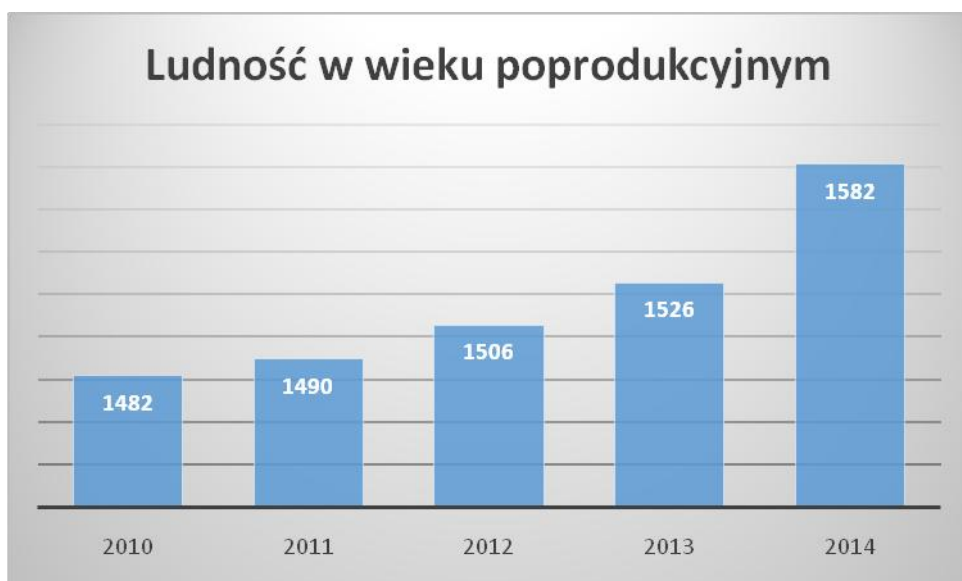

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk GUS

Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w 2014 roku wynosiła 1582. W ciągu ostatnich 5 lat liczebność tej grupy wzrosła o 100 osób. Dynamika wzrostu w tej grupie ekonomicznej jest niepokojąca i stanowi wyznacznik do kształtowania polityki społeczno-opiekuńczej na terenie Gminy Orzysz w najbliższych latach.

Wykres 5. Struktura ludności w wieku poprodukcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyk GUS

Ze społeczno-ekonomicznego, a także demograficznego punktu widzenia istotna jest relacja liczby ludności w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. Miernik ten informuje o tzw. wskaźniku obciążenia ekonomicznego. Wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym spowodował spadek współczynnika obciążenia ekonomicznego. Na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku przypadało 55 osób w wieku nieprodukcyjnym. W powiecie piskim wskaźnik ten wynosił 55,7.

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Orzysz

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	56,6	56,7	56,0	54,4	55,0
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	74,2	76,3	79,5	85,8	90,9
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	24,1	24,5	24,8	25,1	26,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Reasumując wnioski odnoszące się do sytuacji demograficznej gminy, zauważalny jest spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, co jest efektem niskiego przyrostu naturalnego. Natomiast dalsza analiza danych dotycząca liczby ludności, w zależności od przynależności do grupy wiekowej, wskazuje na wysoki udział osób w wieku pow. 65 lat (w wieku poprodukcyjnym).

Biorąc pod uwagę liczbę ludności gminy w podziale na grupy wiekowe, stwierdzić należy, iż najbardziej liczebną grupę stanowią mieszkańcy w wieku 20-34 lata, przy jednoczesnym wysokim udziale osób w wieku 35-64. Duża dysproporcja widoczna jest w grupie wiekowej 65-69. Zauważalny jest też duży wzrost liczby osób powyżej 70 roku życia.

Wykres 6. Liczba ludności gminy wg grup wiekowych. Stan na 2014 r.

Źródło: opracowanie w własne na podstawie danych GUS

2.3. Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania

Na obszarze Gminy Orzysz, wg Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r., znajduje się 977 gospodarstw domowych, z czego dochody z działalności rolniczej osiąga 729. Zaledwie 178 gospodarstw osiąga dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej. Działalność pozarolnicza obejmuje leśnictwo, rybactwo, działalność produkcyjną, przetwórstwo produktów rolnych (np. mięsa, owoców i warzyw, napojów, wyrobów piekarniczych), przetwarzanie drewna, działalność rękodzielniczą, handel, agroturystykę i wynajem pokoi, budownictwo, transport i magazynowanie, obsługę nieruchomości i wynajem maszyn, a także inne działalności, jak np. prywatne praktyki lekarskie, pielęgniarские, stomatologiczne lub weterynaryjne, prowadzenie usług pralniczych lub fryzjerskich. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Tabela 5. Główne źródła utrzymania mieszkańców Gminy Orzysz

Wyszczególnienie	J.M.	2010
Ogółem	gosp.	977
z dochodem z działalności rolniczej	gosp.	729
z dochodem z emerytury i renty	gosp.	120
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	gosp.	178
z dochodem z pracy najemnej	gosp.	251
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	gosp.	87
bez dochodów z działalności rolniczej	gosp.	248
bez dochodów z emerytury i renty	gosp.	857
bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej	gosp.	799
bez dochodów z pracy najemnej	gosp.	726
bez dochodów z innych niezarobkowych źródeł poza emerytura i rentą	gosp.	890

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, Powszechny Spis Rolny 2010

W tym miejscu należałoby zauważyć, że dużą szansę na podwyższenie dochodów pozarolniczych gospodarstw domowych stanowić może rozwój obszaru związany z tzw. inteligentnymi specjalizacjami regionu, dającymi możliwość rozwoju sektorów: usług turystycznych i okolicznych, w tym opartych na zasobach wodnych oraz produkcji żywności i przemysłu drzewnego.

2.4. Mieszkalnictwo

Dominującą formą własności mieszkań jest własność prywatna obok której występuje własność komunalna. W 2013 r. na obszarze gminy zewidencjonowano 3497 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 223 592 m². Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 63,9 m².

W latach 2010-2013 odnotowano nieznaczny wzrost liczby mieszkań na terenie Gminy Orzysz. W mieście Orzysz liczba mieszkań zwiększyła się w tym czasie o 4,8%,

natomiast na obszarach wiejskich o 1,15%. Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania wzrosła w analizowanym okresie o ok. 0,4 m².

Wg danych GUS wodę bieżącą z sieci wodociągowej posiada 98,1% mieszkańców miasta i 80,9% mieszkańców wsi, pozostała ludność korzysta z wody z przydomowych studni. Wskaźniki te są nieznacznie gorsze niż średnia dla powiatu piskiego, odpowiednio – 99,6% i 89,9 %.

Tabela 6. Podstawowe dane dotyczące mieszkalnictwa w Gminie Orzysz w latach 2010-2013

Zasoby mieszkaniowe	j.m.	2010	2011	2012	2013
Ogółem					
mieszkania	-	3378	3383	3458	3497
Izby	-	12328	12353	12642	12799
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	214513	215157	220585	223592
w miastach					
mieszkania		2162	2163	2231	2267
Izby	-	7511	7517	7766	7908
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	122367	122503	126608	129228
na wsi					
mieszkania	-	1216	1220	1227	1230
Izby	-	4817	4836	4876	4891
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	92146	92654	93977	94364
Budynki mieszkalne w gminie					
Ogółem	-	1270	1280	1295	1303
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne					
Ogółem					
Wodociąg	-	3099	3105	3180	3219
ustęp spłukiwany	-	3011	3017	3092	3131
Łazienka	-	2874	2880	2955	2994
centralne ogrzewanie	-	2269	2275	2350	2389
gaz sieciowy	-	4	4	4	4

w miastach					
Wodociąg	-	2119	2120	2188	2224
ustęp spłukiwany	-	2085	2086	2154	2190
Łazienka	-	2018	2019	2087	2123
centralne ogrzewanie	-	1630	1631	1699	1735
gaz sieciowy	-	4	4	4	4
na wsi					
Wodociąg	-	980	985	992	995
ustęp spłukiwany	-	926	931	938	941
Łazienka	-	856	861	868	871
centralne ogrzewanie	-	639	644	651	654
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań					
w miastach					
Wodociąg	%	98,0	98,0	98,1	98,1
Łazienka	%	93,3	93,3	93,5	93,6
centralne ogrzewanie	%	75,4	75,4	76,2	76,5
na wsi					
Wodociąg	%	80,6	80,7	80,8	80,9
Łazienka	%	70,4	70,6	70,7	70,8
centralne ogrzewanie	%	52,5	52,8	53,1	53,2
Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki					
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m2	63,5	63,6	63,8	63,9
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m2	22,3	22,6	23,3	23,8
mieszkania na 1000 mieszkańców	-	351,2	355,5	364,9	373,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wskaźnik nasycenia mieszkaniem na terenie Gminy wynosi 373 (mierzony jest ilością mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców) i na przestrzeni ostatnich kilku lat systematycznie rośnie. Dla porównania wartość tego wskaźnika dla powiatu piskiego w 2013 r. wyniosła 323,1.

Rośnie również powierzchnia mieszkań i przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę, która w 2013 r. wyniosła 23,8 m², tj. o 1,5 m² więcej niż w roku 2010.

Aktualna liczba lokali mieszkalnych należących do zasobu Gminy Orzysz wynosi 175 mieszkań o powierzchni 7.214,88 m² plus 302 lokale o powierzchni 14.062,51 m² w budynkach Wspólnot Mieszkaniowych, co stanowi łącznie - 477 lokali o powierzchni użytkowej lokali 21.277,39 m² (stan na dzień 31.08.2013 r.).

Gmina Orzysz Uchwałą nr XLV/306/2014 Radu Miejskiej w dniu 26 marca 2014 roku uchwaliła Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Orzysz na lata 2014-2018. Celem Programu jest określenie kierunków działania (przy uwzględnieniu przewidywań) w zakresie:

- ✓ zaspokajania potrzeb mieszkaniowych najuboższych mieszkańców Gminy,
- ✓ poprawy warunków zamieszkiwania najemców mieszkaniowego zasobu Gminy,
- ✓ racjonalnego gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy.

W programie zawarto prognozę liczby mieszkań oraz lokali socjalnych do 2018 roku, które obrazuje potencjał mieszkaniowy Gminy na najbliższe lata.

Tabela 7. Prognozowana wielkość zasobu mieszkaniowego Gminy Orzysz do roku 2018

Prognoza wielkości zasobu mieszkaniowego	liczba mieszkań ogółem	liczba mieszkań komunalnych	liczba lokali socjalnych	liczba lokali zamiennych, tymczasowych
2014	486	376	110	0
2015	481	371	110	0
2016	476	366	110	2
2017	471	361	110	2
2018	466	356	110	2

Źródło: Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Orzysz na lata 2014-2018

Ponadto w Wieloletnim Programie Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Orzysz ujęto analizę stanu istniejącego lokali mieszkalnych wraz z prognozą do 2018 roku, która pozwala ocenić stan bieżący infrastruktury oraz niezbędny zakres prac na najbliższe lata. Sytuację obrazuje poniższa tabela.

Tabela 8. Analiza stanu istniejącego lokali mieszkalnych w Gminie Orzysz do roku 2018

zasób mieszkaniowy	Lata					
	stan techniczny	2014	2015	2016	2017	2018
lokale mieszkalne	dobry	121	119	116	114	113
	średni	252	249	247	244	240
	zły	3	3	3	3	3
lokale socjalne	dobry	83	83	83	83	83
	średni	26	26	26	26	26
	zły	1	1	1	1	1
ogółem lokale		486	481	476	471	466

Źródło: Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Orzysz na lata 2014-2018

Zgodnie z zapisami Programu „analiza potrzeb oraz plan remontów i modernizacji na lata 2014-2018 wynikających ze stanu technicznego budynków i lokali, wskazuje na konieczność poprawy warunków mieszkaniowych w około 39,92% ogólnego zasobu. Priorytetem w planach rzeczowo- finansowych remontów na prognozowane lata, będzie również utrzymanie stanu technicznego budynków mieszkalnych na poziomie zapewniającym bezpieczeństwo ludzi i mienia oraz poprawa stanu estetycznego budynków i środków finansowych”.

2.5. Struktura zatrudnienia i rynek pracy

Na koniec 2014 roku liczba pracujących w Gminie Orzysz kształtowała się na poziomie 864 osób. Należy jednak pamiętać, że liczba ta nie obejmuje osób zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach (do 9 osób) oraz pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych. **Z poniższych danych wynika, iż liczba osób pracujących w gminie systematycznie rośnie.**

Tabela 9. Pracujący w Gminie Orzysz

Pracujący wg płci	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	osoba	806	819	861	861	864
mężczyźni	osoba	370	375	396	381	376
kobiety	osoba	436	444	465	480	488

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wśród osób pracujących przeważają kobiety, które stanowią 56% wszystkich zatrudnionych. Należy także podkreślić, że zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn wzrasta liczba osób pracujących. Główny i znaczący wzrost zanotowano w 2012 roku.

W 2013 r. z ogólnej liczby osób pracujących (za wyjątkiem osób prowadzących i pracujących w gospodarstwach rolnych) prawie 20% znalazło zatrudnienie w przemyśle i budownictwie, prawie 50% w działalności finansowej, ubezpieczeniowej, obsłudze rynku i pozostałych usługach. Prawie 22% ludności pracowało w przedsiębiorstwach zajmujących się

handlem, naprawą pojazdów, hotelarstwem, gastronomią, informacją i komunikacją. Najmniejsza liczba osób zatrudniona była w rolnictwie i leśnictwie, 8,3%.

Tabela 10. Pracujący w 2013 r. w Gminie Orzysz

Wyszczególnienie	Ogółem		Rolnictwo leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel; naprawa pojazdów samo- chodowych ; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe usługi
Gmina Orzysz	861	480 Kobiety	72	172	189	428

Źródło: Województwo Warmińsko-Mazurskie, podregiony, powiaty, gminy 2014

Działalność gospodarczą na terenie Gminy Orzysz prowadziły 542 podmioty (12.2014, wg GUS). 509 podmiotów gospodarczych (94 % ogółu) stanowiły podmioty sektora prywatnego, a 33 należały do sektora publicznego. 391 podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W głównej mierze były to podmioty świadczące usługi w zakresie: handlu, budownictwa, transportu i pozarolniczej działalności produkcyjnej. **W ciągu 5 ostatnich lat (2010-2014) liczba podmiotów gospodarczych sektora prywatnego wzrosła o 19, co stanowi 5%. Największy wzrost zanotowano wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.**

Na terenie Gminy Orzysz dominują małe i średnie zakłady produkcyjne oraz liczne zakłady usługowe. Przeważająca liczba podmiotów usługowych znajduje się w mieście Orzysz.

Ze względu na wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz potencjał położenia Gminy coraz większe znaczenie posiadają usługi okołoturystyczne, które z pewnością będą dalej rozwijać się, stanowiąc jedną z głównych funkcji gospodarczych i priorytetowych kierunków rozwoju obszaru.

Tabela 11. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Orzysz

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
podmioty gospodarki narodowej ogółem	542	537	534	537	542
sektor publiczny - ogółem	52	40	30	33	33
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	17	16	17	20	20
sektor publiczny - spółki handlowe	2	2	2	2	2
sektor prywatny - ogółem	490	497	504	504	509
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	378	385	394	394	391
sektor prywatny - spółki handlowe	15	16	16	15	17
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1	1
sektor prywatny - spółdzielnie	4	3	3	3	3
sektor prywatny - fundacje	1	1	1	1	1
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	28	30	32	33	33

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

2.6. Bezrobocie²

Stopa bezrobocia, liczba osób bezrobotnych oraz przyczyny pozostawania bez pracy to aspekty społeczne, które wymagają analizy i podjęcia działań w tym zakresie. Brak pracy lub jej utrata jest przyczyną wielu negatywnych zjawisk społecznych, a także czynnikiem skutecznie ograniczającym popyt wewnętrzny. Niestety problem ten w dużej mierze dotyczy również województwa warmińsko – mazurskiego, w tym powiatu piskiego i bezpośrednio Gminy Orzysz.

² Opracowano na podstawie „Sytuacja na rynku pracy Powiatu Piskiego w roku 2013”

Powiatowy Urząd Pracy w Piszach świadczy usługi rynku pracy na terenie Gminy Orzysz.

W 2014 roku rynek pracy w powiecie piskim charakteryzowała duża dynamika zmian. Liczba osób pozostających bez pracy w styczniu 2014 r. osiągnęła najwyższą wartość (6678 osób), następnie stopniowo spadała do 5150 osób (w czerwcu).. Ostatecznie, liczba bezrobotnych w powiecie piskim na koniec grudnia 2014 roku wynosiła 5305 osób. W porównaniu z rokiem 2013 (6306 osób) nastąpił spadek o 1001 bezrobotnych osób.

Tabela 12. Dynamika bezrobocia w Powiecie Piskim w latach 2010-2014

Rok	Liczba bezrobotnych	Spadek/wzrost do poprzedniego roku	Spadek/wzrost do poprzedniego roku w %
2011	6323	+232	+3,66
2012	5790	-533	-8,43
2013	6306	+516	+8,91
2014	5305	-1001	- 15,78

Źródło: PUP Pisz

Poniżej dokonano analizy osób pozostających bez pracy pod kątem posiadanego wykształcenia oraz zawodu. Charakterystykę sporządzono wg danych na rok 2013, z uwagi na brak sprawozdania rocznego publikowanego przez Powiatowy Urząd Pracy w Piszach za rok 2014.

Najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowiły osoby „bez zawodu” – 2424 osoby, co dawało 38,4% ogółu zarejestrowanym w Urzędzie Pracy z terenu powiatu piskiego. Do tej grupy osób zaliczamy osoby z wykształceniem podstawowym i średnim, które nie posiadają świadectwa (dyplomu) kształcenia szkolnego lub kursowego i jednocześnie nieposiadające udokumentowanej ciągłości pracy w okresie minimum 1 roku w tym samym zawodzie. Na drugim miejscu znajdowały się osoby z grupy „robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy” - 1354 osoby (21,5%). Dalszą pozycję zajmowali „pracownicy usług i sprzedawcy” – 710 osób (11,3%), „technicy i inny średni personel” - 675 osób (10,7%), „specjaliści” - 310 osób (4,9%), „pracownicy przy pracach prostych” – 282 osoby (4,5%), „operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń” – 209 osób (4,5%), „rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy” – 206 osób

(4,1%), „pracownicy biurowi”- 131 osób (2,1%), „siły zbrojne” - 3 osoby, „przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy” – 2 osoby.

Trudności ze znalezieniem pracy mają przede wszystkim osoby o niskich kwalifikacjach. Wśród osób poprzednio pracujących pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy najliczniej reprezentowana była grupa „robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy” – 443 osoby, tj. 26,2% pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy. W najkorzystniejszej sytuacji na rynku pracy pod względem odsetka pozostających bez pracy ponad rok (nie biorąc pod uwagę „sił zbrojnych”- 3 reprezentanci tej grupy), byli „pracownicy biurowi” – 38 osób długotrwale bezrobotnych stanowiących 2,24%. Na drugim miejscu znajdowali się „operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń” – 69 osób (4,1%). Na kolejnym bezrobotni posiadający zawody należące do grupy „specjaliści” – 72 osoby (4,3%). Najniższy udział poprzednio pracujących pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy od momentu zarejestrowania do ogólnej liczby bezrobotnych był w grupie „siły zbrojne” (0,02%) i „pracownicy biurowi” (0,6%).

Na koniec 2013 r. wśród zarejestrowanych bezrobotnych 3882 osoby posiadały zawód (specjalność), co stanowi 61,6% ogólnej liczby bezrobotnych. W porównaniu do stanu z końca 2012 r. 6 odnotowano w tej populacji spadek o 0,5% (62,1% w 2012 roku). Populacja bezrobotnych nie posiadających zawodu, tzw. „bez zawodu” wzrosła z poziomu 2193 osoby na koniec 2012 r. do 2424 osoby na koniec 2013 r. czyli o 231 osób (10,5%). Bezrobotni bez zawodu stanowili w końcu 2013 r. 38,4% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Wśród osób bezrobotnych z terenu powiatu piskiego najwięcej posiadała wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 37,4%. (2357 osób). W stosunku do ubiegłego roku (w roku 2012 2149 osób) nastąpił wzrost osób w tej grupie o 208 osób tj. 9,7 pkt. procentowego. Na wysokim poziomie utrzymuje się również udział osób z wykształceniem zawodowym – 25,6% (1615 osób). W przypadku osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w tej grupie nastąpił w porównaniu z analogicznym okresem 2012 roku (1492 osoby) wzrost o 123 osoby tj. 8,2%. Wśród osób bezrobotnych posiadających wykształcenie wyższe nastąpił wzrost z 377 osób na koniec 2012 do 414 osób na koniec 2013 roku – wzrost o 37 osób (9,8%). Odsetek osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym wzrósł o (75 osób) 6,8%. W wypadku

osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym nastąpił wzrost z 676 osób w drugim półroczu 2012 do 749 osób w drugim półroczu 2013 tj. o 10,8%. (73 osoby).

W II półroczu 2013 r. zawodami o najwyższym poziomie deficytu podaży siły roboczej (czyli różnicy pomiędzy liczbą zarejestrowanych bezrobotnych w II półroczu br., a liczbą zgłoszonych ofert pracy w tym okresie) były zawody takie, jak: robotnik gospodarczy, technik prac biurowych, sprzątaczką biurową, robotnik drogowy, cieśla szalunkowy, spawacz metodą MAG, kierowca samochodu ciężarowego, gdzie liczba ofert przewyższała napływ bezrobotnych posiadających wymienione zawody.

Pod względem poziomu nadwyżki podaży siły roboczej zdecydowanie na pierwszych miejscach plasują się zawody: sprzedawca, krawiec, ślusarz, mechanik pojazdów samochodowych. W grupie tej znajdują się również takie zawody jak „specjalista administracji publicznej”, „pedagog” co z pewnością związane jest to z faktem niedopasowania struktury kształcenia do potrzeb rynku pracy. Osoby z tymi kwalifikacjami mają po ukończeniu studiów problem z uzyskaniem zatrudnienia.

Stopa bezrobocia

W grudniu 2014 roku stopa bezrobocia w kraju wynosiła 11,4%. W województwie warmińsko-mazurskim spadek liczby bezrobotnych o 3% (z 21,7% na koniec 2013 roku do 18,7% na koniec 2014 roku), natomiast w powiecie piskim ta sama wartość spadła o 3,5% (z 32,7% na koniec 2013 do 29,2% na koniec 2014 roku).

Należy zauważyć, że wzrost liczby bezrobotnych w powiecie spowodowany był rozpoczęciem sezonu zimowego. Osoby posiadające umowy zawarte na czas określony powracały do ewidencji Urzędu Pracy.

Tabela 13. Stopa bezrobocia w latach 2011-2014 w powiecie piskim na tle województwa i kraju

Miesiąc	Kraj	Województwo	Powiat	Miejsce powiatu w województwie
Grudzień 2011	12,5	20,1	32,2	I
Grudzień 2012	13,4	21,2	31,4	I

Grudzień 2013	13,4	21,7	32,7	II
Grudzień 2014	11,4	18,7	29,2	II

Źródło: PUP Pisz

W roku 2014 powiat klasyfikował się na I miejscu w województwie jeżeli chodzi o poziom bezrobocia, natomiast na II miejscu w kraju (za powiatem szydłowieckim – 34,4% woj. mazowieckie podregion radomski).

Na terenie Gminy Orzysz, poziom bezrobocia w ciągu 5 lat- od roku 2010 do roku 2014- uległ znacznemu spadkowi (zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn). Udział bezrobotnych zarejestrowanych w całkowitej liczbie ludności w wieku produkcyjnym systematycznie zmniejszał się.

Tabela 14. Wskaźniki dotyczące bezrobocia w Gminie Orzysz

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
Bezrobotni zarejestrowani wg płci						
Ogółem	osoba	1164	1134	1001	1041	905
Mężczyźni	osoba	526	531	467	509	452
Kobiety	osoba	638	603	534	532	453
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci						
ogółem	%	19,0	18,7	16,5	17,1	15,0
mężczyźni	%	15,6	15,8	13,9	15,1	13,5
kobiety	%	23,1	22,2	19,7	19,6	16,8

Źródło: Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Tabela 15. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2010 roku

Wyszczególnienie		Liczba bezrobotnych razem	Liczba bezrobotnych kobiet
Wiek	18-24	230	133
	25-34	309	169
	35-44	257	154
	45-54	257	141
	55-59	96	41
	60-64	15	x
Wykształcenie	wyższe	57	41
	policealne i średnie zawodowe	154	112
	średnie ogólnokształcące	165	109
	zasadnicze zawodowe	291	142
	gimnazjalne i poniżej	497	234
Ogółem		1164	638

Źródło: Źródło: Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Tabela 14. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2011 roku

Wyszczególnienie		Liczba bezrobotnych razem	Liczba bezrobotnych kobiet
Wiek	18-24	231	130
	25-34	300	167
	35-44	246	138
	45-54	238	127
	55-59	100	41
	60-64	19	X
Wykształcenie	wyższe	68	51
	policealne i średnie zawodowe	142	102
	średnie ogólnokształcące	158	110
	zasadnicze zawodowe	282	125
	gimnazjalne i poniżej	484	215
Ogółem		1134	603

Źródło: Źródło: Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Tabela 16. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2012 roku

Wyszczególnienie		Liczba bezrobotnych razem	Liczba bezrobotnych kobiet
Wiek	18-24	187	100
	25-34	281	163
	35-44	225	124
	45-54	202	109
	55-59	88	38
	60-64	18	x
Wykształcenie	wyższe	63	49
	policealne i średnie zawodowe	148	101
	średnie ogólnokształcące	131	79
	zasadnicze zawodowe	261	119
	gimnazjalne i poniżej	398	186
Ogółem		1001	534

Źródło: Źródło: Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Tabela 17. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2013 roku

Wyszczególnienie		Liczba bezrobotnych razem	Liczba bezrobotnych kobiet
Wiek	18-24	167	98
	25-34	282	155
	35-44	241	127
	45-54	215	108
	55-59	105	44
	60-64	31	X
Wykształcenie	wyższe	59	45
	policealne i średnie zawodowe	155	98
	średnie ogólnokształcące	137	84
	zasadnicze zawodowe	274	121
	gimnazjalne i poniżej	416	184
Ogółem		1041	532

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Tabela 18. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2014 roku

Wyszczególnienie		Liczba bezrobotnych razem	Liczba bezrobotnych kobiet
Wiek	18-24	154	79
	25-34	235	133
	35-44	192	102
	45-54	197	95
	55-59	92	40
	60-64	35	4
Wykształcenie	wyższe	61	40
	policealne i średnie zawodowe	116	77
	średnie ogólnokształcące	139	85
	zasadnicze zawodowe	219	87
	gimnazjalne i poniżej	370	164
Ogółem		905	453

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Podsumowując analizę przeprowadzoną w obszarze rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia w latach 2010-2014 w Gminie Orzysz należy wskazać następujące wnioski:

- ✓ nastąpił znaczny spadek liczby osób bezrobotnych- w roku 2014 o 22,25% w stosunku do roku 2010, w analogicznym okresie w Polsce liczba osób bezrobotnych spadła o ok. 7 %.;
- ✓ udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym zmniejszył się o 4% w stosunku do roku 2010;

- ✓ najwyższe bezrobocie występuje wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i podstawowym, obejmuje ponad 65 % ogółu bezrobotnych w gminie, dla porównania w kraju jest to 35,8%;
- ✓ największa liczba osób bezrobotnych w grupie wiekowej: 25-54, tj. 69 % ogółu bezrobotnych;
- ✓ osoby z wykształceniem wyższym stanowią niewielką grupę osób pozostających bez pracy (6,7%), kilkakrotnie niższą względem osób z najniższym wykształceniem, dla porównania wartość tego wskaźnika dla Polski wynosiła 5,4% w 2014 r.

Po przeprowadzonej analizie obszarów społeczno-gospodarczych zwartych w Rozdziale 2, zidentyfikowano następujące aspekty:

- ✓ dodatni przyrost naturalny na obszarze Gminy Orzysz,
- ✓ niewielkie, ujemne saldo migracji;
- ✓ powoli narastające zjawisko starzenia się społeczeństwa, wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym;
- ✓ systematyczne zmniejszanie się liczby osób bezrobotnych oraz stopy bezrobocia w latach 2010-2014;
- ✓ nadal stosunkowo wysoka stopa bezrobocia ok 32 % (względem danych krajowych około 11%), pomimo pozytywnych trendów w gospodarce lokalnej.

3. Gospodarka

3.1. Rolnictwo

Orzysz jest miastem handlowo-usługowym, zaś gmina ma charakter typowo rolniczy i dlatego ten sektor stanowi jedną z głównych gałęzi gospodarki, wpływającą na poziom rozwoju i standard życia mieszkańców.

Udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej Gminy Orzysz wynosi 36%, natomiast udział lasów i gruntów leśnych 40%. Pozostałe tereny są pokryte zbiornikami wodnymi, szlakami komunikacyjnymi oraz terenami zabudowanymi.

Według danych Gminy Orzysz liczba i struktura gospodarstw rolnych kształtuje się następująco:

Tabela 19. Struktura gospodarstw rolnych w Gminie Orzysz

Obszar	Liczba gospodarstw
do 0,9999 ha	1990
1,0000 ha - 1,9999 ha	159
2,0000 ha - 2,9999 ha	92
3,0000 ha - 4,9999 ha	100
5,0000 ha - 6,9999 ha	59
7,0000 ha - 9,9999 ha	58
10,0000 ha - 14,9999 ha	75
15,0000 ha - 19,9999 ha	42
20,0000 ha - 29,9999 ha	47
30,0000 ha - 49,9999 ha	42
50,0000 ha - 99,9999 ha	17
100,0000 ha i powyżej	8

Źródło: Urząd Gminy w Orzyszu

W większości są to gospodarstwa do 1 ha (ponad 74%). Gospodarstwa powyżej 1 ha stanowią ok. 26%. Jeżeli chodzi o podział gospodarstw rolnych wg użytkowania gruntów w zdecydowanej większości przeważają użytki rolne pod zasiewami – ok. 3044,43 ha, co stanowi ponad 32% gruntów ogółem oraz łąki – ok. 37 % gruntów (według danych z Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r).

Zboża są najważniejszą uprawą na terenie Gminy Orzysz. Znaczący udział w uprawach zajmują także ziemniaki. W produkcji zwierzęcej przeważa chów bydła i trzody chlewnej.

Walory przyrodnicze obszarów wiejskich tworzą warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego w związku z coraz większym zainteresowaniem i zapotrzebowaniem na żywność ekologiczną. Rolnictwo ekologiczne jest ważnym czynnikiem zwiększającym zatrudnienie na wsi, dostarcza nowych miejsc pracy oraz daje rolnikom dodatkowe źródło dochodu.

Rozwój działalności agroturystycznej może stworzyć dla ludności wiejskiej dodatkowe możliwości zatrudnienia, wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych, wykorzystanie produkowanej w gospodarstwie żywności o wysokiej jakości, przy jednoczesnym promowaniu tożsamości regionalnej, infrastruktury otoczenia, ochrony zabytków i środowiska.

Ponadto Gmina została włączona do **Obszaru Strategicznej Interwencji – Nowoczesna Wieś**. Uzasadnieniem interwencji jest wspomaganie wzrostu konkurencyjności obszaru poprzez rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich.

Włączenie do obszaru nastąpiło na skutek waloryzacji przestrzeni gminy ze względu na kierunki rozwoju rolnictwa dokonanej przez Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie. Waloryzacja ta uwzględnia zarówno możliwości wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa (w tym ekologicznego), jak i kierunek intensywnego rozwoju rolnictwa pokrywającego się z najlepszymi parametrami rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Oczekiwanym efektem interwencji jest wzrost specjalizacji w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych, wspierającej poziom dochodów mieszkańców regionu.

3.2. Turystyka

Wprowadzeniem do analizy lokalnego sektora turystyki- głównego potencjału rozwojowego Gminy Orzysz jest charakterystyka wyników **badania sondażowego dotyczącego oceny sezonu turystycznego 2015, przeprowadzonych na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki**.

Celem przytoczenia badań jest wskazanie trendów w turystyce krajowej, jako dodatkowego uzasadnienia dla budowania potencjału lokalnej gospodarki i poprawy warunków życia mieszkańców Gminy w oparciu o tę branżę.

W lecie 2015 roku średnia długość pobytu turystów w Polsce wyniosła 5,5 noclegu, co daje wzrost w odniesieniu do analogicznego okresu roku 2014 o 0,1 noclegu. Najkrócej w Polsce

przebywali turyści z tzw. nowej UE (3 noclegi), a najdłużej – rezydenci krajów zamorskich (12,6). Przyjazdy drogą lotniczą oraz autokarem wiązały się z dłuższym pobytem w Polsce (7 noclegów, wobec 5,6 w przypadku innych przyjazdów drogą lądową).

Zakup pełnych pakietów był charakterystyczny dla turystów z krajów pozaeuropejskich i Niemców. Samodzielną organizację przyjazdów preferowali mieszkańcy krajów sąsiadujących z Polską na wschodzie: Rosji, Białorusi i Ukrainy.

Z badań zrealizowanych w lecie 2015 roku wynika, że przeciętne wydatki turystów zagranicznych poniesione na terenie Polski ukształtowały się na poziomie 455 USD na osobę i 83 USD na jeden dzień pobytu (średnie ważone), co dawało wzrost na poziomie 9% w odniesieniu do analogicznego okresu roku 2014. Wpływ na to miały wzrosty wydatków rezydentów zachodnich krajów UE oraz Skandynawii. Spadki odnotowano natomiast wśród Rosjan oraz Ukraińców.

Na podstawie badań stwierdzono, że Polacy w wieku 15 i więcej lat podróżując w lipcu i sierpniu na wyjazdy krajowe z co najmniej jednym noclegiem, przebywali poza domem średnio 6,2 dnia. W całej puli wyjazdów udział tych o charakterze typowo turystycznym i wypoczynkowym rośnie od 3 lat. chodzi o sposób organizacji wyjazdów krajowych, to zarówno dla długookresowych, jak i krótkookresowych (2-4 dni), proporcje poszczególnych form pozostają niemal bez zmian – 90% wyjazdów to wyjazdy organizowane samodzielnie. Podczas podróży długookresowych coraz częściej, jako miejsce noclegu, wybierane są hotele, motele, pensjonaty oraz kwatery prywatne i agroturystyczne, maleje za to udział noclegów u rodziny i znajomych³.

Ze względu na lokalizację Gminy, istotnym obszarem tematycznym do analizy jest potencjał obszaru w dziedzinie turystyki.

W 2013 r. w szczycie sezonu turystycznego (31 lipca) w całym województwie warmińsko-mazurskim do dyspozycji turystów pozostawało 489 obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania, które zapewniały 40,8 tys. miejsc noclegowych. Ponad połowa (56,0%) to obiekty całoroczne.

W 2013 r. obiekty zbiorowego zakwaterowania przyjęły 1 052,4 tys. turystów, którym udzielono 2 691,6 tys. noclegów. Wśród pozostałych obiektów największym

---

³ Ministerstwo Sportu i Turystyki, „Ocena letniego sezonu turystycznego 2015”

zainteresowaniem turystów cieszyły się usługi noclegowe świadczone przez ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe i ośrodki wczasowe. Z obiektów tych w 2013 r. skorzystało łącznie 80,5 tys. osób (7,6% ogółu korzystających), w tym najwięcej, bo 45,5 tys. turystów przebywało w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych. Liczba udzielonych noclegów w wymienionych obiektach wynosiła 375,1 tys. i stanowiła 13,9% udzielonych noclegów w 2013 r. W porównaniu do stanu sprzed roku większą popularnością cieszyły się m.in. zespoły domków turystycznych, kempingi, hotele, motele i pokoje gościnne.

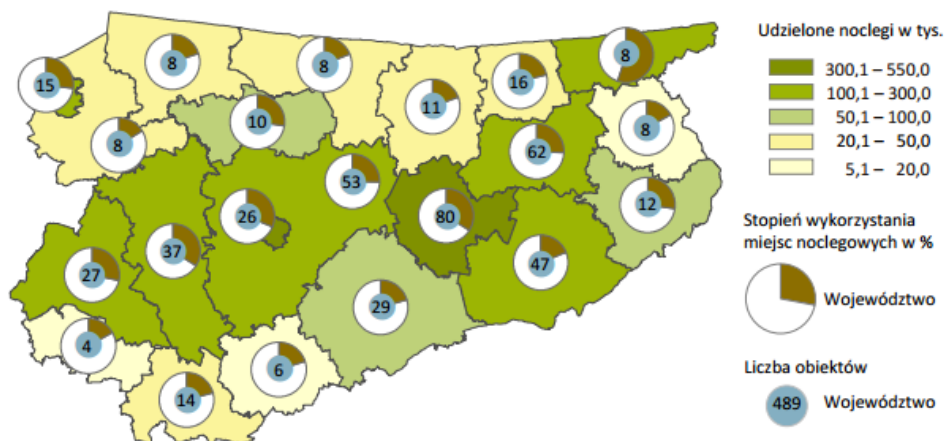
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2013 r. był zróżnicowany i zależał od rodzaju obiektu, a w szczególności od miesiąca w roku (w lipcu wyniósł 46,8%, w sierpniu – 44,3%, a w czerwcu – 29,6%). Najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych zanotowano w hotelach (32,0%), ośrodkach kolonijnych (30,6%) i ośrodkach wczasowych (25,0%).

Turyści zagraniczni przebywający w 2013 r. w regionie stanowili 16,5% korzystających z obiektów. W porównaniu do 2012 roku liczba gości z zagranicy, jak i liczba udzielonych im noclegów, były wyższe odpowiednio o 8,8% i 3,0%.

Najwięcej turystów korzystało z bazy noclegowej w powiecie mrągowskim (20,2% ogółu korzystających). Wiele osób wybierało także Olsztyn (18,4%), powiat giżycki (11,5%) i ostródzki (11,4%). W powiatach tych udzielono łącznie 56,0% noclegów w regionie. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2013 r. w 5 powiatach był wyższy od przeciętnego w województwie, tj. w: gołdapskim, ostródzkim, mrągowskim, Olsztynie, iławskim.

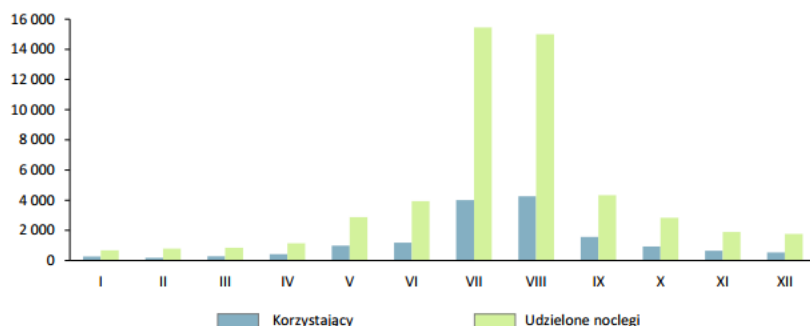
Rysunek 14. Obiekty, udzielone noclegi i stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania wg powiatów w 2013 r.

Źródło: strona internetowa GUS

Pobyt turystów na terenie województwa warmińsko-mazurskiego charakteryzuje się sezonowością. Średni czas pobytu w 2013 r. wyniósł 3,4 dnia.. Najdłużej w pokojach gościnnych i kwaterach agroturystycznych turyści przebywali w lipcu i sierpniu (średnio 3,9 i 3,5 dnia). Wg badań przeprowadzonych przez Instytut Turystyki w 2013 roku przeciętne wydatki turystów poniesione na terenie Polski wyniosły 401 USD na osobę i 76 USD dziennie (średnie ważone).

Rysunek 15. Korzystający oraz udzielone noclegi w pokojach gościnnych i kwaterach agroturystycznych w woj. warmińsko-mazurskim w roku 2013

Źródło: strona internetowa GUS

Na tle danych wojewódzkich zestawiono dane z Gminy Orzysz, powiatu piskiego oraz obszarów skupionych w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym „Pętla Mazurska”. Nie jest możliwe dokonanie analizy porównawczej na tożsamym zakresie danych, gdyż szczegółowe analizy dotyczące ruchu turystycznego na poziomie gmin nie są prowadzone.

Z uwagi na powyższe skupiono się na weryfikacji liczby osób odwiedzających Gminę, w tym turystów zagranicznych, liczbie miejsc noclegowych oraz poziomie wykorzystania bazy. W zakresie liczby miejsc noclegowych znaczący przyrost odnotowano w 2011 i 2012 roku.

Wg danych GUS na terenie Gminy Orzysz brak jest turystycznych obiektów noclegowych w kategorii pięcio-, cztero- i trzygwiazdkowych. Odnotowano jeden obiekt w kategorii dwugwiazdkowej. Brak również moteli i pensjonatów z przypisaną kategorią.

Noclegi oferują turystom następujące obiekty:

Tabela 20. Baza noclegowa Gminy Orzysz

Gospodarstwa Agroturystyczne	
"Swojska Chata"	Strzelniki 16, 12-250 Orzysz
„U Przyjaciół”	Ublik 6, 12-250 Orzysz
”Stara Szkoła w Ubliku”	Ublik 5, 12-250 Orzysz
"Zielony Zakątek"	Ublik 14, 12-250 Orzysz
Gospodarstwo Agroturystyczne „Anna Borkowska”	Nowe Guty 11, 12-250 Orzysz
Gospodarstwo Agroturystyczne Mieczysław Biedrzycki	Nowe Guty 46/1, 12-250 Orzysz
Agroturystyka „U Królów”	Nowe Guty 13, 12-250 Orzysz
"Euro Camp"	Wierzbiny 13, 12-250 Orzysz
„Dom w Kurniku”	Wierzbiny 20, 12-250 Orzysz
„Święty Spokój”	Tuchlin 15A, 12-250 Orzysz
„Zacisze”	Tuchlin 9, 12-250 Orzysz
Gospodarstwo Agroturystyczne “U KASI”	Grądy Podmiejskie 16, 12-250 Orzysz
Gospodarstwo Agroturystyczne „RENESOWO”	Nowe Guty 64, 12-250 Orzysz
Gospodarstwo Agroturystyczne ”Malinowy Zakątek”	Tuchlin 17, 12-250 Orzysz

Gospodarstwo Agroturystyczne „Tyrkło” Krystyna Aleszczyk	Mikosze Osada 11 12-250 Orzysz
Hotele	
Hotel-Park "UBLIK"	Ublík 30, 12-250 Orzysz
Gościńce	
"Kormoran"	Wierzbiny 13C, 12-250 Orzysz
"Chorążówka"	Cierzpięty 12, 12-250 Orzysz
Kwatery Agroturystyczne	
"U Chłopa"	Nowe Guty 18, 12-250 Orzysz
"Strzelniki"	Strzelniki 19, 12-250 Orzysz
"U Bogusława"	Rostki Skomackie 13, 12-250 Orzysz
„Ewelina”	Wierzbiny 13A, 12-250 Orzysz
Agroturystyka "Dworek-Hostel-Danusia"	Danuta Łukowska Wierzbiny 37A 12-250 Orzysz
Ośrodki Wypoczynkowe	
”Ośrodek Wypoczynkowy Politechnika Warszawska”	Ublík 10, 12-250 Orzysz
Domki	
„Domek w Rostkach”	Rostki Skomackie 27, 12-250 Orzysz

Domki Wypoczynkowe "Malinowski"	Suchy Róg, 12-250 Orzysz
Pokoje noclegowe	
„Pokoje Noclegowe”	Wierzbiny 8a, 12-250 Orzysz
„Pokoje noclegowe” Sylwia Wrzosek	ul. Kanałowa 15, 12-250 Orzysz
„Pokoje Gościnne”	Wierzbiny 3A, 12-250 Orzysz
„Minihotel Leśny”	ul. 1 Maja 2, 12-250 Orzysz
Apartamenty „Nowe Guty Fun”	Nowe Guty 2g, 12-250 Orzysz
Pokoje do wynajęcia Anna Kamińska	Wierzbiny 8, 12-250 Orzysz
Pokoje do wynajęcia „Dar Mazur”	Ul. Ełcka 65, 12-250 Orzysz
Pola biwakowe, namiotowe	
„Pole biwakowe nad Śniardwami”	Okartowo, 12-250 Orzysz
Pole biwakowe „Pod Sosnami” Okartowo Andrzej Gładysz	Okartowo, 12-250 Orzysz
"U Faryja"	Nowe Guty, 12-250 Orzysz
„CAMP – Nowe Guty”	Nowe Guty 60, 12-250 Orzysz
Obozowiska	
Obozowisko „Rząśniki 1 i 2”	Rząśniki, 12-250 Orzysz
Inne	

Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy Dom Św. Rodziny w Orzyszu	ul. Wierzbńska 12 12-250 Orzysz
„Panorama Uwe” Centrum Konferencyjne i Noclegi	Nowe Guty 66, 12-250 Orzysz
Restauracja-Noclegi Kormoran	ul. Leśna 1 12-250 Orzysz
Dom Weselny „Perła”	ul. Wierzbńska 8, 12-250 Orzysz
Zajazdy	
„KASIENKA”	Ełcka 33, 12-250 Orzysz
"Rado"	Wierzbiny 45, 12-250 Orzysz
“Okoń”	ul. Olsztyńska 1, 12-250 Orzysz
Pensjonaciki	
Pensjonacik "Śniardwy"	Nowe Guty 12, 12-250 Orzysz
Schroniska	
Schronisko Młodzieżowe przy SP w Okartowie	Okartowo 22, 12-250 Orzysz
Schronisko Młodzieżowe przy SP w Drozdowie	Drozdowo, 12-250 Orzysz
Stanice Wodne	
"Czapla"	Kamieńskie 20, 12-250 Orzysz

Źródło: Urząd Miejski w Orzyszu

Na obszarze powiatu piskiego w 2014 r. funkcjonowało 45 obiektów noclegowych oferujących 2023 miejsca. Skorzystało z nich 19477 turystów z Polski oraz 649 turystów zagranicznych. Największa liczba obiektów noclegowych znajduje się na obszarze gminy Ruciane -Nida – 18.

Powiat oferuje również 11 obiektów hotelowych z 747 miejscami noclegowymi. Największa ich liczba występuje na obszarze gmin Pisz i Ruciana Nida – po 4, 2 hotele zlokalizowane są na obszarze gminy Biała Piska i 1 w Gminie Orzysz.

Największa liczba osób korzystających z noclegów na obszarze powiatu wystąpiła w gminie Ruciane - Nida- 10164 osoby w obiektach hotelowych, 16133 osoby w pozostałych obiektach noclegowych.

Tabela 21. Turystyczne obiekty noclegowe w powiecie piskim

Jednostka terytorialna	obiekty ogółem		pokoje	miejsca noclegowe		korzystający rezydenci (Polacy)		turyści zagraniczni korzystający	
	obiekty hotelowe	inne obiekty noclegowe - razem	obiekty hotelowe	obiekty hotelowe	inne obiekty noclegowe - razem	obiekty hotelowe	inne obiekty noclegowe - razem	obiekty hotelowe	inne obiekty noclegowe - razem
	2014	2014	2014	2014	2014	2014	2014	2014	2014
	ob.	ob.	-	msc.	msc.	Osoba	osoba	osoba	osoba
Powiat piski	11	33	341	747	2023	30373	19477	1803	649
Biała Piska	2	0	15	33	0	124	0	0	0
Orzysz	1	10	42	82	317	1775	1773	20	57
Pisz	4	5	100	191	437	18310	1571	1668	0
Ruciane-Nida	4	18	184	441	1269	10164	16133	115	592

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2014 r. Gmina Orzysz oferowała wg danych GUS 1 obiekt hotelowy, 9 tzw. innych obiektów noclegowych, 2 kempingi i pola biwakowe, 2 zespoły domków. Liczba miejsc noclegowych sukcesywnie wzrasta od roku 2010.

Na 10 obiektów zlokalizowanych na obszarze, jedynie 1 z nich ma charakter całoroczny. Na 389 dostępnych miejsc noclegowych w roku 2014, zaledwie 25% to miejsca dostępne cały rok. Tym samym charakter bazy noclegowej determinuje sezonowość popytu na usługi turystyczne.

Tabela 22. Dostępne miejsca noclegowe na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2014

Jednostka terytorialna	Miejsca noclegowe									
	miejsca noclegowe ogółem					miejsca noclegowe całoroczne VII				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.	msc.
Orzysz - miasto (4)	208	10	10	10	10	208	10	10	10	0
Orzysz - obszar wiejski	252	250	458	378	389	10	15	98	98	97

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2014 roku 5213 turystów krajowych odwiedziło Gminę. Udzielono im 18 652 noclegów. Liczba Polaków odwiedzających Gminę Orzysz sukcesywnie rośnie od roku 2010. Wydłuża się także pobyt pojedynczego gościa (ok. 3,5 doby).

Wg danych GUS w 2014 r. 132 turystów zagranicznych odwiedziło Gminę i udzielono im 272 noclegów, w tym:

- ✓ 32 noclegi w obiektach hotelowych,
- ✓ 120 w innych obiektach noclegowych,
- ✓ 52 na kempingach,
- ✓ 66 w domkach turystycznych,
- ✓ 2 w pozostałych obiektach.

Od 2012 r. liczba obsługiwanych gości spoza Polski maleje. Jednakże warto jednocześnie zwrócić uwagę, że liczba przypadających noclegów na jednego gościa wzrasta. Oznaczać to może, że promocja turystyczna gminy być może w ograniczony sposób dociera do odbiorcy zagranicznego, jednakże kiedy trafi on do gminy, pozostaje i jego pobyt średnio wydłuża się. Trend ten można uzasadnić brakiem obiektów z przypisaną kategorizacją, z których zwyczajowo korzystają chętniej turyści zagraniczni oraz sezonowość i zakres oraz atrakcyjność usług.

Tabela 23. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem w Powiecie Piskim

Jednostka terytorialna	stopień wykorzystania miejsc noclegowych				
	2010	2011	2012	2013	2014
	%	%	%	%	%
Powiat piski	20,6	20,9	19,4	18,8	19,7

Źródło: BDL GUS

Nie są dostępne dane GUS odnoszące się do stopnia wykorzystania bazy noclegowej na poziomie gminy. Dla powiatu piskiego wyniósł on zaledwie ok 20% w roku 2014. Stopień wykorzystania netto oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione. Oznacza to, że baza noclegowa na terenie powiatu wykorzystywana jest w 1/5.

Liczba noclegów udzielonych statystycznie na jednego mieszkańca kształtowała się w Gminie Orzysz powyżej wartości wskazanej dla całego województwa i kraju, jednakże prezentuje jest to najniższa wartość wśród gmin skupionych w MOF Pętla Mazurska.

Tabela 24. Liczba noclegów udzielonych na jednego mieszkańca w Gminie Orzysz oraz w gminach MOF „Pętla Mazurska”

Jednostka terytorialna	liczba udzielonych noclegów					
	na 1 mieszkańca					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	msc	msc	msc	msc	msc	msc
POLSKA	1,49	1,44	1,45	1,48	1,61	1,64
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1,72	1,66	1,66	1,70	1,76	1,86
Powiat giżycki	4,38	4,52	4,57	4,54	4,55	4,85
Powiat piski	2,13	2,55	2,30	2,22	2,37	2,27
Giżycko m.	2,89	2,64	2,57	2,82	2,85	3,78
Giżycko	8,94	9,11	8,60	8,60	8,52	8,50
Miłki	1,43	3,41	2,61	1,40	1,83	1,62
Orzysz	2,12	1,81	2,10	0,67	1,25	1,29
OF Pętla Mazurska	3,58	3,56	3,42	3,23	3,37	3,92

Źródło: „Przeprowadzenie analizy obszaru funkcjonalnego „Pętla Mazurska” w ramach projektu Planowanie miejskiego obszaru funkcjonalnego wokół drogi wodnej łączącej Krainę Wielkich Jezior Mazurskich z Pojezierzem Elckim i Kanałem Augustowskim-e Etap I”, Gdańsk 2014

Tabela 25. Liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców w Gminie Orzysz oraz w gminach MOF „Pętla Mazurska”

Jednostka terytorialna	miejsc noclegowe ogółem					
	na 1 tys.mieszkańców					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	msc	msc	msc	msc	msc	msc
POLSKA	15,65	15,89	15,83	15,73	17,53	17,65
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	27,14	26,88	25,95	26,03	27,18	28,18
Powiat giżycki	82,03	72,82	81,89	76,47	84,01	81,68
Powiat piski	46,52	53,00	54,91	53,31	57,98	54,72
Giżycko m.	52,76	35,45	45,98	42,36	46,72	44,14
Giżycko	221,51	173,69	196,53	175,61	189,27	215,74
Miłki	27,65	56,62	38,71	38,90	44,38	26,55
Orzysz	46,99	36,18	47,83	27,32	49,39	41,39
OF Pętla Mazurska	75,96	58,94	69,10	60,23	69,54	69,85

Źródło: „Przeprowadzenie analizy obszaru funkcjonalnego „Pętla Mazurska” w ramach projektu Planowanie miejskiego obszaru funkcjonalnego wokół drogi wodnej łączącej Krainę Wielkich Jezior Mazurskich z Pojezierzem Elckim i Kanałem Augustowskim-e Etap I”, Gdańsk 2014

Na terenie Gminy Orzysz dostępne są następujące formy wypoczynku oferowane turystom:

CAŁOROCZNE

- ✓ wędkarstwo
- ✓ jazda konna
- ✓ łowiectwo
- ✓ maszerstwo
- ✓ wędrowki piesze
- ✓ zbieranie runa leśnego/ grzybobranie

LETNIE WODNE

- ✓ żeglarstwo
- ✓ kajaki
- ✓ windsurfing/ kitesurfing
- ✓ plażowanie

LETNIE ZIEMNE

- ✓ tenis
- ✓ piłka siatkowa.

ZIMOWE

- ✓ wędkarstwo podlodowe
- ✓ drift na zamrożonym Jeziorze Śniardwy
- ✓ ice curling
- ✓ narty biegowe,
- ✓ łyżwy
- ✓ hokej
- ✓ iceboardy
- ✓ bojery
- ✓ snowkite.

Potencjał i jednocześnie atrakcyjność obszaru warunkowana jest korzystnym położeniem w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich, w pobliżu granicy z Litwą, Białorusią i Rosją oraz

walorami środowiska naturalnego: obecnością jezior i lasów, walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi.

Stopień rozwoju turystyki na terenie Gminy Orzysz jest dużo niższy niż w sąsiadujących gminach- Węgorzewo, Giżycko, Mikołajki czy Ruciane-Nida.

Istotne bariery rozwoju branży turystycznej Gminy stanowi ograniczona żeglowność, niewystarczający poziom rozwoju infrastruktury turystycznej, a także ograniczona promocja obszaru i brak zintegrowanego produktu turystycznego.

Wysoki potencjał rozwojowy i atrakcyjność obszaru winny być wsparte odpowiednimi przedsięwzięciami, które nadadzą impuls rozwojowy.

Gmina Orzysz planuje szereg projektów, których celem jest rozwój społeczno-gospodarczy obszaru. Dodatkowym wsparciem są narzędzia programowania rozwoju regionalnego i terytorialnego- obecność w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym oraz kwalifikacja terenu Gminy do tzw. obszarów strategicznej interwencji, dające szansę na pozyskanie środków finansowych na realizację zadań inwestycyjnych oraz promocyjnych. Gmina jest też członkiem Stowarzyszenia Wielkie Jeziora Mazurskie 2020.

Jednym z głównych zamierzeń gmin skupionych w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym „Pętla Mazurska” jest **budowa szlaku wodnego łączącego Wielkie Jeziora Mazurskie z kanałem Augustowskim**, który zaktywizuje wschodnią stronę Jeziora Śniardwy i wpłynie na Gminę Orzysz, która jest omijana z powodu braku połączenia z wielkimi jeziorami. To jedna z głównych możliwości, która przyczyni się właśnie do bardziej dynamicznego rozwoju całego regionu.

Perspektywą rozwoju regionu w kontekście turystyki oprócz wspomnianej budowy szlaku wodnego jest nacisk na przedłużenie sezonu turystycznego, czyli poszerzenie oferty już istniejących ośrodków, remont nawierzchni dróg łączących poszczególne miejscowości, budowa szlaków rowerowych, czy kajakowych, powstanie stadnin koni, powstanie dodatkowych przystani dla łodzi, w szczególności tzw. ekomarin, a także rozwój turystyki kwalifikowanej.

Problemem dla przedsiębiorców działających w branży turystycznej jest krótki sezon turystyczny, zbyt mała liczba turystów, którzy wybierają inne znane ośrodki turystyczne na terenie Wielkich Jezior.

Interesującym systemem dywersyfikacji usług i wydłużenia sezonu turystycznego może stać się oferta wypoczynku weekendowego typu „city break”, która cieszy się coraz większą popularnością w Polsce i Europie, stanowiąc alternatywę dla dłuższego wypoczynku wakacyjnego. Najbardziej natężony ruch turystyki weekendowej przypada na wiosnę i jesień, czyli poza ścisłym sezonem wakacyjnym, co wiąże się z korzyściami z przedłużenia sezonu turystycznego.

Barierą prowadzenia działalności gospodarczej z branży turystycznej jest także czas trwania sezonu turystycznego oraz ograniczenia związane z prawem wodnym.

Na większy rozwój obszaru mogłyby wpłynąć budowa Małej Pętli, ulgi dla mniejszych przedsiębiorców czy zmiana aktów prawnych z dostępem do wody, żeby przedsiębiorstwa mogły się rozwijać nad linią brzegową. Budowa Małej Pętli ma szansę zaktywizować wschodnią stronę Jeziora Śniardwy.

W kontekście infrastruktury problemem jest relatywnie trudny dojazd na Mazury z innych regionów Polski. Inwestycje drogowe w gminach należących do obszaru funkcjonalnego są kluczowe. Niezwykle istotna jest także infrastruktura wodna, w szczególności drożność kanałów, która dzięki budowie szlaku wodnego mogłaby zostać zwiększona.

Do istotnych inwestycji rozwoju gmin Obszaru Funkcjonalnego należą również :

- ✓ budowa zintegrowanego szlaku rowerowego wokół Wielkich Jezior Mazurskich i ścieżek rowerowych,
- ✓ projekty IT (cyfryzacja, serwis rezerwacji turystycznej),
- ✓ opracowanie zintegrowanej strategii marki 7 Cudów Mazur,
- ✓ rozbudowa infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej,
- ✓ budowa i przebudowa infrastruktury związanej z rozwojem funkcji gospodarczych na szlakach wodnych Wielkich Jezior Mazurskich,
- ✓ aktywizacja przedsiębiorczości (szkolenia, ulgi, promocja gospodarcza) oraz poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru.

Istotnym zadaniem rozwojowym Gminy Orzysz w kontekście promocji funkcji turystycznej oraz zrównoważonego rozwoju jest rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz nadanie nowych funkcji obszarom powojсковym. Wiąże się to z budowaniem potencjału w zakresie tzw. turystyki militarnej. Ostatnimi czasy prężnie na gruncie europejskim rozwija się ta gałąź turystyki, którą określa się mianem „podróży militarnych”. Obejmuje ona zarówno zwiedzanie obiektów militarnych („turystyka fortyfikacyjna”) jak i pól bitewnych.

Oferta turystyki zimowej Gminy Orzysz, pozwalającej na przedłużenie sezonu turystycznego, ochronę miejsc pracy w branży przed zjawiskiem sezonowości oraz wzrost dochodów lokalnych z tego tytułu wymaga dalszego rozwijania w celu poprawy jej atrakcyjności i konkurencyjności.

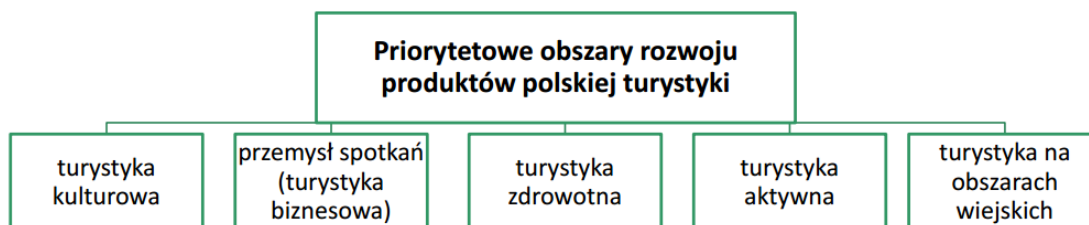
Nie były również badane potrzeby i preferencje turystów.

Reasumując należy wskazać następujące wnioski:

- ✓ gmina posiada bazę noclegową jednakże występuje deficyt obiektów posiadających wyższą kategoryzację,
- ✓ liczba turystów zagranicznych spada,
- ✓ liczba turystów krajowych wzrasta,
- ✓ poziom wykorzystania bazy noclegowej jest bardzo niski (20%),
- ✓ wydłuża się statystyczny pobyt gości.

„Programu Rozwoju Turystyki do roku 2020” definiuje główne kierunki rozwoju polskiej turystyki. Rozwój oferty Gminy Orzysz winien być komplementarny z założeniami zaprezentowanymi w ww. dokumencie.

Rysunek 16. Priorytetowe obszary rozwoju produktów polskiej turystyki

Źródło: Program Rozwoju Turystyki do roku 2020

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej Gminy Orzysz niezbędne jest wdrożenie systemu szkoleń ustawicznych dla osób pracujących w branży. Proces podnoszenia kompetencji pracowników sektora należy prowadzić w oparciu o najlepsze praktyki i standardy zdefiniowane przez organy państwowe.

Na chwilę obecną Ministerstwo Turystyki i Sportu opracowało 3 standardy opisu kwalifikacji w turystyce dotyczące realizacji usług i obejmujące następujące obszary: hotelarstwo, gastronomię, organizację turystyki, pilotaż, przewodnictwo, animację czasu wolnego. Najlepsze praktyki w dziedzinie rozwoju turystyki publikuje również Światowa Organizacja Turystyczna (UNWTO) w ramach inicjatywy GOST (Global Observatory on Sustainable Tourism), czyli Międzynarodowych Obserwatoriów na rzecz Zrównoważonej Turystyki.

Wojsko

Historia Gminy Orzysz jest ściśle powiązana z wojskowością od drugiej połowy XVIII w. W końcu XIX wieku powstały koszar i garnizon. Powstanie garnizonu wojskowego wyznaczało w następnych latach kierunki rozwoju miasta. Wspomniany fakt niemalże od razu przyczynił się do powstawania placówek o charakterze usługowym i rozwoju handlu. Mniej więcej w tym czasie wybudowano przy drodze do Mrągowa duży magazyn wojskowy. Spośród rodzajów wojsk stacjonujących w Orzyszu do przełomu XVIII i XIX wieku należy wymienić: 9 pułk Bośniaków, 5 pułk huzarów oraz dwa pułki piechoty – 14. i 58. Niniejsze dane dotyczą lat 1764 – 1806.

W XIX wieku dla mieszkańców Orzysza najistotniejsze były następujące zdarzenia: przemarsze wojsk w czasie kampanii napoleońskiej, drastyczny w skutkach pożar w mieście oraz założenie poligonu wojskowego. Tak więc w okresie wojen napoleońskich – dokładnie w roku 1807 stacjonowały w Orzyszu wojska francuskie i rosyjskie. Kwaterę główną dla swoich wojsk utworzył tutaj rosyjski generał von Bennigsen. Nie było to dla miasta korzystne, ponieważ przemarsze wojsk w czasie działań wojennych zwykle nie były dla mieszkańców czymś przyjemnym. 24 czerwca 1826 roku wybuchł w Orzyszu ogromny pożar wskutek umyślnego podpalenia stodoły stojącej w środku miasta. Zanotowano bardzo duże straty, chociaż dane są sprzeczne. Prawdopodobnie spłonęły wówczas 44 budynki mieszkalne,

10 browarów, 8 spichrzy, 23 stodoły oraz 70 obór. Zachowały się: szkoła, szpital, kościół, budynki parafialne oraz 16 starych i 18 nowych budynków wybudowanych po 1823 roku. Oszacowano, iż bez dachu nad głową pozostało 700 osób – 500 opuściło wówczas miasto, ale wielu ludzi powróciło. Po pożarze miasto liczyło ok. 900 mieszkańców (w 1821 roku w Orzyszu mieszkało 1226 osób). Między innymi z powodu pożaru Orzysz w wieku XIX stał się miastem ubogim. Zapanował kryzys gospodarczy.

Zdarzeniem, które definitywnie wyprowadziło Orzysz z zastoju gospodarczego było niewątpliwie założenie poligonu w 1890 roku. Został on zlokalizowany na terenach zakupionych od wsi Wierzbiny, Szwejkówko oraz Lasów Grądowskich i Drygalskich. W 1895 roku zbudowano w Wierzbinach obóz garnizonu Orzysz. Dalszy rozwój poligonu nastąpił na początku XX wieku wraz z uruchomieniem połączeń kolejowych.

Do końca okresu międzywojennego (dokładnie do 1937 roku) rozbudowywano poligon. W latach 1921 – 1926 na poligonie przeprowadzano próby skuteczności broni artyleryjskiej i strzeleckiej. W związku z tym zbudowano system bunkrów, które służyły do obserwacji ćwiczeń. W latach 1934 – 1937 poligon poszerzono o wysiedlone wsie Szwejkowo i Oszczywilki. W Wierzbinach rozbudowano obóz barakowy, a w Bemowie Piskim koszary letnie. W 1939 roku poligon nazwano Obozem Ćwiczebnym Orzysz i rozlokowano tu oddziały Wehrmachtu. Brały one udział w wojnie przeciwko Polsce uczestnicząc w walkach pod Wizną. W okresie II wojny światowej poligon w Orzyszu wykorzystywano do ćwiczeń oddziałów wojskowych przed skierowaniem na front. Na poligonie orzyskim ćwiczył swoje czołgi gen. Rómmel (późniejszy Lis Pustyni) przed kampanią afrykańską.

W związku z tym, że Orzysz po II wojnie światowej nie stracił charakteru miasteczka silnie związanego z wojskiem - równolegle do działań władz cywilnych (a bardzo często we współpracy z nimi) rozbudowywano infrastrukturę garnizonu Orzysz. W 1968 roku oddano do użytku nowy Hotel Garnizonowy w Orzyszu. W późniejszym okresie wojsko będzie prowadziło działania w zakresie budownictwa mieszkaniowego (powstaną dwa osiedla budynków wielorodzinnych) oraz inne działania w ramach rozbudowy infrastruktury towarzyszącej.

Początek lat 70-tych przyniósł dla Orzysza istotne zdarzenie także w dziedzinie wojskowej. Obok istniejących już jednostek wojskowych pojawiła się ta, z której Orzysz stał się znany na kolejne długie lata. W 1971 roku utworzono w Orzyszu Jednostkę Wojskową

1370 Oddział Dyscyplinarny powszechnie znaną jako Jednostkę Karną. Funkcjonowała ona do 1991 roku.

W międzyczasie zaszły również kolejne zmiany w organizacji wojsk na terenie Orzysza. W 2001 roku rozformowano 4 Suwalską Brygadę Kawalerii Pancernej, a kompleks koszarowy w Orzyszu przejęła 15 Brygada Zmechanizowana w Giżycku.

Reasumując w czasie II wojny światowej na terenie Gminy stacjonowały niemieckie jednostki wojskowe. Po roku 1945 jednostki Wojska Polskiego, w tym:

- ✓ 32 Brygada Rakiet Operacyjno-Taktycznych, przekształcona w 1989 r. w 32 Ośrodek Szkolenia Specjalistów Wojsk Rakietowych i Artylerii,
- ✓ 7 Oddział Dyscyplinarny (potocznie – jednostka karna),
- ✓ 4 Brygada Kawalerii Pancernej,
- ✓ Litewsko-Polski Batalion Sił Pokojowych,
- ✓ Żandarmeria Wojskowa – terenowa jednostka organizacyjna (obecnie Bemowo Piskie).

Obecność byłej, nieczynnej infrastruktury wojskowej jest potencjalną dźwignią rozwoju turystyki i podstawą budowy marki Gminy Orzysz, co wiąże się z koniecznością przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych oraz budową oferty turystyki kwalifikowanej- turystyki militarnej.

Gmina Orzysz została włączona do **Obszaru Strategicznej Interwencji – Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji** Uzasadnieniem interwencji jest utrata konkurencyjności małych i średnich miast w wyniku silnej konkurencji zewnętrznej oraz pogarszającej się sytuacji w gminach otaczających te miasta.

Celem prowadzonych działań jest budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych poprzez restrukturyzację i rewitalizację miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze.

Obecnie na terenie Gminy Orzysz stacjonują:

15 Giżycka Brygada Zmechanizowana (część pododdziałów)

15 Brygada Zmechanizowana powstała w roku 1994 na bazie 2 Pułku Zmechanizowanego z Giżycka. Zaraz po sformowaniu została włączona w struktury 15 Dywizji Zmechanizowanej. Podczas swojego istnienia brygada kilkakrotnie zmieniała swoje podporządkowanie, wynikało to z dynamicznych zmian w wojskach lądowych w owym okresie. Aktualnie brygada podlega 16 Dywizji Zmechanizowanej. Pododdziały brygady stacjonują oprócz garnizonu Giżycko również w garnizonie Orzysz. Podstawowym wyposażeniem tego związku taktycznego są bojowe wozy piechoty BWP-1 oraz czołgi T-72.

W dniu 31 marca 2011 roku na podstawie Decyzji MON Nr Z-6/Org./P1 z dnia 15 lutego 2011 r. do składu brygady włączono 15. Mazurski Batalion Saperów z Orzysza.

15 Mazurski Batalion Saperów

15 Mazurski Batalion Saperów w Orzyszu został utworzony 1 lipca 1995 r. z 41 Ośrodka Materiałowo – Technicznego jako organiczna jednostka 15 Warmińsko-Mazurskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Króla Władysława Jagiełły. 15 Mazurski Batalion Saperów w Orzyszu podporządkowany jest pod Dowódcę 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej. Do głównych zadań 15 batalionu saperów należy wykonywanie zadań zabezpieczenia inżynierskiego (budowa dróg i mostów, rozminowanie terenu, wykonywanie niszczeń, wydobywanie i oczyszczanie wody), wykonywanie zadań związanych z akcjami przeciwpowodziowymi oraz zapobieganiu i niszczeniu zatorów lodowych na rzekach, wykonywanie prac na rzecz społeczeństwa takich jak budowa mostów drewnianych.

Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych

Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych Orzysz stanowi wydzielony i odpowiednio przygotowany obszar terenu ze znajdującymi się na nim urządzeniami i obiektami szkoleniowymi oraz zapleczem socjalno-bytowym. Ośrodek jest jednostką wojskową spełniającą funkcję organizacyjno-usługową w stwarzaniu wojskom ćwiczącym wymaganych warunków do przeprowadzania programowych ćwiczeń. Ponadto umożliwia prowadzenie badań specjalnych i wdrożeniowych sprzętu i urządzeń technicznych.

Powierzchnia całkowita poligonu: 16680 ha

Pole robocze: 6.500 ha

Długość poligonu: 20 km

Szerokość poligonu: 15 km

Siedziba: Bemowo Piskie- JW 2098.

Do podstawowych zadań OSPWL należy:

- ✓ urządzenie i przygotowywanie Ośrodka do zabezpieczenia i obsługi ćwiczeń jak również strzelań ze wszystkich rodzajów broni oraz bombardowań zgodnie z wymogami określonymi przez kierownika ćwiczenia (strzelania), o ile są zgodne z postanowieniami instrukcji do działalności ośrodków szkolenia poligonowego i nie przekraczają

- materiałowych i technicznych możliwości Ośrodka, a także stwarzanie ośrodkom naukowo-badawczym warunków do przeprowadzenia badań,
- ✓ egzekwowanie warunków bezpieczeństwa obowiązujących w czasie przygotowywania i prowadzenia ćwiczeń (strzelań),
  - ✓ zapewnienie właściwych warunków socjalno-bytowych jednostkom wojskowym przebywającym na poligonie,
  - ✓ podejmowanie działań na rzecz zapewnienia właściwej ochrony przeciwpożarowej.

Zabezpieczenie procesu szkolenia wojsk odbywa się w oparciu o bieżąco modernizowaną bazę szkoleniową i logistyczną. Dzięki takiemu zabezpieczeniu na poligonie mogą szkolić się i prowadzić ćwiczenia niemalże wszystkie rodzaje wojsk, głównie:

- wojska zmechanizowane,
- wojska pancerne,
- wojska rakietowe i artylerii,
- wojska inżynieryjne,
- obrony przeciwlotniczej.

Obiekty:

- ✓ Strzelnica Piechoty Bemowo Piskie
- ✓ Strzelnica Piechoty Gaudynek
- ✓ Strzelnica Czołgowa i Wozów Bojowych Wierzbiny
- ✓ Pas Ćwiczeń Ogniowych Wierzbiny
- ✓ Pas Ćwiczeń Taktycznych Wierzbiny
- ✓ Rzutnie granatów bojowych
- ✓ Ośrodek Inżynieryjny Wyręby
- ✓ OC Klusy
- ✓ Ośrodek Szkolenia Przepław Wodnych Ruda
- ✓ Lotnisko polowe Rostki
- ✓ tymczasowe lądowiska dla śmigłowców.

Położenie poligonu:

- ✓ strona północna - granice wyznacza droga Orzysz - Elk (jezioro Orzyskie);

- ✓ strona wschodnia - granice wyznaczają jeziora Lipińskie i Zdedy oraz droga Ełk - Biała Piska;
- ✓ południowa - granicę stanowi kompleks jezior wokół wsi Rostki oraz rzeczka Święcek;
- ✓ strona zachodnia - granicę stanowi droga Orzysz - Pisz (jezioro Śniardwy).

Ponadto w Orzyszu zlokalizowana jest Wojskowa Komenda Transportu Olsztyn-Delegatura oraz Węzeł łączności.

3.3. Przedsiębiorczość

Na obszarze Gminy Orzysz w sierpniu 2015 r. funkcjonowały 553 podmioty gospodarki narodowej. Liczba ta od 2011 r. systematycznie wzrastała, zwłaszcza w sektorze tzw. drobnej przedsiębiorczości – osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Zdecydowana większość reprezentuje sektor prywatny – 512 podmiotów.⁴

Wśród przedsiębiorstw, w zdecydowanej większości przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 389 podmioty, z czego 382 firmy zatrudniały do 9 osób.

W sierpniu 2015 r. działalność w Gminie prowadziły również 43 spółki, w tym 20 spółek handlowych, 4 spółdzielnie oraz 1 fundacja, stowarzyszenia i organizacje społeczne w liczbie 33. Większość tych podmiotów świadczy usługi dla mieszkańców gminy. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w sierpniu 2015 r., w zdecydowanej mierze dominowały podmioty zajmujące się handlem – 110, budownictwem – 66, przetwórstwem przemysłowym, transportem oraz opieką społeczną i opieką zdrowia – po 28 podmiotów w każdej z wymienionych sekcji PKD.

Większość wymienionych podmiotów (269) zlokalizowana jest na obszarze miasta Orzysz.

---

⁴ <http://bip.stat.gov.pl/dzialalnosc-statystyki-publicznej/rejestr-regon/liczba-podmiotow-w-rejestrze-regon-tablice/miesieczna-informacja-o-podmiotach-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon/>

Co roku zauważalny jest wzrost liczby podmiotów gospodarczych. W związku z powyższym na obszarze gminy wzrasta samozatrudnienie. Wpływa to na stopniowy spadek bezrobocia, co jest zjawiskiem stosunkowo rzadkim na obszarach wiejskich.

Placówki handlowe na terenie Gminy Orzysz funkcjonują w większych miejscowościach i stanowią własność prywatną. Są to placówki branż: spożywczych, spożywczo – przemysłowych i przemysłowych. Charakteryzują się niewielką, przeważnie nie przekraczającą 30 m² powierzchnią użytkową, zatrudniają po jednej osobie. Zlokalizowane są w budynkach prywatnych oraz małych pawilonach handlowych.

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności według sekcji PKD wśród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej, na obszarze Gminy Orzysz występuje najwięcej podmiotów zajmujących się handlem – 119 (G - HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE Sekcja ta obejmuje: – sprzedaż hurtową i detaliczną (tj. sprzedaż niewymagającą przetwarzania) wszystkich rodzajów towarów, – świadczenie usług związanych ze sprzedażą towarów – naprawy pojazdów samochodowych i motocykli), w dalszej kolejności występują podmioty zajmujące się budownictwem – 72 (sekcja F) oraz C – przetwórstwo przemysłowe – 37 podmiotów, rynek nieruchomości (sekcja L) – 43, oraz SEKCJA S POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA i SEKCJA T GOSPODARSTWA DOMOWE ZATRUDNIAJĄCE PRACOWNIKÓW; GOSPODARSTWA DOMOWE PRODUKUJĄCE WYROBY I ŚWIADCZĄCE USŁUGI NA WŁASNE POTRZEBY – 46 podmiotów.⁵ Powyższe dane statystyczne dotyczą stanu na dzień 31 sierpnia 2015 r.

Poziom nasycenia przedsiębiorczością na 10 tys. mieszkańców stanowi jeden z mierników zarówno aktywności gospodarczej i kreatywności mieszkańców, jak również atrakcyjności inwestycyjnej powiatu i poszczególnych gmin.

---

⁵ <http://bip.stat.gov.pl/dzialalnosc-statystyki-publicznej/rejestr-regon/liczba-podmiotow-w-rejestrze-regon-tablice/miesieczna-informacja-o-podmiotach-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon/>

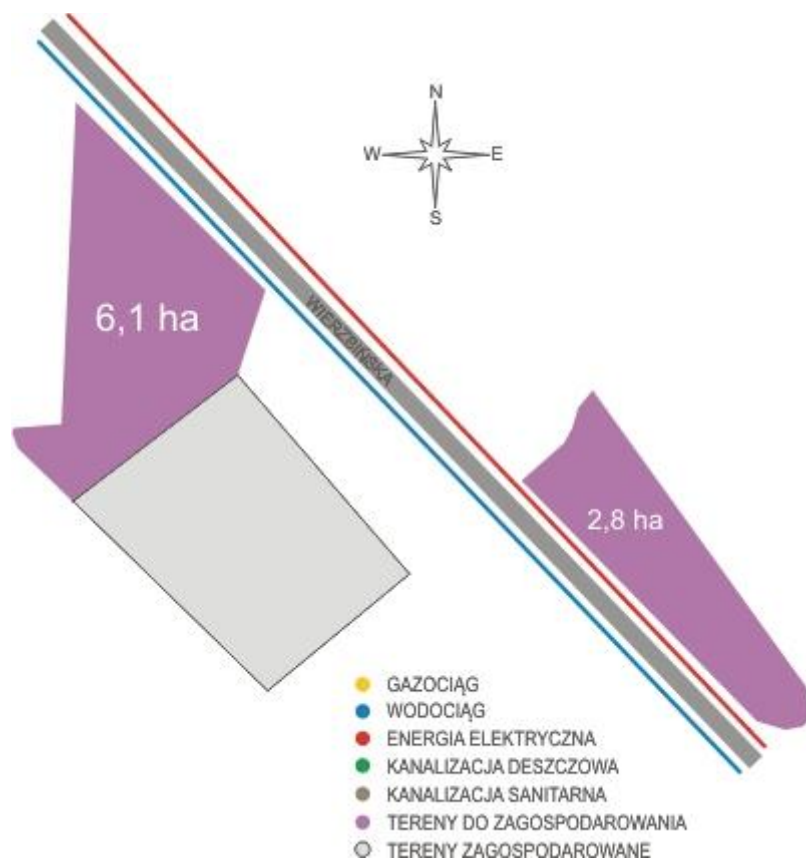
Biorąc pod uwagę wskaźniki dotyczące liczby podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. ludności, Gmina Orzysz znajduje się znacznie poniżej średniej dla powiatu piskiego, odpowiednio – 885 i 1120.

Na obszarze Gminy funkcjonuje **Mazurska Podstrefa Ekonomiczna**. Przedsiębiorcy działający na terenie Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej mają prawo do korzystania z pomocy publicznej w postaci zwolnienia z podatku dochodowego z tytułu kosztów nowej inwestycji lub utworzenia nowych miejsc pracy. Województwo warmińsko-mazurskie należy do obszaru, na którym przedsiębiorca może otrzymać najwyższą, w skali kraju pomoc publiczną. Zgodnie z mapą pomocy regionalnej maksymalną wysokość pomocy dla województwa warmińsko-mazurskiego przepisy ustalają na poziomie 50% kwalifikowanych kosztów nowej inwestycji lub 50% dwuletnich kosztów pracy nowozatrudnionych pracowników. Dla średnich przedsiębiorców przepisy podwyższają maksymalną wysokość pomocy o 10%, a dla małych o 20% (z wyłączeniem prowadzących działalność w sektorze transportu).

Na Podstrefę Orzysz składają się dwie działki o łącznej powierzchni 15,0 ha, pozostałe, prawie 9 ha oczekuje na zagospodarowanie (stan na 2015 rok).

Rysunek 17. Mazurska Podstrefa Ekonomiczna

Źródło: strona internetowa Warmińsko-Mazurskiej SSE

Rysunek 18. Podstrefa Orzysz Mazurskiej Podstrefy Ekonomicznej

Źródło: strona internetowa Warmińsko-Mazurskiej SSE

Ponadto należy nadmienić, że Gmina Orzysz została włączona do **Obszaru Strategicznej Interwencji – Tygrys Warmińsko-Mazurski**. Uzasadnieniem strategicznej interwencji jest konieczność dynamizacji procesów rozwojowych oraz wzmocnienie konkurencyjności krajowej i międzynarodowej regionu i obszaru. Kryterium wyboru było położenie ośrodka gminnego w odległości maksymalnie 15 km od drogi nr 7 lub nr 16.

Oczekiwanym efektem interwencji jest głównie dynamizacja procesów gospodarczych.

Istotnym czynnikiem rozwoju gospodarki lokalnej jest również wzrost znaczenia agroturystyki i pozostałych usług okółoturystycznych, oznaczający wzrost udziału tych branż w tworzeniu PKB obszaru. Szacuje się, iż jedno miejsce pracy w sektorze turystycznym generuje 3-4 miejsca pracy w branżach okółoturystycznych.

Szansą dla rozwoju sektora usług, w tym okoloturystycznych, produkcji żywności opartej na lokalnym rolnictwie oraz produkcji opartej na zasobach drzewa jest zakwalifikowanie tych branż do tzw. specjalizacji regionu. Niesie to za sobą mechanizmy wsparcia, promocji branż, w tym dotacji finansowych ze środków UE.

Narzędziem wsparcia rozwoju lokalnej gospodarki oraz poprawy jej konkurencyjności jest współpraca partnerska, szczególnie akcentowana w polityce UE oraz polityce krajowej. Gmina Orzysz we współpracy z 13 sąsiadujących ze sobą samorządami: Miastem Giżycko, Gminą Giżycko, Gminą Mikołajki, Gminą Miłki, Miastem Mrągowo, Gminą Mrągowo, Gminą Pisz, Gminą Pozezdrze, Gminą Ruciane-Nida, Gminą Ryn i Gminą Węgorzewo oraz powiatem giżyckim i piskim, utworzyły w 2014 r. Stowarzyszenie Wielkie Jeziora Mazurskie 2020.

Organizacja została powołana dla wsparcia realizacji założeń i działań wynikających ze **Strategii Wielkie Jeziora Mazurskie 2020**, samorządności lokalnej, wymiany doświadczeń, ochrony wspólnych interesów członków, promocji ich osiągnięć oraz wspierania rozwoju gospodarczego. Głównym celem działania Stowarzyszenia WJM 2020 jest ubieganie się o środki z funduszy Unii Europejskiej z Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2014-2020.

Działalność Stowarzyszenia jest szansą na zintegrowanie wysiłków w celu budowy wspólnej regionalnej oferty turystycznej oraz poprawy konkurencyjności i atrakcyjności obszaru.

Podsumowując Rozdział 3 należy wskazać następujące wnioski:

- ✓ systematyczny wzrost prywatnych podmiotów gospodarczych,
- ✓ wzrost samozatrudnienia wpływający na stopniowy spadek bezrobocia,
- ✓ przeważający udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych,
- ✓ handel i budownictwo to główne profile działalności gospodarczej,
- ✓ rolnictwo - dominujący sektor gospodarczy,
- ✓ znaczący potencjał turystyczny do rozwoju agroturystyki,

- ✓ potencjał ekonomiczny w postaci Mazurskiej Podstrefy Ekonomicznej do wzmocnienia potencjału inwestycyjnego regionu,
- ✓ potrzeba zbudowania całorocznej oferty turystycznej, zapewniającej dotarcie do turystów krajowych i zagranicznych,
- ✓ zwiększenie poziomu wykorzystania bazy noclegowej w kolejnych latach,
- ✓ efektywne polityka władz samorządowych w zakresie zagospodarowania terenów powojсковych do budowy marki obszaru.

4. Infrastruktura techniczna

4.1. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Przez teren Gminy Orzysz przebiegają dwie drogi krajowe:

- ✓ droga krajowa nr 16, nazywana kręgosłupem Warmii i Mazur, która biegnie w kierunku wschód-zachód od granicy z Litwą przez Augustów-Ełk—Orzysz -Mikołajki-Mrągowo- Olsztyn-Ostróda-Iława-Grudziądz. Droga ta łączy się z autostradą A1 (E75), a w przyszłości będzie się kończyć droga S5 (E271) łącząca Pomorze z Dolnym Śląskiem. Droga ta również łączy się w okolicy Ostródy z drogą S7 (E77).
- ✓ droga krajowa nr 63 o kierunku północ-południe przebiega przez miasta Pisz-Orzysz-Giżycko-Węgorzewo.

Przez Gminę przebiega ważny korytarz komunikacyjny o istotnym znaczeniu dla transportu międzynarodowego (połączenie północnej części kraju z Litwą) oraz dla regionu z uwagi na wzmożony ruch turystyczny. W planach inwestycyjnych znajduje się budowa nowej drogi zwanej trasą Via Baltica. Ma ona połączyć Warszawę z Litwą i przebiegać w okolicy Ełku położonego ok. 30 km od miasta Orzysz.

W Gminie Orzysz istnieje sieć dróg powiatowych i gminnych, których przebieg oraz rodzaj nawierzchni prezentuje tabela poniżej.

Tabela 26. Zestawienie dróg gminnych publicznych łączących miejscowości lub ciągi dróg

Lp.	Nazwa drogi	Parametry	Nr drogi
1.	od drogi krajowej nr 63 do wsi Łysonie	Długość 3,0 km, nawierzchnia gruntowa	173008 N
2.	od drogi krajowej nr 16 w kierunku wsi Osiki do granicy gminy	Długość 3,0 km, nawierzchnia gruntowo- żwirowa	173001 N
3.	ze wsi Pianki do wsi Góra	Długość 3,3 km, nawierzchnia gruntowa	173006 N
4.	Orzysz - Grądy, od ul. Polnej w kierunku wsi Grądy do drogi Orzysz	Długość 2,8 km , nawierzchnia gruntowa	173009 N
5.	od szkoły w Tuchlinie w kierunku jeziora Śniardwy, łączy się z drogą do Suchego Rogu	Długość 2,8 km , nawierzchnia gruntowa	173004 N
6.	Strzelniki - Kamieńskie	Długość 2,3 km nawierzchnia utwardzona płytą betonową na docinku 1,7 km, pozostały odcinek dł. 550 m - nawierzchnia żwirowa	173010 N
7.	Mikosze - Góra	Długość 4,0 km, na odcinku 3,25 km nawierzchnia gruntowa, 0,75 km, nawierzchnia bitumiczna	173007 N
8.	Góra - Zastrużne	Długość 3,25 km, nawierzchnia gruntowa	173005 N

9.	Dąbrówka - Nowa Wieś - Chmielewo	Długość 4,6 km, nawierzchnia żwirowa	173002 N
10.	Dziubiele - Suchy Róg - Tuchlin	Długość 6,8 km, w tym 1,2 km o nawierzchni asfaltowej	173003 N
11.	Droga do Szwejkówka i przez wieś od drogi krajowej nr 63	Długość 0,9 km o nawierzchni asfaltowej	
12.	Droga do miejscowości Gaudynki i przez wieś od drogi krajowej nr 63	Długość 0,8 km o nawierzchni brukowej	
13.	Droga do miejscowości Mikosze osada od drogi powiatowej nr 1720N przez wieś do skrzyżowania z drogą 173007 N Mikosze - Góra	Długość 1,5 km, w tym 1,3 km o nawierzchni asfaltowej	
14.	Droga przez wieś Odoje od drogi powiatowej 1702N	Długość 1,0 km o nawierzchni brukowej	

Źródło: dane Urzędu Gminy Orzysz

Tabela 27. Drogi gminne publiczne, ulice na terenie miasta Orzysz

Lp.	Nazwa drogi		Nr drogi
1.	Orzysz ul. Słoneczna	430 m, nawierzchnia gruntowa	173503N
2.	Orzysz ul. Kwiatowa	190 m, nawierzchnia gruntowa	173501 N
3.	Orzysz ul. Wiklinowa	84 m, nawierzchnia gruntowa	173506N
4.	Orzysz ul. Klonowa	80 m, nawierzchnia gruntowa	173502N
5.	Orzysz ul. Zacisze	180 m , nawierzchnia gruntowa	173504 N
6.	Orzysz ul. Jaśminowa	120 m , nawierzchnia gruntowa	173505N
7.	Orzysz ul. Wierzbńska	1000 m o nawierzchni asfaltowej	

Źródło: dane Urzędu Gminy Orzysz

Poniżej zaprezentowano numerację dróg dla Gminy Orzysz zgodnie z Uchwałą Zarządu Województwa Warmińsko – Mazurskiego z dnia 14 grudnia 2004 r. nr 62/290/04/II

Rysunek 19 . Numeracja dróg Gminy Orzysz

L.P	NOWY NUMER DROGI	PRZEBIEG DROGI / ULICA	DOTYCHCZASOWY NUMER DROGI
1	2	3	4
1	173001 N	Droga gminna – Osiki – droga krajowa nr 16 (Dąbrówka)	4010003
2	173002 N	Dąbrówka – Nowa Wieś - Chmielewo	4010010
3	173003 N	Droga powiatowa nr 1845 N (Dziubiele) – Suchy Róg – Tuchlin - droga powiatowa nr 1696 N	4010001
4	173004 N	Droga powiatowa nr 1847 N – dr. gm. nr. 173003 N (Tuchlin kol.)	4010006
5	173005 N	Zastrużne – droga powiatowa nr 1720 N (Góra)	4010009
6	173006 N	droga powiatowa nr 1720 N (Góra) - Pianki	4010004
7	173007 N	Góra Mikosze	4010008
8	173008 N	droga krajowa nr 63 – gruntowa gminna (Łysonie)	4010002
9	173009 N	droga powiatowa nr 1702 N (Grądy) - Orzysz	4010005
10	173010 N	Kamieńskie - Strzelniki	4010007

Źródło: dane Urzędu Gminy Orzysz

Przez teren Gminy Orzysz przebiegają również następujące drogi powiatowe:

1. ul. Cierniaka

Droga powiatowa Nr 4655 N, Orzysz, ul. Cierniaka

Klasa techniczna – „L” – lokalna,

2. ul. Kolejowa

Droga powiatowa Nr 4656 N, Orzysz, ul. Kolejowa

Klasa techniczna – „Z” – zbiorcza,

3. ul. 1 – go Maja

Droga powiatowa Nr 4657 N, Orzysz, ul. 1 – go Maja

Klasa techniczna – „L” – lokalna,

4. ul. Osiedle Robotnicze

Droga powiatowa Nr 4658 N, Orzysz, ul. Osiedle Robotnicze

Klasa techniczna – „Z” – zbiorcza,

5. ul. Słowackiego

Droga powiatowa Nr 4658 N, Orzysz, ul. Słowackiego
Klasa techniczna – „L” – lokalna,

6. ul. Wyzwolenia

Droga powiatowa Nr 4660 N, Orzysz, ul. Wyzwolenia
Klasa techniczna – „Z” – zbiorcza,

7. ul. Kajki

Droga powiatowa Nr 4661 N, Orzysz, Droga powiatowa Nr 4661 N, Orzysz, ul. Kajki
Klasa techniczna – „L” – lokalna,

8. ul. Leśna

Droga powiatowa Nr 4662 N, Orzysz, ul. Leśna
Klasa techniczna – „Z” – zbiorcza,

9. ul. Mazurska

Droga powiatowa Nr 4663 N, Orzysz, Mazurska
Klasa techniczna – „Z” – zbiorcza,

10. ul. Polna

Droga powiatowa Nr 4664 N, Orzysz, ul. Polna
Klasa techniczna – „L” – lokalna,

11. ul. Suwalska

Droga powiatowa Nr 4658 N, Orzysz, ul. Suwalska
Klasa techniczna – „L” – lokalna,

12. ul. Kanałowa

Droga powiatowa Nr 4666 N, Orzysz, ul. Kanałowa
Klasa techniczna – „Z” – zbiorcza,

13. 22 – go Lipca

Droga powiatowa Nr 4667 N, Orzysz, ul. 22 – go Lipca
Klasa techniczna – „Z” – zbiorcza,

14. ul. Moniuszki

Droga powiatowa Nr 4668 N, Orzysz, ul. Moniuszki
Klasa techniczna – „L” – lokalna,

15. ul. Krótka

Droga powiatowa Nr 4669 N, Orzysz, Droga powiatowa Nr 4669 N, Orzysz, ul. Krótka
Klasa techniczna – „L” – lokalna,

16. ul. Śniardwy

Droga powiatowa Nr 4670 N, Orzysz, ul. Śniardwy
Klasa techniczna – „L” – lokalna,

Infrastruktura drogowa jest jednym z najważniejszych czynników niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania i rozwoju gospodarki lokalnej i regionalnej. Poprzez jej rozwój zwiększa się dostępność komunikacyjna do ośrodków gospodarczych, centrów miast, instytucji publicznych, a także terenów atrakcyjnych turystycznie.

Poprawa dynamiki rozwoju gospodarczego wiąże się bezpośrednio z rozwojem infrastruktury drogowej. Jej stan jest czynnikiem stymulującym wzrost ekonomiczny, ale także jednym z najważniejszych kryteriów oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru. Zapewnienie należytego standardu sieci dróg jest również ważnym składnikiem bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Zadania zarządcy drogi określa art. 20 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych. Należą do nich m.in.:

- ✓ opracowywanie projektów planów rozwoju sieci drogowych (art. 20 pkt 1) oraz projektów planów finansowania budowy, przebudowy, remontu, utrzymania i ochrony dróg oraz drogowych obiektów inżynierskich (art. 20 pkt 2),
- ✓ utrzymanie nawierzchni drogi, chodników, drogowych obiektów inżynierskich, urządzeń zabezpieczających ruch i innych urządzeń związanych z drogą (art. 20 pkt 4) oraz wykonywanie robót interwencyjnych, utrzymaniowych i zabezpieczających (art. 20 pkt 11), a także utrzymywanie zieleni przydrożnej (art. 20 pkt 16) i realizacja zadań w zakresie inżynierii ruchu (art. 20 pkt 5),
- ✓ pełnienie funkcji inwestora (art. 20 pkt 3),
- ✓ prowadzenie ewidencji dróg, obiektów mostowych, tuneli, przepustów i promów oraz udostępnianie ich na żądanie uprawnionym organom (art. 20 pkt 9a),
- ✓ przeprowadzanie okresowych kontroli stanu dróg i drogowych obiektów inżynierskich, ze szczególnym uwzględnieniem ich wpływu na stan bezpieczeństwa ruchu drogowego, w tym weryfikację cech i wskazanie usterek, które wymagają prac naprawczych lub konserwacyjnych ze względu na bezpieczeństwo ruchu drogowego (art. 20 pkt 10),
- ✓ badanie wpływu robót drogowych na bezpieczeństwo ruchu drogowego (art. 20 pkt 10a),
- ✓ wydawanie zezwoleń na zajęcie pasa drogowego i zjazdu z dróg oraz pobieranie opłat i kar pieniężnych (art. 20 pkt 8).

Stan techniczny dróg lokalnych jest bardzo zróżnicowany. Wiele dróg mimo wykonania nawierzchni twardych nie posiada drożnego systemu odbioru wód opadowych, co skutkuje przyspieszoną degradacją korpusu drogowego. Część dróg o nawierzchni bitumicznej wymaga lub w niedalekiej przyszłości będzie wymagało remontu przynajmniej warstwy ścieralnej.

Z Informacji Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli pn. „Organizacja sieci dróg powiatowych i gminnych z uwzględnieniem efektów realizacji Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych” (marzec 2014 r.) wynika, iż

- ✓ 36% dróg – jest w stanie złym,
- ✓ 29% dróg – jest w stanie dobrym i zadowalającym,
- ✓ 35% dróg – jest w stanie niezadowalającym.

Taka sytuacja stanowi istotną barierę rozwoju, obniżającą aktywność gospodarczą, inwestycyjną oraz konkurencyjność obszaru i lokalnych ośrodków gospodarczych.

Stan bezpieczeństwa lokalnej infrastruktury drogowej jest niski, podobnie jak w całym kraju. Fakt ten odzwierciedlają też statystyki europejskie, w których Polska notowana jest na jednym z ostatnich miejsc. Stan infrastruktury drogowej nie jest raczej wskazywany jako bezpośrednia przyczyna wypadków, niemniej należy podkreślić, że drogi niedostosowane do natężenia ruchu sprzyjają popełnianiu przez uczestników ruchu błędów, stając, stając się tym samym pośrednią przyczyną wypadków. Istotne zagrożenie stwarzają także przeszkody w otoczeniu dróg, potęgując skutki wypadków.

Prognozy demograficzne i rozwoju motoryzacji wskazują, że w latach 2011-2020 liczba mieszkańców kraju może zmniejszyć się o 1-4%, liczba pojazdów może wzrosnąć o dalsze 15-25%. Ruchliwość mieszkańców liczona pracą przewozową pojazdów może wzrosnąć o 30-35%.

Ustalenia kontroli NIK pn. "Bezpieczeństwo ruchu drogowego (lipiec 2014 r.) wskazują na zły stan dróg lokalnych i liczne błędy w zakresie prawidłowego ich oznakowania. Z wyników kontroli wynika, że sieć dróg publicznych nie jest w całości przystosowana do przenoszenia coraz intensywniejszego ruchu samochodowego. Skutkuje to utrudnieniami i zwiększa zagrożenie w ruchu drogowym.

Pomimo systematycznej poprawy, stan dróg gminnych stanowi jedną z podstawowych barier ograniczających poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego i rozwój lokalny. Mając na uwadze powyższe konieczne jest podjęcie skutecznych i efektywnych działań na rzecz rozwoju i poprawy bezpieczeństwa dróg lokalnych.

Działania Gminy Orzysz skupiać się będą na realizacji następujących celów szczegółowych:

- ✓ podniesienie standardów technicznych dróg, a co za tym idzie parametrów użytkowych,
- ✓ rozwój spójnej sieci dróg publicznych w skali lokalnej, w szczególności poprzez poprawę połączeń dróg lokalnych z drogami wyższej kategorii,
- ✓ zwiększenie płynności ruchu,
- ✓ poprawy bezpieczeństwa użytkowników ruchu ze szczególnym uwzględnieniem niechronionych użytkowników dróg,
- ✓ ograniczenia negatywnego wpływu transportu na środowisko.

Gmina Orzysz została włączona do **Obszaru Strategicznej Interwencji – Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej**, ze względu na słabe połączenia z centrum regionu ograniczające możliwości nawiązywania relacji społeczno-gospodarczych. Celem interwencji na obszarze Gminy jest budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych poprzez zwiększanie dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego.

4.2. Gospodarka wodno-ściekowa

Zakład Usług Komunalnych Spółka Gminy Sp. z o.o. to podmiot odpowiedzialny za wydobywanie, uzdatnianie i przesył wody do spożycia oraz zarządzanie ujęciami wody w Orzyszu, Odojach, Chmielewie i Suchym Rogu oraz oczyszczanie ścieków komunalnych z miasta i Gminy Orzysz.

Gmina posiada stosunkowo dobrze rozwiniętą sieć wodociągową oraz kanalizacyjną, szczególnie na terenie miejskim, gdzie w 2013 roku korzystało z sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej odpowiednio 93% i 80% mieszkańców. Istnieje dysproporcja pomiędzy poziomem zwodociągowania i skanalizowania gminy na terenach wiejskich i miejskich. Na obszarach wiejskich w 2013 r. do sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej dostęp miało odpowiednio 45% i 24% mieszkańców.

Tabela 28. Sieć kanalizacyjna i woda dostarczona do mieszkańców na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2014

	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
URZĄDZENIA SIECIOWE						
Wodociągi						
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	30,2	30,2	67,0	68,1	68,1
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	533	572	678	721	739
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	183,2	185,5	186,7	192,4	198,1
ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach	osoba	5480	5418	5425	5402	:
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	6794	6783	6999	7003	
Kanalizacja						
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	51,9	51,9	69,9	71,0	71,4
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	339	353	417	453	469
ścieki odprowadzone	dam ³	248	225	187	197,0	229,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach	osoba	4617	4569	4605	4615	:
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	5242	5217	5410	5472	:
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności						
Ogółem						
wodociąg	%	70,6	71,3	73,9	74,7	:
kanalizacja	%	54,5	54,8	57,1	58,4	:
w miastach						
wodociąg	%	92,6	92,6	93,0	93,2	:
kanalizacja	%	78,0	78,1	78,9	79,6	:
na wsi						
wodociąg	%	35,5	37,2	43,2	44,7	:
kanalizacja	%	16,9	17,7	22,1	24,0	:

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Eksploatację urządzeń gospodarki wodno-ściekowej prowadzi Zakład Usług Komunalnych Spółka z o.o. Właścicielem Spółki w 100% jest Gmina Orzysz. Główna baza Zakładu Usług Komunalnych mieści się przy ul. Wyzwolenia 5 w Orzyszu. W zarządzaniu ZUK Spółka z o.o. pozostają:

- ✓ Zakład Inżynierii Miejskiej z czterema ujęciami wody razem z siecią wodociągową o długości ~ 68 km;
- ✓ Oczyszczalnia ścieków w rejonie wsi Mikosze razem z siecią kanalizacyjną dł ~ 68,8 km;
- ✓ Dwa cmentarze komunalne w Orzyszu i jeden w Okartowie.

W skład głównej bazy Spółki wchodzi:

- ✓ budynek magazynowo - biurowy z częścią socjalną;
- ✓ budynek stolarni;
- ✓ ujęcie wody wraz ze stacją uzdatniania wody w Orzyszu przy ul. Polnej - 2 studnie głębinowe;
- ✓ ujęcie wody wraz z hydrofornią i stacją uzdatniania wody w Odojach;
- ✓ ujęcie wody wraz z hydrofornią w Chmielewie;
- ✓ ujęcie wody wraz ze stacją uzdatniania wody w Suchym Rogu;
- ✓ stacja podnoszenia ciśnienia wody we wsi Góra;
- ✓ oczyszczalnia ścieków w Mikoszach;
- ✓ własna trafostacja energii elektrycznej;
- ✓ przepompownia ścieków przy ul. Mazurskiej uśredniający zbiornik ścieków;
- ✓ przepompownie ścieków w miejscowości: Szwejkówko, Mikosze, Góra, Cierzpięta, Okartowo, Nowe Guty, Wierzbiny.

Przedmiotem działalności Zakładu Usług Komunalnych w 2014 r. były przede wszystkim usługi świadczone w zakresie zaopatrzenia w wodę pitną mieszkańców gminy, przyjęcie i oczyszczanie ścieków w oczyszczalni w Mikoszach, administrowanie cmentarzami komunalnymi w Orzyszu i w Okartowie oraz wstępne przygotowania składowiska odpadów do rekultywacji.

Spółka zatrudnia 24 pracowników. Zatrudnienie i wyposażenie Spółki pozwala na prawidłową eksploatację urządzeń gospodarki wodno-ściekowej.

Spółka doprowadza wodę z czterech ujęć usytuowanych w Orzyszu, Odojach, Chmielewie i Suchym Rogu. Do sieci wodociągowej podłączone są następujące miejscowości: Orzysz, Mikosze Osada, Góra, Cierzpięty, Szwejkówko, Grądy, Chmielewo, Odoje, Grzegorz, Nowe Guty, Suchy Róg, Okartowo i Wężewo. Średnie zużycie wody na mieszkańca w 2014 r. wyniosło 85 l/M/dobę. Zestawienie ujęć wody z ich parametrami technicznymi zaprezentowano w tabeli poniżej. Z dostępnych danych wynika, iż roczna produkcja wody przez ZUK Sp. z o.o. wynosi 200 500 m³, a długość sieci wodociągowej 61 000 mb. Całkowita długość sieci rozdzielczej na terenie Gminy Orzysz na koniec 2014 roku wg danych GUS wynosiła 68 100 mb.

Tabela 29. Ujęcia wody na terenie gminy Orzysz należące do Zakład Usług Komunalnych Spółka Gminy Sp. z o.o.

Lp.	Lokalizacja (oznaczenie ujęcia)	Głębokość otworu (m p.p.t.)	Głębokość lustra wody	Wydajność ujęcia (m ³ /h)	Pobór wody (tys. m ³ /rok)	Utwory geologiczne nad poziomem wodonośnym
1.	Orzysz, ul. Polna , Nr 1	90	4,0	90,0	80,2	piasek drobny, średnioziarnisty, glina i muł
	Orzysz, ul. Polna, Nr 2A	105	11,1	105,0	96,251	Jak wyżej
3.	Odoje Nr 2	73,5	4,0	32,0	2,683	Jak wyżej
4.	Chmielewo	6,0	b.d.	b.d.	1,194.	b.d.
5.	Suchy Róg	33,0.	b.d.	b.d.	1,265	b.d.

Źródło: Program ochrony środowiska Gminy Orzysz na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018

Poniżej dokonano charakterystyki poszczególnych Stacji Uzdatniania Wody w Gminie Orzysz.

SUW Orzysz

Stacja została wybudowana w 1995 roku. Budynek jest w dostatecznym stanie technicznym. Konstrukcja budynku stalowa. Ściany warstwowe ocynkowane z wypełnieniem w postaci pianki poliuretanowej. Część socjalna jest jednak zbyt mało docieplona w okresie zimowym. Jednostka Wartość dopuszczalna Jakość wody uzdatnionej - ostatnie badania o temperatury spadają do 5 C. Część socjalna wymaga docieplenia. Hala technologiczna nie wymaga prac remontowych w zakresie konstrukcji ścian. Wymienić należy na całym obiekcie drzwi zewnętrzne i stolarkę okienną, która jest w złym stanie technicznym. Zbiorniki ciśnieniowe są okresowo malowane i są w dobrym stanie technicznym. Instalacja technologiczna wykonana ze stali czarnej wymaga wymiany. Zalecana jest wymiana na rurociągi ze stali kwasoodpornej. Stacja wodociągowa jest sterowana ręcznie i nie posiada żadnej automatyki. Należy dokonać ekspertyzy technicznej zbiorników ciśnieniowych. Cała instalacja technologiczna kwalifikuje się do wymiany i wprowadzenia pełnej automatyki. Dodatkowo istnieje potrzeba wybudowania zewnętrznych zbiorników retencyjnych o wydajności minimum 400m³.

Stacja obecnie ma duże rezerwy wydajności –jej maksymalna wydajność wynosi 3672 m³/dobę, natomiast rzeczywiste maksymalne zbiory wynoszą ok 717 m³/dobę. Ze stacji w wodę zasilanych jest 11 miejscowości.

SUW w Odojach

Stacja została zmodernizowana w 2014 r. Budynek jest w dobrym stanie technicznym. Stacja pracuje w układzie automatycznym i jest monitorowana, nie wymaga również żadnych prac remontowych. Jej przepustowość dobową wynosi 45 m³/dobę, natomiast maksymalne rzeczywiste zbiory wynoszą 13 m³/dobę. Ze stacji w wodę zasilana jest wieś Odoje.

SUW w Chmielewie

Stacja została zmodernizowana w 2014 r. Budynek jest w dobrym stanie technicznym. Stacja pracuje w układzie automatycznym i jest monitorowana, nie wymaga również żadnych prac remontowych. Woda surowa nie wymaga uzdatniania. Jej przepustowość dobową

wynosi 12m³/dobę, natomiast maksymalne rzeczywiste zbiory wynoszą 5,6 m³/dobę. W wodę ze stacji zasilana jest wieś Chmielewo.

SUW w Suchym Rogu

Stacja została zmodernizowana w 2014 r. Budynek jest w dobrym stanie technicznym. Stacja pracuje w układzie automatycznym i jest monitorowana. Osadniki popłuczyn nie posiadają odpływu. Po płukaniu filtrów ciśnieniowych popłuczyny wylewają się na teren. Stacja posiada rezerwy wydajności. Jej przepustowość dobową wynosi 28 m³/dobę, natomiast maksymalne rzeczywiste zbiory wynoszą 11,2 m³/dobę. Ze stacji w wodę zasilana jest wieś Suchy Róg.

Znacznym problemem są straty wody przesyłanej do odbiorców. Dla przykładu straty wody dostarczanej przez SUW w Orzyszu szacuje się na poziomie 40%. Rozwiązaniem tego problemu mogłaby być modernizacja sieci przesyłowej wraz z zamontowaniem studni wodomierzowych z pomiarem ciśnienia i przepływu oraz monitoringu w technologii GSM/GPRS/EDGE.⁶

Parametry funkcjonalno-użytkowe systemu monitoringu punktów pomiarowych w technologii GSM/GPRS/EDGE

System monitoringu składa się z dwóch podstawowych elementów:

- a) **obiekt zdalny** – punkt pomiarowy wyposażony w: moduł telemetryczny GSM/GPRS/EDGE, który zawiera sterownik PLC oraz modem komunikacyjny do transmisji pakietowej danych.
- b) **obiekt lokalny** – Istniejące Centrum Dyspozytorskie, mieszczące się w siedzibie eksploatatora sieci wodno-kanalizacyjnych. Informacje o stanach obiektu są przesyłane za pomocą GPRS do stacji monitorującej, która wizualizuje wszystkie monitorowane obiekty na ekranie komputera. Stacja monitorująca jest zainstalowana w siedzibie eksploatatora. System wizualizacji składa się z głównego okna synoptycznego oraz okna szczegółowego dla poszczególnych urządzeń (obiektów)⁷

---

⁶ Koncepcja gospodarki wodno-ściekowej dla Gminy Orzysz, Giżycko, lipiec 2015r.

⁷ ibidem

W miejscach nie objętych zasięgiem wodociągu ludność korzysta z wodociągów, które są pozostałością po dawnych zakładach rolnych w miejscowościach: Dziubiele Małe, Mikosze Osada. Stan techniczny wymienionej infrastruktury wymaga doinwestowania w celu poprawy parametrów wody udostępnianej do spożycia. Pojedyncze studnie wiercone znajdują się przy szkołach w Dąbrówce, Drozdowie oraz w Tuchlinie i Ogródku (szkoły zlikwidowane). Służą one zaopatrzeniu w wodę ww. szkół lub zabudowań po byłych szkołach. Studnie znajdują się również w Dąbrówce, Nowej Wsi, Kępie, Gaudynkach, Kamieńskich i Ubliku. Są to studnie prywatne lub zakładowe, które zaopatrują pojedyncze obiekty. Pozostali mieszkańcy wsi zaopatrują się w wodę indywidualnie ze studni kopanych lub wierconych. Łącznie na terenie wiejskim Gminy Orzysz występuje 26 ujęć, a na terenie miasta 13 ujęć podmiotów gospodarczych i innych, nie będących komunalnymi.⁸

---

⁸ Program ochrony środowiska Gminy Orzysz na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018.

Tabela 30. Oczyszczalnie ścieków w Gminie Orzysz w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
KOMUNALNE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW						
Oczyszczalnie komunalne						
z podwyższonym usuwaniem biogenów	szt.	1	1	1	1	1
Wielkość (przepustowość) oczyszczalni wg projektu						
z podwyższonym usuwaniem biogenów	m3/dobę	3200	3200	3200	3200	3200
Równoważna liczba mieszkańców						
Ogółem	osoba	1746	1746	1746	1746	1746
Ścieki oczyszczane w ciągu roku						
oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	dm3	282	253	207	219	243

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na terenie Gminy Orzysz dominującym sposobem usuwania ścieków jest odprowadzanie do systemu kanalizacji sanitarnej i utylizacja na oczyszczalni ścieków oraz gromadzenie ścieków w szczelnych zbiornikach bezodpływowych i ich okresowe wywożenie do oczyszczalni ścieków. Budowa przydomowych oczyszczalni w regionie jest zjawiskiem rzadkim, sporadycznie występującym w ostatnim okresie.⁹

Na terenie gminy ścieki pochodzą z następujących źródeł:

- ✓ bytowo-gospodarcze od ludności miejskiej;
- ✓ ścieki odprowadzone z Jednostki Wojskowej
- ✓ bytowe pochodzące z turystyki;
- ✓ przemysłowe z zakładów produkcyjnych i usługowych;
- ✓ rolnicze z produkcji rolnej.

⁹ Koncepcja gospodarki wodno-ściekowej dla Gminy Orzysz, Giżycko, lipiec 2015r.

Ścieki bytowo-gospodarcze pochodzące od ludności miejscowej zbierane są systemem kanalizacji sanitarnej tylko częściowo.

Sieć kanalizacyjna występuje w następujących miejscowościach gminy: Orzysz, Szwejkówko, Góra, Cierzpięty, Grzegorze, Mikosze Osada, Nowe Guty, Okartowo, Okartowo Przystanek, Okartowo Tartak, Wierzbiny.

Z pozostałych miejscowości i obiektów odbierane są przy pomocy wozów asenizacyjnych i wywożone do oczyszczalni ścieków w Orzyszu.

Tabela 31. Bilans ścieków – miejscowości podłączone do oczyszczalni ścieków w Orzyszu – stan na koniec 2014 r.

L.p.	Miejscowość	Liczba stałych mieszkańców	Liczba turystów - hotele i pensjonaty	Liczba turystów - żeglarze	Razem	Ilość ścieków - mieszkańcy	Ilość ścieków - hotele i pensjonaty	Ilość ścieków - żeglarze	Razem
		(osoby)	(osoby)	(osoby)	(osoby)	m ³ /dobę	m ³ /dobę	m ³ /dobę	m ³ /dobę
1.	Cierzpięty	200	27		227	17,0	3,2	0,0	20,2
2.	Góra	88			88	7,5	0,0	0,0	7,5
3.	Grzegorze	96			96	8,2	0,0	0,0	8,2
4.	Mikosze Osada	118	11	0	129	10,0	1,3	0,0	11,4
5.	Nowe Guty	184	209		393	15,6	25,1	0,0	40,7
6.	Okartowo	149	60	60	269	12,7	7,2	3,0	22,9
7.	Okartowo Przystanek	8			8	0,7	0,0	0,0	0,7
8.	Okartowo -Tartak	113			113	9,6	0,0	0,0	9,6
9.	Szwejkówko	165			165	14,0	0,0	0,0	14,0
10.	Wierzbiny	217	92		309	18,4	11,0	0,0	29,5
11.	Orzysz	5 769	190		5959	490,4	22,8	0,0	513,2
	Razem	7 107	589	60	7 756	604,1	70,7	3,0	677,8

Źródło: Koncepcja gospodarki wodno-ściekowej dla Gminy Orzysz, Giżycko, lipiec 2015r.

Tabela 32. Bilans ścieków – miejscowości planowane do podłączenia do oczyszczalni ścieków w Orzyszu – stan ludności na koniec 2014 r.

L.p.	Miejscowość	Liczba stałych mieszkańców	Liczba turystów - hotele i pensjonaty	Liczba turystów - żeglarze	Razem	Ilość ścieków - mieszkańcy m ³ /dobę	Ilość ścieków - hotele i pensjonaty m ³ /dobę	Ilość ścieków - żeglarze m ³ /dobę	Razem m ³ /dobę
1.	Gaudynki	160			160	13,6	0,0	0,0	13,6
2.	Pianki	177			177	15,0	0,0	0,0	15,0
3.	Grądy Podmiejskie	107			107	9,1	0,0	0,0	9,1
4.	Wężewo	120	15	80	215	10,2	1,8	4,0	16,0
5.	Mikosze	115	0	0	115	9,8	0,0	0,0	9,8
	Razem	679	15	80	774	57,7	1,8	4,0	63,5
	Ogółem oczyszczalnia ścieków w Orzyszu	7 786	604	140	8 530	661,8	72,5	7,0	741,3

Źródło: Koncepcja gospodarki wodno-ściekowej dla Gminy Orzysz, Giżycko, lipiec 2015r.

Nieczystości odprowadzane są do Miejskiej Oczyszczalni Ścieków w Orzyszu, która została oddana do użytkowania w 1997 r., a eksploatowana jest przez Zakład Usług Komunalnych w Orzyszu. Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia z chemicznym usuwaniem biogenów o możliwości oczyszczania 3000 m³/dobę ścieków, z możliwością rozbudowy do 6000m³/dobę. Oczyszczone ścieki za pośrednictwem rowu melioracyjnego odprowadzane są do rzeki Orzyszy. Pozwolenie wodno-prawne na eksploatację oczyszczalni wydane zostało przez Starostę powiatu piskiego znak: ROŚ-6223/18/07 z dnia 25-10-2007 r. i ważne jest do 31 grudnia 2017 r.

Zakład Usług Komunalnych w Orzyszu na bieżąco prowadzi badania ścieków oczyszczonych i z częstotliwością raz na kwartał przesyła je do Delegatury WIOŚ w Giżycku. Z przedkładanych analiz wynika, że oczyszczalnia spełnia wymogi określone w posiadanym pozwoleniu wodno-prawnym. Ilość ścieków przyjętych do oczyszczalni gminnej w 2014 r. wyniosła 247 248 m³ z tego 5879 m³ ścieków dowożonych. Ścieki bytowo-gospodarcze wyniosły w tym roku 168 596 m³.

Z analizy ilości ścieków dowożonych wozami asenizacyjnymi do istniejących oczyszczalni wynika, że tylko niewielka ich ilość oczyszczana jest tym sposobem.

Przeważająca część ścieków trafia bez żadnego oczyszczenia bezpośrednio do gruntu lub co jest zjawiskiem niezwykle szkodliwym do wód powierzchniowych i podziemnych.¹⁰

W skład oczyszczalni wchodzi następujące obiekty technologiczne i pomocnicze:

- ✓ obiekt zlokalizowany w Orzyszu (istniejąca oczyszczalnia po przebudowie i modernizacji);
- ✓ oczyszczalnia zlokalizowana przy drodze Orzysz – Góra.

Drugą oczyszczalnią ścieków istniejącą na terenie Gminy Orzysz jest oczyszczalnia Ośrodka Wczasowego Politechniki Warszawskiej „Ublík” w Ublíku, mechaniczno-biologiczna z chemicznym strącaniem biogenów i odprowadzaniem ścieków oczyszczonych do ziemi. Oczyszczalnia jest obiektem sezonowym, pracuje w okresie letnim. Ostatnia kontrola przeprowadzona była w 2005 r. Ilość ścieków odprowadzanych z oczyszczalni określono na podstawie zużycia wody i w okresie letnim 2005 wynosiła średnio 9,1m³/dobę .

Z uwagi na rozbudowany system kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy znajduje się 30 przepompowni ścieków. Część z nich jest wyeksploatowana, brakuje monitoringu i zagospodarowania terenu. W obecnej chwili 18 oczyszczalni wymaga remontu w zakresie wymiany płyty, montażu monitoringu oraz wymiany pomp i armatury. Dodatkowo 6 ze wspomnianych 18 przepompowni wymaga wymiany całości korpusów. Pozostała część, obiektów jest w dobrym stanie. Są to głównie przepompownie realizowane w ramach programów pomocowych UE w2 ostatnich latach.¹¹

Miasto Orzysz posiada sieć kanalizacji deszczowej o długości 9,8 km. Jedna trzecia sieci wód deszczowych podłączona jest do kanalizacji sanitarnej i wody kierowane są do oczyszczalni ścieków. Pozostała część wód deszczowych odprowadzana jest poprzez separatory do rzeki Orzyszy.¹²

---

¹⁰ Koncepcja gospodarki wodno-ściekowej dla Gminy Orzysz, Giżycko, lipiec 2015r.

¹¹ Koncepcja gospodarki wodno-ściekowej dla Gminy Orzysz, Giżycko, lipiec 2015r.

¹² Program ochrony środowiska Gminy Orzysz na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018.

4.3. Gospodarka odpadami

Na terenie Gminy Orzysz nie funkcjonują duże zakłady produkcyjne, dzięki temu ilość wytwarzanych odpadów przemysłowych (poza komunalnych) jest niewielka.

Gmina uczestniczy w celowym związku gmin - Mazurskim Związku Międzygminnym – Gospodarka Odpadami, mającym na celu efektywne rozwiązywanie problemów z zakresu gospodarowania odpadami na terenach gmin należących do związku.

W celu realizacji zadań publicznych w dziedzinie gospodarki odpadami polegających na przetwarzaniu odpadów komunalnych, Mazurski Związek Międzygminny – Gospodarka Odpadami powołał w dniu 7 grudnia 2009r. spółkę pod nazwą: Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Spytkowo Spółka z o.o., której wyłącznymi właścicielami są gminy wchodzące w skład Mazurskiego Związku.

Zgodnie z zapisami Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla województwa warmińsko – mazurskiego na lata 2011–2016r., ZUOK Spytkowo Sp. z o.o. jest wskazany jako regionalna instalacja przetwarzania odpadów komunalnych w północno – wschodnim regionie gospodarki odpadami komunalnymi w województwie warmińsko – mazurskim.

Jest to jednocześnie jedyne czynne składowisko odpadów komunalnych w obszarze gmin tworzących Mazurski Związek Międzygminny - Gospodarka Odpadami.

Rysunek 20. Gospodarka odpadami w Gminie Orzysz

Źródło: strona internetowa Mazurskiego Związku Międzygminnego- Gospodarka Odpadami

W dniu 1 lipca 2011 r. została uchwalona nowelizacja ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, która zakładała przekazanie odpowiedzialności za odebranie i właściwe zagospodarowanie odpadów samorządom lokalnym. Gminy zrzeszone w Mazurskim Związku Międzygminnym – Gospodarka Odpadami zdecydowały o przekazaniu swoich obowiązków wynikających z nowelizacji ustawy Mazurskiemu Związkowi, który od 01 lipca 2013 r. zapewnia swoim mieszkańcom odbiór, transport i zagospodarowanie odpadów komunalnych. Opłaty wnoszone przez właścicieli nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych w całości przeznaczone są na funkcjonowanie systemu gospodarowania odpadami na terenie Związku.

Gmina Orzysz prowadzi także punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK). Do punktu można oddać nieodpłatnie: gruz z drobnych prac remontowych, odpady

remontowe, opony, sprzęt elektryczny i elektroniczny, baterie i akumulatory, meble, odpady wielkogabarytowe. Na obszarze gminy prowadzone są również cyklicznie zbiórki odpadów wielkogabarytowych.

Usługi wywozu stałych odpadów komunalnych świadczy 1 podmiot. Każdy mieszkaniec i podmiot gospodarczy może korzystać z usług zorganizowanego odbioru odpadów komunalnych. Zgodnie z danymi GUS na koniec 2012 r. liczba budynków mieszkalnych objętych zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych wyniosła 1231.

Tabela 33. Odpady komunalne w Gminie Orzysz

Wyszczególnienie	j.m.	2011	2012	2013
Ogółem	t	1707,10	1755,89	1768,57
ogółem na 1 mieszkańca	kg	178,5	184,4	187,6
z gospodarstw domowych	t	1352,51	1350,18	1404,28
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	141,4	141,8	149,0
budynki mieszkalne objęte zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych	szt.	1234	1231	-
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	3	4	3

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2013 r. na obszarze Gminy zostało zebranych ogółem 1768,57 ton odpadów, w tym z gospodarstw domowych – 1404,28 ton. Na jednego mieszkańca przypadało w tym roku 149 kg odpadów. Liczba generowanych odpadów komunalnych wzrasta w szczególności w grupie gospodarstw domowych ogółem oraz w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

4.3.1. Azbest

Dokonując analizy stanu infrastruktury Gminy Orzysz należy również wskazać, że terenie na Gminy obowiązuje **Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na lata 2013-2032**. Cele Programu jest osiągnięcie następujących celów:

- ✓ usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,

- ✓ minimalizację negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- ✓ likwidację szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Na obszarze Gminy Orzysz przeprowadzona została inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest. Posłużono się w tym celu metodą spisu z natury. W toku przeprowadzonej inwentaryzacji pokryć cementowo-azbestowych na terenie Gminy Orzysz ich łączną powierzchnię oszacowano na 47 661,780m².

Dzięki dofinansowaniu uzyskanemu ze środków Narodowego oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie, właściciele nieruchomości mogli liczyć na wsparcie finansowe w zakresie: odbioru, transportu wraz z demontażem, zabezpieczeniem, transportem i unieszkodliwieniem wyrobów zawierających azbest. Kwota dofinansowania obejmowała 85% kosztów kwalifikowanych tj. kosztów demontażu, transportu i unieszkodliwiania materiałów zawierających azbest z wykorzystaniem środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w ramach programu priorytetowego pn.: „Gospodarowanie odpadami innymi niż komunalne, Część II – Usuwanie wyrobów zawierających azbest” oraz ze środków udostępnionych przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie.

Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest:

2014 r.- 11,068 Mg

2015 r.- 16,033 Mg

RAZEM: 27,101 Mg

4.4. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa

Energia elektryczna doprowadzona jest do wszystkich miejscowości gminy. Obecnie nie notuje się problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej. W dłuższej perspektywie należy uwzględnić inwestycje w zakresie infrastruktury niskonapięciowej, której stan techniczny z roku na rok się pogarsza oraz sieci wysokiego napięcia, pozwalającej na lokowanie podmiotów gospodarczych o profilu produkcyjnym na terenie Gminy, ze szczególnym uwzględnieniem podstrefy Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Istotnym problemem Gminy jest brak linii średniego napięcia.

Uciążliwe są także liczne wyłączenia i czasowe braki w dostawie energii dla mieszkańców i podmiotów gospodarczych.

Tabela 34. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych w miastach

Wyszczególnienie	jm	2011	2012	2013
odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu	szt.	2131	2106	2158
zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu	MWh	4374	4235	4158
Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w miastach				
na 1 mieszkańca	kWh	745,6	720,5	715,9
na 1 odbiorcę (gosp. dom.)	kWh	2052,6	2011,0	1926,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Sieć gazowa na terenie Gminy Orzysz nie jest dostępna. Źródłem gazu dla mieszkańców pozostają butle LPG.

Zaopatrzeniem w ciepło budynków publicznych i prywatnych na obszarze gminy zajmuje się Zakład Energetyki Ciepłej w Orzyszu. Ciepło jest dostarczane za pomocą nośnika, jakim jest ciepła woda o zmiennej temperaturze zależnej od warunków atmosferycznych. Dostarczanie ciepła do ogrzewania pomieszczeń jest sezonowane. Dla przygotowania ciepłej wody dostawa energii ciepłej jest całoroczna, z przerwą na czas remontów sieci ciepłej i źródeł ciepła. Wśród odbiorców energii ciepłej znajdują się m.in. wspólnoty mieszkaniowe, spółdzielnie mieszkaniowe, sklepy, banki, parafie rzymskokatolickie, firmy prywatne, ośrodek zdrowia, apteki, Wojskowa Agencja Mieszkaniowa, instytucje publiczne, takie jak Urząd Miasta, placówki oświatowe, Dom Kultury, Komenda Policji, Ochotnicza Straż Pożarna, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. W 2014 r. zapotrzebowanie na ciepło budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej wyniosło: 49 330 GJ.

Dbłość o stan środowiska naturalnego oraz spełnienie wymogów tzw. pakietu klimatycznego wymagają podjęcia zdecydowanych działań na szczeblu samorządowym i krajowym. W tym celu Gmina przystąpiła do **stworzenia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN)**, w ramach którego prowadzona będzie inwentaryzacja emisji CO₂ i innych szkodliwych substancji uwalnianych do atmosfery. PGN kataloguje zakres działań

prowadzących do osiągnięcia celu w postaci obniżenia emisji szkodliwych substancji do środowiska.

Celem inwentaryzacji jest określenie wielkości emisji z obszaru gminy, z miejsc, w których generowane jest największe zanieczyszczenie, tak aby umożliwić dobór działań służących jej ograniczeniu.

W planach gospodarki niskoemisyjnej Gminy Orzysz znajdzie się ocena poziomu emisyjności gospodarki przy uwzględnieniu parametrów opisujących zużycie:

- ✓ paliw opałowych
- ✓ paliw transportowych
- ✓ energii elektrycznej
- ✓ gazu.

Analiza emisyjności gospodarki zostanie oparta o dane pochodzące z przedsiębiorstw, obiektów użyteczności publicznej, budynków jednorodzinnych, transportu drogowego, w tym również transportu miejskiego. Uzyskane informacje pozwolą na określenie wielkości zapotrzebowania na energię elektryczną, sposobów ogrzewania domów jednorodzinnych, obiektów publicznych, obiektów zbiorowego zamieszkania oraz rodzajów używanych paliw w komunikacji. Dane te pozwolą na obliczenie generowanego CO₂ do atmosfery w ujęciu realnym oraz prognozowanym w wariantach bez podjęcia działań niskoemisyjnych.

Problemową kwestią wskazaną w planach gospodarki niskoemisyjnej jest wzrost ruchu kołowego, zwiększenie liczby pojazdów, nieefektywne systemy oświetlenia, niewielkie wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, wysoka energochłonność obiektów, tzw. niska emisja spowodowana nadmierną liczbą pieców węglowych, niski poziom świadomości społecznej w zakresie emisyjności gospodarki.

Zaplanowanie i wdrożenie konkretnych przedsięwzięć przez Gminę Orzysz pozwoli na ograniczenie emisji szkodliwych substancji do środowiska i będzie podstawą do oszacowania redukcji emisji do 2020 roku.

Zgodnie z przyjętym katalogiem działań zawartym w planach gospodarki niskoemisyjnej w najbliższych latach planowane są do realizacji przedsięwzięcia dotyczące:

- ✓ poprawy efektywności energetycznej obiektów zarówno publicznych, jak i prywatnych poprzez kompleksową i głęboką modernizację oraz instalację OZE,

- ✓ wymiany oświetlenia na bardziej oszczędne i ekologiczne,
- ✓ instalacji rozproszonych źródeł energii
- ✓ likwidacji niskiej emisji,
- ✓ rozwoju pasywnego i energooszczędnego budownictwa ,
- ✓ ekologicznego transportu prywatnego i publicznego,
- ✓ edukacji i promocji w zakresie ochrony środowiska i ograniczenia emisji CO₂.

Podsumowując Rozdział 4. Infrastruktura techniczna należy wskazać następujące wnioski:

- ✓ wymagający modernizacji stan techniczny dróg,
- ✓ ograniczona dostępność poszczególnych miejscowości gminy do sieci komunikacji zbiorowej,
- ✓ niewystarczająca infrastruktura kanalizacyjna na obszarze gminy, niski stopień skanalizowania i zwodociągowania zwłaszcza na obszarach wiejskich,
- ✓ brak sieci gazowej,
- ✓ potrzeba budowy sieci wysokiego napięcia;
- ✓ potrzeba budowy sieci średniego napięcia;
- ✓ potrzeba modernizacji sieci niskiego napięcia;
- ✓ dobrze rozwinięta gospodarka odpadami,
- ✓ niedostateczna liczba przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Orzysz.

5. Infrastruktura społeczna

5.1. Infrastruktura edukacyjna

W roku szkolnym 2013/2014 r. na obszarze Gminy Orzysz funkcjonowały podlegające samorządowi 3 Szkoły Podstawowe, w których naukę pobierało 553 uczniów oraz 2 Gimnazja – 326 uczniów.

Ponadto na terenie gminy działa Zespół Szkół Ogólnokształcących kształcący 135 uczniów, którego organem prowadzącym jest powiat piski.

Łącznie w roku szkolnym 2013/2014 w naukę pobierało 1014 uczniów w placówkach szkolnych należących do Gminy Orzysz.

Tabela 35. Podstawowe dane dotyczące edukacji w gminie

EDUKACJA	2010/11	2012/13	2013/14
Placówki wychowania przedszkolnego	3	4	4
w tym przedszkola	1	1	1
Miejsca w przedszkolach	170	156	156
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	203	224	230
w tym w przedszkolach	172	156	154
Szkoły podstawowe	4	4	4
Uczniowie szkół podstawowych	621	578	553
Szkoły gimnazjalne	2	2	2
Uczniowie szkół gimnazjalnych	392	337	326
Liczba uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach:			
podstawowych	20	19	18
gimnazjalnych	25	22	22

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014

Na infrastrukturę edukacyjną na obszarze gminy składają się:

✓ **Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Michała Kajki w Dąbrówce**

W skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dąbrówce wchodzi obecnie szkoła podstawowa i gimnazjum w Dąbrówce, Szkoła Filialna w Drozdowie oraz przedszkole w Drozdowie.

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Dąbrówce liczy obecnie 103 uczniów. Na przestrzeni lat 2008-2015 zauważalny jest znaczny spadek liczby uczniów w placówce. Powiązane jest to w głównej mierze z obowiązującymi trendami demograficznymi – spadkiem liczby urodzeń i ujemnym przyrostem naturalnym. W Szkole pracuje 19 nauczycieli oraz pracownicy obsługi technicznej i administracyjnej.

Tabela 36. Liczba nauczycieli i uczniów w Gminie Orzysz

Rok szkolny	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Liczba nauczycieli	18	18	19	20	20	19	19

Liczba uczniów bez przedszkola	130	130	125	116	116	109	103
--------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Źródło: Gmina Orzysz

Budynek szkoły jest przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Zajęcia sportowe odbywają się w sali gimnastycznej. Przy obiekcie znajduje się także ogólnodostępny plac zabaw dla dzieci.

SZKOŁA PODSTAWOWA

Nauka w szkole podstawowej trwa 6 lat i kończy się sprawdzianem dającym możliwość kształcenia w gimnazjum. Szkoła zapewnia naukę języka angielskiego. W zależności od potrzeb istnieje możliwość rozszerzania nauki języka niemieckiego o dodatkowe godziny lekcyjne. W zależności od uzdolnień i inicjatywy młodzieży prowadzona jest działalność edukacyjna w ramach następujących kół zainteresowań:

- ✓ koło polonistyczne;
- ✓ koło matematyczne;
- ✓ koło informatyczne;
- ✓ koło sportowe / SKS/ ;
- ✓ harcerstwo;
- ✓ dodatkowe zajęcia z języka niemieckiego .

GIMNAZJUM

Nauka w gimnazjum trwa 3 lata i zakończy się egzaminem dającym możliwość kształcenia w liceum profilowanym lub szkole zawodowej. Szkoła zapewnia naukę języka angielskiego i niemieckiego. W zależności od potrzeb istnieje możliwość rozszerzania nauki języka o dodatkowe godziny lekcyjne. W zależności od uzdolnień i inicjatywy młodzieży prowadzona jest działalność edukacyjna w ramach następujących kół zainteresowań:

- ✓ koło polonistyczne;
- ✓ koło matematyczne;
- ✓ koło informatyczne;
- ✓ koło sportowe / SKS/.

Szkoła posiada dwie nowocześnie wyposażone pracownie informatyczne z dostępem do internetu. Zajęcia z wychowania fizycznego odbywają się w sali gimnastycznej lub na boisku szkolnym przystosowanym do gier zespołowych- koszykówki, siatkówki i piłki ręcznej. Infrastruktura sportowa wymaga doposażenia w nowy sprzęt. Biblioteka szkolna posiada bogaty księgozbiór oraz wydzielony kącik czytelniczy z aktualną prasą młodzieżową. Godziny otwarcia biblioteki dostosowane są do potrzeb uczniów. Tradycją szkoły jest organizowanie wycieczek krajoznawczych oraz jednodniowych wyjazdów do teatru lub kina. W czasie dni wolnych od zajęć organizujemy ciekawe formy wypoczynku między innymi gry i zabawy sportowe, konkursy, wyjazdy na basen, zajęcia w sali informatycznej. Dowóz młodzieży do gimnazjum odbywa się z korzyścią dla uczniów, umożliwiając im udział w zajęciach pozalekcyjnych. W szkole od roku szkolnego 2003/2004 funkcjonuje świetlica szkolna z której pod opieką nauczyciela korzystają uczniowie oczekujący na przyjazd autobusu szkolnego.

✓ **Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Orzyszu**

W szkole uczy się 278 uczniów. Liczba ta z roku na rok systematycznie maleje. Powiązane jest to z niżem demograficznym, który jest zjawiskiem charakterystycznym dla całego kraju.

Wykres 78. Liczba uczniów gimnazjum w latach 2009-2014 w Gminie Orzysz

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Orzysz

W placówce zatrudnionych jest 32 nauczycieli i 9 pracowników obsługi i administracyjnej.

Tabela 37. Liczba nauczycieli zatrudnionych w gimnazjum w Gminie Orzysz

Rok szkolny	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
Liczba nauczycieli	33	33	31	30	29+3 niepełnozatrudnionych

Źródło: Urząd Gminy Orzysz

Gimnazjum posiada salę gimnastyczną, bibliotekę, stołówkę, świetlicę, pracownię komputerową, pracownię do nauki języków obcych, boisko szkolne z trybunami, tereny zielone. W 2001 roku budynek został wyremontowany. Wymieniono okna, drzwi, pokrycie dachu. Wykonano nową elewację. Zagospodarowano teren wokół szkoły. Po 14 latach od zakończenia prac remontowych, budynek szkoły ponownie wymaga wykonania prac modernizacyjnych obejmujących: remont dachu oraz holu górnego i dolnego, remont instalacji elektrycznej oraz odizolowanie budynku szkoły. Modernizacji wymaga także sala gimnastyczna.

Szkoła dysponuje szeroką ofertą edukacyjną. Uczniowie uczą się języka angielskiego, rosyjskiego i niemieckiego. Szkoła proponuje uczniom możliwość rozwijania swoich zainteresowań na zajęciach koła teatralnego, muzycznego, plastycznego, języka polskiego, matematycznego, internetowego, języka angielskiego oraz na zajęciach sportowych. Dla uczniów mających trudności w nauce zorganizowano zajęcia wyrównawcze.

✓ **Zespół Szkolno-Przedszkolny w Orzyszu**

W skład zespołu wchodzi:

Szkoła podstawowa im. mjr Henryka Sucharskiego w Orzyszu

W roku szkolnym 2013/2015 do szkoły uczęszczało 482 dzieci, uczących się pod kierunkiem 34 nauczycieli.

Przedszkole Miejskie i Żłobek Miejski „Niezapominajka” w Orzyszu.

Do Przedszkola i Żłobka Miejskiego „Niezapominajka” w Orzyszu (ul. 22 Lipca 4) uczęszcza 169 dzieci, w tym: 78 dziewcząt oraz 91 chłopców. W placówce zatrudnieni są nauczyciele na 12,16 etatu.

Tabela 38. Liczba uczniów i nauczycieli w Gminie Orzysz w latach 2009-2014

Rok szkolny	liczba nauczycieli- I etap nauczania (klasy 1-3)	Liczba nauczycieli- II etap nauczania (klasy 4-6)	Razem	liczba uczniów- I etap nauczania (klasy 1-3)	Liczba uczniów II etap nauczania (klasy 4-6)	Razem
2009/2010	9	28	37	223	271	494
2010/2011	9	29	38	233	254	487
Od roku szkolnego 2011/2012 w szkole znajdują się 2 oddziały przedszkolne						
2011/2012	2 (od. przedszkolne) 9	27	38	47 (od. przedszkolne) 222	242	511
2012/2013	2 (od. przedszkolne) 10	23	35	40 (od. przedszkolne) 230	222	492
2013/2014	2 (od. przedszkolne) 9	25	36	50 (od. przedszkolne) 211	221	482

Źródło: Urząd Gminy Orzysz

Budynek, w którym mieści się Szkoła Podstawowa jest częściowo przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, posiada podjazd dla wózków inwalidzkich oraz łazienkę przystosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych. Zajęcia z zakresu wychowania fizycznego odbywają się w sali gimnastycznej oraz na boisku „Orlik 2012”, usytuowanym w bezpośrednim sąsiedztwie budynku szkoły. Do niewątpliwych atutów szkoły należy: stołówka z profesjonalnym wyposażeniem zaplecza kuchennego, poddany termomodernizacji główny budynek szkoły, w którym wymieniono dach i okna, a także ocieplono ściany i wykonano nową, estetyczną elewację budynku, dostęp do boiska „Orlik 2012”, wyposażenie 5 sal lekcyjnych w szafki dla każdego ucznia klas I – III, dwuizbowa świetlica szkolna. Szkoła nie posiada boiska lekkoatletycznego.

✓ **Zespół Szkolno-Przedszkolny w Okartowie**

W skład Zespołu wchodzi Szkoła Podstawowa im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego oraz Przedszkole w Okartowie.

W Szkole Podstawowej im. K. I. Gałczyńskiego w Okartowie, kształciło się w roku szkolnym 2013/2014 78 uczniów oraz zatrudnionych było 13 nauczycieli. Przy placówce funkcjonuje Szkolne Schronisko Młodzieżowe II kat.

Tabela 39. Dane statystyczne dotyczące liczby uczniów i nauczycieli w Szkole Podstawowej im. K. I. Gałczyńskiego

Lp	Okres Rok szkolny	Liczba uczniów ogółem	Poziom edukacji Oddział przedszkolny		Poziom edukacji I etap edukacyjny kl. I-III		Poziom edukacji II etap edukacyjny kl. IV-VI		Uwagi
			Liczba n-li	Liczba uczniów	Liczba n-li	Liczba uczniów	Liczba n-li	Liczba uczniów	
1	2009/2010	83	1	10	6	37	5	36	Niektórzy nauczyciele uczą na wszystkich poziomach edukacji
2	2010/2011	91	1	15	6	36	5	40	
3	2011/2012	92	1	17	6	36	5	39	
4	2012/2013	87	1	15	6	34	6	38	
5	2013/2014	78	1	12	6	32	6	34	

Źródło: Urząd Gminy Orzysz

Budynek szkoły jest częściowo przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Podjazdy przy wejściach do budynku umożliwiają dostęp do pomieszczeń na parterze osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich.

Zajęcia sportowe odbywają się na sali gimnastycznej. Przy szkole znajduje się także ogólnodostępny, bardzo słabo wyposażony plac zabaw.

W celu poprawy estetyki i atrakcyjności pomieszczeń szkoły, wpływającej pośrednio na jakość kształcenia, konieczne jest: malowanie klas, korytarzy, wymiana stolarki drzwiowej, malowanie kuchni i zaplecza kuchennego, naprawa oświetlenia części sali gimnastycznej. Modernizacji wymaga boisko szkolne.

Do atutów Szkoły Podstawowej w Okartowie można zaliczyć:

- ✓ bardzo atrakcyjną lokalizację - w pobliżu jeziora i lasów

- ✓ pole biwakowe w obrębie działki szkolnej;
- ✓ dostępność sali gimnastycznej;
- ✓ funkcjonowanie Szkolnego Schroniska Młodzieżowego w okresie wakacyjnym;
- ✓ dobrze wyposażoną salę komputerową;
- ✓ bibliotekę z Internetowym Centrum Informacji Multimedialnej;
- ✓ dobrze wyposażone sale dydaktyczne;
- ✓ liczebność klas na poziomie: 12-16 uczniów;
- ✓ wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną;
- ✓ możliwość nauczania dzieci niepełnosprawnych;
- ✓ dobrze wyposażone zaplecze sanitarne – prysznice;
- ✓ dobrze wyposażoną kuchnię i zaplecze kuchenne;
- ✓ organizację imprez środowiskowych.

Tabela 40. Edukacja przedszkolna na terenie Gminy Orzysz w latach 2004 - 2009

Przedszkola wg typu i organu prowadzącego				
ogółem	ob.	1	1	1
prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	ob.	1	1	1
oddziały	-	7,00	7,00	8,00
miejsca	msc.	156	156	169
Dzieci w przedszkolach wg wieku, płci i organu prowadzącego				
ogółem	osoba	156	154	169
chłopcy	osoba	81	86	91
dziewczęta	osoba	75	68	78

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Przedszkole mieści się w przestronnym, nasłonecznionym budynku, w którym sale zajęć usytuowane są stronie wschodniej i południowej. Przy budynku zlokalizowany jest plac zabaw przeznaczony wyłącznie dla dzieci uczęszczających do przedszkola. Komfort zabawy na świeżym powietrzu dodatkowo zwiększa dobrze zagospodarowana, funkcjonalna i estetyczna przestrzeń wokół przedszkola, w której dominuje zieleń.

W budynku przedszkola znajdują się przestronne szatnie i stołówka, a duże zaplecze kuchenne jest wyposażone zgodnie z wymogami sanitarnymi. Parterowy budynek

przedszkola jest częściowo dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Posiada odpowiednio szerokie drzwi i toalety przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dostęp do budynku utrudnia jedynie brak podjazdu zewnętrznego.

Pomimo wykonanych dotychczas prac modernizacyjnych, dostosowujących budynek do wymaganych standardów, zidentyfikowane obecnie potrzeby remontowe wewnątrz obiektu obejmują: malowanie szatni, kuchni i amfiteatru (sali, w której przedszkolacy uczestniczą w zajęciach ruchowych), wymianę stolarki drzwiowej. Ponadto konieczna jest wymiana rynien, malowanie ogrodzenia oraz zagospodarowanie placu zabaw, poprzez zakup urządzeń i sprzętu do zabaw i ćwiczeń ruchowych.

Na pozostałych obszarach wiejskich opiekę przedszkolną dla dzieci w wieku 3-6 lat zapewniają oddziały przedszkolne, funkcjonujące przy szkołach podstawowych.

✓ Zespół Szkół Ogólnokształcących

Zespół Szkół Ogólnokształcących w Orzyszu jest jednostką organizacyjną powiatu piskiego, w której kształciło się w 2014 r. 113 uczniów. Kadra dydaktyczna liczy 17 nauczycieli.

Tabela 41. Dane statystyczne dotyczące edukacji na poziomie ogólnokształcącym w Gminie Orzysz

Licea ogólnokształcące	j.m	2013	2014
ogółem	ob.	1	1
prowadzone przez samorząd powiatowy (powiaty ziemskie łącznie z miastami na prawach powiatu)	ob.	1	1
oddziały w szkołach	-	6,00	6,00
uczniowie	osoba	135	113
uczniowie - mężczyźni	osoba	62	56
uczniowie - kobiety	osoba	73	57
uczniowie w 1 klasie	osoba	42	37
absolwenci	osoba	64	50

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W liceum znajdują się klasy z rozszerzonymi przedmiotami:

- ✓ fizyka, chemia, informatyka;
- ✓ WOS, geografia, informatyka, matematyka;
- ✓ biologia, język angielski, historia, język niemiecki lub język rosyjski;
- ✓ biologia, chemia, geografia.

Ponadto istnieje możliwość rozszerzenia uzupełniającego do wyboru w zakresie: przysposobienie obronne, ekonomia w praktyce, historia i społeczeństwo, filozofia.

Szkoła jest nowoczesną placówką edukacyjną bardzo dobrze przygotowującą do matury. Kształci na wysokim poziomie, który gwarantuje bardzo dobre przygotowanie uczniów do następnego etapu edukacji. Placówka oferuje **kształcenie w klasach o profilu wojskowym**. Dodatkowo zapewnia umundurowanie i profesjonalne zajęcia prowadzone przez kadrę oficerską. Szczególny nacisk w edukacji kładzie się na to, aby otaczać szczególną czcią godło, barwy narodowe i hymn państwowy, szanować mundur wojskowy, który uosabia uświęcone tradycją wartości oręża polskiego, w środowisku społecznym prezentować najwyższe wartości moralne i obyczajowe, być wzorem kultury osobistej i dobrego wychowania.

Niewątpliwym atutem szkoły jest jej kameralność, która sprzyja indywidualnemu traktowaniu uczniów, lepszemu poznaniu ich możliwości oraz zapewnieniu bezpieczeństwa całej społeczności szkolnej.

Szkoła wykształciła wielu młodych ludzi, którzy godnie reprezentowali Orzysz w olimpiadach przedmiotowych, konkursach i zawodach sportowych. W bogatą historię szkoły wpisały się coroczne pielgrzymki maturzystów do Częstochowy, wyjazdy na koncerty Filharmonii Narodowej, biwaki integracyjne dla uczniów klas pierwszych, akcje charytatywne, akademie okolicznościowe.

W szkole prężnie działają koła zainteresowań, które pozwalają uczniom rozwijać pasje i talenty, nie tylko podczas lekcji:

- ✓ koła przedmiotowe;
- ✓ koło filmowo-teatralne "Nie tylko Dziesiąta Muza";
- ✓ chór;

- ✓ zajęcia oratorskie;
- ✓ zajęcia z języków obcych;
- ✓ zajęcia wyrównawcze;
- ✓ zajęcia dla maturzystów;
- ✓ zajęcia sportowe (na hali widowiskowo-sportowej);
- ✓ wolontariat.

Baza dydaktyczna:

- ✓ doskonale wyposażone sale lekcyjne (sprzęt audiowizualny, wideoprojektory filmowe, rzutniki);
- ✓ nowocześnie wyposażone laboratorium językowe;
- ✓ gabinety językowe;
- pracownia informatyczna;
- ✓ gabinet pielęgniarstwa szkolnej;
- ✓ sklepik uczniowski "Łasuch";
- ✓ biblioteka i czytelnia ze stałym dostępem do Internetu
- ✓ sala gimnastyczna i siłownia (czynna do późnych godzin wieczornych).

W latach 2010-2014 liczba placówek oświatowych, zarówno w zakresie szkolnictwa podstawowego, jaki i gimnazjalnego, nie uległa zmianie. W analizowanym okresie zaobserwowano spadek liczby oddziałów w szkołach zarówno podstawowych i gimnazjalnych. Coraz mniejsza liczba oddziałów wynika ze spadku liczby dzieci uczęszczających do szkół, co niestety stanowi problem w skali całego kraju. W przypadku szkolnictwa podstawowego w analizowanym okresie liczba uczniów zmniejszyła się o prawie 11%, a w przypadku szkolnictwa gimnazjalnego odnotowano 16,8% spadek liczby uczniów, co potwierdzają dane zaprezentowane w tabeli.

Zmniejszająca się liczba uczniów oznacza mniejsze zagęszczenie w klasach, a więc możliwość efektywniejszego nauczania, jednocześnie wyższe koszty kształcenia uczniów, gdyż potrzeba zapewnienia funkcjonalnej infrastruktury, spełniającej coraz wyższe standardy, nie jest uwarunkowana liczbą uczniów.

Tabela 42. Szkolnictwo podstawowe na terenie Gminy Orzysz

Ogółem			
2010	2011	2012	2013
3	3	3	3
oddziały w szkołach			
31,00	31,00	30,00	30,00
Uczniowie			
621	601	578	553
Absolwenci			
103	108	107	102
pomieszczenia szkolne			
43	43	43	43

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 43. Szkolnictwo gimnazjalne w Gminie Orzysz

Ogółem			
2010	2011	2012	2013
2	2	2	2
oddziały w szkołach			
16,00	16,00	15,00	15,00
Uczniowie			
392	375	337	326
Absolwenci			
131	129	125	107
pomieszczenia szkolne			
27	27	27	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2010 – 2013 w placówkach szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego na terenie Gminy zaobserwowano wahania współczynników skolaryzacji. Współczynnik skolaryzacji netto to relacja liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Natomiast współczynnik skolaryzacji brutto to relacja liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Współczynnik skolaryzacji dla szkół podstawowych ma tendencję malejącą, natomiast dla gimnazjów, rosnącą.

Tabela 44. Współczynnik skolaryzacji na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2013

szkoły podstawowe				gimnazja			
2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
%	%	%	%	%	%	%	%
współczynnik skolaryzacji brutto							
97,03	96,94	96,01	94,21	98,25	101,35	100,00	101,88
współczynnik skolaryzacji netto							
92,03	92,42	90,03	88,93	91,73	92,16	93,18	95,00

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W analizowanym okresie doposażono pracownie komputerowe w szkołach podstawowych i gimnazjach na terenie Gminy, w związku z czym zmniejszyła się liczba uczniów przypadających na jeden komputer. Mimo to, liczba sprawnego sprzętu komputerowego w dalszym ciągu jest niedostateczna, co sprawia że zajęcia w pracowniach komputerowych odbywają się w zbyt licznych grupach. Problem ten wynika z dość krótkiego okresu żywotności sprzętu komputerowego, a także bardzo dynamicznego postępu technologicznego w zakresie IT, co powoduje że w ciągu kilku lat wyposażenie pracowni komputerowych staje się niezdadne do użytku.

Tabela 45. Komputery w szkołach podstawowych i gimnazjach

komputery w szkole		komputery z dostępem do Internetu		pracownie komputerowe	
szkoły	gimnazja	szkoły	gimnazja	szkoły	gimnazja

podstawowe						podstawowe						podstawowe					
2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
49	54	54	49	49	49	46	51	51	40	40	40	3	3	3	2	2	2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W roku 2013 wydatki na oświatę i wychowanie stanowiły 37,2 % budżetu gminy (11435 tys. zł) i były o 3,9 % mniejsze niż w roku 2012.

W 2013 r. subwencja oświatowa w gminie wyniosła
(w tys. zł)
5775,7

W 2013 r. wydatki na oświatę i wychowanie
wyniosły **11435** tys. zł.

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014

5.2. Infrastruktura sportowa

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Orzyszu jest gminną jednostką budżetową działającą od 1 stycznia 2009 roku. MOSiR ma na celu wykonywanie zadań należących do zadań własnych gminy obejmujących sprawy z zakresu kultury fizycznej i sportu oraz rekreacji i turystyki. Działa na mocy Uchwały Rady Miejskiej w Orzyszu nr XXV/187/08 z dnia 28 października 2008 roku. Swoją działalność prowadzi korzystając z następującego majątku gminy Orzysz:

Boisko Orlik 2012

Stadion Miejski

Plaża Miejska

Sala widowiskowo-sportowa

Boisko wielofunkcyjne

Źródło: MOSIR Orzysz

Boisko Orlik 2012:

Kompleks zlokalizowany jest przy Szkole Podstawowej im. mjr Henryka Sucharskiego. W skład obiektu wchodzi: boisko piłkarskie o wymiarach 30x62 m oraz boisko wielofunkcyjne przeznaczone do piłki koszykowej i piłki siatkowej o wymiarach 19x32 m. Na terenie zlokalizowany jest także budynek sanitarno – szatniowy. Obiekt jest ogólnodostępny, bezpłatny.

Stadion Miejski

Stadion Miejski mieści się w Orzyszu, przy ul. 1 Maja. Oprócz boiska o wymiarach 102 x 72 m., na stadionie znajdują się również trybuny liczące 800 miejsc oraz zaplecze sanitarne.

Plaża Miejska

Plaża miejska w Orzyszu, znajduje się bezpośrednio nad brzegiem jeziora Orzysz, przy ul. Leśnej 13, około 2 km od centrum miasta.

Plaża posiada m.in. strzeżone kąpielisko z pomostem, sanitariaty, punkt medyczny oraz hangar na sprzęt wodny. Na jej terenie znajdują się także pole namiotowe, siłownia zewnętrzna, dwa lokale gastronomiczne, miejsce zabaw dla dzieci, wypożyczalnia sprzętu wodnego, miejsce na ognisko oraz kompleks trzech boisk do siatkówki plażowej.

Sala Widowiskowo-Sportowa

Nowoczesna Sala Widowiskowo-Sportowa w Orzyszu, znajduje się przy ulicy Osiedle Robotnicze 11. Pełnowymiarowe boiska umożliwiają rozgrywanie w obiekcie spotkań towarzyskich, mistrzowskich oraz prowadzenie zajęć treningowych m.in. w piłce siatkowej, piłce koszykowej, piłce nożnej, piłce ręcznej, unihokeju. Dzięki specjalnej kurtynie możliwe jest jednocześnie korzystanie z sali przez dwie grupy. Sala wyposażona jest w profesjonalne nagłośnienie oraz elektroniczną tablicę wyników. Dla widowni przeznaczona jest trybuna stała na 224 miejsca. W Sali znajdują się m.in. 4 zespoły szatniowe z przebieralniami i natryskami, siłownia, sauna, gabinet lekarski, gabinet fizjoterapii i masażu oraz gabinet odnowy biologicznej. Oprócz areny sportowej i zaplecza sanitarnego, w obiekcie zlokalizowane są następujące pomieszczenia dodatkowe:

- ✓ siłownia;
- ✓ sauna;
- ✓ zespół odnowy biologicznej;
- ✓ gabinet lekarski;
- ✓ sala barowa.

Na terenie Gminy działają następujące kluby sportowe:

- ✓ UKS „Mewa” Okartowo;
- ✓ UKS „Jedynka” Orzysz;

- ✓ Młodzieżowy Klub Sportowy Orzysz
- ✓ Klub Sportowy "Śniardwy" Orzysz – założony w 1951 r.
- ✓ Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy (taekwondo).

Kluby sportowe zrzeszają 261 członków. W ramach klubów działa 9 sekcji sportowych.

Dane statystyczne dotyczące sportu w gminie prezentuje poniższa tabela.

Tabela 46. Sport w Gminie Orzysz

	Jednostka miary	2010	2012	2014
Kluby	szt.	5	4	5
Członkowie	osoba	290	145	261
ćwiczący ogółem	osoba	237	188	371
ćwiczący mężczyźni	osoba	194	143	263
ćwiczący kobiety	osoba	43	45	108
ćwiczący do lat 18 ogółem	osoba	196	143	308
ćwiczący do lat 18 chłopcy	osoba	153	104	201
ćwiczący do lat 18 dziewczęta	osoba	43	39	107
sekcje sportowe	szt.	8	9	9
Trenerzy	osoba	2	0	3
instruktorzy sportowi	osoba	7	5	6
inne osoby prowadzące zajęcia sportowe	osoba	3	1	6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

5.3. Infrastruktura kultury

Na infrastrukturę kultury na obszarze Gminy Orzysz składają się:

- ✓ Dom Kultury w Orzyszu;
- ✓ Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami;
- ✓ Muzeum im Michała Kajki w Ogródku;
- ✓ Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej;
- ✓ Świetlice wiejskie.

Dom Kultury

Zadania z zakresu upowszechniania kultury na terenie gminy Orzysz realizuje Dom Kultury usytuowany w Orzyszu przy ul. Wojska Polskiego 5. Mieszkańcy Gminy rozwijają w nim swoje talenty podczas zajęć prowadzonych w ramach kół zainteresowań: muzycznego, tanecznego, plastycznego, recytatorsko-teatralnego oraz szachowego. Zajęcia te skierowane są do wszystkich grup wiekowych, w związku z czym szansę ciekawego spędzania czasu wolnego mają nie tylko najmłodsi mieszkańcy Gminy ale i ich rodzice i dziadkowie.

Ponadto Dom kultury zajmuje się organizacją wielu imprez okolicznościowych oraz cyklicznych, w których z roku na rok uczestniczy coraz więcej osób. Są to:

- ✓ Dni Orzysza;
- ✓ Orzyskie Spotkania Folklorystyczne;
- ✓ Dożynki Gminne;
- ✓ WOŚP;
- ✓ Ogródek Muzyki;
- ✓ Inkubator;
- ✓ Festyn Rodzinny;
- ✓ Majowy Piknik z Przyjaciółmi;
- ✓ Rajd Rowerowy „Majowa Wyprawa po Słońce”;
- ✓ Orzyski Przegląd Młodych Talentów;
- ✓ Teatr przy Stoliku;
- ✓ Konkurs Poetycki im. M. Kajki;
- ✓ Gminny Konkurs na Najpiękniejszą Palmę Wielkanocną oraz Pisanę;
- ✓ Konkurs Piosenki Biesiadnej;
- ✓ Wierszowisko;
- ✓ Konkurs Piosenki Dziecięcej;
- ✓ Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Michała Kajki.

Mieszkańcy Gminy Orzysz swoje talenty muzyczne mogą rozwijać w następujących zespołach, funkcjonujących przy Domu Kultury w Orzyszu:

- ✓ Zespół śpiewaczy „Orzyszanki” – od 1986 r. zajmuje się krzewieniem kultury regionu, prezentując bogaty repertuar pieśni ludowych, weselnych i obrzędowych,

- ✓ Klub Spotkań Artystycznych – od 2009 r. jest miejscem, gdzie dorośli mieszkańcy Gminy mogą aktywnie rozwijać swoje umiejętności artystyczne,
- ✓ Studio Wokalne „Sukces” – dziecięco-młodzieżowy zespół folkowy, wykonujący stare utwory ludowe w nowych aranżacjach.

Jednym z ciekawszych wydarzeń o charakterze sportowo-promocyjnym, które przyciąga od kilku lat do miasta rzesze turystów jest Piknik Militarny - Orzysz Szlakiem Tygrysa. Jest to jedna z największych imprez w Polsce o charakterze wojskowym, militarnym, szkoleniowym i historycznym. Imprezę organizują nie tylko władze samorządowe i Wojsko Polskie, ale także cały szereg organizacji społecznych i pozarządowych. W tę inicjatywę masowo zaangażowana jest młodzież.

Piknik Militarny w Orzyszu ma na celu popularyzację i promocję obronności, Wojska Polskiego, historii Polski i wojskowości oraz sportu. To nie tylko wystawy sprzętu wojskowego, pożarniczego i policyjnego, pokazy umiejętności różnego rodzaju formacji mundurowych, ale także czynny udział osób nie będących w służbach mundurowych.

Na terenie Gminy Orzysz działają:

- a) Biblioteka Miejsko – Gminna, w tym: oddział dla dorosłych oraz oddział dla dzieci
- b) Filia Publiczno – Szkolna w Okartowie
- c) Filia Publiczno – Szkolna w Dąbrówce.

Biblioteka Miejsko-Gminna w Orzyszu

Do zakresu działania Miejsko - Gminnej Biblioteki Publicznej należy:

1. Gromadzenie i opracowywanie materiałów bibliotecznych służących rozwijaniu czytelnictwa i zaspokajanie potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i samokształceniowych dla wszystkich grup czytelniczych, zwłaszcza dotyczących wiedzy o własnym mieście oraz dokumentujących jego dorobek kulturalny, naukowy i gospodarczy.
2. Udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych.
3. Prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej.

4. Popularyzacja książek i czytelnictwa.
5. Współpraca z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa.
6. Podejmowanie działań i koordynacja prac służących unowocześnianiu biblioteki.

Zbiory biblioteczne: udostępnianie i upowszechnianie

1. Stan księgozbioru na koniec 2010 roku osiąga wielkość 47140 woluminów:

- <u>oddział dla dorosłych</u>	17 654 wol.
literatura piękna dla dorosłych	9 907 wol.
literatura pop. – naukowa	7 705 wol.
czasopisma oprawne	42 wol.
- <u>oddział dla dzieci</u>	11 911 wol.
literatura piękna dla dzieci	9 443 wol.
literatura piękna dla dorosłych	512 wol.
literatura pop. – naukowa	1 954 wol.
czasopisma oprawne	2 wol.
- <u>Filia Publiczno – Szkolna w Dąbrówce</u>	6 400 wol.
literatura piękna dla dorosłych	2 670 wol.
literatura piękna dla dzieci	2 094 wol.
literatura pop. – naukowa	1 618 wol.
czasopisma oprawne	18 wol.
- <u>Filia Publiczno – Szkolna w Okartowie</u>	11 175 wol.
literatura piękna dla dorosłych	4 487 wol.
literatura piękna dla dzieci	4 029 wol.
literatura pop. – naukowa	2 616 wol.
czasopisma oprawne	43 wol.

Stan księgozbioru w rozbiciu na miasto i wieś:

	OGÓŁEM	miasto	wieś
- literatura piękna dla dzieci	15 566	9 443	6 123
- literatura piękna dla dorosłych	17 576	10 419	7 157
- literatura pop. – naukowa	13 893	9 659	4 234
- czasopisma oprawne	105	44	61
OGÓŁEM	47 140	29 565	17 575

Na jednego mieszkańca przypada:

w gminie – 4, 85 wol.

w mieście – 4, 95 wol.

na wsi – 4, 6 wol.

W 2010 roku przybyło 922 wol., na sumę 22630 zł. Ze środków samorządowych zakupiono 804 wol., na kwotę 20 000 zł. Ze środków Ministerstwa Kultury zakupiono 118 wol., na łączną kwotę 2630 zł.

Struktura zaopatrzenia w nowości wydawnicze:

- oddział dla dorosłych	548 wol., w tym z zakupu 548
literatura piękna dla dorosłych	419 wol., w tym z zakupu 419
literatura pop. – naukowa	129 wol., w tym z zakupu 129
- oddział dla dzieci	256 wol., w tym z zakupu 256
literatura piękna dla dzieci	245 wol., w tym z zakupu 245
literatura pop. – naukowa	11 wol., w tym z zakupu 11
- Filia Publiczno – Szkolna w Dąbrówce	59 wol., w tym z zakupu 59
literatura piękna dla dorosłych	31 wol., w tym z zakupu 31

literatura piękna dla dzieci 26 wol., w tym z zakupu 26
literatura pop. – naukowa 2 wol., w tym z zakupu 2

- Filia Publiczno – Szkolna w Okartowie 59 wol., w tym z zakupu 59
literatura piękna dla dorosłych 31 wol., w tym z zakupu 31
literatura piękna dla dzieci 26 wol., w tym z zakupu 26
literatura pop. – naukowa 2 wol., w tym z zakupu 2

2. Selekcja zbiorów

W Filii Publiczno – Szkolnej w Orzyszu przeprowadzono selekcję księgozbioru, usuwając książki zniszczone, nie nadające się do renowacji.

Czytelnictwo

W 2010 roku, w bibliotekach Miasta i Gminy Orzysz, zarejestrowano 1221 czytelników, w tym na wsi 303. Liczba czytelników w stosunku do liczby mieszkańców stanowi 12,55%.

Struktura:

- oddział dla dorosłych 492, w tym do lat 15 - 2
- oddział dla dzieci 426, w tym do lat 15 - 296
- Filia Publiczno – Szkolna w Dąbrówce 150, w tym do lat 15 - 72
- Filia Publiczno – Szkolna w Okartowie 153, w tym do lat 15 - 103

Wypożyczenia

Miejsko – Gminna Biblioteka Publiczna w Orzyszu wraz z Filiami zanotowała 28 656 wypożyczeń, w tym 24 565 książek, oraz 4 091 czasopism.

Tabela 47. Struktura wypożyczeń książek i czasopism w Gminie Orzysz

	Książki	czasopisma	Ogółem
Oddział dla dzieci	8371	628	8999
Oddział dla dorosłych	13306	3204	16510
MIASTO	21677	3832	25509

Filia w Dąbrówce	868	93	961
Filia w Okartowie	2020	166	2186
WIEŚ	2888	259	3161
OGÓŁEM	24565	4091	28656

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 48. Struktura wypożyczeń według gatunków literackich w Gminie Orzysz

	Lit. piękna dla dorosłych	Lit. piękna dla dzieci	Lit. pop. – nauk.
Oddział dla dzieci	0	7677	694
Oddział dla dorosłych	12274	0	1032
MIASTO	12274	7677	1726
Filia w Dąbrówce	196	662	10
Filia w Okartowie	409	1497	114
WIEŚ	605	2159	124
OGÓŁEM	12879	9836	1850

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS

Wypożyczenia książek i czasopism na 1 czytelnika w roku 2010 wynoszą średnio 23,46, co daje w przeliczeniu na jednego mieszkańca 2,94. Ogółem w wypożyczalniach bibliotek miasta i gminy Orzysz zanotowano 9 965 odwiedzin użytkowników wypożyczających książki i czasopisma do domu.

Czytelnia

W czytelni zanotowano 6579 użytkowników, którzy skorzystali z 6 756 książek oraz 16 758 czasopism, z pracowni internetowej skorzystało 1867 użytkowników. Biblioteka prenumerowała 25 tytułów czasopism, na kwotę 7 047,76 zł.

Formy popularyzacji czytelnictwa:

Miejsko – Gminna Biblioteka Publiczna w Orzyszu wraz z filiami w Dąbrówce i Okartowie prowadzą różnorodne formy popularyzacji czytelnictwa poprzez:

- ✓ formy zespołowe: lekcje biblioteczne, imprezy okolicznościowe, Mikołajki, Jasełka, formy teatralne, głośne czytanie, konkursy literackie i czytelnicze, zajęcia z dziećmi, ferie zimowe w Bibliotece, apele, pogadanki, imprezy słowno – muzyczne itp.,
- ✓ formy poglądowe: wystawki, gazetki, plakaty.

Biblioteka na stałe współpracuje z redakcją Biuletynu Informacyjnego – Magazynu Samorządowego Miasta i Gminy Orzysz. Regularnie zamieszczane są w nim artykuły dotyczące tego co dzieje się w Bibliotece i nowości wydawniczych, dostępnych w Bibliotece.

Muzeum im. Michała Kajki w Ogródku

W 1968 roku, w 110 rocznicę urodzin poety, w domu, który zbudował i w którym mieszkał ponad pół wieku, otwarto muzeum. Ma ono charakter biograficzny. Na urządzoną w Muzeum wystawie stałej ukazano w sposób chronologiczny koleje życia, działalności i twórczości poety. W latach 1975-2000 Muzeum Michała Kajki w Ogródku było Oddziałem Muzeum Okręgowego w Suwałkach. Od września 2000 roku Muzeum M. Kajki jest Oddziałem Muzeum K. I. Gałczyńskiego w Praniu, podległym powiatowi piskiemu.

Muzeum Ziemi Orzyskiej, Wojska Polskiego i Wojskowości

W dniu 17 czerwca 2015r. na mocy uchwały Rady Miejskiej powołane zostało Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu.

Orzysz jest miastem z bogatymi tradycjami wojskowymi i od roku 1753, kiedy to powstaje garnizon wojskowy, kojarzone jest i utożsamiane z wojskiem. Mając na uwadze szczególne znaczenie wojska i wojskowości dla miasta, ważnym stało się utworzenie miejsca, w którym bogata przeszłość historyczna zostanie zachowana od zapomnienia. Dowódca 15 Brygady Zmechanizowanej w Giżycku płk Jan Rydz określił Orzysz mianem „wojskowej stolicy Polski”. Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej doskonale wpisuje się w tę koncepcję i jest istotnym elementem zachęcającym turystów do zatrzymania się w Orzyszu.

Muzeum zostało uroczystie otwarte 10 listopada 2015 r.

Świetlice wiejskie

Miejszem krzewienia kultury na terenie poszczególnych miejscowości są świetlice wiejskie, których na terenie Gminy Orzysz łącznie funkcjonuje 14:

- ✓ Świetlica w Chmielewie;
- ✓ Świetlica w Cierzpiętach;
- ✓ Świetlica w Dąbrówce;
- ✓ Świetlica w Drozdowie;
- ✓ Świetlica w Górze;
- ✓ Świetlica w Mikosze Osada;
- ✓ Świetlica w Nowych Gutach;
- ✓ Świetlica w Ogródku;
- ✓ Świetlica w Odojach;
- ✓ Świetlica w Piankach;
- ✓ Świetlica w Strzelnikach;
- ✓ Świetlica w Szwejkówku;
- ✓ Świetlica w Tuchlinie;
- ✓ Świetlica w Wierzbinach.

Świetlice wiejskie to miejsca spotkań mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży. Odbywają się w nich zebrania wiejskie, zajęcia kulturalne, rozrywkowe i sportowe, spotkania Kół Gospodyń Wiejskich, liczne imprezy okolicznościowe (m.in. Walentynki, Dzień Matki, Dzień Ojca, Andrzejki, Mikołajki, Choinka, Wieczera Wigilijna) i plenerowe (kuligi, ogniska, wycieczki). Pełnią funkcje kulturotwórcze, wychowawcze, dydaktyczne oraz opiekuńcze. Celem działania świetlic wiejskich jest oferta zagospodarowania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Świetlice w gminie są miejscem nauki i zabawy, integracyjnych spotkań, gdzie mieszkańcy rozwijają swoje zainteresowania.

5.4. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej

Ochrona zdrowia

Zadania z zakresu ochrony zdrowia na terenie Gminy Orzysz realizuje Samodzielny Publiczny Miejsko-Gminny Ośrodek Zdrowia w Orzyszu. Organem założycielskim Samodzielnego Publicznego Miejsko-Gminnego Ośrodka Zdrowia jest Rada Miejska w Orzyszu, nadzór nad działalnością Ośrodka sprawuje Burmistrz Orzysza w zakresie ustalonym przepisami. SPOZ posiada osobowość prawną, działa na podstawie ustawy z dnia 30.08.1991r. o zakładach opieki zdrowotnej /Dz.U. Nr. 91 poz. 408 ze zmianami/. Organizację i porządek procesu udzielania świadczeń zdrowotnych określa regulamin porządkowy opracowany przez Kierownika i zatwierdzony przez Radę Społeczną SP M-GOZ w Orzyszu.

Samodzielny Publiczny Miejsko-Gminny Ośrodek Zdrowia swoim działaniem obejmuje obszar całej gminy Orzysz.

W strukturach SP M-GOZ funkcjonują:

A. Poradnia Rehabilitacji, w skład której wchodzi:

* Poradnia Rehabilitacji

* Dział Fizjoterapii - (kinezyterapia, fizykoterapia, masaż leczniczy). Gabinet fizjoterapii, wykonuje następujące zabiegi: diadynamik, pole magnetyczne, teraplus, pulsotronic, sollux, krioterapia, tens, prądy nemeca, laseroterapia, ultradźwięki, fonoreza, galwanizacja, ćwiczenia usprawniające, Pętla Gilsona.

B. Poradnia Ginekologiczno-Położnicza funkcjonująca w oparciu o umowę ze Szpitalem Powiatowym w Pisz.

C. Poradnia Okulistyczna.

W obiekcie SP M-GOZ funkcjonują również podmioty zabezpieczające podstawową opiekę medyczną:

- a) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zespół Lekarzy Podstawowej Opieki Zdrowotnej
- b) Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska - specjalista medycyny rodzinnej, pediatra, higiena szkolna
- c) Kontraktowy Gabinet Stomatologiczny
- d) Laboratorium Diagnostyczne
- e) Gabinet Stomatologiczny mieszczący się w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Orzyszu

Budynek, w którym mieści się Samodzielny Publiczny Miejsko-Gminny Ośrodek Zdrowia w Orzyszu, jest sukcesywnie modernizowany w celu podniesienia standardu obiektu i poprawy jakości świadczonych w nim usług medycznych. Obiekt ten jest także w pełni przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dostęp do usług z zakresu ochrony zdrowia zapewnia podjazd oraz winda dla osób niepełnosprawnych.

Tabela 49. Ochrona zdrowia na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2014

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014
PRZYCHODNIE - AMBULATORYJNA OPIEKA ZDROWOTNA (STAN W DNIU 31 XII)						
Przychodnie						
ogółem	ob.	5	5	6	5	5
publiczne	ob.	2	2	-	-	-
niepubliczne	ob.	3	3	-	-	-
praktyki lekarskie w miastach	--	3	3	4	4	4
przychodnie na 10 tys. ludności	ob.	5	5	6	5	5
Przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu						
przychodnie ogółem	ob.	2	2	2	2	2
Podstawowa opieka zdrowotna - porady						
porady ogółem						
ogółem	-	36691	41957	44032	46294	45615
przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu	-	0	21625	24485	26593	26164
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie						
porady lekarskie ogółem						
ogółem	-	-	-	47773	49904	49059
APTEKI I PUNKTY APTECZNE						
Apteki ogólnodostępne						
apteki	ob.	2	2	2	2	2
mgr farmacji	osoba	2	2	3	2	3
Apteki - wskaźniki						
ludność na aptekę ogólnodostępną	osoba	4809	4759	4738	4688	4680

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na jedną przychodnię przypada 1875 osób (stan na 2013 r.). W 2013 r. w przychodniach udzielono łącznie 45615 porad.

W Gminie Orzysz w 2014 roku działały 2 apteki. W przeliczeniu na jedną aptekę przypadało ok. 4,6 tys. mieszkańców.

Służba zdrowia od lat boryka się kłopotami finansowymi, zarówno na szczeblu centralnym jak i lokalnym. Ośrodki Zdrowia na terenie gminy są w stanie zapewnić mieszkańcom dostęp do podstawowej opieki medycznej jedynie na podstawowym poziomie. Szansą na rozszerzenie oferty usług medycznych jest pozyskanie środków finansowych z funduszy europejskich na zakup nowego sprzętu medycznego oraz na przeprowadzenie niezbędnych remontów, zwłaszcza przystosowanie ośrodków dla osób niepełnosprawnych.

Specjalistyczne usługi medyczne oraz leczenie zamknięte świadczone są przez szpitale zlokalizowane w Pisz – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Pisz (ok. 25 km od Orzysza) i Ełku - "Pro-Medica" w Ełku Sp. z o.o (ok 32 km od Orzysza).

Na terenie Orzysza, przy ul. Wojska Polskiego 52 stacjonuje zespół ratownictwa medycznego który dysponuje specjalistycznym samochodem ratowniczym z nowoczesnym wyposażeniem do ratowania życia mieszkańców Gminy Orzysz. Zespół podlega Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Olsztynie i bezpośrednio dyspozytorni w Pisz.

Charakterystyka pomocy społecznej w Gminie Orzysz

System pomocy społecznej wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych osobom, które nie są w stanie pokonać ich samodzielnie. W ramach pomocy społecznej podejmowane są działania zmierzające do usamodzielniania osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zgodnie z zapisami Ustawy o Pomocy Społecznej (Dz. U. z 2015r. poz. 163 z późn. zm.) jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej, świadczenia z pomocy społecznej przysługują:

- osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

- cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej:
- ✓ na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt. 1 lit. c lub d lub w art. 186 ust. 1 pkt. 3 Ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650 oraz z 2014r. poz. 463 i 1004), lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, na podstawie zgody na pobyt tolerowany,
- ✓ w formie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego; mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA),
- ✓ stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 144, poz. 1043, z późn. zm.), posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego przysługuje cudzoziemcom, o których mowa w art. 159 ust. 1 pkt. 1 lit. c lub d lub w art. 186 ust. 1 pkt. 3 Ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650 oraz z 2014r. poz. 463 i 1004).

Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy.

Ośrodki Pomocy Społecznej pomagają w różny sposób, w tym między innymi:

- ✓ organizują usługi opiekuńcze dla osób starszych i chorych,
- ✓ udzielają pomocy finansowej i rzeczowej,
- ✓ opłacają składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe dla osób rezygnujących z zatrudnienia w związku ze sprawowaniem opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny,

- ✓ opłacają składki na ubezpieczenie zdrowotne określone w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- ✓ kierują i ponoszą odpłatność za pobyt mieszkańca gminy Domu Pomocy Społecznej,
- ✓ wykonują pracę socjalną.

Zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane są przez Gminę za pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z siedzibą w Orzyszu oraz Oddział „Caritas”.

Wyspecjalizowaną pomoc świadczą trzy jednostki gminne:

- ✓ Punkt Konsultacyjny dla Osób z Problemami Alkoholowymi,
- ✓ Punkt Konsultacyjny Dla Ofiar Przemocy w Rodzinie przy Punkcie Konsultacyjnym Dla Osób z Problemami Alkoholowymi,
- ✓ Środowiskowa Świetlica Opiekuńczo-Wychowawcza.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu jest jednostką organizacyjną Gminy Orzysz, działającą w formie jednostki budżetowej. Do zadań Ośrodka z zakresu pomocy społecznej w szczególności należy:

- ✓ przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń;
- ✓ praca socjalna;
- ✓ prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- ✓ analiza i ocena zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- ✓ realizacja zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- ✓ rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W Orzyszu, przy ul. Wojska Polskiego 9C w Orzyszu (na posesji Przedszkola Miejskiego) mieści się PUNKT KONSULTACYJNY, w którym mieszkańcy Gminy mogą bezpłatnie skorzystać z porad:

- ✓ Psychologa - porady i konsultacje psychologiczne dla ofiar przemocy w rodzinie oraz rodzin uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu i narkomanii;
- ✓ Prawnika - porady prawne w zakresie rodzinnych problemów alkoholowych, narkomanii i ofiar przemocy domowej;

- ✓ Instruktora terapii uzależnień - indywidualne porady, pomoc terapeutyczna, grupy wsparcia dla osób z problemem alkoholowym i współuzależnionych od alkoholu.

W roku 2013 z pomocy społecznej skorzystało 611 gospodarstw domowych z terenu Gminy Orzysz, co stanowi ok 60 % wszystkich gospodarstw w gminie . Od roku 2010 obserwuje się wzrost liczby wspartych gospodarstw domowych ogółem, w tym wsparcia skierowanego do rodzin poniżej kryterium dochodowego. Szczegóły obrazuje poniższa tabela.

Tabela 50. Korzystający z pomocy społecznej w Gminie Orzysz

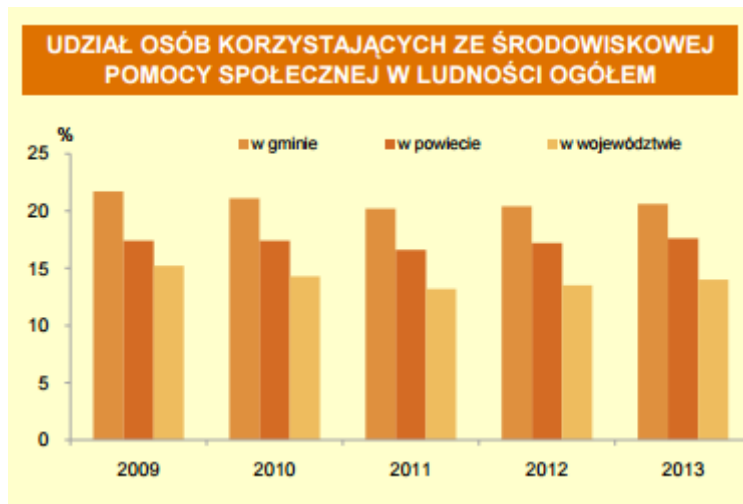
	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013
ŚRODOWISKOWA POMOC SPOŁECZNA					
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego					
ogółem	gosp.	606	605	566	611
poniżej kryterium dochodowego	gosp.	412	412	425	461
powyżej kryterium dochodowego	gosp.	194	193	142	150
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku					
ogółem	osoba	2036	1932	1938	1939
poniżej kryterium dochodowego					
ogółem	osoba	1435	1361	1520	1546
powyżej kryterium dochodowego					
ogółem	osoba	601	571	419	393

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2013 r. 1939 osób skorzystało z pomocy społecznej (tj. powyżej 20 % ogółu ludności gminy), w tym 1546 osoby poniżej kryterium dochodowego. Jest to więcej niż średnia dla powiatu czy województwa warmińsko-mazurskiego.

Rysunek 21. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

Liczba rodzin którym udzielono wsparcia w ramach pomocy społecznej wynosiła odpowiednio w 2010 roku -2247, w 2011 roku - 2535, w 2012 r.- 2297, w 2013 – 2350, w 2014 – 2409.

Najbardziej liczną grupą odbiorców wsparcia były osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej. Ich odsetek kształtował się w 2014 r. na poziomie 45% i w analizowanym okresie sukcesywnie wzrastał.

Wśród osób korzystających ze wsparcia we wskazanym czasie około 25% stanowiły kobiety. W zakresie struktury wiekowej przeważająca liczba odbiorców to osoby w wieku produkcyjnym- około 50% wszystkich oraz osoby w wieku przedprodukcyjnym- ok 43%. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły ok 7% całkowitej liczby odbiorców pomocy społecznej.

Tabela 51 Liczba osób którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Orzysz w latach 2010-2014

Świadczenie	2010	2011	2012	2013	2014
Zasiłek stały	35	35	39	42	51
Zasiłek okresowy	111	96	151	201	207
Zasiłek celowy	564	585	538	548	508

Źródło: MOPS

Liczba osób odbierających świadczenia pieniężne w analizowanym okresie utrzymuje się na podobnym poziomie.

Tabela 52 Wartość pomocy pieniężnej wypłaconej w Gminie Orzysz w latach 2010-2014 (zł)

Świadczenie	2010	2011	2012	2013	2014
Zasiłek stały	90781	132416	149748	179462	195818
Zasiłek okresowy	68429	64699	113214	180177	200048
Zasiłek celowy	279384	201404	190517	243886	212775

Źródło: MOPS

Wartość zasiłków stałych i okresowych wypłacanych w analizowanym okresie wzrosła o ok. 61% w roku 2014 w stosunku do roku bazowego 2010. Wartość wypłaconych zasiłków celowych zmniejszyła się w roku 2014 o ok 23% w stosunku do roku 2010.

W strukturze zasiłków dominowało wsparcie dla jednoosobowych gospodarstw domowych. Zasiłki okresowe przyznawane były głównie osobom pozostającym bez pracy. Kolejnymi przyczynami udzielania wsparcia były: ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz niepełnosprawność, długotrwała choroba, alkoholizm, bezdomność, przemoc w rodzinie, trudności adaptacyjne po opuszczeniu zakładu karnego, zdarzenia losowe i narkomania.

W latach 2010-2014 wzrosła liczba rodzin objętych pracą socjalną. W 2014 r. było to 696 rodzin, co stanowiło 2409 osób. Jednocześnie wzrastała liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego.

W ramach systemu pomocy społecznej udzielano też wsparcia niepieniężnego, w tym:

- ✓ posiłki (354 osób w 2014 r.)
- ✓ usługi opiekuńcze (38 osób w 2014 r.)
- ✓ schronienie (1 osoby w 2014 r.)
- ✓ odpłatność za pobyt w DPS (11 osób w 2014 r.).

W analizowanym okresie spadła liczba osób otrzymujących zasiłki rodzinne, w tym świadczenia pielęgnacyjne, zasiłki pielęgnacyjne, jednorazowe świadczenia z tytułu urodzenia dziecka.

W latach 2010-2014 systematycznie rosła kwota środków wypłacanych tytułem zasiłków i świadczeń pielęgnacyjnych, malała zaś kwota świadczeń wypłacanych tytułem urodzenia dziecka.

Najistotniejszymi czynnikami wpływającymi na poziom wykorzystania pomocy społecznej były:

- a) bezrobocie,
- b) ubóstwo,
- c) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- d) niepełnosprawność i choroba.

5.5. Infrastruktura bezpieczeństwa publicznego

Na terenie gminy w zakresie bezpieczeństwa publicznego działają:

- ✓ Komisariat Policji w Orzyszu,
- ✓ OSP nr 1 w Orzyszu (28 członków oraz 8 członków sekcji młodzieżowej),
- ✓ Jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych w poszczególnych sołectwach:
  - OSP w Ogródku (26),
  - OSP w Nowych Gutach (20 członków),
  - OSP w Górze (28 członków),
  - OSP w Szwejkówku (23 członków),
  - OSP w Odojach (18 członków),
  - OSP w Cierzpiętach (21 członków),
  - OSP w Okartowie (28 członków),

- OSP w Chmielewie (25 członków),
- OSP w Dąbrówce (25 członków),
- OSP w Orzyszu (44 członków oraz 8 członków sekcji młodzieżowej),
- OSP w Drozdowie Zastrużnym (22 członków).

Policja

Komisariat Policji mieści się w Orzyszu, przy ul. Ełckiej 12. Komisariat, który funkcjonuje w ramach Komendy Powiatowej Policji w Pisz, zatrudnia 13 funkcjonariuszy, pracujących w zespołach: kryminalnym, patrolowo-interwencyjnym, dzielnicowym.

Tabela 53. Liczba przestępstw wszczętych i stwierdzonych w 2014r.

Wyszczególnienie	Wszczęte	Stwierdzone	Wykrywalność w 2013 %	Wykrywalność w 2014 %
Kradzież rzeczy	39	39	37,2	40
Kradzież z włamaniem	38	53	37,5	60
Bójki, pobicia, uszkodzenie ciała	1	3	0	100
Przestępczość rozbójnicza	0	2	0	100
Uszkodzenie mienia	4	5	25	60
Przestępstwa gospodarcze	30	26	90	92,3
Przestępstwa kryminalne	127	150	54,4	68,8
Przestępstwa drogowe	31	27	100	100
Nietrzeźwi kierujący	24	24	100	100
Ogólna wykrywalność	196	216	67,3	76,8

Źródło: Sprawozdanie z pracy Komisariatu Policji w Orzyszu za 2014 r.

Funkcjonariusze przeprowadzili w 2014 r, 467 czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia, w tym w poszczególnych kategoriach:

- ✓ spożywanie napojów alkoholowych w miejscu publicznym – 21 wykroczeń;
- ✓ nieobyczajny wybryk – 36 wykroczeń;

- ✓ zakłócenie porządku publicznego – 51 wykroczeń;
- ✓ kradzież lub zniszczenie mienia – 111 wykroczeń.

W Komisariacie Policji nałożono 339 mandatów karnych kredytowych.

Ochotnicza Straż Pożarna

Na terenie Gminy Orzysz funkcjonuje 12 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, których równomierne usytuowanie na obszarze Gminy umożliwia szybką pomoc w nagłych wypadkach.

Największą jednostką strażacką na terenie Gminy jest Ochotnicza Straż Pożarna w Orzyszu. Historia OSP w Orzyszu. Jednostka wchodzi w skład Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego oraz jest włączona do Odvodu Wojewódzkiego.

Straż dysponuje ciężkim i średnim pojazdem pożarniczym, samochodem specjalnym do ratownictwa drogowego, a także sprzętem do ratownictwa drogowego i medycznego, pompami pływającymi, pompami szlamowymi, aparatami oddechowymi AUER, pilarkami do drewna i betonu oraz innym drobnym sprzętem pożarniczym. Straż bierze udział niemal we wszystkich akcjach na terenie Gminy Orzysz oraz w wielu zdarzeniach na terenie powiatu piskiego. W 2008 r. utworzono Jednostkę Operacyjno-Techniczną OSP w Orzyszu, której celem jest udział w akcjach ratowniczych i zabezpieczających przeprowadzanych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych, zagrożeń ekologicznych, katastrof i innych zdarzeń zagrażających życiu i mieniu oraz środowisku naturalnemu człowieka.

Oprócz działalności bezpośrednio związanej z działaniami ratowniczymi jednostka realizuje również inne zadania z zakresu ochrony przeciwpożarowej. Współpracuje z miejscowymi szkołami, przedszkolem, niektórymi firmami, jednostkami OSP i Wojskowej Straży Pożarnej oraz miejscowym zespołem wyjazdowym pogotowia ratunkowego.

Działalność OSP obejmuje także aktywizację młodzieży w ramach Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych, które funkcjonują w ramach OSP Orzysz, Okartowo, Góra, Chmielewo, Cierzpięty, Odoje oraz Nowe Guty. Zaangażowanie młodych ludzi w działalność społeczną, wiąże się nie tylko z interesującym zagospodarowaniem ich czasu wolnego, ale również umożliwia nabycie wielu przydatnych w dalszym życiu umiejętności, uczy pracy zespołowej oraz kształtuje trwałe więzi społeczne.

Wypożyczenie bojowe jednostki operacyjno-technicznej w Orzyszu

Średni samochód
ratowniczy Mercedes
Atego

Samochód ratowniczy GCBA
Jelcz

Podnośnik
hydrauliczny SH-18

Samochód operacyjno-
rozpoznawczy Peugeot-
Partner

Zestaw ratownictwa
drogowego, pilarki oraz zestaw
narzędzi burzących na
wypożyczeniu samochodu
Mercedes Atego

Mazurska Służba Ratownicza

O bezpieczeństwo żeglarzy, turystów i miłośników sportów wodnych dba Mazurska Służba Ratownicza, która wchodzi w skład zintegrowanego systemu ratowniczego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji razem z WOPR TOPR, GOPR i innymi pokrewnymi organizacjami ratowniczymi. Siedziba MSR usytuowana jest w Okartowie nad brzegiem jez. Śniardwy. Mazurska Służba Ratownicza, funkcjonująca już od ponad 25 lat, zajmuje się głównie działalnością ratowniczą, ale również organizuje obozy żeglarskie oraz rejsy szkoleniowe i turystyczne. Mazurska Służba Ratownicza, która przez cały rok pełni całodobowe dyżury na Wielkich Jeziorach Mazurskich, zimą zapewnia bezpieczny wypoczynek bojerowców i wędkarzy lodowych.

Podsumowując Rozdział 5. Infrastruktura Społeczna zidentyfikowano:

- ✓ zauważalny spadek liczby uczniów w szkołach,
- ✓ utrzymanie wysokiego wskaźnika gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej,
- ✓ potencjał do rozwoju infrastruktury rekreacyjno-sportowej,
- ✓ dostępność do bazy dydaktycznej oraz atrakcyjna oferta edukacyjna,
- ✓ wymagająca modernizacji infrastruktura służby zdrowia oraz potrzeba zwiększenia dostępności usług specjalistycznych,
- ✓ konieczność dalszego systematycznego usuwania pokryć azbestowych z obiektów użyteczności publicznej i budynków jednorodzinnych.

6. Jakość rządzenia

Dobre rządzenie (ang. good governance) to sprawowanie władzy publicznej w ramach wzajemnych relacji rządu, administracji i społeczeństwa, cechujące się otwartością, partnerstwem, rozliczalnością, skutecznością, efektywnością i spójnością. Definicja ta uwzględnia uczestnictwo w sprawowaniu władzy trzech grup podmiotów: rządu, administracji publicznej oraz społeczeństwa, gdyż tylko ich zgodne współdziałanie może zapewnić efektywną realizację funkcji państwa. Wskazanie rządu, administracji i społeczeństwa jednocześnie, pozwala uwzględnić w definicji dobrego rządzenia stojące za nimi role - odpowiednio decyzyjną, wykonawczą oraz uczestnictwa i współdziałania przy sprawowaniu władzy. Tylko poprawnie kształtowane relacje, bazujące na wskazanych w definicji zasadach, są w stanie zapewnić sprawną realizację zadań państwa.

Wspomniane zasady, które powinny organizować proces sprawowania władzy, to:

- 1. Otwartość**, polegająca na jak najszerszym dostępie do informacji publicznej oraz informacji nt. działań planowanych, wyników podjętych inicjatyw (przede wszystkim rządu i administracji), a także mechanizmy antykorupcyjne wspomagające transparentność administracji;
- 2. Partnerstwo**, rozumiane jako współuczestnictwo społeczeństwa w procesie sprawowania władzy, czemu służy budowa potencjału instytucji działających na rzecz tworzenia mechanizmów partnerstwa, rozwijanie kompetencji administracji do współdziałania ze społeczeństwem przy realizacji zadań publicznych oraz stymulowanie potencjału podmiotów społecznych do współdziałania i kooperacji z administracją i rządem;
- 3. Skuteczność i efektywność**, oznaczające budowę i wzmacnianie potencjału państwa na każdym poziomie realizacji jego funkcji, a więc rządu, administracji i społeczeństwa;
- 4. Spójność** realizowanych zadań państwa, wymagająca budowy mechanizmów koordynacji we wszystkich wymiarach, w których funkcje państwa są wykonywane.

Strategia Rozwoju Kraju wskazuje najważniejsze cele w obszarze dobrego rządzenia w perspektywie do roku 2020:

- a) ukształtowanie sprawnego, niedrogiego i efektywnego systemu administracji publicznej z wykorzystaniem technologii telekomunikacyjnych i informacyjnych, e-administracja, eliminowanie dublujących się kompetencji i zadań, zasady odpowiedzialności, skuteczności i partnerstwa, zarządzanie kadrami poprzez system bodźców oraz mierzenie zadań i wyników,
- b) ustanowienie i przestrzeganie instytucjonalnych uwarunkowań rozwoju rynku w tym eliminacja barier rozwoju przedsiębiorczości, walka z korupcją i przestępczością gospodarczą, wdrożenie Programu Reformy Regulacyjnej,
- c) konsolidacja finansów publicznych poprzez racjonalizację wydatków i zapewnienie stabilnych źródeł dochodów, wprowadzenie budżetu zadaniowego,
- d) Sprawne i efektywne wykorzystanie środków, zwłaszcza z funduszy unijnych.

Gmina została włączona do **Obszaru Strategicznej Interwencji – Obszary o słabym dostępie do usług publicznych**. Uzasadnieniem interwencji są trudności z dostępnością do usług publicznych skutkujące marginalizacją niektórych obszarów, a także przekładające się na jakość kapitału ludzkiego. Celem działań jest budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych, w tym wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe.

Gmina Orzysz prowadzi aktywne działania w powyższych obszarach. Poniżej dokonano analizy zdolności inwestycyjnej oraz jakości kapitału społecznego.

6.1. Analiza zdolności inwestycyjnej

Finanse publiczne

Dochody Gminy Orzysz na przestrzeni lat 2012-2014 kształtują się następująco:

- ✓ Rok 2012: 28 088 272,82 zł.,
- ✓ Rok 2013: 28 049 390,45 zł.,
- ✓ Rok 2014: 29 655 334,01 zł.

Tabela 54. Dochody Gminy Orzysz w latach 2012-2014

Jednostka terytorialna	gminy bez miast na prawach powiatu		
	ogółem		
	2012	2013	2014
	zł	zł	zł
Gmina Orzysz	28 088 272,82	28 049 390,45	29 655 334,01

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dochody budżetu Gminy w roku 2014 były wyższe niż w 2012 roku o 1 567 061,19 zł co stanowi wzrost o 5%.

Biorąc pod uwagę pochodzenie dochodów gminy wg działów klasyfikacji budżetowej największe dochody w 2014 r. przyniósł dział 756 – dochody od osób prawnych i fizycznych – 13 mln zł (ok. 44%), 758 – różne rozliczenia (26,3%) – 7,8 mln zł, i pomoc społeczna – 4,4 mln zł. ok. 15%.

Największy wpływ do budżetu stanowi podatek od nieruchomości, podatek rolny oraz podatek od czynności cywilnoprawnych w przypadku osób fizycznych. W przypadku osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych, największe wpływy do budżetu generuje podatek od nieruchomości a w drugiej kolejności podatek leśny.

Tabela 55. Dochody Gminy Orzysz wg działów klasyfikacji budżetowej w latach 2012-2014

Wyszczególnienie dochodów	j.m	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	zł	352001,91	389135,55	408222,83
Dział 020 - Leśnictwo	zł	15140,82	15644,40	11492,50
Dział 150 - Przetwórstwo przemysłowe	zł	0,00	10800,00	0,00
Dział 600 - Transport i łączność	zł	444000,10	0,00	80000,00
Dział 630 - Turystyka	zł	0,00	28957,80	150561,00
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	933128,54	1431876,71	1273119,15
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	9500,00	9500,00	9500,00
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	226438,25	165983,23	238058,23
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	9491,00	1600,00	84510,05
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	10000,00	604507,91	44255,37
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	zł	12388207,13	12055281,73	13066267,33
Dział 758 - Różne rozliczenia	zł	8074842,80	7794208,29	7802782,12
Dział 801 - Oświata i wychowanie	zł	161024,95	314385,01	621197,24
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	4131562,86	4295427,30	4442986,46
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	zł	253101,84	342487,21	328229,21
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	108539,00	172031,46	242344,99
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	202788,79	356132,83	288410,72
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	zł	70178,23	0,00	558612,62
Dział 926 - Kultura fizyczna	zł	698326,60	61431,02	4784,19

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dochody gminy na 1 mieszkańca stanowiły w 2014 r. 3175,43 zł i były większe niż w roku 2012 o 225,6 zł.

Tabela 56. Dochody Gminy Orzysz w przeliczeniu na jednego mieszkańca w l.2012-2014

Jednostka terytorialna	gminy bez miast na prawach powiatu		
	ogółem		
	2012	2013	2014
	zł	zł	zł
Gmina Orzysz	2949,83	2975,43	3175,43

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wydatki Gminy Orzysz na przestrzeni analizowanych lat prezentuje zestawienie poniżej:

- ✓ Rok 2012: 28 196 413,94 zł.,
- ✓ Rok 2013: 30 704 513,97 zł.,
- ✓ Rok 2014: 29 612 142,61 zł.
- ✓

Tabela 57. Wydatki Gminy Orzysz w latach 2012-2014

Jednostka terytorialna	gminy bez miast na prawach powiatu		
	ogółem		
	2012	2013	2014
	zł	zł	zł
Gmina Orzysz	28 196 413,94	30 704 513,97	29 612 142,61

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wydatki Gminy Orzysz na przestrzeni 3 lat prezentowały się w sposób zróżnicowany:

- ✓ w 2013 roku wydatki były wyższe względem roku 2012 o 2 508 100,03 zł.,
- ✓ wydatki z 2014 roku były niższe względem danych z 2013 roku o 1 092 371,36 zł.

Najwięcej wydatków w 2014 r. poniesionych zostało na oświatę i wychowanie – ponad 11,5 mln zł. (ok. 39%) oraz pomoc społeczną – 6,4 mln (ok 21%), następnie administrację publiczną – 4,3 mln (14,5%). Stosunkowo niskie kwoty zostały poniesione na takie dziedziny jak turystyka, gospodarka komunalna, ochrona zdrowia, kultura i gospodarka mieszkaniowa.

Tabela 58. Wydatki wg działów klasyfikacji budżetowej

Wyszczególnienie	jm	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	zł	394829,60	417487,19	502214,51
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	zł	49077,00	270486,47	0,00
Dział 600 - Transport i łączność	zł	962625,32	741910,84	971403,21
Dział 630 - Turystyka	zł	20508,75	18340,09	174860,14
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	528670,52	675795,27	597263,39
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	47550,77	89263,35	88490,77
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	3866331,68	4214447,22	4355350,42
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	9491,00	1600,00	84510,05
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	326099,26	1233173,25	406907,80
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	zł	359533,22	269539,84	285650,48
Dział 801 - Oświata i wychowanie	zł	11585824,10	11434800,76	11521063,85
Dział 851 - Ochrona zdrowia	zł	200738,31	173216,70	201739,10
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	5883505,49	6178725,20	6483134,59
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	zł	364423,75	459807,42	463664,34
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	426624,72	528758,96	521296,39
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	1081664,43	814177,72	680286,03
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	zł	1314088,54	1631276,96	1340666,78
Dział 926 - Kultura fizyczna	zł	774827,48	1551706,73	933640,76

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wydatki gminy na 1 mieszkańca wynosiły w 2014 r. 3170,80 zł i były wyższe niż w roku 2012 o 209,61 zł.

Zestawienie dochodów do wydatków w 2014 roku prezentowało się następująco:

- 43 191,4 zł.

Zgodnie z budżetem gminy na rok 2015 (uchwała z 9 września 2015 r.) plan dochodów wynosi 35 552 434,34 zł, w tym dochody bieżące w wysokości 32 711 754,14 zł, dochody majątkowe w wysokości 2 840 680,20 zł.

Dochody w 2015r., są wyższe od tych z 2014 r. o 5 897 100,33 zł. Plan wydatków wynosi 36 517 324,34 zł, w tym wydatki bieżące w wysokości 31 052 556,23 zł i wydatki majątkowe w wysokości 5 464 878,11 zł.

Wydatki, natomiast w 2015 r. są większe o 6 905 187,73 zł od wydatków z 2014 r. Przychody budżetu w wysokości 2 146 390,00 zł, rozchody w wysokości 1 181 390,00 zł, deficyt budżetu w wysokości 965 000,00 zł zostanie sfinansowany kredytem.

6.2. Jakość kapitału społecznego

Koncepcja kapitału społecznego zawiera pewne wyjaśnienie rzeczywistości społeczno-gospodarczej. Szuka przyczyny nierównomiernego rozwoju społeczeństw. Jako koncepcja badawcza nie jest jednak jednoznaczna, przede wszystkim w obszarze metodologii.

Jedną z podstawowych definicji kapitału społecznego zaproponował Robert D. Putnam w *Bowling Alone: America's Declining Social Capital* (1995). Brzmi ona następująco: „Kapitał społeczny to te cechy organizacji społecznych, takich jak sieci (układy) jednostek lub gospodarstw domowych oraz powiązanych z nimi norm i wartości, które kreują efekty zewnętrzne dla całej wspólnoty”

W początkowych pracach Robert Putnam proponował pomiar kapitału społecznego za pomocą następujących rodzajów danych statystycznych: członkostwo w grupach dobrowolnych lub liczba takich grup, frekwencja wyborcza oraz czytelnictwo czasopism. Wskaźniki te mają na celu pokazanie, jaka jest postawa ludzi znamionująca występowanie wysokiego lub niskiego kapitału społecznego.

Bank Światowy bada kapitał społeczny za pomocą pomiaru członkostwa w lokalnych stowarzyszeniach i sieciach (w tym zagęszczenie członkostwa oraz zakres połączeń z innymi grupami). Dodatkowo brane jest pod uwagę zaufanie (do nieznajomych, do instytucji rządowych itd.), komunikacja społeczna (współpraca, konflikty i rozwiązywanie konfliktów) oraz działalność grupowa. Prowadzone są również badania ankietowe.

Jednym z typów badania kapitału społecznego są pomiary następujących wskaźników:

- 1) odsetek osób, które nie zastrzegły swojego numeru w książce telefonicznej;
- 2) odsetek osób, które odpisały w zeznaniu podatkowym kwoty przeznaczone na darowizny;
- 3) frekwencja wyborcza;
- 4) liczba stowarzyszeń;
- 5) ilość barów i kawiarni;
- 6) liczba związków sportowych.

Precyzację metod pomiaru utrudnia brak danych statystycznych. Dobór wskaźników może być uzależniony od charakterystyki badanej społeczności. Decyzję o doborze wskaźników poprzedzać powinno określenie najważniejszych wartości, norm oraz instytucji (formalnych i nieformalnych) badanej społeczności¹³.

Na obszarze Gminy Orzysz działa wiele pozarządowych organizacji społecznych, kulturalnych, sportowych, turystycznych i innych.

Społeczeństwo gminy chętnie angażuje się we wszelkie proponowane działania. Mieszkańcy identyfikują się ze swoją społecznością lokalną.

Na kapitał społeczny Gminy składają się: poziom wzajemnego zaufania, sieć wzajemnych powiązań, przepływ informacji, aktywność społeczna mieszkańców, potencjał kulturowy oraz wyznawane przez mieszkańców postawy i wartości.

Na obszarze Gminy Orzysz działają następujące organizacje pozarządowe:

1. Związek Sybiraków Koło w Orzyszu
2. Związek Żołnierzy AK
3. Rodzinny Ogród Działkowy „Tulipan ”
4. Drużyna Harcerska „Dąbrowa”
5. Rodzinny Ogród Działkowy . „Zgoda”
6. Stowarzyszenie „ Zielone światło dla zdolności”
7. Stowarzyszenie Przyjaciół Dobrego Samorządu
8. Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi Ziemi Orzyskiej „ Kropla życia”

---

¹³ Sierocińska K., Kapitał społeczny- definiowanie, pomiary i typy, Studia Ekonomiczne nr 1(LXVIII) 2011

9. Związek Byłych Żołnierzy i Oficerów Rezerwy Wojska Polskiego Koło nr 5 w Orzyszu
10. Polski Związek Emerytów , Rencistów i Inwalidów Koło w Orzyszu
11. Mazurskie Towarzystwo Gospodarcze „ Arys ” w Orzyszu
- 12 Stowarzyszenie Turystyczne Śniardwy – Nowe Guty
13. Stowarzyszenie Radnych Gmin Mazurskich
14. Stowarzyszenie Kultury Nieestradowej im. Michała Kajki
15. Mazurska Służba Ratownicza Okartowo
16. Stowarzyszenie „ Strażnicy Nietlickich Bagien Mazurska Straż ochrony Przyrody ”
Zastrużne 12
17. Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых Sekcja Orzysz 2
18. Orzyskie Towarzystwo Gospodarcze
19. Stowarzyszenie Właścicieli Domków Rekreacyjnych Ośrodka Wypoczynku Doraźnego
20. Stowarzyszenie Mieszkańców i Przyjaciół Ublika
21. Orzyskie Stowarzyszenie Terapeutów i Animatorów Kultury w Orzyszu
22. Klub Turystyki Wodnej „ Szkwał” w Okartowie
23. Klub Wodny Ratowników i Żeglarzy „ Wachta”
24. Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych
25. Stowarzyszenie Diabetyków w Orzyszu
26. NZOZ Stowarzyszenia „ Monar” Ośrodek Rehabilitacyjno-Readaptacyjny w Gaudynkach
27. Uczniowski Klub Sportowy „ Jedyńka”
28. Uczniowski Ludowy Klub Sportowy w Dąbrówce
29. Uczniowski Klub Sportowy „Śniardwy” przy Gimnazjum w Orzyszu
30. Miejski Ludowy Klub Sportowy
31. Uczniowski Klub Sportowy „Mewka”
32. Stowarzyszenie Mazurskie Stowarzyszenie Aktywności Lokalnej w Orzyszu MSAL
32. Ochotnicze straże pożarne

Gmina Orzysz ściśle współpracuje z organizacjami pozarządowymi, ustalając corocznie Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.

Podstawowym kryterium decydującym o podjęciu współpracy z organizacjami pozarządowymi jest prowadzenie przez nie działalności na terenie Gminy Orzysz lub na rzecz jej mieszkańców. Współpraca realizowana jest w oparciu o zasadę pomocniczości, jawności, efektywności, uczciwej konkurencji, partnerstwa i suwerenności stron, a wzajemne oddziaływania regulują przepisy prawa. Zlecenie realizacji zadań publicznych Organizacjom Pozarządowym odbywa się po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert, ogłaszanego i przeprowadzonego w oparciu o przepisy ustawy. Priorytetowe zadania publiczne zlecane organizacjom pozarządowym dotyczą m.in. rozwoju sportu, zapewnienia gotowości ratowniczej i realizacji zadań z zakresu ratownictwa wodnego, profilaktyki uzależnień, ekologii i ochrony dziedzictwa przyrodniczego.

6.3. E-usługi

Obszar Gminy Orzysz zakwalifikowany jest do tzw. „białych plam” na mapie dostępu do szerokopasmowego internetu i zasięgu telefonii komórkowej opublikowanej przez Urząd Komunikacji Elektronicznej.

W 2010 r. w związku z trwającymi w UKE pracami dotyczącymi wyeliminowania problemu związanego z brakiem zasięgu telefonii komórkowej i sieci szerokopasmowej, czyli tzw. problemu „białych plam” na obszarze Polski, Prezes UKE zwróciła się do wójtów, burmistrzów, prezydentów miast z apelem o przekazywanie informacji dotyczących obszarów znajdujących się na terenie ich gmin i miast, w których występuje całkowity brak zasięgu telefonii komórkowej. Równocześnie Prezes UKE zwrócił się z prośbą o przedstawianie przez zainteresowane samorządy propozycji odnośnie lokalizacji dla inwestycji realizowanych przez operatorów telefonii komórkowej i dostępu do internetu. W celu rozwiązania problemu „białych plam”. Stosowne zobowiązanie budowy sieci zadeklarował operator-Telekomunikacja Polska S.A. Gmina wobec tej deklaracji nie podjęła starań o środki UE na potrzeby budowy sieci. Plany TP S.A. nie zostały jednak zrealizowane. W związku z tym, przed Gminą Orzysz stoi istotne zadanie budowy sieci szerokopasmowej celem likwidacji „białych plam”, by zapobiec zjawisku wykluczenia cyfrowego.

Istotnym elementem budowania gospodarki opartej na nowych technologiach i poprawy dostępu do usług publicznych, jest wdrożenie pakietu e-usług. Gmina Orzysz planuje w tym celu wdrożenie projektu „Cyfrowe Mazury”. Jest to zintegrowany projekt partnerski Stowarzyszenia Wielkie Jeziora Mazurskie 2020, którego członkiem jest Gmina.

Przedsięwzięcie dotyczy wsparcia cyfrowego obszaru funkcjonalnego W.J.M w zakresie:

- a) **wdrożenia Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją** w samorządach gminnych i powiatowych celem poprawy jakości i standardów obsługi administracji samorządowej w kontekście realizacji przepisów prawa europejskiego w zakresie cyfryzacji administracji, instrukcji kancelaryjnej dla gmin i powiatów, a w szczególności elektronicznego dostępu do usług publicznych dla mieszkańców i turystów;
- b) **cyfryzacji szkół** – wyposażenie placówek oświatowych w sprzęt komputerowy, stworzenie szkolnych sieci informatycznych, wspólnej sieci informatycznej szkół podległych danemu samorządów, Intranet, extranet szkolny, wdrożenie cyfrowego zarządzania szkołą (sprzęt, programy, szkolenia), nauczanie z wykorzystaniem sieci internetowych, systemy wideokonferencyjne;
- c) uruchomienie w miejscach szczególnie atrakcyjnych z punktu widzenia mieszkańców oraz obsługi ruchu turystycznego, **publicznych stref wifi** - bezpłatnych punktów dostępu do Internetu (hot spoty). Większość turystów korzysta dziś z mobilnych aplikacji w tabletach, smartfonach itp., ułatwiających zwiedzanie i dostarczających bezpośrednio wiele danych związanych z wykorzystaniem bezprzewodowym Internetu. Sieć hot-spotów pozwala również na szybkie zdobywanie informacji na temat różnych miejsc odwiedzanych przez turystów, pokrytych bezpłatnym dostępem do wifi;
- d) **szkolenia cyfrowe** pracowników. Realizacja pozwoli także na elektroniczną integrację systemów informacji turystycznej i realizację wspólnych działań związanych promocją internetową obszaru ujętą w przedsięwzięciu: „7 cudów Mazur”.

Uzasadnienie dla interwencji w obszarze e-usług publicznych i otwartego rządu

Punktem wyjścia dla oceny zasadności interwencji finansowej w obszarze e-usług publicznych i otwartego rządu są rządowe dokumenty strategiczne: Strategia Sprawne Państwo oraz Programu Zintegrowanej Informatyzacji Państwa. Na ich podstawie dokonano

diagnozy usług cyfrowych do Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, w której szczegółowo opisano stan istniejący oraz potrzeby w następujących obszarach:

- ✓ e-usługi: funkcje horyzontalne,
- ✓ e-usług: rynek pracy,
- ✓ e-usług: zabezpieczenie społeczne,
- ✓ e-usług: ochrona zdrowia,
- ✓ e-usług: prowadzenie działalności gospodarczej,
- ✓ e-usług: sprawiedliwość i sądownictwo,
- ✓ e-usług: udostępnianie danych przestrzennych i statystycznych,
- ✓ e-usług: podatki i cła ,
- ✓ e-usług: sprawy administracyjne, w szczególności sprawy obywatelskie,
- ✓ e-usług: zamówienia publiczne,
- ✓ e-usług: bezpieczeństwo i powiadamianie ratunkowe ,
- ✓ obszar otwartego rządu,
- ✓ obszar informatyzacji urzędów ,
- ✓ obszar kompetencji cyfrowych administracji publicznej.

„Mimo stopniowego wzrostu, poziom cyfryzacji administracji publicznej w Polsce nadal jest niższy niż średnia dla Unii Europejskiej. Zgodnie z danymi UN E-Government Survey indeks rozwoju e-administracji w 2012 r. wyniósł dla Polski 0,6441 (wobec 0,5582 w 2010 r.) i sytuował Polskę na 47 miejscu spośród 190 badanych krajów, a w ramach UE na 24 miejscu (poziom indeksu dla najlepiej ocenionej w UE Holandii to 0,9125)¹⁷.

Badany przez Komisję Europejską poziom zaawansowania dostępnych e-usług publicznych w Polsce w 2010 r. wynosił 90% dla e-usług skierowanych do przedsiębiorców (przy średniej unijnej 94%), a dla e-usług dla obywateli 85% (przy średniej UE27 równej 87%)¹⁸. Jeśli chodzi o wykorzystanie e-usług, dysproporcja między przedsiębiorstwami a obywatelami jest wyraźniejsza. W 2010 r. z e-administracji korzystało 89% przedsiębiorstw (zatrudniających 10 lub więcej osób) oraz 28% obywateli. Mimo pozytywnych zmian w ostatnich latach, wciąż konieczne są zatem działania służące poprawie dostępności e-usług administracji i ich wykorzystania¹⁴.

---

¹⁴Diagnoza dla Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą stanu obecnego zawartą w Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa e-usługi publiczne i otwartego rządu, w ramach których włączono usługi elektroniczne związane z rynkiem pracy, zdrowiem, prowadzeniem działalności gospodarczej, sprawiedliwości i sądownictwa, podatków, cła, zabezpieczeniem społecznym wymagają interwencji finansowej, dywersyfikacji, zwiększenia dostępności tak aby dorównać przynajmniej średnim wskaźnikom na poziomie europejskim, w szczególności krajom Unii Europejskiej. Szczegółowa diagnoza dostępności do usług cyfrowych w Polsce potwierdza, iż występuje duży deficyt na poziomie dostępności do internetu, wykorzystania e-usług do obsługi spraw administracyjnych w stosunku do pozostałych krajów Unii Europejskiej. Dążenie do wyrównywania różnic w tym zakresie poprzez zwiększenie dostępności do internetu i w efekcie e-usług publicznych dotyczy większości terenów w Polsce, a w szczególności terenów wiejskich. Zatem potrzeby wyspecyfikowane w diagnozie dla Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa potwierdzają konieczność interwencji finansowej w tym obszarze również w Gminie Orzysz.

7. Gmina w nowych instrumentach polityki przestrzennej i regionalnej

7.1. Miejski Obszar Funkcjonalny „Pętla Mazurska”

Miejski Obszar Funkcjonalny tworzą:

- ✓ Gmina Orzysz- Lider
- ✓ Gmina Miejska Giżycko- partner
- ✓ Gmina Giżycko-partner
- ✓ Gmina Miłki- partner
- ✓ Powiat giżycki- partner.

Miejski Obszar Funkcjonalny usytuowany jest wokół drogi wodnej łączącej Krainę Wielkich Jezior Mazurskich z Pojezierzem Ełckim i Kanałem Augustowskim.

Rysunek 22. Miejski Obszar Funkcjonalny „Pętla Mazurska”

Źródło: www.mof.orzysz.pl

Gminy obszaru funkcjonalnego (gmina miejska Giżycko, gmina Giżycko, gmina Miłki, gmina Orzysz) położone są we wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, graniczą ze sobą stanowiąc zwarty obszar przestrzenny. Znajdują się na terenie dwóch powiatów: giżyckiego i piskiego. Miasta Giżycko i Orzysz znajdują się na krańcach planowanej drogi wodnej. Szlak przebiega w głównej mierze po terenie gmin wiejskich leżących w bezpośrednim sąsiedztwie tych miast. Miasto i gmina Giżycko usytuowane są w centrum Szlaku Wielkich Jezior Mazurskich i w sposób modelowy wykorzystują walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz dbałość o unikalne środowisko. Powyższe determinuje rozwój obszaru poprzez działania głównie na rzecz usług związanych z turystyką. Gminy Orzysz i Miłki położone w sąsiedztwie głównego szlaku wodnego, ze względu na brak bezpośredniego połączenia z drogą wodną, nie są w stanie w pełni wykorzystywać możliwości rozwojowych swoich terenów. Wydłużenie Szlaku Wielkich Jezior Mazurskich o akweny (jeziora: Niałk Mały, Niałk Duży, Wojnowo, Buwełno, Tyrkło, Śniardwy, Orzysz) leżące na obszarze projektowanej drogi wodnej wpłynie na zwiększenie potencjału regionu. Osią rozwoju obszaru funkcjonalnego „Pętla Mazurska” stanie się turystyka i całoroczna rekreacja wykorzystująca walory przyrodnicze i krajobrazowe terenów.

Usytuowanie w bezpośrednim sąsiedztwie Szlaku Wielkich Jezior Mazurskich, walory krajobrazu przyrodniczego i kulturowego oraz różnorodność biologiczna objętego projektem obszaru uzasadniają przyjęty kierunek działań. Punktem wyjścia założeń projektu jest definiowanie obszarów na podstawie potencjałów i barier rozwoju poszczególnych terytoriów, pomijając granice administracyjne. Zintegrowane podejście terytorialne stanowi jedną z podstawowych zasad strategicznych dokumentów krajowych: Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK).

Utworzenie obszaru funkcjonalnego wokół projektowanego szlaku wodnego jest krokiem wpisującym się w strategię rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego, która w zakresie celu strategicznego: wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych, intensyfikacja współpracy międzyregionalnej wskazuje istotne pole współpracy z województwem podlaskim w ramach rozwijania koncepcji budowy drogi wodnej. Ponadto planowany rozwój obszaru funkcjonalnego zgodny jest z określoną w strategii inteligentną specjalizacją „ekonomia wody”.

Koncepcja rewitalizacji i budowy nowej drogi wodnej określa ramy do dalszego planowania rozwoju regionu. Ze względu na zasięg i złożoność przedsięwzięcia Partnerzy podjęli decyzję o etapowej realizacji. I etap – utworzenie tzw. „Pętli Mazurskiej” nie tylko terytorialnie, ale przede wszystkim funkcjonalnie stanowi spójny obszar pomiędzy miastami Giżycko i Orzysz. Samorządy podjęły więc decyzję o konieczności wspólnego działania oraz utworzenia obszaru funkcjonalnego (MOF Pętla Mazurska), który stworzy stabilne ramy współpracy.

Współpraca w ramach miejskiego obszaru funkcjonalnego ma na celu umożliwienie rozwoju zintegrowanego tj. budowanie spójnej wizji rozwoju obszaru, uwzględniającej różne

aspekty rozwoju i potrzeb lokalnych, zmierzającej do poprawy jakości życia społeczności lokalnej¹⁵.

7.2. Obszary Strategicznej Interwencji

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025, przyjęta Uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr XXVIII/553/13 definiuje tzw. obszary strategicznej interwencji - OSI.

Obszary Strategicznej Interwencji odzwierciedlają potencjały i problemy rozwojowe w układzie terytorialnym. OSI dotyczą zarówno obszarów o szczególnym potencjale rozwojowym, jak i tych, które wymagają troski ze względu na występujące szczególne potrzeby. Wyznaczenie OSI wynika z idei koncentracji interwencji na określonych zagadnieniach w ściśle zdiagnozowanej przestrzeni. Konsekwencją wyznaczenia obszarów będzie terytorialne podejście do Programów Operacyjnych realizowanych przez Samorząd Województwa, w tym Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury.

W toku prac nad Strategią zakwalifikowano obszar Gminy Orzysz do następujących obszarów interwencji:

- ✓ **OSI- Tygrys Warmińsko-Mazurski**
- ✓ **OSI- Nowoczesna Wieś**
- ✓ **OSI- Obszary o słabym dostępie do usług publicznych**
- ✓ **OSI- Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji**
- ✓ **OSI- Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej.**

Poniżej dokonano charakterystyki kryteriów kwalifikacji oraz oczekiwanych efektów rozwojowych dla poszczególnych obszarów.

Obszar Strategicznej Interwencji – Tygrys Warmińsko-Mazurski

---

¹⁵ „Przeprowadzenie analizy obszaru funkcjonalnego „Pętla Mazurska” w ramach projektu Planowanie miejskiego obszaru funkcjonalnego wokół drogi wodnej łączącej Krainę Wielkich Jezior Mazurskich z Pojezierzem Elckim i Kanałem Augustowskim-e Etap I”, Gdańsk 2014

Uzasadnienie strategicznej interwencji: konieczność dynamizacji procesów rozwojowych oraz wzmocnienie konkurencyjności krajowej i międzynarodowej regionu.

Powiązanie OSI z polityką krajową (zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego): wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.

Kryterium wyboru: położenie ośrodka gminnego w odległości maksymalnie 15 km od drogi nr 7 lub nr 16.

Oczekiwane efekty interwencji: dynamizacja procesów gospodarczych, rozwój współpracy sieciowej – w tym w zakresie innowacyjności, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, wzrost jakości życia, wzrost kooperacji krajowej i międzynarodowej.

Obszar Strategicznej Interwencji – Nowoczesna Wieś

Uzasadnienie strategicznej interwencji: Wzrost konkurencyjności obszarów oferujących najlepsze warunki dla produkcji żywności wysokiej jakości oraz wzrostu produktywności produkcji rolniczej.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich).

Kryterium wyboru: waloryzacja przestrzeni województwa ze względu na kierunki rozwoju rolnictwa dokonana przez Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie. Waloryzacja ta uwzględnia zarówno możliwości wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa (w tym ekologicznego), jak i kierunek intensywnego rozwoju rolnictwa pokrywającego się z najlepszymi parametrami rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost specjalizacji w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych, wspierającej poziom dochodów mieszkańców regionu; wzrost współpracy biznesowej, a także aktywności promocyjnej i targowej; wzrost przedsiębiorczości.

Obszar Strategicznej Interwencji – Obszary o słabym dostępie do usług publicznych

Uzasadnienie strategicznej interwencji: trudności z dostępnością do usług publicznych skutkujące marginalizacją niektórych obszarów, a także przekładające się na jakość kapitału ludzkiego.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (wspieranie obszarów wiejskich

o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe).

Kryterium wyboru: statystyczne, bazujące na 11 wskaźnikach charakteryzujących usługi publiczne.

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost dostępu do usług publicznych; aktywizacja społeczna; poprawa połączeń komunikacyjnych z lokalnymi ośrodkami wzrostu; wzrost przedsiębiorczości.

Obszar Strategicznej Interwencji – Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji

Uzasadnienie strategicznej interwencji: utrata konkurencyjności małych i średnich miast w wyniku silnej konkurencji zewnętrznej oraz pogarszającej się sytuacji w gminach otaczających te miasta.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze).

Kryterium wyboru: kryterium administracyjno-statystyczne (gminy miejskie oraz miasta w gminach miejsko-wiejskich liczące powyżej 5000 mieszkańców).

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost kapitału społecznego; podniesienie jakości edukacji; wzrost przedsiębiorczości; rewitalizacja miast; wzrost jakości życia; wzrost współpracy międzygminnej; poprawa połączeń komunikacyjnych z otoczeniem (rynkami pracy); specjalizacja miast i miasteczek i podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej terenu.

Obszar Strategicznej Interwencji – Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej

Uzasadnienie strategicznej interwencji: słabe połączenia komunikacyjne Olsztyna ze wschodnią częścią regionu ograniczające możliwości nawiązywania relacji społeczno-gospodarczych.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (zwiększanie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności).

Kryterium wyboru: podstawowym kryterium wyznaczenia OSI była dostępność czasowa i drogowa do miasta wojewódzkiego (zgodnie z KSRR przyjęto, że szczególnie zła sytuacja występuje w przypadku gmin oddalonych o ponad 90 min. jazdy samochodem).

Oczekiwane efekty interwencji: poprawa dostępności komunikacyjnej; wzrost współpracy; wzrost przedsiębiorczości; wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej.

Fakt włączenia obszaru Gminy Orzysz do pięciu obszarów strategicznej interwencji faworyzuje obszar w zakresie realizacji działań przypisanych danemu OSI (np. w RPO), nadając priorytet projektom rozwojowym w tematyce zdefiniowanej dla każdego z nich.

7.3. Inteligentne Specjalizacje Województwa a rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Orzysz

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 wskazuje również trzy inteligentne specjalizacje regionu:

- ✓ **ekonomię wody**
- ✓ **drewno i meblarstwo**
- ✓ **żywność wysokiej jakości.**

Specjalizacje Województwa Warmińsko-Mazurskiego są rozumiane jako:

- ✓ skupianie wsparcia strategicznego na kluczowych regionalnych priorytetach, wyzwaniach i zapotrzebowaniu na rozwój oparty na wiedzy w regionie,
- ✓ bazowanie na mocnych stronach regionu, jego konkurencyjności i potencjale rozwojowym –wszystkie trzy specjalizacje stanowią siłę regionu, w nich działają zarówno innowacyjne, jak i konkurencyjne firmy,
- ✓ wspieranie innowacji oraz pobudzanie inwestycji w sektorze prywatnym,
- ✓ angażowanie interesariuszy oraz zachęcanie do innowacyjności.

Zidentyfikowane specjalizacje pozostają w korespondencji z potencjałem i specyfiką lokalnej gospodarki Gminy Orzysz.

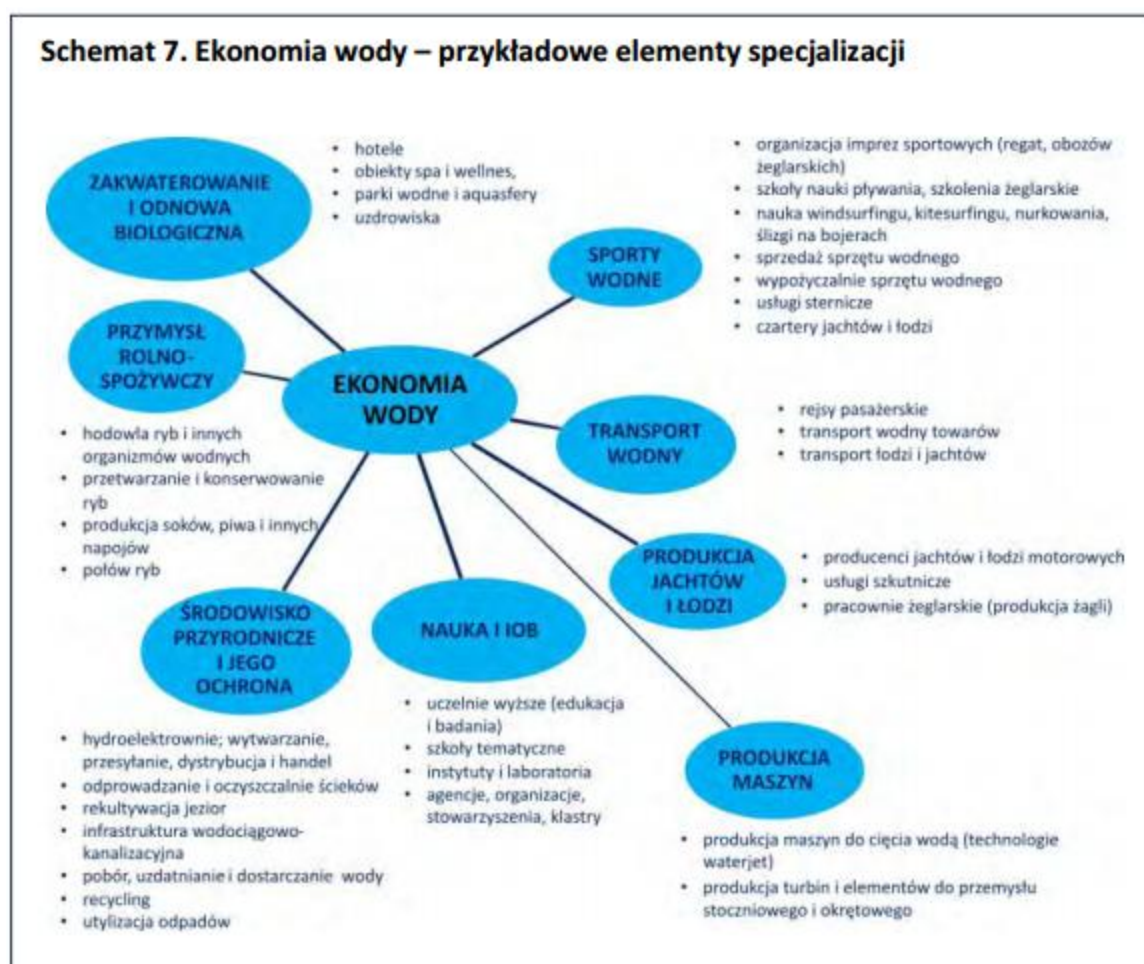
Ekonomię wody rozumiana zdefiniowano jako:

- ✓ rozwój bazy hotelowo-rekreacyjnej bazującej na zbiornikach wodnych,
- ✓ produkcja jachtów i łodzi,
- ✓ rozwój transportu wodnego,
- ✓ rozwój przemysłu rolno-spożywczego.

Rozwój specjalizacji wychodzi naprzeciw potrzebom ochrony środowiska, w czym region chce uzyskać znaczenie międzynarodowe.

Szczegółowo logikę interwencji dla specjalizacji ukazuje poniższy diagram.

Rysunek 23. Elementy specjalizacji „Ekonomia wody”

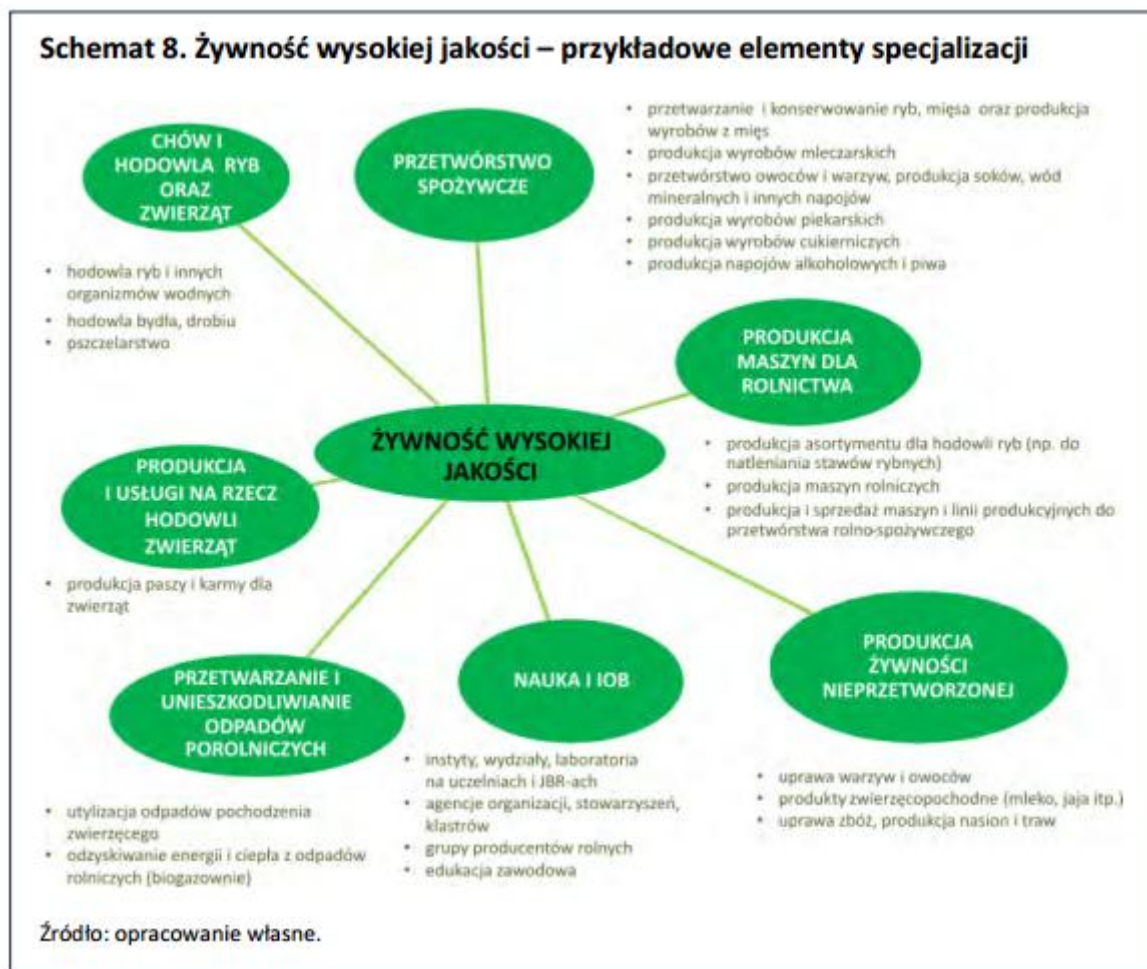

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

Z tematyką wody i wyjątkowego ekosystemu zlokalizowanego na terenie Warmii i Mazur łączy się kolejna specjalizacja regionu- żywność wysokiej jakości, w tym:

- ✓ chów i hodowla ryb oraz innych zwierząt,
- ✓ przetwórstwo spożywcze,
- ✓ produkcja żywności nieprzetworzonej (owoce i warzywa),
- ✓ produkcja pasz dla zwierząt.

Rysunek 24. Elementy specjalizacji „Żywność wysokiej jakości”

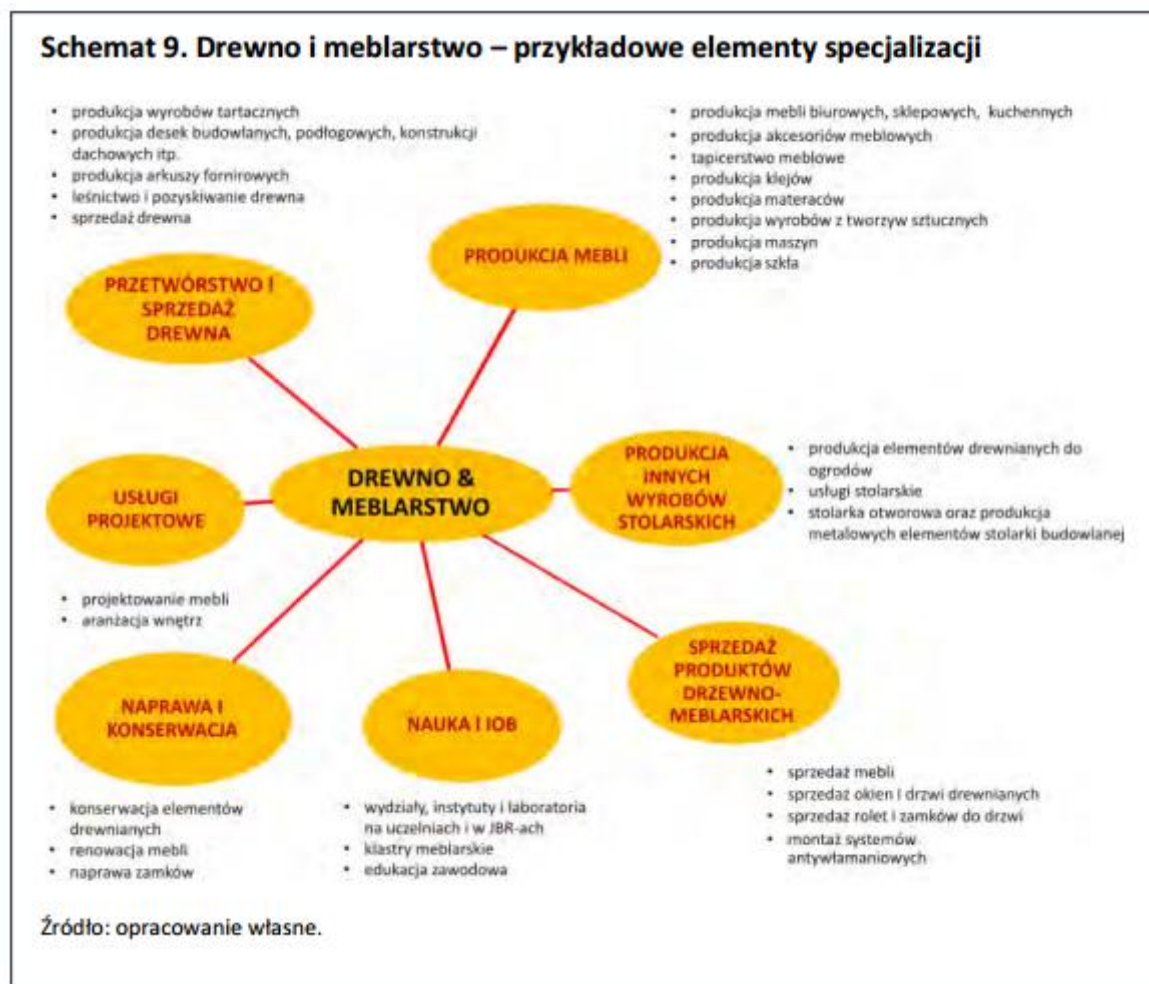

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

Bogactwo terenów zalesionych było podstawą do stworzenia specjalizacji w zakresie drewna i meblarstwa, która kreuje możliwości rozwoju dla następujących branż:

- ✓ przetwórstwo i sprzedaż drewna,
- ✓ produkcja mebli i innych wyrobów stolarskich,
- ✓ usługi stolarskie.

Rysunek 25. Elementy specjalizacji „Drewno i meblarstwo”

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

Istotnymi czynnikami rozwoju i wdrożenia specjalizacji regionu są:

- ✓ **technologie informacyjno-komunikacyjne** – kładzie na nie nacisk również Komisja Europejska, ponieważ coraz częściej są warunkiem podstawowym każdej działalności człowieka, nie tylko gospodarczej
- ✓ **finansowanie** – problem ten dotyczy nie tylko wielu sektorów gospodarki, ale również jest charakterystyczny dla regionów o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego;

- ✓ **logistyka** – ten element łańcucha musi być szczególnie dostrzegany przez władze publiczne regionu, który należy do najsłabszych w UE pod względem dostępności komunikacyjnej i spójności wewnętrznej;
- ✓ **targi i promocja** – Warmia i Mazury są zauważalne jako region turystyczny. Należy jednak zdecydowanie zintensyfikować promocję gospodarczą, wykorzystując zarówno istniejącą już bazę targową, jak i wsparcie widocznej aktywności promocyjno-targowej firm należących do inteligentnych specjalizacji;
- ✓ **bezpieczeństwo** – rozumiane szeroko, zarówno jako bezpieczeństwo publiczne, ale także jako bezpieczne środowisko dla biznesu, charakteryzujące się stabilną polityką władz publicznych, przyjaznym klimatem przedsiębiorczości, uczciwą konkurencją.

Mając na uwadze inteligentne specjalizacje regionu i wsparcie finansowe jakie będzie im towarzyszyć w okresie budżetowym 2014-2020, należy zauważyć, że rozwój wymienionych gałęzi gospodarki lokalnej opartych na zasobach wody, drewna oraz potencjale związanym z produkcją żywności, szczególnie ekologicznej i wysokiej jakości produktów nieprzetworzonych jest komplementarny z kierunkami rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025. Specjalizacje regionu w połączeniu ze specyfiką społeczno-gospodarczą Gminy Orzysz stanowią dużą szansę i impuls rozwojowy dla lokalnych przedsiębiorstw.

Wyrównanie różnic pomiędzy gminami w skali województwa i regionami w skali kraju, na skutek podjęcia interwencji w obszarach zdefiniowanych (OSI) oraz wsparcie rozwoju inicjatyw wpisujących się w tzw. inteligentne specjalizacje daje szansę na spójny i zrównoważony rozwój Gminy Orzysz, w tym głównie poprawę jakości życia jej mieszkańców.

8. Analiza potrzeb

8.1. Badanie ankietowe

W toku przeprowadzonych konsultacji i partycypacyjnego charakteru prac nad Strategią Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025 przeprowadzono badanie ankietowe wśród mieszkańców gminy. Ankieta była powszechnie dostępna: umieszczona na stronie internetowej, ponadto wersja papierowa była dostępna w Urzędzie Gminy Orzysz.

Mieszkańcy mieli możliwość pozyskania informacji o toczących się pracach nad Strategią poprzez stronę internetową. Formularz ankiety był dostępny w terminie od dnia 03.08.2015 r. do dnia 15.09.2015 r.

Łącznie wpłynęły 53 ankiety. Wyniki przeprowadzonego badania przedstawiono poniżej. Ankiety zawierały następujące pytania:

1. Proszę wskazać maksymalnie pięć najważniejszych wg Pani/Pana walorów Gminy Orzysz:

- a. czyste powietrze i atrakcyjny krajobraz
- b. położenie geograficzne
- c. odpowiedni stan infrastruktury zdrowotnej
- d. rozwój przedsiębiorczości i nowoczesnych technologii
- e. dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna: kanalizacja, wodociąg, gazociąg, drogi
- f. potencjał kulturowo- przyrodniczy
- g. dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna: transport drogowy i publiczny
- h. nowoczesna infrastruktura edukacyjna
- i. miejsce przyjazne dla rodzin i seniorów
- j. Inne - jakie?

2. Jakie Pani/Pana zdaniem występują główne problemy na terenie Gminy Orzysz? Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych - Pani/ Pana zdaniem – problemów:

- a. wysokie bezrobocie
- b. ograniczona liczba nowych miejsc pracy
- c. zły stan infrastruktury technicznej: kanalizacja, wodociąg, gazociąg, drogi
- d. ograniczona liczba miejsc do rekreacji i wypoczynku
- e. niska jakość infrastruktury edukacyjnej i sportowej
- f. ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych oraz niski standard infrastruktury zdrowotnej

- g. niska efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej
- h. niewykorzystany potencjał turystyczny
- i. ograniczony dostęp do terenów inwestycyjnych i niski poziom rozwoju przedsiębiorczości
- j. Inne - jakie?

3. Które z wymienionych inwestycji/przedsięwzięć powinny być według Pani/Pana zrealizowane w najbliższym czasie na terenie Gminy Orzysz? Proszę wybrać trzy odpowiedzi

- a. tworzenie warunków do nabywania nowych kompetencji zawodowych przez młodzież oraz osoby bezrobotne
- b. tworzenie nowych miejsc pracy
- c. tworzenie terenów inwestycyjnych
- d. remonty, modernizacja, rozbudowa infrastruktury technicznej
- e. zwiększenie dostępu do Internetu, wdrożenie e-usług
- f. modernizacja i wyposażenie jednostek ochrony zdrowia
- g. remonty, modernizacja, rozbudowa i wyposażenie obiektów oświatowych i społecznych
- h. projekty prośrodowiskowe: termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, zwiększenie wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii
- i. inwestycje z zakresu turystyki, kultury, sportu i rekreacji
- j. Inne - jakie.

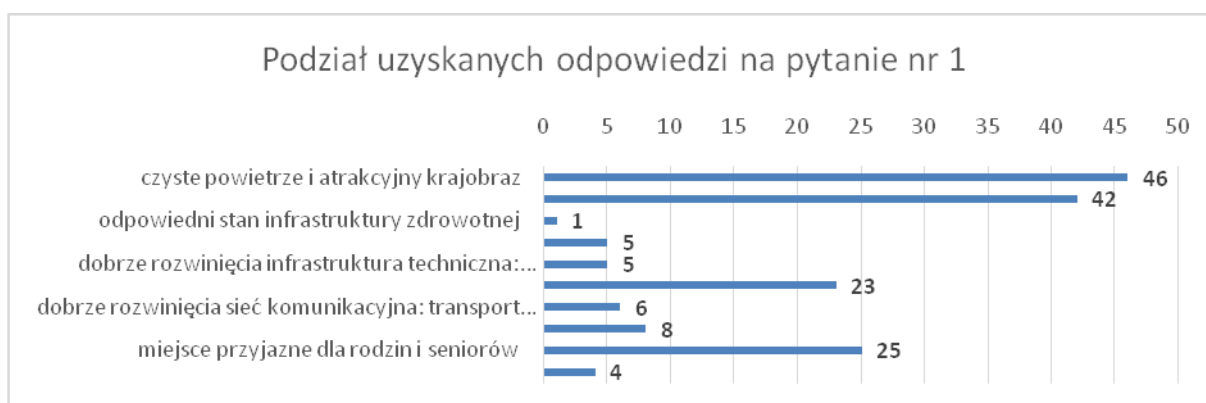

Tabela 59. Wyniki dotyczące pytania nr 1. „Proszę wskazać maksymalnie pięć najważniejszych wg Pani/Pana walorów Gminy Orzysz”

Zakres	Odpowiedzi [liczba]	Odpowiedzi [%]
czyste powietrze i atrakcyjny krajobraz	46	86,79
położenie geograficzne	42	79,25
odpowiedni stan infrastruktury zdrowotnej	1	1,89
rozwój przedsiębiorczości i nowoczesnych technologii	5	9,43
dobre rozwinięcia infrastruktura techniczna: kanalizacja, wodociąg, gazociąg, drogi	5	9,43
potencjał kulturowo- przyrodniczy	23	43,40
dobre rozwinięcia sieć komunikacyjna: transport drogowy i publiczny	6	11,32
nowoczesna infrastruktura edukacyjna	8	15,09
miejsce przyjazne dla rodzin i seniorów	25	47,17
Inne - jakie?	4	7,55
Liczba respondentów	53	

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 26. Wyniki dotyczące pytania nr 1. „Proszę wskazać maksymalnie pięć najważniejszych wg Pani/Pana walorów Gminy Orzysz”

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi mieszkańcy uznali, że do najważniejszych walorów gminy należy: **czyste powietrze i atrakcyjny krajobraz** (w ten sposób odpowiedziało 86,79% uczestników ankiety) oraz **położenie geograficzne** – 79,25% połowa respondentów. Równie istotny okazał się dla badanych **potencjał kulturowo-przyrodniczy gminy**, wskazało go 43,40% respondentów oraz przyjazność dla rodzin i seniorów- co wskazało 47,17% osób. Najmniej wskazań dotyczyło stanu infrastruktury zdrowotnej (1,89%).

Lokalizacja Gminy oraz dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru niewątpliwie stanowią potencjał rozwojowy, co powinno znaleźć przełożenie w kierunkach strategicznego rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025.

Wyniki dotyczące pytania nr 2. Jakiego Pani/Pana zdaniem występują **główne problemy na terenie Gminy Orzysz**? Proszę wskazać maksymalnie 5 najważniejszych - Pani/ Pana zdaniem – problemów.

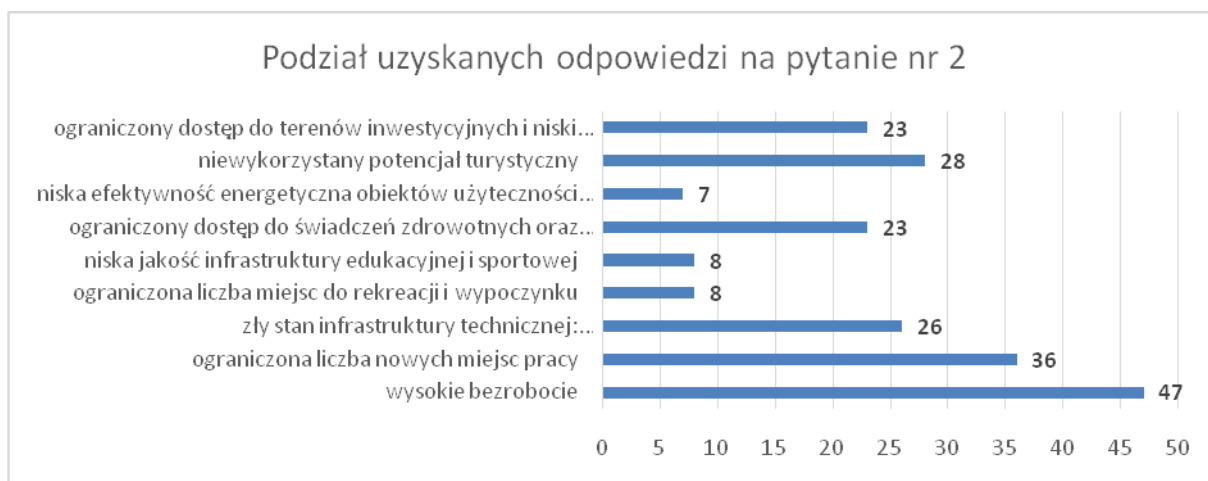
Tabela 60. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 2 „Jakiego Pani/Pana zdaniem występują główne problemy na terenie Gminy Orzysz?”

Zakres	Odpowiedzi [liczba]	Odpowiedzi [%]
wysokie bezrobocie	47	88,68
ograniczona liczba nowych miejsc pracy	36	67,92
zły stan infrastruktury technicznej: kanalizacja, wodociąg, gazociąg, drogi	26	49,06
ograniczona liczba miejsc do rekreacji i wypoczynku	8	15,09
niska jakość infrastruktury edukacyjnej i sportowej	8	15,09
ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych oraz niski standard infrastruktury zdrowotnej	23	43,40
niska efektywność energetyczna obiektów użyteczności publicznej	7	13,21
niewykorzystany potencjał turystyczny	28	52,83
ograniczony dostęp do terenów inwestycyjnych i niski poziom rozwoju przedsiębiorczości	23	43,40
Inne - jakie?	6	11,32
Liczba respondentów	53	

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 27. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 2 „Jakie Pani/Pana zdaniem występują główne problemy na terenie Gminy Orzysz?”

Źródło: opracowanie własne

Powyższe wyniki wskazują, iż dominującymi problemami zgłaszanym przez ankietowanych są:

- **wysokie bezrobocie: 88,68 %,**
- **ograniczona liczba nowych miejsc pracy: 67,92 % ,**
- **zły stan infrastruktury technicznej: kanalizacja, wodociąg, gazociąg, drogi: 49,06%.**

Powyższe wskazuje, iż obszary dotyczące poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz poprawy stanu infrastruktury technicznej powinny stanowić wiodące kierunki interwencji w latach 2015-2025..

Istotnym brakiem jest ograniczony dostęp do świadczeń zdrowotnych oraz niski standard infrastruktury zdrowotnej co wskazało ponad 43,40% mieszkańców. Obszar ten otrzymał również najmniej punktów jeśli chodzi o ocenę walorów gminy, co

podkreśla ważność tego sektora i potrzebę społeczną w zakresie poprawy standardu i jakości opieki zdrowotnej dla mieszkańców gminy

Wysokie bezrobocie jako najistotniejszy problem społeczny wskazało 88,68% respondentów co znajduje uzasadnienie w danych statystycznych prezentowanych w diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru. Niewątpliwie bardzo ważnym czynnikiem jest tutaj peryferyjna lokalizacja względem dużych ośrodków regionalnych oraz charakter lokalnej gospodarki, gdzie długość sezonu turystycznego determinuje w dużej mierze stopę bezrobocia.

Reasumując, problemy wskazane w badaniu ankietowym stanowią istotną wskazówkę dającą do wytyczenia kierunków zmian w najbliższych latach. Dodatkowo wskazane obszary newralgiczne znajdują odzwierciedlenie w danych statystycznych zawartych w diagnozie społeczno-gospodarczej Gminy Orzysz. Ostatnie pytanie miało wiązać się z oczekiwaniami mieszkańców w zakresie polityki inwestycyjnej Orzysza do 2025 roku.

Tabela 61. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 3” „Które z wymienionych inwestycji/przedsięwzięć powinny być według Pani/Pana zrealizowane w najbliższym czasie na terenie Gminy Orzysz?”

Zakres	Odpowiedzi [liczba]	Odpowiedzi [%]
tworzenie warunków do nabywania nowych kompetencji zawodowych przez młodzież oraz osoby bezrobotne	20	37,74
tworzenie nowych miejsc pracy	46	86,79
tworzenie terenów inwestycyjnych	22	41,51
remonty, modernizacja, rozbudowa infrastruktury technicznej	18	33,96
zwiększenie dostępu do Internetu, wdrożenie e-usług	10	18,87
modernizacja i doposażenie jednostek ochrony zdrowia	20	37,74
remonty, modernizacja, rozbudowa i doposażenie obiektów oświatowych i społecznych	16	30,19
projekty prośrodowiskowe: termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, zwiększenie wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii	8	15,09

inwestycje z zakresu turystyki, kultury, sportu i rekreacji	14	26,42
Inne - jakie	3	5,66
Liczba respondentów:	53	

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 28. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 3 „Które z wymienionych inwestycji/przedsięwzięć powinny być według Pani/Pana zrealizowane w najbliższym czasie na terenie Gminy Orzysz?”

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi mieszkańców można wywnioskować, że projekty dotyczące tworzenia miejsc pracy (86,79%) i udostępniania terenów pod inwestycje (41,51%) stanowią główne wyzwanie dla Gminy. Istotnymi dla respondentów są również: zapewnienie dostępu do nabywania nowych kompetencji zawodowych wśród młodzieży i osób bezrobotnych (37,34%) oraz modernizacja infrastruktury technicznej oraz infrastruktury ochrony zdrowia.

Zakres odpowiedzi w tym pytaniu, wskazuje wyraźnie, iż oczekiwane są działania, projekty, inicjatywy, które pozwolą Gminie Orzysz na zwiększenie konkurencyjności obszaru i generowanie nowych miejsc pracy między innymi poprzez tworzenie stref inwestycyjnych

i kompleksowego uzbrojenia terenów pod inwestycje gospodarcze, dysponowania zachętami dla przedsiębiorców, aktywizację zawodową. itp. Aspekty społeczne, dostępność i atrakcyjność gospodarcza to czynniki wpływające na konkurencyjność obszaru a przede wszystkim na jakość życia i zadowolenie mieszkańców. Wskazania mieszkańców stanowią niezwykle istotny wkład w określenie priorytetów rozwojowych Gminy Orzysz na lata 2014-2025.

8.2. Analiza problemów i potrzeb

Analizy sytuacji istniejącej dokonano w postaci przeglądu danych statystycznych odnoszących się do obszaru i konkluzji w diagnozie społeczno-gospodarczej. Kolejnym źródłem było przeprowadzone badanie ankietowe wśród mieszkańców Gminy. Trzecim źródłem identyfikacji problemów i potrzeb obszaru było spotkanie konsultacyjne- warsztat strategiczny z udziałem: mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedstawicieli: Urzędu Gminy Orzysz oraz jednostek organizacyjnych.

W trakcie warsztatów zidentyfikowano katalog problemów i potrzeb będących podstawą do wytyczenia kierunków rozwoju Gminy i kształtowania zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru do 2025 roku.

Na podstawie przeprowadzonych analiz dokonano identyfikacji potrzeb w następujących obszarach:

- ✓ **Obszar 1: Zdrowie, pomoc społeczna;**
- ✓ **Obszar 2: Infrastruktura;**
- ✓ **Obszar 3: Przedsiębiorczość i rynek pracy;**
- ✓ **Obszar 4: Turystyka, kultura, edukacja;**
- ✓ **Obszar 5: Kapitał społeczny.**

Obszar 1: ZDROWIE, POMOC SPOŁECZNA

Słabe strony	Analiza potrzeb
➤ Niska jakość usług świadczonych przez POZ oraz ograniczony dostęp do specjalistycznej opieki medycznej na terenie Gminy Orzysz	➤ zwiększenie dostępności i jakości do specjalistycznej opieki medycznej poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • poprawę bazy infrastrukturalnej obiektów ochrony zdrowia w Gminie; • zakup nowoczesnego sprzętu do wykonywania podstawowej diagnostyki;

	<ul style="list-style-type: none"> • zakup wyposażenia medycznego do świadczenia kompleksowej pomocy medycznej; • potrzeba zapewnienia specjalistów z zakresu: kardiologii, neurologii, ortopedii, okulistyki, geriatrici, psychiatrii, endokrynologii, reumatologii, laryngologii, ginekologii;
➤ Ograniczony dostęp do usług rehabilitacyjnych w odniesieniu do zmian demograficznych oraz potrzeb społecznych,	<p>➤ potrzeba rozwoju usług rehabilitacyjnych w kontekście niekorzystnych trendów demograficznych oraz potrzeb zdrowotnych mieszkańców regionu skupiającej obszary takie jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rehabilitacja pourazowa; • rekonwalescencja po chorobie: udar, nowotwór, reumatoidalne zapalenia stawów itp.; • rehabilitacja ogólnorozwojowa przyspieszająca powrót do zdrowia i odpowiedniej kondycji fizycznej; • odnowa biologiczna; • uzdrowiska;
➤ Mało efektywna profilaktyka zdrowotna oraz promocja i bezpieczeństwo zdrowotne	<p>➤ konieczność rozwoju profilaktyki zdrowotnej oraz promocji zdrowia wśród mieszkańców Gminy obejmujące dziedziny takie jak:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • choroby cywilizacyjne: choroby układu krążenia, nowotwory; cukrzyca, choroby układu oddechowego, trawiennego itp.; • uzależnienia: alkoholizm, narkomania, używki; • promocja zdrowego stylu życia od przedszkola do późnej starości; • edukacja ekologiczna i jej wpływ na zdrowie i środowisko naturalne; • bezpieczeństwo zdrowotne: szkolenia, udzielanie pierwszej pomocy, identyfikacja zagrożeń oraz sytuacji, które mogą niekorzystnie wpływać na zachowania społeczne, bezpieczeństwo wodne;
➤ Ograniczenia infrastrukturalne dla osób starszych oraz niepełnosprawnych	➤ konieczność likwidacji barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej;
➤ Mała rozwinięty system wsparcia dla osób starszych, bezrobotnych, wykluczonych społecznie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ potrzeba aktywizacji społecznej grup zdefaworyzowanych, wykluczonych społecznie, osób starszych, niepełnosprawnych, bezrobotnych; ➤ potrzeba rozwoju mechanizmów wsparcia: socjalnego, psychologicznego,

	prawnego, terapeutycznego, rodzinnego, aktywności zawodowej, walki z uzależnieniami itp.;
➤ Niewystarczająco rozbudowana infrastruktura społeczna na potrzeby świadczenia opieki senioralnej	➤ konieczność zapewnienia odpowiedniej infrastruktury społecznej do zmieniających się trendów demograficznych – OPIEKA SENIORALNA obejmująca: <ul style="list-style-type: none"> • stworzenie domu opieki społecznej; • utworzenie środowiskowego domu samopomocy; • zapewnienie dostępności do zakładu opiekuńczo-leczniczego; • kształtowania opieki rehabilitacyjnej oraz paliatywnej;
➤ Wysokie bezrobocie, negatywne zachowania społeczne, wykluczenie i rozwarstwienie społeczne, wrastające wydatki na świadczenia rodzinne oraz środowiskową pomoc społeczną	➤ potrzeba wdrożenia efektywnych mechanizmów ograniczających bezrobocie poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • współpracę z samorządami gminnymi i powiatowym; • ułatwienia startu osobom chcącym założyć własną działalność gospodarczą; • działania związane z podnoszeniem kwalifikacji oraz uzyskiwaniem nowych umiejętności w popytowych obszarach: stolarstwo,

	<p>gastronomia, turystyka, opiekun medyczny, rehabilitant, asystent osoby niepełnosprawnej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • szkolenia oraz programy aktywizujące osoby długotrwale bezrobotne przez co wykluczone społecznie i zdefaworyzowane; <p>➤ konieczność wsparcia materialnego oraz psychologicznego dla rodzin wielodzietnych, korzystających z pomocy społecznej;</p>
--	---

Obszar 2: INFRASTRUKTURA

Słabe strony	Analiza potrzeb
<p>➤ Niewystarczający poziom infrastruktury drogowej na terenie Gminy Orzysz wpływająca na niską dostępność gospodarczą oraz bezpieczeństwo i płynność w ruchu drogowym</p>	<p>➤ poprawa jakości infrastruktury drogowej poprzez przebudowę, remont modernizację odcinków gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą,</p>
<p>Niedostateczna w stosunku do potrzeb infrastruktura sanitarna: wodno- kanalizacyjna oraz deszczowa na terenie Gminy Orzysz</p> <p>➤</p>	<p>➤ rozbudowa sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacji sanitarno-deszczowej na obszarach wiejskich i miejskich;</p> <p>➤ zwiększenie poziomu skanalizowania na obszarze wiejskim poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków;</p>

➤ Nieuzbrojone tereny inwestycyjne w Specjalnej Strefie Ekonomicznej na terenie Gminy Orzysz przeznaczonych pod inwestycje dla przedsiębiorców,	➤ konieczność budowy infrastruktury technicznej takiej jak: drogi, sieci wodno-kanalizacyjnej, instalacje elektrycznych, sieć internetu szerokopasmowego na terenach Specjalnej Strefy Ekonomicznej;
Niewystarczający standard obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w Gminie Orzysz	➤ konieczność rozbudowy ogólnodostępnych obiektów na cele sportowo-rekreacyjne;
Niewystarczająca infrastruktura turystyczna na terenie Gminy, w tym ścieżki rowerowe, obiekty noclegowe, gastronomiczne itp.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ potrzeba wydzielenia i rozbudowy ścieżek pieszo-rowerowych zintegrowanych z istniejącymi szlakami rowerowymi; ➤ rozbudowa małej infrastruktury przy trasach pieszo-rowerowych; ➤ konieczność rozbudowy infrastruktury okołoturystycznej jako elementu rozwoju turystyki i wydłużenia sezonu turystycznego; ➤ modernizacja stadionu miejskiego;
Niska jakość zagospodarowania terenów wokół jezior	➤ zagospodarowanie terenu wokół jezior w celu rozwoju turystyki wędkarskiej oraz żeglarskiej, kajakowej i sportów zimowych;
Niska efektywność energetyczna (niska emisja, duża liczba kotłowni węglowych, brak ociepleń w budynkach) oraz niskie wykorzystanie technologii odnawialnych źródeł energii w obiektach użyteczności publicznej oraz indywidualnych gospodarstwach	➤ konieczność wdrożenia kompleksowych działań z zakresu budowania gospodarki niskoemisyjnej: termomodernizacje, wymiana oświetlenia, zwiększenie wykorzystania OZE, likwidacja niskiej emisji itp.;

domowych na terenie Gminy Orzysz	
Niski dostęp do mieszkań socjalnych	➤ rozbudowa socjalnego budownictwa mieszkaniowego;
Wysoki poziom wykluczenia cyfrowego – ograniczony dostęp do szerokopasmowego internetu (tzw. obszar białych plam na terenie Gminy Orzysz)	➤ konieczność budowy sieci szerokopasmowej na terenie Gminy;
Wysoki wskaźnik wykorzystania azbestu jako formy pokrycia dachowego na budynkach	➤ systematyczna likwidacja i zastępowanie azbestu jako pokryć dachowych i elementów budynków;
➤ Bariery architektoniczne w obiektach użyteczności publicznej ograniczające mieszkańcom dostępność do usług publicznych,	➤ likwidacja barier architektonicznych w obiektach publicznych ;
➤ Niedostateczna baza infrastrukturalna istniejących świetlic wiejskich, ➤ Niewystarczające zagospodarowanie centrów wsi	➤ konieczność modernizacji infrastruktury społecznej na obszarach wiejskich w celu poprawy wizerunku oraz stworzenia miejsca do aktywizacji i integracji mieszkańców;
➤ Niewystarczająca baza lokalowa do prowadzenia działalności kulturalnej przez samorządowe instytucje kultury	➤ stworzenie nowoczesnej bazy do prowadzenia działań kulturalnych i społecznych na terenie Gminy przez samorządowe instytucje kultury;

➤ Niska jakość infrastruktury energetycznej i brak sieci przesyłowych wysokiego napięcia będący ograniczeniem rozwoju gospodarczego Gminy Orzysz.	➤ potrzeba budowy linii wysokiego napięcia, szczególnie na obszarze Specjalnej Strefy Ekonomicznej;
---	---

Obszar 3: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I RYNEK PRACY

Słabe strony	Analiza potrzeb
➤ Niedostosowany do potrzeb system zachęt dla istniejących i przyszłych inwestorów i przedsiębiorców	<ul style="list-style-type: none"> ➤ obniżanie podatków lokalnych; ➤ wprowadzenie jednakowych stawek dzierżawy dla osób prowadzących ten sam profil działalności; ➤ wprowadzenie systemu zwolnień i ulg dla nowych inwestorów; ➤ wprowadzenie możliwości zakupu terenów od Gminy w systemie ratałnym bez wsparcia kredytowego pochodzącego z instytucji bankowych; ➤ udostępnienie przez Gminę atrakcyjnej powierzchni reklamowej w korzystnych cenach; ➤ ograniczenie handlu poza miejscami wyznaczonymi dla osób nie prowadzących działalności gospodarczej; ➤ wprowadzenie niższego podatku od działalności pozasezonowej; ➤ wprowadzenie zwolnień podatkowych;

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ potrzeba stworzenia preferencyjnych warunków dla osób prowadzących działalność gospodarczą; ➤ obniżenie podatków, w tym od środków transportu dla osób prowadzących działalność gospodarczą; ➤ powołanie programu wspierającego nowo tworzone firmy;
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niedoinwestowana i wymagająca rozwoju infrastruktura drogowa oraz sieciowa na terenie Gminy Orzysz ograniczająca dostępność i atrakcyjność gospodarczą i inwestycyjną	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konieczność poprawy infrastruktury drogowej na terenie gminy- budowa, rozbudowa, remonty dróg gminnych jako sposób poprawy dostępności gospodarczej dla przedsiębiorców i inwestorów; ➤ konieczność uzbrojenia terenu Specjalnej Strefy Ekonomicznej; ➤ modernizacja ulicy Wierzbńskiej,jako poprawa dostępności terenów SSE; ➤ zwiększenie liczby połączeń kolejowych pomiędzy Gminą Orzysz a sąsiadującymi miastami i regionem jako czynnik stymulujący poprawę mobilności zasobów pracy;
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wysoka stopa bezrobocia oraz deficyt wykwalifikowanych pracowników dla priorytetowych branż rozwojowych na terenie Gminy Orzysz	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konieczność specjalizacji i podniesienia

	<p>kwalifikacji lokalnych zasobów pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ konieczność dostosowania szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy; ➤ rozwijanie branż gospodarki lokalnej związanych z inteligentnymi specjalizacjami: wodą, żywnością, drewnem ; ➤ tworzenie nowych miejsc pracy związanych ze specyfiką Gminy- obecnością wojska (ćwiczenia, zgrupowania poligonowe); ➤ tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o potencjał turystyczny;
<p>➤ Niewykorzystany potencjał położenia oraz potencjał przyrodniczo-kulturowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konieczność wydłużenia sezonu turystycznego jako podstawa do rozwoju gospodarczego obszaru oraz ograniczenia bezrobocia; ➤ wykorzystanie przebiegu dróg krajowych(16,63) do rozwoju zaplecza i usług logistycznych (np. centrum magazynowo-przeładunkowe); ➤ rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej;

Obszar 4- TURYSTYKA, KULTURA, EDUKACJA

Słabe strony	Analiza potrzeb
<p>➤ Nieefektywnie wykorzystywany oraz wymagający rewaloryzacji potencjał przyrodniczo-kulturalny Gminy Orzysz</p>	<p>➤ promowanie turystyczne Gminy Orzysz, zwłaszcza pod kątem sportów i rekreacji wodnej;</p> <p>➤ wykorzystanie naturalnych walorów przyrodniczych, takich jak plaże, drogi wodne, dla potrzeb turystyki;</p> <p>➤ zakaz połowów sieciowych na jeziorze Orzysz i jeziorze Wierzbińskim;</p> <p>➤ zagospodarowanie nabrzeża Jeziora Śniardwy na potrzeby żeglarstwa;</p> <p>➤ wykorzystanie potencjału j. Orzysz i Śniardwy do rozwoju turystyki zimowej, w tym: bojerów, curlingu, rajdów;</p> <p>➤ rozwój połączeń żeglarskich: Jezioro Tyrkło- Elk, Jezioro Tyrkło- Buwełno;</p> <p>➤ udrożnienie kanału rzeki Orzyszy oraz rozwiązanie problemu infrastruktury mostowej dla potrzeb turystyki wodnej</p> <p>➤ ochrona wód podziemnych;</p> <p>➤ uproszczone procedury pobierania opłaty klimatycznej;</p>

<p>➤ Niedoinwestowana i wymagająca rozwoju infrastruktura turystyczna na terenie Gminy Orzysz</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ rozwój infrastruktury sportów wodnych- portów, miejsc do slipowania łodzi, pomostów, dojazdów, parkingów; ➤ rozwój bazy rekreacyjnej (Stanica Żeglarska); ➤ utworzenie bazy ratownictwa wodnego w Nowych Gutach; ➤ rozwój bazy rekreacyjno-sanitarnej ośrodka Irys (tzw. „plaża wojskowa Orzysz); ➤ utworzenie ośrodka survivalowego na terenie byłej jednostki karnej w Orzyszu; ➤ modernizacja stadionu miejskiego; ➤ rozbudowa ścieżek pieszo-rowerowych; ➤ rozbudowa małej infrastruktury przy trasach pieszo-rowerowych; ➤ tworzenie tras dla narciarstwa biegowego; ➤ zagospodarowanie terenu przy ul. Leśnej w Orzyszu; ➤ oznakowanie miejsc atrakcyjnych pod względem turystycznym; ➤ rozwój turystyki wędkarskiej; ➤ rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej jako czynnik sprzyjający wydłużeniu sezonu
---	---

	<p>turystycznego i rozszerzenia oferty turystycznej;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ rozwój oferty sportów zimowych; ➤ weryfikacja planów zagospodarowania przestrzennego dla miasta Orzysza i Nowych Gut pod kątem dostępności parkingów, deptaków, promenad, dojazdów i dojść do jezior; ➤ rozwój branż turystyki związanych z inteligentnymi specjalizacjami regionu- wodą, żywnością oraz drewnem, takich jak: turystyka zdrowotna, gabinety odnowy biologicznej, gospodarstwa agroturystyczne, produkcja żywności ekologicznej, turystyka wodna, etc.;
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niskie kwalifikacje oraz niewystarczająca liczba wykwalifikowanych zasobów pracy dla sektora turystycznego	<ul style="list-style-type: none"> ➤ podnoszenie kwalifikacji pracowników i kandydatów na pracowników sektora turystycznego (obsługa klienta, rachunkowość, języki obce, etc.);
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ograniczona promocja i brak nowoczesnych form prezentacji oferty turystyczno-kulturalnej wykorzystywanej do promocji Gminy, w tym ograniczone wykorzystanie nowoczesnych technologii;	<ul style="list-style-type: none"> ➤ udział w targach turystycznych; ➤ wprowadzenie kart gościnnych-zintegrowanych kart rabatowych; ➤ nawiązanie współpracy międzyhotelowej;

<p>➤ Niedoinwestowana i wymagająca wsparcia infrastruktura kultury na terenie Gminy Orzysz</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ budowa kameralnej sali koncertowej; ➤ zwiększenie powierzchni biblioteki miejskiej; ➤ wyposażenie w profesjonalny sprzęt pracowni artystycznych; ➤ stworzenie stałej wystawy Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej; ➤ budowa amfiteatru; ➤ zagospodarowanie terenu przy Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej do rzeki Orzyszy; ➤ stworzenie bazy lokalowej dla Orzyskiego Domu Kultury;
<p>➤ Ograniczona oferta kulturalna kierowana do mieszkańców i turystów</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ stworzenie oferty zajęć i warsztatów rozwijających zainteresowania mieszkańców; ➤ stworzenie klubu młodzieżowego; ➤ poszerzenie oferty imprez skierowanych do mieszkańców i turystów- koncerty, imprezy tematyczne, np. konkurs piosenki

	żołnierskiej;
<p>➤ Niski i niewystarczający poziom wyposażenia i stanu technicznego bazy infrastrukturalnej szkół i placówek oświatowych oraz sportowych na terenie Gminy Orzysz</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konieczność poprawy jakości bazy dydaktyczno-oświatowej i sportowej w placówkach oświatowych; ➤ konieczność rozwoju bazy szkolnictwa zawodowego; ➤ uruchomienie kierunku kształcenia- edukacja żeglarska; ➤ uruchomienie kierunku kształcenia- edukacja sportów zimowych (nartciarstwo biegowe, łyżwiarstwo); ➤ budowa boisk lekkoatletycznych przy szkołach; ➤ budowa skateparku i toru do jazdy rowerowej; ➤ budowa sali gimnastycznej w Dąbrówce; ➤ budowa boiska wielofunkcyjnego w Okartowie;
<p>➤ Niska dynamika i poziom innowacyjności w zakresie integracji działań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konieczność wyposażenia pracowni zawodowych w nowoczesny sprzęt do nauki określonych specjalności; ➤ potrzeba stworzenia wieloletnich umów współpracy szkół z pracodawcami; ➤ konieczność dostosowania oraz

	dywersyfikacji kierunków kształcenia do trendów gospodarczych oraz potrzeb przedsiębiorców; ➤ konieczność wdrożenia systemu zachęt i stypendiów;
➤ Systematyczny spadek liczby uczniów w szkołach i placówkach oświatowych	➤ niezbędne reorganizacje systemu oświaty w Gminie Orzysz;

Obszar 5: Kapitał społeczny

Słabe strony	Analiza potrzeb
➤ niski poziom partycypacji i aktywności społecznej na terenie Gminy Orzysz	<ul style="list-style-type: none"> ➤ utworzenie Rad Osiedli ➤ utworzenie Rad Społecznych przy instytucjach samorządowych takich jak: Dom Kultury, Muzea, MOSiR ➤ rozwój Budżetu Partycypacyjnego ➤ działania stymulujące lokalną aktywność obywatelską ➤ wsparcie i aktywizacja seniorów ➤ stworzenie systemu mikrograntów wspierających rozwój inicjatyw lokalnych przyczyniających się do rozwoju aktywności lokalnej ➤ wsparcie instytucjonalne i finansowe

	dla organizacji pozarządowych ➤ utworzenie Inkubatora III sektora ➤ utworzenie Rady Pożytku Publicznego.
--	--

8.3. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest jednym z głównych narzędzi diagnostycznych, dzięki któremu dokonano rozpoznania mocnych i słabych stron Gminy Orzysz, a także zidentyfikowano istniejące i potencjalne szanse oraz zagrożenia płynące z otoczenia zewnętrznego.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>→ Wysoka jakość środowiska przyrodniczego- czystość i bioróżnorodność;</p> <p>→ Przygraniczne położenie umożliwiające rozwój współpracy biznesowej, kulturalnej, społecznej i administracyjnej z państwami przygranicznymi;</p> <p>→ lokalizacja na Szlaku Wielkich Jezior Mazurskich;</p> <p>→ Silne tradycje militarne związane ze stacjonowaniem wojska na terenie Gminy;</p> <p>→ Walory estetyczne krajobrazu, w tym unikalna architektura- tzw. „zabudowa</p>	<p>→ Niska dostępność komunikacyjna i słaby stan infrastruktury transportowej (w tym: niezadowalający stan dróg, brak obwodnicy, mała liczba połączeń kolejowych, nierozwinięty, pozostały transport publiczny);</p> <p>→ Sezonowość gospodarki lokalnej;</p> <p>→ Niedostosowany do potrzeb system zachęt dla istniejących i przyszłych inwestorów oraz przedsiębiorców;</p> <p>→ Deficyt wykwalifikowanych pracowników dla priorytetowych branż rozwojowych lokalnej gospodarki;</p>

<p>mazurska”;</p> <p>→ Dostępność terenów inwestycyjnych;</p> <p>→ Wysoki potencjał przyrodniczy oraz mnogość podmiotów gospodarczych związanych z sektorem turystycznym i rybackim;</p> <p>→ Potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, w tym z niskonakładowych gospodarstw rolnych;</p> <p>→ Ponadregionalne obiekty i wydarzenia związane z turystyką historyczną, wojskową, sportem i kulturą;</p> <p>→ Potencjał Lokalnych Grup Działania oraz organizacji pozarządowych;</p> <p>→ Przebieg drogi krajowej nr 16;</p> <p>→ Potencjał dla różnych form turystyki aktywnej- letniej i zimowej;</p> <p>→ Wieloletnie doświadczenie mieszkańców w obsłudze ruchu turystycznego;</p> <p>→ Obecność podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej;</p>	<p>→ Nieefektywnie wykorzystany potencjał położenia oraz potencjał przyrodniczo-kulturowy;</p> <p>→ Ograniczona promocja i brak nowoczesnych form prezentacji oferty turystyczno-kulturalnej;</p> <p>→ Niedoinwestowana infrastruktura kultury;</p> <p>→ Niekorzystna sytuacja na lokalnym rynku pracy, w tym wysoka stopa bezrobocia;</p> <p>→ Silna konkurencja wewnętrzna i małe doświadczenie we współpracy między przedsiębiorcami;</p> <p>→ Słabo rozwinięta i niedoinwestowana baza turystyczna oraz infrastruktura sieciowa (niewystarczająca liczba marin z infrastrukturą, szlaków z infrastrukturą dla turystyki aktywnej i poznawczej, brak infrastruktury zimowej i na niepogodę);</p> <p>→ Obecność obszarów wymagających rewitalizacji i restrukturyzacji, w tym infrastruktura powojkowa;</p> <p>→ Malejące zasoby ryb;</p>
---	---

<ul style="list-style-type: none"> → Stacjonowanie na terenie Gminy Orzysz 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej, 15 Mazurskiego Batalionu Saperów oraz Ośrodka Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych; → Potencjał Jezior Orzysz, Śniardwy, Tyrkło, Buwelno do rozwoju żeglarstwa; → Potencjał związany z obecnością obszarów przyrodniczych prawnie chronionych, w tym NATURA 2000; → Potencjał przyrodniczy do rozwoju lokalnej gospodarki opartej na inteligentnych specjalizacji regionu; → Potencjał do rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii; → Dobre warunki dla wzmacniania konkurencyjności produkcji rolnej (intensywnej i wielofunkcyjnej) w postaci: warunków środowiskowych, doświadczenia w produkcji rolnej i rozwiniętego przemysłu spożywczego w regionie; → Wciąż korzystna struktura wiekowa ludności (duży udział młodych); → Wysokie nasycenie organizacjami	<ul style="list-style-type: none"> → niewykorzystany potencjał j. Orzysz i Śniardwy do rozwoju turystyki zimowej; → nierozwinięte połączenia jezior: Tyrkło-Ełk, Tyrkło- Buwelno; → nieudrożniony kanał rzeki Orzyszy ograniczający rozwój turystyki wodnej; → Słabo udrożnione połączenia rzeczne; → Wymagająca modernizacji i rozbudowy infrastruktura wodociągowa, ściekowo-kanalizacyjna oraz konieczność zagospodarowania wód opadowych; → Braki w rozwoju infrastruktury teleinformatycznej, w tym brak dostępu do szerokopasmowego internetu, tzw. „białe plamy”; → Niski poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego – w tym wykorzystanie nowoczesnych technologii; → Niska dostępność do usług publicznych w peryferyjnych obszarach Gminy; → Niedoinwestowana baza infrastrukturalna szkół i placówek oświatowych oraz
---	--

<p>społecznymi oraz bardzo wysoka aktywność części organizacji;</p> <p>→ Aktywne społeczeństwo i sektor organizacji pozarządowych;</p> <p>→ Baza i zaplecze do prowadzenie ćwiczeń militarnych na dużą skalę;</p>	<p>sportowych na terenie Gminy Orzysz;</p> <p>→ Niska dynamika i poziom innowacyjności w zakresie integracji działań edukacyjnych z potrzebami rynku pracy i lokalnej gospodarki;</p> <p>→ Systematyczny spadek liczby uczniów w szkołach i placówkach oświatowych;</p> <p>→ Niedoinwestowana baza infrastrukturalna oraz konieczność doposażenia podmiotów leczniczych świadczących usługi podstawowej opieki zdrowotnej;</p> <p>→ Ograniczona dostępność i niska jakość specjalistycznej opieki medycznej;</p> <p>→ Niewystarczająca w stosunku do potrzeb liczba programów profilaktycznych dostępnych na terenie Gminy;</p> <p>→ Bariery architektoniczne i niedostosowanie obiektów do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych;</p> <p>→ Niski poziom dochodów mieszkańców wpływający na zagrożenie wykluczeniem społecznym oraz wysoki poziom wykorzystania świadczeń pomocy społecznej;</p>
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> → Odpływ ludzi młodych i wykształconych z lokalnego rynku pracy; → Braki w infrastrukturze energetycznej, głównie w zakresie sieci rozdzielczej i stacji transformatorowo-rozdzielczych, w tym słabe zabezpieczenie dostaw prądu, niskie moce instalacji; → Przestarzałe kotłownie w budynkach użyteczności publicznej oraz indywidualnych gospodarstwach domowych wpływające na jakość powietrza, tzw. niska emisja; → Brak sieci gazu ziemnego ; → Brak silnych instytucji otoczenia biznesu i wyspecjalizowanego wsparcia dla przedsiębiorców; → Ograniczona oferta uzbrojonych gruntów pod inwestycje dla przedsiębiorców; → Niewystarczający poziom bezpieczeństwa publicznego nad wodą; → Brak monitoringu ruchu turystycznego służącego do analiz i wzmocnienia kluczowej branży gospodarki lokalnej;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> → Słaba dostępność do żłobków i przedszkoli, głównie na terenach wiejskich; → Ograniczona oferta kulturalna dla społeczności wiejskiej; → Niski poziom wykorzystania zabytków i lokalnych atrakcji dla rozwoju społeczno-gospodarczego; → Zależność organizacji pozarządowych od środków finansowych pochodzących z samorządu; → Niedostosowana infrastruktura dla osób starszych i niepełnosprawnych; → Ograniczona oferta usług w zakresie opieki senioralnej w zestawieniu z trendami demograficznymi; → Braki wyspecjalizowanej kadry w przedsiębiorstwach; → Niska konkurencyjność firm lokalnych, w tym słabo rozwinięte rynki eksportowe; → Najniższe w kraju nakłady inwestycyjne firm mikro (dane dla województwa) .
--	---

SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>→ Strategiczne wsparcie dla regionalnych inteligentnych specjalizacji: „ekonomia wody”, „drewno i meblarstwo” oraz „żywność wysokiej jakości” w województwie;</p> <p>→ Obecność Gminy Orzysz w strukturach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego „Pętla Mazurska”;</p> <p>→ obecność Gminy Orzysz w OSI: OSI- Tygrys Warmińsko-Mazurski, OSI- Nowoczesna Wieś, OSI- Obszary o słabym dostępie do usług publicznych, OSI- Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji, OSI- Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej jako narzędzi do pozyskiwania środków w ramach perspektywy finansowej UE 2014-2020;</p> <p>→ Połączenie trasy Via Baltica z A1 drogą nr 16;</p> <p>→ Terminowa realizacja krajowych inwestycji liniowych w infrastrukturę energetyczną i gazową a także kolejową, w tym modernizacja linii kolejowej E-65 Warszawa – Gdańsk oraz planowane przeprowadzenie inwestycji na linii</p>	<p>→ Krótki sezon turystyczny;</p> <p>→ Import produktów rybnych i rolnych;</p> <p>→ Brak polityki skierowanej do rybactwa (rybołówstwo i akwakultura);</p> <p>→ Silna konkurencja większych ośrodków miejskich w regionie (ujemne saldo migracji);</p> <p>→ Sytuacja makroekonomiczna sprzyjająca wypoczynaniu Polaków za granicą oraz w innych regionach kraju;</p> <p>→ Silna konkurencja o turystów między regionami Polski;</p> <p>→ brak przejścia granicznego Perły – Kryłowo;</p> <p>→ Niewielka liczba inwestorów zewnętrznych;</p> <p>→ Restrykcyjne regulacje prawne dotyczące ochrony środowiska, zagospodarowania przestrzennego i ochrony zabytków;</p>

<p>kolejowej Rail Baltica";</p> <p>→ Modernizacja dróg łączących Mazury z resztą kraju;</p> <p>→ Możliwość realizacji inwestycji zintegrowanych i projektów partnerskich w perspektywie budżetowej 2014-2020;</p> <p>→ Rozwój gospodarki niskoemisyjnej;</p> <p>→ Tradycje związane z wojskowością;</p> <p>→ Wzrost znaczenia szlaków wodnych w turystyce i gospodarce;</p> <p>→ Wzrost konsumpcji i popytu na spożywanie ryb słodkowodnych i żywności produkowanej metodami tradycyjnymi oraz żywności ekologicznej;</p> <p>→ Rosnąca popularność turystyki aktywnej i zdrowego trybu życia;</p> <p>→ Rozpoznawalna marka Kraina Wielkich Jezior Mazurskich;</p> <p>→ Promocja marki „Mazury” i hasła „Mazury cud natury”;</p> <p>→ Rozwój zintegrowanych systemów</p>	<p>→ obciążenia związane z tzw. „pakietem klimatycznym”;</p> <p>→ Plany utworzenia parku narodowego;</p> <p>→ Pozostawanie poza regionem ośrodków decyzyjnych mających wpływ na gospodarowanie kluczowymi zasobami regionu;</p> <p>→ Starzenie się społeczeństwa</p> <p>→ Konkurencja żywności ekologicznej i produktów tradycyjnych z Podlasia i Mazowsza;</p> <p>→ Niestabilne i niejasne regulacje prawne związane z energetyką odnawialną;</p> <p>→ Pogłębienie kryzysu gospodarczego w UE;</p> <p>→ Brak stabilnej polityki rządu centralnego wspierającej sektor MSP;</p> <p>→ Brak preferencji prawnych oraz ekonomiczno-finansowych dla turystyki;</p> <p>→ Presja (w szczególności zewnętrzna)</p>
---	---

<p>produkcji i sprzedaży produktów rolnych;</p> <p>→ Rozwój sieci Cityslow oraz ruchów typu „slow food”;</p> <p>→ Mały ruch graniczny;</p> <p>→ Wzrost popytu zewnętrznego na ofertę turystyczno-wypoczynkową regionu w ciągu całego roku;</p> <p>→ Wzrost znaczenia turystyki zdrowotnej i związanej z odnową biologiczną;</p> <p>→ Środki UE na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw oraz inwestycje komunalne;</p> <p>→ Środki UE na rozwój kapitału ludzkiego;</p> <p>→ Wzrost znaczenia w politykach rozwoju zagadnień partycypacji społecznej i ekonomii społecznej;</p> <p>→ Zmiany klimatyczne skutkujące wydłużeniem się sezonu turystycznego;</p> <p>→ Wzrost popytu na produkty ekologiczne i tradycyjne;</p> <p>→ Zmiany demograficzne skutkujące wzrostem popytu na oferowane w regionie usługi dla starzejącego się społeczeństwa.</p>	<p>na tworzenie dodatkowych obszarów prawnie chronionych ograniczających możliwości rozwojowe, nieuwzględniająca opinii środowisk lokalnych i regionalnych;</p> <p>→ Ograniczone możliwości finansowe Gminy na realizację wszystkich przedsięwzięć inwestycyjnych.</p>
--	--

8.4. Analiza potencjału jakości życia

Potencjał obszaru Gminy, który wpływa bezpośrednio na poziom życia mieszkańców tworzy wiele czynników społeczno- gospodarczych. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez Główny Urząd Statystyczny czego efektem jest opracowanie pod nazwą: „Jakość życia w Polsce” Edycja 2014r., do elementów oceny jakości życia zaliczamy 9 czynników.

Rysunek 29. Czynniki składające się na ocenę jakości życia

Źródło: „Jakość życia w Polsce”, Edycja 2014, GUS.

Na bazie wskazanego powyżej opracowania dokonano analizy czynników mających wpływ na ocenę jakości życia mieszkańców w Gminie Orzysz:

- ✓ rosnąca aktywność gospodarcza mieszkańców Gminy widoczna poprzez wzrost liczby nowych podmiotów gospodarczych,
- ✓ zmniejszające się bezrobocie
- ✓ korzystne trendy demograficzne, szczególnie w grupie osób w wieku produkcyjnym obrazuje obecny i przyszły potencjał kapitału ludzkiego w Gminie. Stanowi potencjał do dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego
- ✓ dodatni przyrost naturalny – kształtuje Gminę jako przyjazną dla ludzi młodych i przedsiębiorczych. Zawarte w Strategii działania do realizacji będą służyły zapewnieniu dogodnych warunków do rozwoju oraz dostępności do usług publicznych.
- ✓ korzystna sytuacja finansowa Gminy stanowi podstawę do kształtowania efektywnej polityki inwestycyjnej, z której korzyści bezpośrednio będą czerpali mieszkańcy.
- ✓ plany inwestycyjne dotyczące rozbudowy infrastruktury technicznej, w tym drogowej, sieci kanalizacji sanitarnej, wodociągowej i deszczowej oraz sieci szerokopasmowej będą szansą na podniesienie konkurencyjności obszaru i kształtowaniu zrównoważonego rozwoju regionu,
- ✓ duży potencjał przyrodniczy, obecność terenów prawnie chronionych, w tym Natura 2000,
- ✓ potencjał dróg wodnych
- ✓ członkostwo Gminy w Stowarzyszeniu Wielkie Jeziora Mazurskie;
- ✓ obecność Gminy Orzysz w strukturach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego „Pętla Mazurska”;
- ✓ obecność Gminy Orzysz w OSI: OSI- Tygrys Warmińsko-Mazurski, OSI- Nowoczesna Wieś, OSI- Obszary o słabym dostępie do usług publicznych, OSI- Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji, OSI- Obszary o ekstremalnie

niskiej dostępności komunikacyjnej jako narzędzi do pozyskiwania środków w ramach perspektywy finansowej UE 2014-2020.

9. Rozwój strategiczny w latach 2015-2025

Podczas prac nad opracowaniem Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025 władze Gminy, przedstawiciele jednostek organizacyjnych, przedsiębiorcy oraz mieszkańcy uczestniczący w warsztatach strategicznych podczas formułowania strategicznych celów rozwoju, a następnie planowanych działań, kierowali się zasadą zrównoważonego rozwoju, którą uznano za podstawową zasadę warunkującą rozwój gospodarczy i społeczny.

Na podstawie przeprowadzonej analizy potrzeb, diagnozy społeczno-gospodarczej, analizy SWOT oraz propozycji kart projektu opracowano katalog celów rozwoju gminy zgodnie z następującą metodologią:

- ✓ **Poziom I** – Wizja rozwoju gminy określająca pożądany stan przyszłości obszaru na koniec założonego horyzontu czasowego strategii.
- ✓ **Poziom II** - Misja rozwoju gminy, wyrażająca syntetyczną deklarację interesariuszy, określa zasadnicze kierunki dalszego rozwoju regionu. Trafnie określona misja rozwoju gminy umożliwia skoncentrowanie wysiłków planistycznych i realizacyjnych na określonej grupie celów i kierunków działań.
- ✓ **Poziom III** – Cele strategiczne, będące uszczegółowieniem generalnego celu kierunkowego (misji rozwoju). Wskazują one priorytetowe dziedziny zaspokajania potrzeb mieszkańców gminy.
- ✓ **Poziom IV** - Cele operacyjne, będące uszczegółowieniem celów strategicznych. Są one formułowane jako cele funkcjonalne, tzn. wyrażające pożądane potrzeby, które powinny być zaspokojone w określonym horyzoncie czasu, czyli do 2025 roku.

9.1. Wizja i misja

MISJA GMINY:

Gmina Orzysz- atrakcyjne miejsce dla mieszkańców, inwestorów i turystów.

WIZJA GMINY:

Zapewnienie zrównoważonego rozwoju poprzez budowanie nowoczesnej gospodarki turystycznej wzmacniające j konkurencyjność, stanowiącej jeden z kluczowych czynników rozwoju gospodarczego, opartej na inteligentnych specjalizacjach regionu oraz tworzącej dobre warunki życia w Gminie Orzysz

9.2. Cele strategiczne i strategiczne kierunki rozwoju

Cele strategiczne zostały wyznaczone przy zachowaniu komplementarności i spójności z dokumentem Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025, Strategią „Wielkie Jeziora Mazurskie 2020” oraz analizą Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego „Pętla Mazurska” i pozostałymi dokumentami strategicznym na poziomie regionalnym, które stanowiły podstawę do skonstruowania założeń polityki rozwojowej Gminy Orzysz na lata 2015-2025.

Rysunek 30. Obszary analizy strategicznej dla Gminy Orzysz

Źródło: opracowanie własne

STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU

Na etapie prowadzonych prac analitycznych oraz konsultacji społecznych zidentyfikowano następujące strategiczne kierunki rozwoju obszaru:

- 1. Infrastruktura techniczna służąca dostępności i konkurencyjności obszaru*
- 2. Potencjał i atrakcyjność turystyczna*
- 3. Ochrona środowiska naturalnego i bioróżnorodności*
- 4. Silna gospodarka*
- 5. Infrastruktura społeczna oraz programy wspierające poprawę jakości życia mieszkańców*
- 6. Kapitał ludzki.*

Zdefiniowano cele strategiczne rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025:

CEL STRATEGICZNY 1

Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej służącej poprawie spójności i konkurencyjności obszaru rozumianej jako poprawa dostępności komunikacyjnej, wzrost współpracy wewnątrzregionalnej, poprawa klimatu inwestycyjnego oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej.

CEL STRATEGICZNY 2

Efektywne wykorzystanie położenia oraz dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w celu budowania potencjału do rozwoju usług turystycznych, poprawy atrakcyjności turystycznej i jakości życia mieszkańców Gminy Orzysz

CEL STRATEGICZNY 3

Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego, w tym obszarów prawnie chronionych poprzez budowę, rozbudowę i modernizację sieci wodno-kanalizacyjnych, poprawę efektywności energetycznej budynków oraz likwidację tzw. niskiej emisji.

CEL STRATEGICZNY 4

Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwój kluczowych funkcji gospodarczych obszaru, jakimi są turystyka, agroturystyka i przetwórstwo rolno-spożywcze oraz branż zakwalifikowanych do tzw. inteligentnych specjalizacji regionu.

CEL STRATEGICZNY 5

Poprawa jakości i dostępności usług społecznych poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój programów edukacyjnych, promocji i profilaktyki zdrowotnej oraz kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych i wykluczonych społecznie

CEL STRATEGICZNY 6

Zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jako elementu kapitału społecznego będącego fundamentem nowoczesnej gospodarki i zrównoważonego rozwoju.

9.3. Cele operacyjne, kierunki działań, wskaźniki realizacji celu

Cel strategiczny 1

Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej służącej poprawie spójności i konkurencyjności obszaru rozumianej jako poprawa dostępności komunikacyjnej, wzrost współpracy wewnątrzregionalnej, poprawa klimatu inwestycyjnego oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej.

Cele operacyjne

- poprawa stanu technicznego gminnej infrastruktury drogowej;
- rozwój powiązań komunikacyjnych z ośrodkami w regionie i kraju;
- rozwój i poprawa jakości infrastruktury towarzyszącej przy odcinkach drogowych, w tym dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych, osób starszych i matek z dziećmi;
- poprawa płynności ruchu kołowego;
- zwiększenie bezpieczeństwa na niewralgicznych połączeniach komunikacyjnych;
- poprawa bezpieczeństwa publicznego;
- kształtowanie efektywnej polityki przestrzennej Gminy;
- zwiększenie dostępności do sieci światłowodowej oraz szerokopasmowego internetu;
- zwiększenie dostępności usług publicznych na obszarze Gminy oraz w powiązaniu z MOF,
- tworzenie nowych, uzbrojonych terenów przeznaczonych pod inwestycje dla przedsiębiorców oraz poprawa dostępności do istniejących;
- wykorzystanie potencjału dróg wodnych;
- zwiększenie liczby połączeń kolejowych pomiędzy Gminą Orzysz a sąsiadującymi miastami i regionem jako czynnik stymulujący poprawę mobilności zasobów pracy
- wykorzystanie przebiegu dróg krajowych nr 16 i 63 do rozwoju zaplecza i usług logistycznych;

Kierunki działań

1. Inwestycje drogowe służące poprawie połączenia miejscowości i atrakcji turystycznych na terenie Gminy, obszarze Wielkich Jezior Mazurskich i Miejskim Obszarze Funkcjonalnym „Pętla Mazurska”;
2. Inwestycje poprawiające dojazd do obszaru Gminy;
3. Inwestycje poprawiające dojazd do Specjalnej Strefy Ekonomicznej, stref mieszkaniowych i rekreacyjnych w celu podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej, jakości życia i mobilności ludności (w tym drogi gminne i mosty) ;
4. Inwestycje w sieci (wodno-kanalizacyjna, elektryczna) na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej;
5. Inwestycje w drogi wodne ;
6. Zagospodarowanie terenów użyteczności publicznej;

7. Budowa systemu żeglugi pasażerskiej;
8. Przebudowa, budowa i remont gminnych dróg publicznych i rozwój sieci dróg lokalnych;
9. Budowa infrastruktury towarzyszącej przy odcinkach drogowych (chodniki, przejścia, oświetlenie, sygnalizacja świetlna);
10. Budowa centrów magazynowo- przeładunkowych;
11. Rozwój i modernizacja transportu publicznego (np. budowa przystanków, pętli autobusowej i inne);
12. Rozbudowa i modernizacja oświetlenia dróg i ulic;
13. Aktualizacja i dostosowanie dokumentów planistycznych do potrzeb społeczno-gospodarczych Gminy;
14. Budowa sieci internetu szerokopasmowego, w tym na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej
15. Budowa linii wysokiego napięcia, w tym na obszarze SSE ;
16. Wdrożenie systemu e-usług publicznych, w tym w powiązaniu z MOF (Cyfrowe Mazury);
17. Kompleksowe uzbrajanie terenów pod inwestycje dla przedsiębiorców.
18. Budowa miasteczek ruchu drogowego i inne inicjatywy edukacyjne poprawiające bezpieczeństwo drogowe.

Oczekiwane rezultaty

- wzrost aktywności gospodarczej;
- poprawa konkurencyjności inwestycyjnej i turystycznej;
- wzrost mobilności zasobów pracy;

Wpływ realizacji celu strategicznego na inteligentne specjalizacje regionu

Ekonomia wody- [wysoki]- poprawa dostępności komunikacyjnej oraz budowa dróg wodnych oznacza zwiększenie zainteresowania turystów regionem oraz zwiększenie popytu na usługi stoczniowe.

Żywność wysokiej jakości- [wysoki]- skrócenie czasu przewozu towarów prowadzić może do zwiększenia liczby odbiorców.

Drewno- [wysoki]- skrócenie czasu przewozu towarów, zwiększenie liczby odbiorców.

Wskaźniki realizacji celu strategicznego (wskaźniki produktu)

- długość zmodernizowanych dróg gminnych; km
- liczba nowo wybudowanych obiektów infrastruktury towarzyszącej; szt.
- długość nowo wybudowanej sieci wodociągowej; km
- długość nowo wybudowanej sieci elektrycznej; km

- powierzchnia terenów uzbrojonych pod inwestycje; ha
- liczba nowo wdrożonych e-usług; szt.
- długość nowo wbudowanej sieci szerokopasmowej; km

Strategiczny kierunek rozwoju nr 2

Potencjał i atrakcyjność turystyczna

Cel strategiczny 2

Efektywne wykorzystanie położenia oraz dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru w celu budowania potencjału do rozwoju usług turystycznych, poprawy atrakcyjności turystycznej jakości życia mieszkańców Gminy Orzysz

Cele operacyjne

- efektywne wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego do rozwoju i poprawy atrakcyjności turystycznej Gminy Orzysz;
- atrakcyjne zagospodarowanie oraz rewitalizacja przestrzeni publicznej, w tym obiektów powojennych, w celu ożywienia społeczno-gospodarczego Gminy, w szczególności miasta Orzysz;
- rozwój systemu ścieżek pieszo-rowerowych i systemu „parkuj & jedź”;
- efektywna i skuteczna promocja potencjału przyrodniczo-kulturalnego Gminy do kreowania marki, budowania większej rozpoznawalności w regionie i rozwoju gospodarczego obszaru;
- rozwój współpracy międzygminnej w zakresie rozwoju kultury i turystyki, w tym wykorzystanie potencjału marki Wielkie Jeziora Mazurskie oraz obecności Gminy Orzysz w strukturach MOF Pętla Mazurska;
- poprawa stanu technicznego oraz odnowienie wartości historycznej zabytkowych obiektów i lokalnych miejsc pamięci oraz pomników przyrody;
- zwiększanie świadomości historyczno-kulturalnej mieszkańców Gminy;
- poprawa atrakcyjności obszaru poprzez oznakowanie oraz rozbudowę systemu ścieżek rowerowych;
- budowa, rozbudowa, rewitalizacja dróg wodnych;
- rozwój turystyki żeglarskiej;
- rewaloryzacja parków i zielonych enklaw w miastach;
- poprawa bezpieczeństwa wodnego;
- poprawa oznakowania miejsc atrakcyjnych turystycznie;
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej turystom i mieszkańcom, w tym bazy noclegowej i gastronomicznej;
- wydłużenie sezonu turystycznego;
- rozwój oferty turystyki kwalifikowanej;
- rozwój oferty sportów zimowych;

- rozwój branż turystyki w oparciu o inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur;
- promocja produktów lokalnych- żywności wysokiej jakości jako inteligentnej specjalizacji Warmii i Mazur;
- podniesienie jakości obsługi klienta- turysty odwiedzającego Gminę
- podniesienie kompetencji osób pracujących w branży turystycznej
- rewitalizacja centrów wsi;
- budowa ogólnodostępnych obiektów na cele sportowo-rekreacyjne;
- zbudowanie atrakcyjnej, innowacyjnej i zintegrowanej oferty turystyczno-kulturalnej regionu niezbędnej do kreowania marki, budowania większej rozpoznawalności Gminy i rozwoju gospodarczego obszaru;

KIERUNKI DZIAŁAŃ

1. Rozbudowa, oznakowanie oraz integracja systemu ścieżek rowerowych wraz z tzw. „małą infrastrukturą” na terenie Gminy Orzysz w powiązaniu z obszarem MOF i WJM;
2. Działania inwestycyjne związane z renowacją i rewitalizacją zabytkowych obiektów, pomników przyrody, lokalnych miejsc pamięci itp.;
3. Promocja obszarów cennych przyrodniczo, w tym objętych ochroną;
4. Promocja turystyczna Gminy Orzysz zwłaszcza pod kątem sportów i rekreacji wodnej;
5. Zagospodarowanie nabrzeża Jeziora Śniardwy na potrzeby żeglarsstwa;
6. Wykorzystanie potencjału J. Orzysz i Śniardwy do rozwoju turystyki zimowej
7. Rozwój połączeń żeglarskich: Jezioro Tyrkło- Ełk, Jezioro Tyrkło- Buwełno;
8. Udrożnienie kanału rzeki Orzyszy oraz rozwiązanie problemu infrastruktury mostowej dla potrzeb turystyki wodnej;
9. Uproszczenie procedury pobierania opłaty klimatycznej;
10. Rozwój infrastruktury sportów wodnych- portów, miejsc do slipowania łodzi, pomostów, dojazdów, parkingów;
11. Budowa Stacji Żeglarskiej;
12. Utworzenie bazy ratownictwa wodnego w Nowych Gutach;
13. Udział w targach turystycznych;
14. Wprowadzenie kart gościnnych- zintegrowanych kart rabatowych;
15. Ustawiczne podnoszenie kwalifikacji pracowników sektora turystycznego poprzez realizację szkoleń wg. standardów opisu kwalifikacji w turystyce dotyczących realizacji usług sporządzonych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki (hotelarstwo, gastronomia, organizacja turystyki, pilotaż, przewodnictwo, organizacja czasu wolnego).
16. Nawiązanie współpracy międzyhotelowej;
17. Poszerzenie oferty imprez i wydarzeń kulturalnych;
18. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych na terenie Gminy Orzysz;
19. Oferta turystyki historyczno-wojskowej;
20. Oferta turystyki zdrowotnej, gabinetów odnowy biologicznej, gospodarstw agroturystycznych, sprzedaży produktów wykonanych z drewna- w oparciu o inteligentne specjalizacje;
21. Rewitalizacja obiektów powojennych i stworzenie na ich bazie unikalnej oferty turystycznej, w tym budowa ośrodka survivalowego;
22. Budowa skateparku i toru do jazdy rowerowej;
23. Doінwestowanie i efektywne zagospodarowania infrastruktury na potrzeby turystyki i rekreacji, w tym rozbudowa bazy turystycznej, noclegowej oraz gastronomicznej, itp.;

24. Przedsięwzięcia z zakresu zwiększenia świadomości historyczno-kulturalnej mieszkańców Gminy poprzez organizację spotkań, wydarzeń kulturalnych, spektakli;
25. Tworzenie imprez tematycznych i cyklicznych;
26. Utworzenie spójnego i drożnego systemu szlaków dla turystyki aktywnej;
27. Infrastruktura portowa, zagospodarowania nabrzeży wraz z infrastrukturą towarzyszącą;
28. Budowa parków tematycznych aktywnego wypoczynku;
29. Rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej;
30. Wspieranie tworzenia atrakcji dostępnych również w czasie złej pogody i tworzących ofertę całoroczną;
31. Rewitalizacja i zagospodarowanie turystyczne nabrzeży jezior w celu rozwoju turystyki wędkarskiej;
32. Wyeksponowanie miejsc widokowych;
33. Tworzenie systemów i wsparcie marketingu produktów z Gminy jako części WJM;
34. Tworzenie sieci dystrybucji, sprzedaży i marketingu produktów, zwłaszcza żywności;
35. „Targowiska” -przestrzenie handlowe dla żywności wysokiej jakości;
36. Budowa nowych parkingów oraz systemu Parkuj & Jedź;
37. Realizacja kampanii „Bezpieczna woda”;
38. Stworzenie oferty typu „city break”;
39. Rozbudowa ścieżek pieszo-rowerowych (Mazurska Pętla Rowerowa);

Oczekiwane rezultaty

- poprawa atrakcyjności turystycznej;
- wydłużenie sezonu turystycznego;
- wzrost poziomu jakości życia mieszkańców;
- wzrost zatrudnienia w sektorze turystyki;
- wzrost dochodów w sektorze turystyki;

Wpływ realizacji celu strategicznego na inteligentne specjalizacje regionu

Ekonomia wody- [wysoki]- inwestycje w infrastrukturę przyczynią się do rozwoju turystyki wodnej.

Żywność wysokiej jakości- [średni]- wydłużenie sezonu turystycznego, poszerzenie oferty wydarzeń kulturalnych i imprez cyklicznych oraz rozbudowa infrastruktury o funkcji turystycznej spowoduje wzrost popytu na żywność wysokiej jakości.

Drewno - [średni]- rozbudowa infrastruktury turystycznej wpłynąć może na wzrost popytu na drewno jako surowiec do budowy.

Wskaźniki realizacji celu strategicznego (wskaźniki produktu)

- liczba nowo wybudowanych obiektów turystycznych: szt.
- długość nowo wybudowanych ścieżek pieszo-rowerowych; km
- powierzchnia zrewitalizowanych obszarów; ha
- powierzchnia zrewitalizowanych obiektów; m²

- liczba targów i imprez promocyjnych, na których prezentowana jest oferta gminy; szt.
- liczba osób przeszkolonych pracujących w sektorze turystyki; osoby
- liczba podmiotów gospodarczych działających w branżach inteligentnych specjalizacji Warmii i Mazur: szt.

Strategiczny kierunek rozwoju nr 3

Ochrona środowiska naturalnego i bioróżnorodności

Cel strategiczny 3

Poprawa jakości i dostępności usług społecznych poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój programów edukacyjnych, promocji i profilaktyki zdrowotnej oraz kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych i wykluczonych społecznie

Cele operacyjne

- obniżenie emisyjności gospodarki lokalnej;
- promowanie transportu niskoemisyjnego;
- uporządkowanie systemu gospodarki wodno-ściekowej oraz kanalizacji deszczowej;
- zwiększenie liczby miejsc do parkowania oraz stworzenie systemu Parkuj & Jedź;
- zmniejszenia emisji CO₂ i innych gazów cieplarnianych na terenie Gminy Orzysz w celu poprawy jakości powietrza atmosferycznego;
- zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz środowiska glebowo-wodnego;
- zwiększenie efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych;
- zwiększenie wykorzystania technologii odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Orzysz
- efektywne usuwanie „niskiej emisji” – lokalnych kotłowni węglowych;
- zwiększenie efektywności systemu melioracji oraz retencji;
- zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi Gminy Orzysz;
- ochrona wód podziemnych;
- efektywne usuwanie azbestu z budynków na terenie Gminy;
- zwiększenie świadomości potrzeby ochrony środowiska i zrównoważonego gospodarowania zasobami oraz gospodarki niskoemisyjnej wśród mieszkańców;
- wdrożenie założeń inteligentnych specjalizacji regionu bez uciążliwości dla środowiska;

Kierunki działań

1. Rozbudowa i modernizacja systemu gospodarki wodno-ściekowej oraz kanalizacji sanitarnej wraz z budową przydomowych oczyszczalni ścieków, w tym na terenie SSE;
2. Kompleksowa, głęboka modernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Gminy Orzysz
3. Instalacja technologii odnawialnych źródeł energii na obiektach publicznych oraz prywatnych, wpisująca się m.in. w założenia dokumentu „OZE – Plan” dla WJM;
4. Wymiana oświetlenia ulicznego oraz oświetlenia wewnętrznego w budynkach użyteczności publicznej na energooszczędne;
5. Usuwanie lokalnych kotłowni węglowych starego typu;
6. Usuwanie azbestu z budynków na terenie Gminy;
7. Inwestycje służące ochronie i poprawie jakości wód powierzchniowych, w tym rekultywacja jezior;
8. Zagospodarowanie wód opadowych;
9. Program ograniczania połowów sieciowych oraz zarybiania jezior;
10. Rekultywacja dzikich wysypisk;
11. Rozwój form małej retencji;
12. Działanie promocyjne i edukacyjne z zakresu ochrony środowiska, ekologii, transportu publicznego;
13. Opracowanie zintegrowanego systemu edukacji ekologicznej (dotyczy wszystkich etapów edukacji – od przedszkola do seniora);

Oczekiwane rezultaty

- poprawa jakości środowiska przyrodniczego, w tym jakości powietrza;
- poprawa jakości życia mieszkańców;
- poprawa warunków rozwoju zrównoważonej gospodarki rybackiej i turystyki;

Wpływ realizacji celu strategicznego na inteligentne specjalizacje regionu

Ekonomia wody- [wysoki]- inwestycje w infrastrukturę przyczynią się do wzrostu czystości i atrakcyjności akwenów

Żywność wysokiej jakości- [średni]- poprawa czystości jezior, wprowadzenie programu zarybiania zbiorników wodnych, przyczynią się do realizacji celów stawianych przed produkcją żywności wysokiej jakości.

Drewno - [średni]- inwestycje w zakresie ochrony środowiska, w tym zwiększenie udziału energii pozyskiwanej z OZE przyczynią się też do poprawy drzewostanu, co jest istotne dla rozwoju produkcji i przetwórstwa drewna. Nie wpłynie to jednak znacząco na rozwój tej specjalizacji ze względu na duże obostrzenia w pozyskiwaniu surowca drzewnego.

Wskaźniki realizacji celu strategicznego (wskaźniki produktu)

- liczba obiektów poddanych termomodernizacji: szt.
- liczba obiektów, na których zainstalowano OZE: szt.

- liczba usuniętego azbestu: m²
- liczba zlikwidowanych źródeł „niskiej emisji”: szt.
- liczba wdrożonych programów edukacji ekologicznej: szt.
- liczba zrealizowanych inwestycji z zakresu gospodarki wodnej: szt.

Strategiczny kierunek rozwoju nr 4

Silna gospodarka

Cel strategiczny 4

Poprawa konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez rozwój kluczowych funkcji gospodarczych obszaru, jakimi są turystyka, agroturystyka i przetwórstwo rolno-spożywcze oraz branż zakwalifikowanych do tzw. inteligentnych specjalizacji regionu.

Cele operacyjne

- podniesienie poziomu przedsiębiorczości w Gminie;
- tworzenie nowych miejsc pracy;
- zmniejszenie poziomu bezrobocia;
- wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw z terenu Gminy Orzysz;
- promowanie i rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz sprzyjaniu tworzeniu nowych firm;
- wsparcie rozwoju innowacyjności podmiotów działających w branżach inteligentnych specjalizacji Warmii i Mazur, w tym produkcji żywności (również ekologicznej), produktów regionalnych, biogospodarcze;
- wzmocnienie atrakcyjności gospodarczej Gminy poprzez stworzenie warunków do inwestowania dla obecnych i nowych przedsiębiorców przyczyniających się do wzrostu liczby nowych miejsc pracy i ograniczeniu bezrobocia;
- rozwój przedsiębiorczości poprzez wydłużenie sezonu turystycznego;
- konieczność dostosowania oraz dywersyfikacji kierunków kształcenia do trendów gospodarczych, potrzeb lokalnego rynku pracy i kluczowych funkcji gospodarczych obszaru;
- tworzenie i skuteczne wdrażanie zachęt fiskalnych dla podmiotów prywatnych;
- wzmocnienie i dywersyfikacja współpracy i kooperacji w obszarze Wielkich Jezior Mazurskich i Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego „Pętla Mazurska”;
- aktywna promocja gospodarcza Gminy;
- wsparcie współpracy firm i instytucji w celu łączenia korzyści dla turystów
- zwiększenie dostępności do programów szkoleń oraz programów aktywizacji społeczno-zawodowej dla osób bezrobotnych;
- efektywne budowanie kompetencji zasobów pracy w powiązaniu z potrzebami przedsiębiorców jak i rynku pracy na obszarze MOF
- stwarzanie warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości;
- rozwój kompetencji zasobów pracy;

Kierunki działań	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbudowanie atrakcyjnej oferty gospodarczej Gminy Orzysz; 2. Promocja gospodarcza Gminy Orzysz w powiązaniu z MOF i marką Wielkie Jeziora Mazurskie poprzez targi, oferty inwestycyjne, foldery, wyjazdy studyjne itp.; 3. Wyznaczanie i uzbrajanie terenów pod inwestycje gospodarcze; 4. Programy aktywizacyjne i wsparcie szkoleniowe dla osób bezrobotnych, zdefaworyzowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; 5. Programy doradztwa edukacyjno-zawodowego. 6. Inwestycje rozwojowe przedsiębiorstw; 7. Wsparcie instytucjonalne do rozwoju nowych działalności gospodarczych: centra przedsiębiorczości, inkubatory, business linki itp., (na różnych szczeblach, w tym z wykorzystaniem e-learningu) 8. Wsparcie finansowe lokalnych podmiotów gospodarczych (w szczególności z obszaru inteligentnych specjalizacji); 9. Działania ułatwiające rolnikom rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej; 10. Stworzenie stref spotkań biznes- edukacja- administracja; 11. Stworzenie stref spotkań biznes-kultura ; 12. Stworzenie stref spotkań biznes-sport ; 13. Stworzenie oferty tzw. „SAILPASÓW”, wspólne bilety i akcje promocyjne); 14. Tworzenie systemów i wsparcie marketingu produktów z obszaru Gminy Orzysz, przy wykorzystaniu uczestnictwa w marce Wielkie Jeziora Mazurskie oraz MOF Pętla Mazurska, w oparciu i technologie informacyjne i komunikacyjne; 15. Tworzenie sieci dystrybucji, sprzedaży i marketingu produktów, zwłaszcza żywności; 16. Specjalizacja i podniesienie kwalifikacji lokalnych zasobów pracy poprzez szkolenia; 17. Dostosowanie systemu edukacyjnego do potrzeb rynku pracy; 18. Wsparcie finansowe dla osób chcących prowadzić działalność gospodarczą; 19. Działania związane z podnoszeniem kwalifikacji oraz uzyskiwaniem nowych, związanych z kluczowymi funkcjami gospodarczymi obszaru:: stolarstwo, gastronomia, turystyka, opiekun medyczny, rehabilitant, asystent osoby niepełnosprawnej; 20. Szkolenia oraz programy aktywizujące osoby długotrwale bezrobotne, przez co wykluczone społecznie; 21. Uruchomienie kierunków kształcenia związanych z kluczowymi funkcjami gospodarczymi obszaru: edukacja żeglarska, edukacja sportów zimowych;	
Oczekiwane rezultaty	
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost poziomu przedsiębiorczości lokalnej; • wzrost rozpoznawalności produktów i marki Gminy Orzysz, w tym jako członka WJM oraz MOF „Pętla Mazurska”; • wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw lokalnych; • poprawa współpracy między przedsiębiorcami; • poprawa współpracy międzysektorowej;	
Wpływ realizacji celu strategicznego na inteligentne specjalizacje regionu	

Ekonomia wody- [wysoki]- wsparcie rozwoju nowych i istniejących przedsiębiorstw, szczególnie działających w obszarze turystyki wodnej, rybactwa, przetwórstwa, produkcji statków i łodzi, wpłynie na rozwój specjalizacji;

Żywność wysokiej jakości- [średni]- wsparcie produkcji żywności w oparciu o lokalne zasoby ryb, płody rolne, przyczyni się do rozwoju specjalizacji;

Drewno - [średni]- ograniczenia wynikające z ochrony drzewostanu powodują ograniczone wsparcie rozwoju specjalizacji regionalnej;

Wskaźniki realizacji celu strategicznego (wskaźniki produktu)

- liczba programów aktywizacji zawodowej, podnoszących kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych; szt.
- liczba ha obszarów przeznaczonych pod inwestycje; ha
- liczba zawartych wieloletnich umów współpracy pomiędzy szkołami i przedsiębiorcami; szt.
- liczba nowych, utworzonych miejsc pracy; szt.
- liczba nowo uruchomionych kierunków kształcenia; szt.
- liczba nowo utworzonych firm, w tym działających w branży inteligentnych specjalizacji; szt.
- liczba nowo powstałych inkubatorów przedsiębiorczości; szt.
- Wzrost liczby osób pracujących: różnica pomiędzy rokiem bazowym- 2015 a rokiem docelowym -2025; osoby
- Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych: różnica pomiędzy rokiem bazowym -2015 a rokiem docelowym - 2025; osoby

Strategiczny kierunek rozwoju nr 5

Infrastruktura społeczna oraz programy wspierające poprawę jakości życia mieszkańców

Cel strategiczny 5

Poprawa jakości i dostępności usług społecznych poprzez poprawę bazy infrastrukturalnej, rozwój programów edukacyjnych, promocji i profilaktyki zdrowotnej oraz kompleksowej aktywizacji dzieci, młodzieży, osób dorosłych, seniorów, niepełnosprawnych i wykluczonych społecznie

Cele operacyjne

- poprawa warunków infrastrukturalnych oraz zaplecza dydaktycznego obiektów oświatowych oraz sportowych;
- modernizacja i rozbudowa obiektów infrastruktury kultury;
- zwiększenie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego,
- zwiększenie dostępności do ośrodków terapeutyczno-rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych;
- rozwój ogólnodostępnej bazy sportowej dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych;
- rozwój kluczowych kompetencji wśród dzieci i młodzieży;
- wzmacnianie kompetencji kadry dydaktycznej;
- zwiększenie poziomu wiedzy na temat profilaktyki zdrowotnej, udzielania pierwszej pomocy itp.
- poprawa bazy infrastrukturalnej oraz wyposażenia placówek ochrony zdrowia i pomocy społecznej w celu zwiększenia dostępności oraz jakości oferowanych usług;
- systematycznie dostosowywanie bazy społecznej oraz usług do zmieniających się trendów demograficznych;
- zwiększenie dostępności podstawowej i specjalistycznej opieki medycznej;
- efektywne wdrażanie profilaktyki zdrowotnej wśród dzieci, młodzieży oraz mieszkańców;
- promocja zdrowia wśród dzieci, młodzieży i mieszkańców;
- rozwój specjalistycznego poradnictwa społecznego;
- zwiększenie dostępności do usług rehabilitacyjnych;
- aktywizacja osób wykluczonych społecznie, głównie w obszarze społeczno-ekonomicznym;
- rozwój i wsparcie ekonomii społecznej jako czynnika aktywizującego mieszkańców w szczególności seniorów.
- zwiększenie dostępności do gminnych zasobów mieszkaniowych, w tym budownictwa socjalnego;
- likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej;
- rozwój mechanizmów wsparcia socjalnego, psychologicznego, prawnego, terapeutycznego, rodzinnego, aktywności zawodowej, walki z uzależnieniami, itp.
- konieczność zapewnienia infrastruktury społecznej w celu realizacji zadań związanych ze zmieniającymi się trendami demograficznymi;

- system wsparcia materialnego oraz psychologicznego dla rodzin wielodzietnych korzystających z opieki społecznej;
- poprawa jakości i dostępności opieki senioralnej;
- zagospodarowanie centrów wsi w celu poprawy integracji społecznej;

Kierunki działań

1. Budowa, rozbudowa, modernizacja obiektów oświatowych;
2. Doposażenie placówek szkolnych w niezbędne i nowoczesne zasoby dydaktyczne;
3. Doposażenie pracowni zawodowych;
4. Budowa, modernizacja przyszkolnej i ogólnodostępnej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w Gminie Orzysz;
5. Program zajęć pozalekcyjnych oraz dodatkowych w celu wyrównywania różnic edukacyjnych oraz rozwoju kluczowych kompetencji i umiejętności (kwalifikowana pierwsza pomoc, zajęcia terapeutyczne itp.);
6. System zachęt i stypendiów dla uczniów z terenu Gminy Orzysz;
7. Programy podnoszące kompetencje kadry dydaktycznej;
8. Organizacja przedsięwzięć, imprez o charakterze sportowym i edukacyjnym;
9. Systemowe wsparcie terapeutyczne – rehabilitacyjne dla osób niepełnosprawnych;
10. Utworzenie domu pomocy społecznej
11. Utworzenie środowiskowego domu samopomocy;
12. Utworzenie klubów młodzieżowych i centrów zabaw
13. Zapewnienie dostępności do zakładu opiekuńczo-leczniczego i opieki paliatywnej;
14. Stworzenie gminnej oferty opieki senioralnej
15. Programy aktywizacyjne dla seniorów
16. Modernizacja i doposażenie podmiotów leczniczych świadczących podstawową i specjalistyczną opiekę zdrowotną;
17. Działania promocyjne zakresu profilaktyki i ochrony zdrowia oraz podnoszenia świadomości ekologicznej wśród dzieci, młodzieży i mieszkańców;
18. Stworzenie wystawy stałej Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej;
19. Zagospodarowanie terenu wokół Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej;
20. Stworzenie bazy lokalowej dla Orzyskiego Domu Kultury;
21. Budowa amfiteatru;
22. Modernizacja stadionu miejskiego;
23. Rozbudowa biblioteki miejskiej;
24. Realizacja działań edukacyjnych i promocyjnych przy współpracy placówek oświatowych, sektora organizacji pozarządowych oraz podmiotów prywatnych;
25. Inwestycje oraz doposażenie placówek ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej;
26. Realizacja programów profilaktycznych dotyczących promocji i ochrony zdrowia;
27. Tworzenie warunków do rozwoju usług rehabilitacyjnych oraz specjalistycznego poradnictwa społecznego;
28. Wdrażanie projektów z zakresu rozwoju umiejętności i kompetencji oraz aktywizacji osób bezrobotnych;
29. Wdrażanie programów, przedsięwzięć, spotkań, szkoleń aktywizujących mieszkańców, osoby wykluczone społecznie, seniorów, niepełnosprawnych itp.;
30. Realizacja partnerskich projektów opartej na współpracy międzysektorowej i instytucjonalnej;
31. Budowa mieszkań socjalnych;

32. Poprawa warunków edukacji w przedszkolach i szkołach oraz innych instytucjach świadczących usługi publiczne np. dla osób niepełnosprawnych (inwestycje infrastrukturalne w szkołach i innych placówkach publicznych);
33. Inwestycje infrastrukturalne w przedszkolach – także budowa nowych obiektów w przypadku braku możliwości wykorzystania/adaptacji istniejących budynków;
34. Rozwój i wsparcie szkolnictwa zawodowego opracowanie i wdrożenie systemu edukacji tematycznej przez całe życie (od przedszkola do seniora) ukierunkowanego na inteligentne specjalizacje – ekonomia wody, żywności wysokiej jakości oraz drewno i meblarstwo, uwzględniającego specyfikę lokalną;
35. Rozwój kursów tematycznych wychodzących naprzeciw potrzebom społeczności lokalnych;
36. Rozwój programów służących podnoszeniu kompetencji cyfrowych;
37. Adaptacja budynku „Hotelu Mazury” na siedzibę Orzyskiego Centrum Kultury;
38. Tworzenie wiejskich centrów integracji międzypokoleniowej jako narzędzi integracji społeczności lokalnych.

Oczekiwane rezultaty

- wzrost poziomu edukacji podstawowej i zawodowej;
- wzrost poziomu kompetencji cyfrowych;
- poprawa jakości warunków dydaktycznych w przedszkolach i szkołach;
- poprawa dostępności i jakości usług ochrony zdrowia, opieki senioralnej i opieki społecznej;
- wzrost konkurencyjności mieszkańców gminy na regionalnym rynku pracy;
- wzrost włączenia społecznego;

Wpływ realizacji celu strategicznego na inteligentne specjalizacje regionu

Ekonomia wody- [wysoki]- edukacja zawodowa w branżach związanych z ekonomią wody będzie wpływała na rozwój specjalizacji.

Żywność wysokiej jakości- [średni]- Edukacja ekologiczna oraz kształcenie związane z produkcją tradycyjnej żywności opartą o surowce regionalne w wysokim stopniu wspiera regionalną specjalizację „żywności wysokiej jakości”.

Drewno - [średni]- kształcenie zawodowe związane z branżą będzie miało wpływ na rozwój specjalizacji. Występują ograniczenia związane z ochroną drzewostanu.

Wskaźniki realizacji celu strategicznego (wskaźniki produktu)

- liczba doposażonych obiektów oświatowych; szt.
- liczba zmodernizowanych obiektów oświatowych; szt.
- liczba doposażonych obiektów rekreacyjno-sportowych; szt.
- liczba zmodernizowanych obiektów rekreacyjno-sportowych; szt.
- liczba doposażonych obiektów instytucji kultury; szt.
- liczba zmodernizowanych obiektów instytucji kultury; szt.
- liczba doposażonych placówek ochrony zdrowia; szt.
- liczba zmodernizowanych placówek ochrony zdrowia; szt.
- liczba doposażonych obiektów pomocy społecznej; szt.
- liczba zmodernizowanych obiektów pomocy społecznej; szt.
- liczba wdrożonych programów edukacyjnych; szt.
- liczba wdrożonych programów profilaktycznych; szt.

Strategiczny kierunek rozwoju nr 6

Kapitał ludzki

Cel strategiczny 6

Zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jako elementu kapitału społecznego będącego fundamentem nowoczesnej gospodarki i zrównoważonego rozwoju.

Cele operacyjne

- rozwój współpracy międzysektorowej;
- kształtowanie obywatelskich postaw wśród dzieci i młodzieży;
- rozwój społeczeństwa obywatelskiego;
- rozwijanie tożsamości kulturalnej, historycznej wśród dzieci i młodzieży;
- promocja wolontariatu i aktywności społecznej;
- aktywizacja społeczna seniorów;
- wsparcie inicjatyw edukacyjnych i wzmacniających kapitał społeczny dzieci i młodzieży, zwłaszcza z obszarów wiejskich, w tym w oparciu o Internet i nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne;
- wsparcie procesu włączenia społecznego;
- wsparcie rozwoju III sektora;
- efektywne wykorzystanie budżetu partycypacyjnego;

Kierunki działań

1. Rozwój inicjatyw służących kształtowaniu postaw obywatelskich i dobrego kapitału społecznego;
2. Wsparcie liderów i animatorów społecznych;
3. Programy wspierające integrację społeczności lokalnych;
4. Program wsparcia organizacji pozarządowych i przedsiębiorców w realizacji idei społecznej odpowiedzialności biznesu;
5. Utworzenie Rad Osiedli;
6. Utworzenie Rad Społecznych przy instytucjach samorządowych takich jak: Dom

<p>Kultury, Muzea, MOSiR;</p> <p>7. Rozwój Budżetu Partycypacyjnego;</p> <p>8. Programy aktywizacji dla seniorów oraz integracji międzypokoleniowej;</p> <p>9. Stworzenie systemu mikrograntów wspierających rozwój inicjatyw lokalnych przyczyniających się do rozwoju aktywności lokalnej;</p> <p>10. Wsparcie instytucjonalne i finansowe dla organizacji pozarządowych- utworzenie Inkubatora III sektora;</p> <p>11. Utworzenie Rady Pożytku Publicznego;</p>
Oczekiwane rezultaty
<ul style="list-style-type: none">
• wzrost liczby osób uczestniczących w różnych imprezach,
• wzrost integracji społecznej;
• większa liczba osób zaangażowanych w pracę w organizacjach pozarządowych i wolontariat;
• poprawa jakości kapitału społecznego;
• wzrost zaufania społecznego
• wzrost liczby inicjatyw oddolnych;
Wpływ realizacji celu strategicznego na inteligentne specjalizacje regionu
<p>Ekonomia wody- [wysoki]- wody powierzchniowe mogą być zasobem w większym stopniu wykorzystywanym do integracji społecznej mieszkańców. Jeziora mazurskie powinny stanowić miejsce, które będzie jednoczyło mieszkańców poprzez liczne imprezy kulturalne organizowane nad nimi, jak i wspólnie realizowane przez mieszkańców pomysły związane z tworzeniem i promocją oferty sportowo-rekreacyjno- kulturalnej.</p> <p>Żywność wysokiej jakości- [wysoki]- większa integracja społeczna pozwoli m.in. na tworzenie grup producenckich, których znaczenie we wspieraniu regionalnej inteligentnej specjalizacji będzie większe niż w przypadku wielu, drobnych producentów żywności nie kooperujących ze sobą.</p> <p>Drewno - [średni]- integracja społeczna może wpłynąć na większą kooperację lokalnych przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem drewna, jednak</p>

ograniczenia związane z pozyskiwaniem drewna ograniczają znacząco ten rozwój.

Wskaźniki realizacji celu strategicznego (wskaźniki produktu)

- liczba aktywnych organizacji pozarządowych; szt.
- liczba nowo utworzonych inkubatorów III sektora; szt.
- liczba nowo utworzonych grup producenckich; szt.
- liczba wdrożonych programów integracyjnych i edukacyjnych; szt.

9.4. Analiza WiP: ważności (istotności) i prawdopodobieństwa działań strategicznych

Cele strategiczne oraz cele operacyjne zostały zidentyfikowane po szczegółowej analizie obszaru, wniosków z przeprowadzonej diagnozy społeczno-gospodarczej, potrzeb wskazanych przez interesariuszy podczas warsztatów strategicznych oraz kierunków rozwoju wyznaczonych

w dokumentach strategicznych wyższego rzędu. Tak realizowana metodologia wskazuje na znaczącą wagę obszarów poddanych analizie i kierunków zmian, które pozostają w ścisłej spójności z polityką regionalną na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym.

Potwierdzeniem ważności wyznaczonych celów oraz kierunków działań jest lista planowanych do realizacji przedsięwzięć w perspektywie do 2025 roku. Istotnym jest fakt, iż inwestycje zaplanowane do realizacji pozostają w komplementarności z kierunkami działań zawartymi w dokumentach na poziomie regionalnym i krajowym, w szczególności ze Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025, Strategią „Wielkie Jeziora Mazurskie 2020” oraz analizą Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego „Pętla Mazurska”. Prawdopodobieństwo zrealizowania działań zawartych w niniejszej Strategii jest bardzo wysokie, gdyż zadania te są ujęte w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2015-2025. Ponadto nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 daje duże szanse na współfinansowanie inwestycji ujętych w Strategii i osiągnięcie zakładanych wskaźników monitoringowych.

9.5 System wdrażania i finansowania Strategii

Monitoring realizacji Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025 będzie powiązany z systemem monitoringu stanu rozwoju gminy i będzie stanowił jego integralną część. Przy założeniu, że Strategia Rozwoju jest dokumentem o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju obszaru, można dostrzec prostą i jednoznaczną zależność – to stan rozwoju gminy w największym stopniu będzie świadczył o jakości oraz trafności ustaleń Strategii oraz efektywności jej wdrażania. Monitoring stanu Gminy będzie prowadził Zespół ds. Monitorowania Strategii, złożony z pracowników Wydziału Pozyskiwania Funduszy, Strategii i Rozwoju oraz członków powołanych przez Burmistrza specjalnym zarządzeniem.

Proces monitoringu ma na celu zapewnienie realizacji Strategii zgodnie z jej priorytetami oraz w razie konieczności bieżące dostosowywanie założeń Strategii do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej. Poniżej zestawiono metodologię wraz z harmonogramem monitorowania Strategii:

Tabela 62. System monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025

L.p.	Zadania	Odpowiedzialny	Termin realizacji
1	Powołanie Zespołu ds. Monitorowania Strategii	Burmistrz	IV kw. 2015
3	Raporty z realizacji zadań	Zespół ds. Monitorowania Strategii	Marzec każdego roku
4	Sprawozdanie z realizacji Strategii	Zespół ds. Monitorowania Strategii	Sesja absolutoryjna każdego roku
5	Ocena realizacji Strategii	Rada Gminy	Sesja absolutoryjna każdego roku

Źródło: opracowanie własne

Zespół do spraw Monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Orzysz będzie odpowiedzialny za coroczne przygotowywanie Raportu z realizacji kierunków działań. Raport ten zestawiający poszczególne zadania zrealizowane w danym roku, dostosowane do obranych kierunków

działań sformułowanych w ramach Celów strategicznych i operacyjnych stanowić będzie materiał pomocniczy i przydatny w sporządzeniu Sprawozdania z realizacji Strategii. Na corocznej sesji absolutoryjnej Rada Gminy będzie oceniać stan realizacji Strategii poprzez przyjęcie Sprawozdania z realizacji Strategii Rozwoju Gminy Orzysz przedłożonego przez Zespół.

Zadaniem Zespołu d.s. Monitorowania Strategii w ramach monitorowania realizacji Strategii, będzie:

- ✓ nawiązanie i utrzymywanie sieci współpracy z gestorami informacji istotnych dla programowania i monitorowania rozwoju obszaru;
- ✓ nawiązanie i utrzymywanie sieci współpracy z partnerami społecznymi – przedstawicielami środowisk społecznych, gospodarczych, sektora pozarządowego, samorządami zawodowymi i branżowymi, itp.;
- ✓ gromadzenie danych i informacji istotnych dla programowania i monitorowania rozwoju województwa, sporządzanie analiz w zakresie wybranych zagadnień;
- ✓ koordynowanie analiz prowadzonych przez inne podmioty;
- ✓ ewentualne zlecanie badań zewnętrznych.

Ze względu na swój charakter dane statystyczne oddają zazwyczaj szerokie i najczęściej pośrednie skutki podejmowanych działań – będzie to więc przede wszystkim ocena wpływu realizacji ustaleń Strategii na ogólny stan rozwoju gminy, za pomocą monitorowania stopnia realizacji poszczególnych przedsięwzięć, uznanych za szczególnie ważne dla realizacji celów Strategii – co jest metodą bezpośrednią i jednoznaczną, pozwalającą na bardzo przejrzystą ocenę stopnia realizacji ogółu ustaleń, za pomocą cyklicznie opracowywanych raportów analitycznych, zwłaszcza w zakresie zagadnień o złożonym charakterze, gdzie prosty monitoring wskaźnikowy nie gwarantuje pełnej charakterystyki zmian - tego typu analizy pozwolą przede wszystkim na zindywidualizowane podejście do każdego z badań, a więc także na wykorzystanie indywidualnych i nie zawsze porównywalnych w szeregach czasowych danych, wykorzystanie danych spoza zasobu GUS.

W tabeli przedstawiono propozycję zagadnień, które powinny być przedmiotem raportów o takim charakterze wraz z propozycją częstotliwości prowadzenia analiz. Podkreślić należy,

że listy tej nie można traktować jako zamkniętej – ze wskazanych analiz nie należy rezygnować, ale dopuszcza się, w zależności od zidentyfikowanych potrzeb, uzupełnianie o kolejne zagadnienia.

Tabela 63. Proponowany zakres monitoringu i osiągnięć Strategii

Zagadnienie będące przedmiotem analiz	Częstotliwość	Gestor danych
Liczba bezrobotnych	Raz na rok	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Raz na rok	Wydział Spraw Obywatelskich
Liczba osób pracujących - ogółem	Raz na rok	Wydział Spraw Obywatelskich
Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środków pomocy społecznej: liczba gosp./rok	Raz na rok	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
Odsetek osób w wieku produkcyjnym w populacji: wskaźnik	Raz na rok	Wydział Spraw Obywatelskich
Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w populacji: wskaźnik	Raz na rok	Wydział Spraw Obywatelskich
Liczba zrealizowanych projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej	Raz na rok	ZUK Sp. z o.o.
Liczba zrealizowanych projektów dotyczących infrastruktury drogowej	Raz na rok	Wydział Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony środowiska

Liczba projektów z zakresu odnowienia przestrzeni publicznej (rewitalizacje, zagospodarowanie terenu itp.)	Raz na rok	Wydział Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony środowiska
Wielkość nakładów na projekty inwestycyjne: wartość/ rok	Raz na rok	Wydział Finansowy
Liczba zorganizowanych imprez, spotkań z udziałem mieszkańców	Raz na rok	Wydział Kultury, Promocji, Turystyki i Sportu

Źródło: opracowanie własne

9.6. Ewaluacja założeń Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025

Wyniki z przygotowanych, corocznych raportów monitoringowych powinny stanowić podstawę ewaluacji przyjętych w strategii założeń.

Planuje się przeprowadzenie ewaluacji:

- ✓ **ewaluacja ex-ante** – przeprowadzana jest w fazie wstępnej, gdy dokonywana jest analiza przyjętych rozwiązań pod kątem potencjalnej zdolności osiągnięcia efektów i poprawności konstrukcji wszystkich elementów projektu,
- ✓ **ewaluacja mid-term** – przeprowadzona będzie w połowie okresu funkcjonowania, będąc narzędziem służącym podnoszeniu jakości oraz trafności programowania z uwagi na fakt, że daje możliwość modyfikowania pewnych założeń programu w trakcie jego realizacji w przypadku, gdy okaże się, że zmiana warunków społeczno-gospodarczych spowodowała dezaktualizację diagnozy, która była punktem wyjścia dla realizowanego programu,
- ✓ ewaluacja ex-post – po zakończeniu wdrożenia

10. Źródła finansowania Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025

Inwestycje infrastrukturalne, projekty szkoleniowe, programy aktywizacyjne oraz edukacyjne zawarte w proponowanych kierunkach działań i liście projektów priorytetowych finansowe będą z następujących źródeł:

- ✓ budżetu Gminy Orzysz,
- ✓ funduszy europejskich finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach programów operacyjnych:
  - Programu Operacyjnego Rozwój Obszarów Wiejskich 2014-2020,
  - Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2014-2020,
  - Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
  - Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa,
  - Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój;
- ✓ Norweskiego Mechanizmu Finansowego & Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2015-2019;
- ✓ funduszy krajowych:
  - Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie,
  - Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, -
Banku Gospodarstwa Krajowego,
  - Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
  - Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Cyfryzacji,
  - Ministerstwa Środowiska, Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
  - Ministerstwa Zdrowia,
  - Ministerstwa Edukacji
  - środków Wojewody Warmińsko-Mazurskiego;
- ✓ Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- ✓ Inne

Katalog źródeł finansowania działań przewidzianych w Strategii może ulec rozszerzeniu w zależności od instrumentów wsparcia dostępnych w poszczególnych latach budżetowych.

11. Indykatywna lista projektów priorytetowych

Spis tabel:

Tabela 1. Gęstość zaludnienia	3032
Tabela 2. Ruch naturalny wg płci w Gminie Orzysz	3334
Tabela 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w gminach powiatu piskiego	3435
Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Orzysz	3739
Tabela 5. Główne źródła utrzymania mieszkańców Gminy Orzysz	3941
Tabela 6. Podstawowe dane dotyczące mieszkalnictwa w Gminie Orzysz w latach 2010-2013	4042
Tabela 7. Prognozowana wielkość zasobu mieszkaniowego Gminy Orzysz do roku 2018..	4345
Tabela 8. Analiza stanu istniejącego lokali mieszkalnych w Gminie Orzysz do roku 2018	4345
Tabela 9. Pracujący w Gminie Orzysz	4446
Tabela 10. Pracujący w 2013 r. w Gminie Orzysz	4547
Tabela 11. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w Gminie Orzysz	4648
Tabela 12. Dynamika bezrobocia w Powiecie Piskim w latach 2010-2013	4749
Tabela 13. Stopa bezrobocia w latach 2011-2013 w powiecie piskim na tle województwa i kraju	4952
Tabela 14. Wskaźniki dotyczące bezrobocia w Gminie Orzysz	5153
Tabela 15. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2010 roku	5153
Tabela 16. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2012 roku	5355
Tabela 17. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2013 roku	5456
Tabela 18. Bezrobotni w Gminie Orzysz według podziału na wiek, wykształcenie i płeć w 2014 roku	5557
Tabela 19. Struktura gospodarstw rolnych w Gminie Orzysz	5759
Tabela 20. Baza noclegowa Gminy Orzysz	6366

<i>Tabela 21. Turystyczne obiekty noclegowe w powiecie piskim.....</i>	<i>6770</i>
<i>Tabela 22. Dostępne miejsca noclegowe na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2014....</i>	<i>6871</i>
<i>Tabela 23. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych ogółem w Powiecie Piskim.....</i>	<i>6972</i>
<i>Tabela 24. Liczba noclegów udzielonych na jednego mieszkańca w Gminie Orzysz oraz w gminach MOF „Pętla Mazurska” .....</i>	<i>7073</i>
<i>Tabela 25. Liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców w Gminie Orzysz oraz w gminach MOF „Pętla Mazurska” .....</i>	<i>7073</i>
<i>Tabela 26. Zestawienie dróg gminnych publicznych łączących miejscowości lub ciągi dróg .....</i>	<i>8789</i>
<i>Tabela 27. Drogi gminne publiczne, ulice na terenie miasta Orzysz.....</i>	<i>9091</i>
<i>Tabela 28. Sieć kanalizacyjna i woda dostarczona do mieszkańców na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2014.....</i>	<i>9697</i>
<i>Tabela 29. Ujęcia wody na terenie gminy Orzysz należące do Zakład Usług Komunalnych Spółka Gminy Sp. z o.o.....</i>	<i>9899</i>
<i>Tabela 30. Oczyszczalnie ścieków w Gminie Orzysz w latach 2010-2014 .....</i>	<i>102103</i>
<i>Tabela 31. Bilans ścieków – miejscowości podłączone do oczyszczalni ścieków w Orzyszu – stan na koniec 2014 r. ....</i>	<i>103104</i>
<i>Tabela 32. Bilans ścieków – miejscowości planowane do podłączenia do oczyszczalni ścieków w Orzyszu – stan ludności na koniec 2014 r. ....</i>	<i>104105</i>
<i>Tabela 33. Odpady komunalne w Gminie Orzysz .....</i>	<i>108109</i>
<i>Tabela 34. Energia elektryczna w gospodarstwach domowych w miastach.....</i>	<i>110</i>
<i>Tabela 35. Podstawowe dane dotyczące edukacji w gminie.....</i>	<i>113</i>
<i>Tabela 36. Liczba nauczycieli i uczniów w Gminie Orzysz.....</i>	<i>113115</i>
<i>Tabela 37. Liczba nauczycieli zatrudnionych w gimnazjum w Gminie Orzysz.....</i>	<i>116117</i>
<i>Tabela 38. Liczba uczniów i nauczycieli w Gminie Orzysz w latach 2009-2014.....</i>	<i>118119</i>
<i>Tabela 39. Dane statystyczne dotyczące liczby uczniów i nauczycieli w Szkole Podstawowej im. K. I. Gałczyńskiego.....</i>	<i>119120</i>
<i>Tabela 40. Edukacja przedszkolna na terenie Gminy Orzysz w latach 2004 - 2009 .....</i>	<i>120121</i>
<i>Tabela 41. Dane statystyczne dotyczące edukacji na poziomie ogólnokształcącym w Gminie Orzysz.....</i>	<i>121123</i>
<i>Tabela 42. Szkolnictwo podstawowe na terenie Gminy Orzysz .....</i>	<i>124125</i>
<i>Tabela 43. Szkolnictwo gimnazjalne w Gminie Orzysz.....</i>	<i>124126</i>

Tabela 44. Współczynnik skolaryzacji na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2013....	125126
Tabela 45. Komputery w szkołach podstawowych i gimnazjach	125127
Tabela 46. Sport w Gminie Orzysz.....	129131
Tabela 47. Struktura wypożyczeń książek i czasopism w Gminie Orzysz	134136
Tabela 48. Struktura wypożyczeń według gatunków literackich w Gminie Orzysz	135137
Tabela 49. Ochrona zdrowia na terenie Gminy Orzysz w latach 2010-2014.....	139141
Tabela 50. Korzystający z pomocy społecznej w Gminie Orzysz	143145
Tabela 51. Liczba osób którym przyznano świadczenia pieniężne w formie zasiłków w Gminie Orzysz w latach 2010-2014.....	145147
Tabela 52. Wartość pomocy pieniężnej wypłaconej w Gminie Orzysz w latach 2010-2014 (zł)	145147
Tabela 53. Liczba przestępstw wszczętych i stwierdzonych w 2014r.....	147149
Tabela 54. Dochody Gminy Orzysz w latach 2012-2014.....	153155
Tabela 55. Dochody Gminy Orzysz wg działów klasyfikacji budżetowej w latach 2012-2014	154156
Tabela 56. Dochody Gminy Orzysz w przeliczeniu na jednego mieszkańca w l.2012-2014	155157
Tabela 57. Wydatki Gminy Orzysz w latach 2012-2014	155157
Tabela 59. Wyniki dotyczące pytania nr 1. „Proszę wskazać maksymalnie pięć najważniejszych wg Pani/Pana watorów Gminy Orzysz”	176179
Tabela 60. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 2 „Jakie Pani/Pana zdaniem występują główne problemy na terenie Gminy Orzysz?”	177180
Tabela 61. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 3” „Które z wymienionych inwestycji/przedsięwzięć powinny być według Pani/Pana zrealizowane w najbliższym czasie na terenie Gminy Orzysz?”	179182
Tabela 62. System monitoringu Strategii Rozwoju Gminy Orzysz na lata 2015-2025	233234
Tabela 63. Proponowany zakres monitoringu i osiągnięć Strategii	235236

Spis wykresów:

Wykres 1. Liczba ludności Gminy Orzysz w latach 2010-2014	30
Wykres 2. Migracje ludności na pobyt stały w Gminie Orzysz	32
Wykres 3. Struktura ludności w wieku przedprodukcyjnym	3536
Wykres 4. Struktura ludności w wieku produkcyjnym	3536
Wykres 5. Struktura ludności w wieku poprodukcyjnym	3637
Wykres 6. Liczba ludności gminy wg grup wiekowych. Stan na 2014 r.	3839
Wykres 8. Liczba uczniów gimnazjum w latach 2009-2014 w Gminie Orzysz	116117

Spis rysunków:

Rysunek 1. Schemat analizy logicznej	9
Rysunek 2. Położenie Gminy Orzysz na tle województwa warmińsko-mazurskiego	10
Rysunek 3. Położenie gminy na tle Powiatu Piskiego	10
Rysunek 4. Mapa Gminy Orzysz	11
Rysunek 5. Szlak wokół Jeziora Śniardwy	13
Rysunek 6. Szlak „Wokół Jeziora Orzysz”	14
Rysunek 7. Szlak „Po Szwajcarii Orzyskiej”	14
Rysunek 8. Szlak Jezior Rynnowych	15
Rysunek 9. Szlak rodzinny	16
Rysunek 10. Obszar Natura 2000 – Bagna Nietlickie	22
Rysunek 11. Obszar Natura 2000 – Ostoja Poligon Orzysz	23
Rysunek 12. Obszar Natura 2000 – Mazurskie Bagna	24
Rysunek 14. Obiekty, udzielone noclegi i stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania wg Powiatów w 2013 r.	6164
Rysunek 15. Korzystający oraz udzielone noclegi w pokojach gościnnych i kwaterach agroturystycznych w woj. warmińsko-mazurskim w roku 2013	6265
Rysunek 16. Priorytetowe obszary rozwoju produktów polskiej turystyki	7477
Rysunek 17. Mazurska Podstrefa Ekonomiczna	8486
Rysunek 18. Podstrefa Orzysz Mazurskiej Podstrefy Ekonomicznej	8587
Rysunek 19. Numeracja dróg Gminy Orzysz	9192
Rysunek 20. Gospodarka odpadami w Gminie Orzysz	107108

<i>Rysunek 21. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem</i>	<i>144145</i>
<i>Rysunek 22. Miejski Obszar Funkcjonalny „Pętla Mazurska”</i>	<i>164166</i>
<i>Rysunek 24. Elementy specjalizacji „Ekonomia wody”</i>	<i>170173</i>
<i>Rysunek 25. Elementy specjalizacji „Żywność wysokiej jakości”</i>	<i>171174</i>
<i>Rysunek 26. Elementy specjalizacji „Drewno i meblarstwo”</i>	<i>172175</i>
<i>Rysunek 27. Wyniki dotyczące pytania nr 1. „Proszę wskazać maksymalnie pięć najważniejszych wg Pani/Pana walorów Gminy Orzysz”</i>	<i>176179</i>
<i>Rysunek 28. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 2 „Jakie Pani/Pana zdaniem występują główne problemy na terenie Gminy Orzysz?”</i>	<i>178181</i>
<i>Rysunek 29. Wyniki dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 3 „Które z wymienionych inwestycji/przedsięwzięć powinny być według Pani/Pana zrealizowane w najbliższym czasie na terenie Gminy Orzysz?”</i>	<i>180183</i>
<i>Rysunek 29. Czynniki składające się na ocenę jakości życia</i>	<i>207209</i>
<i>Rysunek 30. Obszary analizy strategicznej dla Gminy Orzysz</i>	<i>211213</i>